ÇİN'İN ŞİMAL KOMŞULARI

Prof. Dr. W. EBERHARD

ÇEVİREN
NİMET ULUĞTUĞ

TÜRK TARİH KURUMU

Birinci baskı : 1942
İkinci baskı : 1996

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
VII. SERİ - No. 9[a]

ÇİN'İN ŞİMAL KOMŞULARI

BİR KAYNAK KİTABI

2. Baskı

Prof. D. W. EBERHARD

Türkçeye çeviren

NİMET ULUĞTUĞ

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ - ANKARA
1996

ISBN 975-16-0779-5

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Sayfa

ÖNSÖZ

Türk Tarih Kurumu, yurdumuzun karanlıklara gömülmüş devirlerini aydınlatacak arkeoloji araştırmalarına önem verirken, millî tarihimizin ana kaynaklarını derlemeği ve bunlar arasında başka dillerle yazılmış olanları öz dilimize çevirmeğide temel ödevlerinden saymaktadır.

Millî tarihimizin Orta Asyada geçen eski çağlarını aydınlatan kaynakların başında Çin tarihleri gelmekte olduğuna göre, dilimize çevrilmesi gerekli olan kitapların ön safında da Çin tarihlerinin bulunması tabiîdir.

Çinliler, eski kavimler arasında resmî veya hususî pek çok tarih kitapları bırakmış olmakla haklı olarak övünebilirler. Bu ülkenin tarihî olaylarını yazmağa resmen memur olanlar (Vakanüvisler), pek eski zamanlardan başlamak suretiyle yurtlarını alâkalandıran bütün siyasî, askerî ve içtimaî olayları günü gününe kaydetmiş oldukları gibi, birtakım bilginler de, hususî olarak, her çağda gerek kendi yurtlarının ve gerek Çinlilerle münasebette bulunan komşu kavimlerin tarihlerini, içtimaî hayatlarını, kültürlerini belirten küçük, büyük sayısız eserler yazmışlardır. Çinliler gerek resmî ve gerek hususî, müverrihlerinin ifadelerindeki keskinlik itibariyle diğer eski milletlerin tarihçileri arasında önemli bir yer alırlar. Bunlar, gördükleri, işittikleri, öğrendikleri olayları büyük bir itina ile inceleyerek kesinliklerine kanaat getirdikten sonra kitaplarına geçirmek yolunu gütmüşlerdir. Bu sebeptendir ki Çin müverrihleri arasında, eski Yunan tarihçileri gibi, hayallere sapanlar, olaylara kendiliklerinden fazla şeyler katanlar görülmez. Bunların tek kusurları kendilerini bütün milletlerin üstünde görmüş olmalarıdır. Bu yüzden başka kavimlerden söz açarken daima onları her yönden aşağı görmek, kendilerini ise her bakıştan üstün göstermek gayretinden kendilerini alamamışlardır. Bu kitapta da Çin kaynaklarından çevrilen satırlar okunurken bu cihetin göz önünde tutulması icap eder.

Çinlilerin Şe dedikleri bu tarih kitapları arasında Ssę - ma Kuang'ın Tung-Kien adlı eseriyle büyük Çin filozofu Cu-hi'nin bu eseri ihtisar, islâh ve ikmal etmek suretiyle vücude getirdiği Tung-Kien-Kiang-Mu ismindeki kitap başta gelmektedir (1);

---

1) Bu mühim eser, Cezvit misyonerlerinden meşhur De Mailla tarafından «Histoire générale de la Chine» namı altında fransızcaya tercüme ve 1777 - 1783 tarihleri arasında Paris'te tabedilmiştir.

bunlardan başka Ma-Tuan-Lin'niu Ven-Hien-Tung-Kao adlı tarihiyle Sse-Ma-Tsien'in Sse-Ki (1) ünvanlı büyük eseri gibi eski milletlerden hiçbirinde görülemiyen muazzam kitaplar yanında her küçük prensliğin, hatta hemen her eyaletin, her şehrin, her sülâlenin ayrı ayrı hususî tarihleri vardır.

Çin müverrihleri, bu eserlerde yalnız siyasî, askerî olayları kaydetmekle iktifa etmemiş, komşu ülkelere giden elçilerin, kumandanların hatıralarını, raporlarını da dercetmek suretiyle kitaplarının kıymetini bir kat daha arttırmışlardır. Bu sayededir ki Çin kaynaklarında komşu kavimlerin tarihleri, kültürleri, içtimaî ve dinî hayatları hakkında çok önemli malûmat bulunabilmektedir.

Tarih kitapları yanında, başka ülkelerde seyahat eden bilginlerin hatıralarında da komşu kavimlerin kültürlerini, hayatlarını gösteren çok kıymetli vesikalar bulunmaktadır. Tokyolar devrinde Orta Asyadan geçmek suretiyle Çinden Hindistana giden Budistlerden meşhur Hiuen Thsang'ın hatırası bu mahiyetteki eserlerin başında gelmektedir.

Çin kaynaklarındaki bol materyâllerden istifade etmek suretiyledir ki Visdelon, meşhur D Herbelat'nın « Bibliothèque Orientale » adlı eserine, Orta Asya tarihi hakkındaki zeyli yazmış, Deguignes de « Hunlar, Türkler ve Tatarlar tarihi » unvanlı kitabını telif edebilmiştir. Çin tarihlerinde eski Orta Asya Türklerinin siyasî, askerî hayatlariyle kültürleri hakkındaki materyalleri toplayarak ilim dünyasına tanıttıran sinologlar arasında Hiacinth, Pauthier, Stanislas Julien, Ed. Chavannes ve Pelliot'nun isimlerini saygı ile anmak bizim için bir ödevdir.

Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sinoloji Profesörü Eberhard da, Çin kaynaklarında eski Türkler hakkındaki materyalleri toplayıp dilimize çevirmek suretiyle bu kıymetli âlimlere katılmış bulunuyor. Bizim için çok önemli olan bu konu üzerinde çalışmaktan zevk alan kıymetli Profesörün aynı zamanda Türk diline de vakıf olması ve bu materyalleri çinceden doğrudan doğruya türkçeye çevirtmesi eserlerine daha ziyade bir kıymet vermektedir.

Profesör Eberhard, bu eserinde yalnız eski Türklerin değil,

1) Çinin komşu kavimleri hakkında fazla malûmat vermesi itibariyle bizce ehemmiyetli olan bu kıymetli eser Ed. Chavannes tarafından tercüme edilmiştir.

Çinin şimalindeki bütün kavimlerin kültürlerine ait materyalleri toplamıs olmakla, mukayese imkânını vermek itibariyle, kitabın ilmî kıymetini bir kat daha arttırmıştır.

Profesörün kendi görüşlerini bildiren düşüncelerde (bunlardan bazılarına ve meselâ To-ba'lar ve Cye-Giular hakkındakilere iştirak etmemekle beraber) üzerlerinde durulmağa değer sezişler görülmektedir. Bununla beraber, eser mütalâa edilirken, peşin hükümlere sürüklenmemek için, Hiyung-nu grubu içindeki boylardan hepsinin Türk olduklarını iddia veya Dung-Hu yığını içindeki boylar arasında Türkler bulunmadığına hükmettirecek elimizde kesin hiçbir delil olmadığını gözönünde tutmak icap eder. Bilâkis birçok karine ve emareler bizi bunların aksini kabule meylettirmektedir.

Bundan başka, kitaptaki materyaller tetkik edilirken, Tung-Hu ve Şi-Veg gruplarındaki boylarla Hiyung-nu camiasındaki gerek yakın komşuluk ve gerek muhtelif siyasî teşekküller içinde beraber yaşamış olmak itibariyle birbirleriyle karışmış, kaynaşmış oldukları hususu da unutulmamalıdır.

Profesör Eberhard'ın bu eseri, bize yalnız Çinin şimal komşularının kültürleri ve içtimaî hayatları hakkında malûmat vermekle kalmamakta, daha başka ve önemli şeyler de öğretmektedir.

Filhakika, eserin tetkiki eski Çin kültürü üzerinde şimal komşularının ve bunlar arasında bilhassa Türk zümrelerinin ne kadar derin tesirleri oluduğunu gösterdiği gibi, Türk ırkına mensup boylarla Uzak Şarkın sarı ırk mensupları arasındaki ayrılıkları da açıkça belirtmektedir.

Herhalde, kitaptaki materyallerle, Altay mıntakasındaki arkeolojik ve ilmî araştırmaların karşılaştırılması ve bunların Çin kültürü ile mukayesesi şu iki tarihî hakikatı meydana koymaktadır:

1 — Türklerin eski ataları Moğolistan ve şimalî Çine Altay bölgesinden göçmüşlerdir. Hiyung-nu'ların kültür itibariyle şarka değil, Altaylara bağlı bulunmaları bunu göstermektedir.

2 — Eski Çin kültürü üzerinde Türklerin de büyük tesiri vardır. Bu konudaki araştırmaların bu hakikatı daima teyid edeceği şüphesizdir.

Ankara, Temmuz 1942 — Türk Tarih Kurumu Başkanı, Profesör

M. Şemseddin Günaltay

MÜELLİFİN ÖNSÖZÜ

Ortaya konan bu kitapta yalnız Türk, Moğol, Tunguz ve Kora kavimleri üzerindeki kayıtlar toplanmıştır. Orta Asya kavimleri Çin'in komşu kavimlerinden sayılamıyacağından, bunlarla bir araya konmamıştır. Bunların da kültürleri hakkında Çin kaynaklarında kayıtlar mevcut olduğundan, bunlar da sonra ayrıca toplanacaktır [1]. Biz, daha bir çok kavimler, bundan başka sayılamıyacak kadar çok münferit boylar tanırız, Bunlardan « Ekleme »'de birden fazlasını bir araya topladık. Fakat bunların hemen ekseriyetle isimleri malûm, nadiren haklarında bir iki satır tarihî malûmat verilmiş olup kültürleri hakkında ise çok az söylenmiştir. Bunlardan, bu eserde yalnız fer'î bir takım mülâhazalarla birlikte isimler veriyoruz. İsim ve mülâhazaları, mukayeseli isim araştırmalarına malzeme olarak sunuyoruz [2]. Haklarında nisbeten tafsilâtlı tasvirlere sahip olduğumuz kavim ve kabîleleri, elde edilebilen her türlü malzemenin yardımiyle işledik. Fakat sırf tarihî ve filolojik olan malzemeyi bir yana bıraktık, ancak ve münhasıran kültür tarihine ait malzemeyi ele aldık.

Kültür araştırmaları hiç olmazsa dil ve tarih araştırmaları kadar ehemmiyetlidir. Dil, her zaman bir kavmin mensubiyetini tayin için kat'î bir işaret değildir. Dillerini değiştiren pek çok kavimlerin misalleri önümüzdedir, fakat bunlar kültürlerini muhafaza etmişlerdir. Bir kavmin menşei hakkında malûmat verebilmemiz için en büyük âmil, bilhassa kültür araştırmalarıdır. Çin muhitindeki kavimlerin kültürleri ile daha pek az uğraşılmıştır, çünkü bizzat Çinliler gibi diğerleri tarafından da bu kavimlerin kültürlerine gerçekten haksızca hor gözle bakılmıştır. Memleketin coğrafî durumu göz önünde bulundurulursa, hakikat itibariyle şimal kavimlerinin kültürü, çok dikkate değer ve yüksektir ve hangi kültür şekille-

[1] Bunlar için bk. W. Eberhard: Çin kaynaklarına göre orta ve garbî Asya halklarının medeniyeti (Türkiyat Mecmuası. cil 8. S. 125-191; 1942).

[2] Böyle bir isim araştırmasının ne tarzda olacağı S. 82 - 85 te bir misalle gösterilmiştir.

ri bilhassa böyle bir durumda yükselme imkânı bulduğu meselesi insanı iyice düşündürecek mahiyettedir.

Bu kitap tarafımdan toplanan materiallerin yalnız birinci kısmını gösterir. İkinci bir kitapta başka Çin kaynaklarına istinat eden sair materialleri takdim edeceğim [1]. Bunda bilhassa Çin kültürü üzerine tesir icra eden komşu kavimlerinin kültürlerinden maddeler zikredilecektir. Bu ve gelecek kitabın umumî gayesi, Çin çevresinde kültürlerin müşterek didinmesiyle Çin kültürlerinin nasıl doğduğunu, bu arada bütün Çin komşu kavimlerinin bunlar üzerinde ne gibi ve nasıl roller oynadığını göstermektir.

Burada umumiyetle bugüne kadar tercüme edilmemiş olan yalnız Çin kaynaklarından kayıtlar alındı. Çin kaynakları hep tek taraflı olduğundan, biz diğer kaynaklardan da bu materialleri tamamiyle bilir ve böylece mükemmel bir tasvire varabiliriz. Bu bizim ileride yapacağımız vazife olacaktır. Ben kaynakları alırken mümkün olduğu kadar az tenkide giriştim. Her kısmın sonundaki şahsî düşüncelerim ayrı ayrı kültürlerin tasvirleri olmayıp Çin kaynaklarının ne ifade ettiklerinin hülâsalarıdır. Benim, bu kültürlerin çok zengin ve mükemmel olduklarına dair, hülâsada görüldüğü gibi, kâfi derecede kanaatim vardır; fakat burada istifade ettiğim kaynakların bildirdiğinden daha fazla kendim bir şey söylemek istemedim.

Türkiyede hazırladığım bu ilk geniş ilmî çalışmanın türkçeye çevrilmesinden derin bir zevk duymaktayım ve bu tercümeyi üzerine alan talebem Nimet Uluğtuğ'a teşekkür borcumdur.

Bay Raif Ever'e çince yazıları fevkalâde güzel bir şekilde yazdığından dolayı, Bayan İkbal Berk'e «Ekleme» nin tercümesini vücuda getirdiği için teşekkür ederim. Türk Tarih Kurumu Başkanı Sayın Bay Şemseddin Günaltay bu esere canlı bir ilgi ve büyük teşvik göstermiştir. Kendisine bilhassa minnettarım. Türk Tarih Kurumunun diğer erkânına da bir çok yardımdan ötürü burada teşekkürlerimi sunarım. Gösterdiğim materiallerin, memleketteki ilmî araştırmalara, Türkler ve onlarla akraba kavimlerin ehemmiyetine dair daha fazla malûmat edinmek bakımından faydalı olacağı ümidindeyim.

[1] W. Eberhard: Lokalkulturen im alten China (2 cilt. Leiden ve Peking 1942-3).

ÇİN'İN ŞİMAL KOMŞULARI

KÜLTÜR VE YERLEŞİM BAKIMINDAN

I. Giriş

1) ESERİN GAYELERİ :

1936 yılında verdiğim bir konferansta (1) Çin kültürünü bundan böyle her zaman bir kül olarak görmemeği, bu kültürün her şeyden evvel bir tahliline girişilmesini ve pek zengin kültür bilgisine dayanan materiallerden başlamak üzere bir tahlilini yapmayı ileri sürmüştüm. Çok kısa hatlarla pek sade olarak böyle kültür bilgisi incelemesiyle, kaynaşarak «Çin» kültürünü vücude getirmiş olan bir çok mevzii kültürler meydana çıkarabildiğimizi izah etmiştim.

Önümüzdeki bu eser bu faraziye için material kaynakları getirmeği ve mümkün mertebe isbat yoluna **girmek için daha ileri gitmeyi** deneyecektir. Bunun için ilkönce Çinlilerin sakin oldukları yerin civarında bulunan kavimlerin kültürlerini incelemek lâzımdır. Kenar halk veyahut sınırboyu halkı mefhumu tabiî nisbî bir mefhumdur, Çin kültürü diye adlanan kültürün **ilerliyen genişlemesiyle** daima başka kavimler Çin'in kenar halkı ve komşuları olurlar. Bu mefhum daima Türkistan, Sibirya, Japonya ve arka Hindistan (Hindi Çini) kavimlerinin değil, yeni zaman için dahi sırf Doğu Asya kavimlerinin nazarı itibara alınması şeklinde anlaşılır.

Kenar kavim kültürünün incelenmesi her şeyden evvel Çinin çevresindeki kavimlerin hangi kültür seviyesine sahip oldukları sorgusunu izah eder. Bu daha ziyade mukayeseli etnolojiye tarih yolu ile yeni materialler bulan için, dikkate değer ve mühimdir.

---

(1) W. Eberhard : Eine neue Arbeitshypothese über den Aufbau der frühchinesischen Kulturen (Tagungsbericht d. Ges. f. Völkerkunde, Leipzig 1936, Bd. 2; Smithsonian Report 1937, s. 513-530).

Bundan sonra da eski Çin kültürü bir kere tahlil edilir ve komşu kavimlerin kültürleriyle herhangi bir alâkası olup olmadığı da tesbit edilir. Nihayet bundan «Çin» kültürü adını verdiğimiz kültürün vücuda gelmesi hakkında hükümler verilebilir. İşte bu eserin gayesi de budur.

Şimdilik yalnız yazılı kayıtlar kullanılmıştır, Arkoloji, Sanat tarihi, Filoloji materiallerinin de hiç olmazsa aynı derecede mühim oldukları bana göre tamamen açıktır.

Bundan başka burada sırf Çin kaynakları malûmatı kullanılmıştır; her nekadar bunların kıymetlerini aynı derecede tanır isem de, Avrupalılar tarafından getirilen malûmat kullanılmamıştır. (Huanğ-Çinğ-Çı-gunğ-tu) eseri müstesna olmak üzere tercümelerin mevcut bulunğu malûm olduğu halde her zaman ve yalnız Çin metinlerinden istifade edilmiştir. Bazı yerlerde sırf kontrolu kolaylaştırmak için tercümenin sahife rakamları konmuştur. Yalnız Çin metnine avdetten gaye, müteaddit müelliflerin tercümelerinden hangi Çin kelimesinin esas olarak alındığı bilinmediğinden ileri gelir. Çünkü metinde kendileri için muayyen işaret kullanılan muhtelif müellifler tarafından başka başka tercüme edilmişlerdir. Bu her zaman tercümede görülmez. Fakat bizde çince bir mefhumun daima aynı türkçe kelime ile ifadesine çalışılmıştır. Ancak böylece, bir mukayeseli tahlile imkân vardır.

Metin malûmatından, mümkün olabildiği kadar eski kayıtlardan istifade edilmiştir. Sırf teknik bakımdan erişebildiğim müsbet kaynakların hepsinden istifade olunmuştur, bir de yıllıklar, münferit tarihî eserler, pek muhtelif müelliflerin eserleri, ansiklopedilerden.

Birçok kaynaklarda çeşit çeşit rivayetler zikrolunur. Biz bu muvazi rivayetleri her defasında ayrı olarak değil, umumiyetle bir defa tesbit ettik. Bizim için göz önünde tutulacak olan, kültür üzerine rivayetler olduğundan aynı rivayeti veren a kaynağının b kaynağına ilgisi önemli değildir. Bize en gerekli şey en eski vesikaları bulmaktır. O halde umumiyetle daha eski olan vesikaya önem verilmiştir.

2) KAYNAKLARIN HUSUSİYETLERİ VE KIYMETLERİ :

Bizim matarialler bir çok noktalarda kusurdan âri değildir.

Her şeyden önce Çinlilerin neden ve ne maksatla yabancı kavimler hakkındaki rivayetleri topladıkları sorulmalıdır: Ben, peşin hükümsüz tarih yazılışına pek inanmıyorum. Her kaynak notunun arkasında bilerek veya bilmeyerek bir maksat veya biride saklıdır Sınır kavmi hakkındaki notların işlenmesi gösteriyor ki, Çinliler, siyasî veya diğer her hangi bir iş yüzünden bu halkla temasa gelecek Çinli, o halkın mensubiyetini bizzat tanısın diye ona ait yazılara malik olmak istemişlerdir. Bütün sınır kavimlerinden, kendilerini komşularından ve Çinlilerden ayıran en tipik vasıflar tebarüz ettirilmiştir. Bu malûmat daha derinlere varmaz ve evvelce söylendiği gibi bu, güdülen gayeye kâfi gelmektedir. Siyasî ve diplomatik münasebetlerde mutlaka bilinmesi lâzım olduğundan, yüksek organize edilen teşekküllerde yukarıdakilerden başka, devlet idaresi de daha vazih olarak gösterilmiştir. Buna tevfikan yıllıklarda ve ansiklopedilerde yalnız siyasî bir kül telâkki edilen kavim ve boylar ayrıca bir san alırlardı. Eski devletler sahasına, meselâ Çin idaresi kaim olduğu zaman, bu eskiler yıllıklarda yerlerinde kaldıkları ve eski kültürlerini muhafaza ettikleri halde yine Çinliler tarafından silinirler. Bunların tekrar meydana çıkmaları ancak millî yükselişleri sayesinde mümkün olur. Fakat bu sefer tabiî olarak bu kavimler eski isimleri ile anılmaz, Eşkiya, haydut olarak tavsif olunurlar ki, bunun aynı Çinlilerin kendilerinde de bir değişim yaptıkları zaman göze çarpar. Denebilir ki: yabancı kavimler hakkındaki malûmatın en büyük kısmı siyasî sebepler altında yabancılarla muameleleri olan Çin hudut idarelerinin, harpte onlarla işi olan askerin, onlarla teması muhafaza eden diplomatların ve en sonra bir haraç verme heyeti geldiği zamanda saray'ın tenviri içindir.

Kayıtlardan pek azı bu siyasî maksadı taşımayormuş gibi görünürler, bilhassa seyahatnamelerde bulunan kayıtlar makbul olmamakla beraber bunlar da umumiyetle hayret verici derecede fakirdirler.

Çin kaynakları daima tek cepheli söz tekerlemelerinden başka bir şey taşımadığından, bunların kıymetini genişletmeğe imkân yoktur. Bir andıçta (muhtıra) nüfusunun yüzde 70 i kıtlıktan kırılmış bir nahiye için yardıma çağırılıyor denilirse, bundan şöyle bir malûmat «Cum grano salis» (**Bir tanecik toz ile = lâzım olan tahditle**) tefsir edilmelidir. Bir yabancı kavimden: «Hayvanlar gibidirler», « hepsi de rastladıklarını

öldürürler», «erkekleri çift sürer, kadınları örgü örer» denilirse, o zaman bunların arkasında kelimesi kelimesine alınmaması icabeden muayyen bir muhteviyat saklı, söz tekerlemeleri olduğuna hüküm etmelidir; son misâlde söylenmiş olan malûmat gibi, ait olduğu kavmin geçim şekli geniş miktarda Çinlilerinkine benzer fakat daha ötesi değil.

Çinlilerde bir çok Avrupa etnologları gibi yabancı kavimlerin yalnız kendi kültürlerinden başka olan kültürleri ve kendilerine acaip görünen, nazarı dikkatlerini çeken şeyleri tebarüz ettirmek yanlışlığında bulunmuşlardır. Onlar kendilerinde olan şeylerin aynı olanlarını umumiyetle zikretmemişlerdir, ancak Çinlileşmiş olarak gösterilmesi lâzımgelen kavimler bundan müstesnadır. Bu vekayide «Bunlar artık Çinli olmuşlardır» sözlerinin ilâvesi ile izah olunurlar. Çin kültüründen tefrik olunmayan kültür maddeleri, yani o millete Çinlileştirme neticesinde gelmemiş olan, fakat bizzat Çin kültür maddelerinin ayni gibi olanlar umumiyet itibarile hiç zikrolunmazlar. Bu hakikatin evvelâ, psikolojik sebepleri vardır, sonra da yukarıda gösterildiği gibi, yabancı kavimler hakkındaki rivayetlerin muayyen bir maksadlı iddiasile izah olunur.

Tutulan bu yol bize, evvelâ rivayetlere muayyen şeyleri ilâve hakkını verir. Bir kavim hakkında, bu kavim elbise giyer, denmezse bundan o kavmin çıplak gezdiği neticesine varılmamalıdır. Böyle bir hakikat garip, karakteristik olacağından derhal zikredilirdi. Daha evvel bu kavimin elbisesi Çinlilerin dikkat nazarlarını çekmediği, belki de hemen hemen Çinlilere benzer elbise taşıdıkları neticesine varılmalıdır. Bir kavimde tarım olduğundan bahsolunmazsa, o milletin tamamen göçebe veya av ile geçinen bir kavim olması lâzımgelmez. Bilâkis tarım'ın her hangi şeklinin noksan olması bir Çinli'ye o kadar garip görünürdü ki, onu hemen zikrederdi. Kayıtların eksikliğinden daha ziyade, malûmatı kaydedenin dikkat gözüne çarpmayan yeknesak bir tarım mevcut olduğu neticesine varabiliriz. Çin psikolojisi ve kayıtların kastettiği hedef bakımından yürünüldüğü takdirde kaynaklar oldukça isabetli olarak izah olunabilir. Tabiî bu metod pek mübalâğalı olmamalıdır.

Bizim kaynaklarımız bazı boy ve kavimler hakkında yüzlerce ve binlerce yıl ilerlerisine dayanan malûmat verirler. Bununla beraber bu malûmattan bahse mevzu kavim kültürünün

az değişir gibi göründüğü daima tesbit edilmiştir. Bunun iki sebebi vardır: biri esas itibarile Çinlilerin malûmat veriş tarzıdır. Bir kavim hakkında umumî şekilde bir malûmat verildiği, bu da yukarıdaki sebeplerden dolayı resmen ilândan (yani siyasî ilândan) çok sonra yapılmadığı takdirde, bu malûmat daima muhafaza olunur ve sonraki notların başına konulur. Ancak teferruat kısmında biraz genişletilir veya kısaltılır. Bu da bize kültürün yüzlerce yıl aynı şekilde kaldığı hissini verir. Bundan sonra o kavim ekseriya bu hususta yukarıda söylendiği gibi, zamanla dahilen Çin kültürü tesiri dairesinde kalmış bulunur ve bunu nadiren terkeder. Bu takdirde hemen daima daha kuvvetli bir kültür yabancı kavim üzerinde tesirini gösterir ve bu kavim de kendi müstakil kültürünün terekkisini durdurmuş ve bunun yerine az veya çok bir nisbette Çinlileşmeye sürüklenmiş bulunur. Fakat bu Çinlileşme davası tamamen ikmâl edilmedikçe Çinlileri alâkadar etmez. Tamamile Çinlileştikten sonra da o halk, daha çok önceden Çin idaresine girdiğinden bundan böyle yabancı kavim olarak gösterilmez. Eğer kayıtlar bir kavim binlerce yıl kendi kültürünü muhafaza etmiş olarak gösterirse bu bize o kavmin eski kültür hazinelerini hakikatte muhafaza ettiğini, fakat buna ilâve olarak Çin kültüründen bazı şeyler aldığını gösterir ki bu hususta bize hiç bir şey bildirilmiyor.

Bu iki sebep, bize hakikaten bir kavim hakkında zamanları muhtelif olan kaynaklardan verilen malûmatı bir araya toplamağa ve elde edilen kültür tablosunu Çin kültürü ile ilk temas anındaki kültür durumu olarak almağa müsaade eder. Bu esas da tabiî tatbikinde mübalâğalandırılmamalıdır; müstesnalar vardır.

Filoloji ve siyasî tarih sahasına giren bütün şeyler, bilerek hariç bırakılmıştır. Bir kavmin herhangi bir **kültüre** mensup olduğunun tayini için onun mensup olduğu **lisanın** hiçbir ehemmiyeti yoktur. Bir kavim kültür bakımından muayyen zümreye dahil, fakat başka bir zümrenin lisanını almış olabilir. İspanyol dilini kabul eden cenubî Amerika yerlileri (Cenup Amerika Hintlileri) kültür bakımından yine yerli olarak kalırlar ve lisan cihetinden başka bir kültüre mensup olmalarına rağmen, ilim bakımından bunları yerli olarak tetkik etmek icabeder. Biz burada bütün mevzubahis kavimlerin kültür

monografilerini yazmak arzusunda bulunmadık. Bu takdirde material toplamamı tamamiyle başka bakımdan ele almak icap edecekti. Material seçimi «Giriş» de söylenen mucip sebeplere göre yapılmıştır. Dolayısiyle bahse mevzu olan kavimler tarihinin seyri bizi alâkalandırmaz. Burada biz Çin kaynaklarına dayanıyoruz, bu kavimler için tarihin seyri, Çine olan başlıca münasebetlerinden ibaret olup, bu seyir ekseriya Çin devleti bütünlüğüne girmeleriyle sona erer. Bundan dolayı, bahse mevzu olan kavim kültürü için alâka uyandırıcı ve mühim olan material ancak pek nadir olarak bulunur. Bunun için tarihî material hemen hemen nazarı itibare alınmamış gibidir.

3) ESERİN METODU:

Material aşağı yukarı 800 kavim ve boy hakkındaki kayıtları toplamaktadır. Burada bazen büyük siyasî bütünlükler, bazen parçalanmış hatta isimleri bile silinmiş ve Çinliler tarafından coğrafî adlarlariyle gösterilen küçük gruplar bahse mevzudur. Bu materialden burada yalnız şimal kavimlere ait olan notlar seçilmiştir. Çinliler bizzat bu münferit kavimleri gruplara ayırırlar. Bu da onları bir grup namı altında toplamak şeklinde olmuştur; meselâ batı şimalindeki kavimlerine Cyang olarak işaret etmişler ve bu isim altında toplamışlar; veyahut a boyu b boyu ile akraba, c boyu, a veya b boyu ile . . . . akrabadır derler. Böylece burada yine boylardan mürekkep bir grup ortaya çıkar ki, Çin noktai nazarına göre bunlar birbirleriyle akrabadırlar. Şimdiye kadar umumî olarak bu şekildeki Çin gruplandırmaları üzerine iyi bir hüküm verilmemiş, bunlara katî bir mana ifade etmeyen umumî malûmat gözü ile bakılmıştır, Daha ince araştırmalar bunların ekser hallerde pek mükemmel olduğunu ve bir incelemenin başlangıç noktası ve bir ipuçu olarak alınabileceğini gösterir. Eğer biz materyali Çinlilerin verdiği gibi tasnif edersek, hakikaten kültür bakımından birbirinden farklı hemen yekpare ve muayyen kültür emaresi gösterir ve temamiyle usule uygun, Avrupa etnolojisince malûm olan gruplara bağlanabilen bir çok gruplar elde ederiz. Bu kavim grupları halis kültür gruplarıdır, ve böyle grupların inceleme seyrinde, biri tarafından «bu grup Tunguz kavimlerini ihtiva eder» denilirse, bu ifadeden **Tunguz dili** grubuna mensubiyet **değil**, ancak bizim **Tunguz kültür** gru-

bu dediğimiz bir kültür grubuna mensubiyet anlaşılır. Gerçi biz Tunguz grubu kavimlerinin ekseriyetle Tunguz dili konuştukları fikrindeyiz. Fakat bunu mutlak bir imkân dahilinde kabul etmeyiz. Bu grupta başka dile mensup kavimler olabilir, bunlar hakkında önceleri Tunguz dili konuştukları, şüphesiz zaman geçtikçe bir çok hallerde dillerini kaybettikleri farzedilecektir.

Bizim materyallerimiz Çinliler tarafından ortaya konan sınıflara göre sıralanmıştır. Bu sınıflar içerisindeki münferit boylar alfabe sırasına göre tanzim edilmiştir. Boylar hakkındaki materyal şu şekilde taksim edilmiştir: 1) Boyun yayıldığı yahut sakin olduğu yer hakkındaki kaynaklar (Y ile), 2) Kültür hakkındaki kaynaklar (K ile), 3) Belki kısa olarak başka kaynaklara işaret, hususî Avrupalı eserler veya daha ehemmiyetsiz olan kaynak rivayetleri ilâvesi (B ile), 4) bir boyun başlangıcının kaynaklarda ilk ve takribî olarak tesbiti (M ile), 5) tenkit mahiyetinde düşünceler (D ile) gösterilmiştir. Her grup materyalinin işlenişine, bu grubun kültürü, yayılışı hakkında hulâsa ile teferruata olan kısa temaslar bağlanmıştır. Bu eserin tertibinde yalnız çok lâzım olan şeyler söylenerek ancak bu suretle işaretler yapılmıştır; okuyucuya materyali anlaması için bir anahtar verilmiş ve materyali bizzat daha ziyade şumullendirmesine müsaade edilmiştir. Umumiyet itibariyle materyalin kendisi konuşmalıdır.

En son olarak bütün malûmatın umumî hülâsası gelir. Buradan Sınırboyu kavimleri kültür durumunun kaynakları, kayıtları, başlangıçta bulundukları kültür seviyesi ve bu sınırboyu kavimler kultürünün yayılması gösterilir. Bu suretle eserin birinci kısmı bitmiş bulunur. İkinci kısımda yukarıda işaret olunduğu gibi materyalin Çin kültür tarihine göre işlenmesi gelir. Bu materyalin işlenme usulü hakkında ikinci kısmın «önsöz» ünde ayrıca konuşulacaktır (2).

---

(2) Bu eserimdeki malzeme «Kultur und Siedlung der Randvölker Chinas» Leiden 1942 de neşredilen kitabımdan alınmıştır. Fakat buradaki materyal daha fazladır.

Transkripsiyon

Trankripsiyon, Pekin'in memur lehçesine göre Türk alfabesi ile yapılmıştır.

h Türkçe «h» sesi ile Almanca «ch» sesi arasında bir ses verir. h' : «h» ile «s» arasında bir ses verir.

«ı» arada ve başta bulunursa «ı» ve «ö» sesleri arasında bir ses verir.

Modern ve klasik söyleniş şekilleri :

Modern :	Klasik ;	Modern ;	Klasik ;
Ci	Gi-dzi	Çya	Ky-tsya
Cin	Gin-dzin	Çyanğ	Kyanğ-tsyanğ
Cinğ	ginğ-dzinğ	Çyav	kyav-tsyav
Cü	Gü-dzü	Çye	Kye-tsye
Cüan	Güan-dzüan	Çyen	Kyen-tsyen
Cüe	güe-dzüe	Çyov	Kyov-tsyov
Cün	gün-dzün	Çyn	Kyn-tsyn
Cya	Gya-dzya	Çyunğ	Kyunğ-tsyunğ
Cyanğ	Gyanğ-dzyanğ	h'i	hi-si
Cyav	Gyav-dzyav	h'in	hin-sin
Cye	Gye-dzye	h'inğ	hinğ-sinğ
Cyen	Gyen-dzyen	h'ü	hü-sü
Cyov	Gyov-dzyov	h'üan	hüan-süan
Cyn	Gyn-dzyn	h'üe	hüe-süe§
Cyunğ	Gyunğ-dzyunğ	h'ün	hün-sün
Çi	Ki-tsi	h'ya	hya-sya
Çin	Kin-tsin	h'yanğ	hyanğ-syanğ
Çinğ	Kinğ-tsinğ	h'yav	hyav-syav
Çü	Kü-tsü	h'ye	hye-sye
Çüe	Küe-tsüe	h'yen	hyen-syen
Çüan	Küan-tsüan	h'yn	hyn-syn
Çün	Kün-tsün	h'yunğ	hyunğ-syunğ
Çüo	Küo-tsüo		

II.

A. Şimal Komşu Kavimleri

Çin kaynaklarına göre, şimal sınırboyu kavimleri adı altında bugünkü Çin'in şimalinde yaşamış, Kora kavimlerinden başlayarak Mançurya, İç Moğolistan (Jehol, Çahar ve Sui-yüan vilâyetleri) kavimlerinden Türkistan hududuna uzanan kavimlere kadar bütün kavimler toplanmıştır. Bunlarla birlikte bugünkü Şensi, Kansu, Şansi ve Hobeğ vilâyetlerinin şimalinde oturan kavimler de zikredilmiştir. Buna mukabil eskiden Şensi, Şansi ve Hobeğ merkezlerinde oturan yabancı kavimler hariç tutulmuşlardır. Bunlar «Eski Kavimler» arasında zikredilmişlerdir (Kısım B).

Bu kavimlerin büyük bir kısmı göçebe kavim olduğundan ve ekseriyetle coğrafî bakımdan pek az tanılmış yerlerde bulunmuş olduklarından, bunların hemen hepsinin yurtları ancak takribî olarak tayin olunur. Bilhassa şimale doğru genişleme hududu tamamile belli değildir. Bundan başka bu göçebe kavimler kısa devirlerde pek çok göç yapmışlardır. Dolayısile bu kavimleri haritaya göre tayin etmek pek güçtür.

I. Kavim Grupları

a. Kora kavimleri

1. Materyaller

1) BAY-CİLER:

Y: Hükûmet şarkan H'in-lo ile, şimalen Gav-li, cenuben ve garben denize bitişiktir. (Beğ-şı 94=TPYL 781,la)

K: Eskiden Ma-han'lara tâbi idiler. Hükümdarı Fu-yü krallarından birisinin halefidir. Kültürleri Gav-li kültürüne benzer. Kadınları ne podra ve ne de sürme kullanırlar. Saçlarını örerler. Biniciliği severler. Müzik aletleri davul, boru (boynuzdan), Cınğ (bir nevi harp), muhtelif cinste filütlerdir. Oyunları çömlek atma, satranç vesairedir. Çin takvimi kullanılır. Üç yıllık Yuğ (Matem zamanı)ları vardır. Dağlarda yaşamasını severler, çiftcilik ile uğraşırlar. Koyunları, eşekleri, kazları ve ördekleri yoktur. Sekiz büyük klandan müteşekkildirler: Sa, Yen-jın, Li, Cın, Cye, Gu, Mu, Bo (Beğ-şı 94 = TPYL 781, la-2b). Uzun boylu insanlardırlar. Elbiseleri temizdir. Japonlara yakın olmaları dolaysile dövme yaparlar. Dilleri Gavli'lerinkine benzer (Nan-şı 79 = TPYL 781, 2b) Cin zamanından (265-419) sonre Ma-Han'ı işgal ettiler, bunlarla birlikte: H'in-lo, Gav-lı, Japonlar ve Çinliler yaşarlar. Yemek ve elbise Gavli'lerinkine oldukça benzer. Kadınların saçları uzun örgülüdür. Düğünden sonra ikiye ayırarak başlarına sararlar. Giydikleri elbisenin kolları, Çinlilerinkinden biraz daha büyük ve geniştir. Silâhları yay, ok, kılıç ve mızraktır. Ata binerler. Kaplumbağa ve binyaprak (dülger otu)' dan kehanet gösterirler (fala bakarlar), Yin-Yanğ akidelerine inanırlar, budisttirler. Davist (Taoist) lar bulunmaz. Evlenme kaideleri biraz Çinlilerinkine benzer. Üç yıllık yuğları vardır. Çiftcilik, şarap Çinde olduğu gibidir. Lak (vernik), adalarda yetişen bir nevi ağacın üsaresinden

yapılır. Beş cihet tanrılarına kurban verilir (Tunğ-cı 194=s. 3107-8).

Bunlar, Gav-li kralını, 400 yılına doğru öldürüyorlar (Veğ-şu 100=S. 2123 b). Menşeleri Fu-yü'lerdir (Veg-şu 100=S.2123c). 472 de To-ba'lardan Gav-li'ye karşı bir ordu istemişlerdir (Veğ-şu 7a = S. 1916 b).

M: Üçüncü yüzyıldan beri.

B; Menşe rivayetleri hakkında Franke: Geschichte cilt III, S. 175'de bakınız.

2) BYEN - ÇIN (BYEN-HAN)'lar:

Y: Korada Çın-han cenubunda kâindir. Cenupdan Japonyaya uzanır (Hovhan 115,5b).

K: Adetleri Çın-han'lılar gibidir. Dilleri biraz ayrılık gösterir. Uzun boyludurlar. Dövün yaparlar (Hov-han 115,5b). Pirinçleri, sığır ve atları vardır. Müzik aleti olarak bir Sığ vardır (bir nevi harpdır). Başlarını yassıltırlar. Dövün (dövün= dövme) yaparlar (San-guo Veğ-cı 30,10 ab); Evleri kalasdan yapıldığı için hapishaneyi andırır (Veğ-lüe; San-ğuo Veğ-cı 30,10 ab tefsirinde söyler); hükûmet, 12 küçük hükûmete ayrılmıştır. Çiftcilik yaparlar. Pirinç eker ve ipek çıkarırlar; öküz ve ata binerler. Evlerin yanına büyük tuylar korlar. Paraları demirdendir. Dansı ve içkiyi çok severler. Silâhları Mahan'lılarınkine benzer (Tunğ-cı 194 = S.3107 bc). Çın-hanlarla birlikte yaşarlar. Elbise ve ev itibarile de bunlara benzerler, dil ve kurban adetleri de bunların aynıdır. Ocak evin garbında bulunur (Tunğ-cı 194 = S. 3107 c).

M: Han zamanından beri.

D: Tanğ zamanında Çinliler de Kora dansları oynamışlar (bak: Tanğ neğ-şı = Cyen-hu-ci, bi-ci 5,11 a).

3) CAV-H'YEN:

Y: Han zamanında (M. E. 206 - M. S. 220) vilâyet merkezi Cav-h'yen idi.

K: Ci-dzığ, Cov sülâlesinin başlangıcında (takriben M. E. 1050 de) Cav-h'yen'e çekilmiş ve oradaki sakinlere ziraat, ipekçilik ve nizam öğretmiş. Burada eski köleler (eski müc-

rimler) çok vardır. Bunlar evlendirilmezler. Kapılarını kapamazlar. Yemek, ağaç çanaklardan, byen ve dov kaplarından yenir. Kadınlar iffet sahibidirler (Han 28 b, 13 b); burası deniz kenarında kâin, Yüe'ye aittir. (Han 26, 13 a),

B: En eski Cav-hyen üzerine literatur: Franke, Geschichte III, 175.

M: Han zamanındanberi.

D: Byen ve dov eski Çin kurban kaplarıdır. Milâttan önce 195 yılında bir takım insan grupunun Yen'den (bugünkü Pekin civarından) çıkıp Cav-h'yen'e geçtiği ve orada 80 yıl müddetle memlekete hâkim olduğu rivayet olunur (Gav-li tu-cing 1, 1a). 432 de halkın bir kısmının da Ho-beğ'e göçtüğü rivayet olunur (Veğ-şu 106 a = S. 450 b.)

4) CI-GOV-LOV'LAR.

Y: Vu-cü'nün şimalindedirler (oraya bakınız) (Tunğ-cı 194= S, 3114 c).

K: Deniz haydudu'durlar, çok dolaşırlar. Yazın dağlarda yaşar, kışın aşağı inerler (Tunğ-cı 194).

M: ?

5) ÇIN-HAN.

Y: Kora'da (Hov-Han 115,5 b).

K: Sakinler, Çin sülâlesisin sonunda (M. E. 206) Çin'den gelmiş olacaklar, dilleri, Çin diline daha ziyade benzerlik gösterir. Dıvarlarını direkten yaparlar; çiftcilik ve ipekçilik ile uğraşırlar, ata binerler. Ailevi adetleri iyidir. Japonyaya demir ihraç ederler; demir, nakdi muvazeneleridir. Şarap içer ve sığ çalar ve oynarlar. Çocuklarının başlarını yassıltırlar (Hov-Han 115,5 b). Dilleri Ma-han'larınkine benzemez (Tunğ-cı 194 = S. 3107 b ve San-guo Veğ-cı 30,10 a).

D: Baş yassıltmayı aynı zamanda Yü-cı-tang 10,13 b, de izaheder. Gav-li tu-cing (18,2a), baş yassıltmanın güzellik işi olduğunu inanmıyor. Bu adet hakkında Türkiyat mecmuasında (cilt 8) ki eserimi de bakınız.

6) FU-YÜ:

V: H'üan-tu kazasının şimalinden 1000 li (1) mesafede kâindir. Cenupta Gav-li, şarkta Î-lov, garpte Cav-h'yen ile sınırlanır (Hov-Han 115, 2 a).

K: İlkboy anasının gökten ağzına gelen bir yumurtayı yutmak suretiyle gebe kaldığı rivayet olunur. Kocası, çoçuğu dışarı atar, fakat hayvanlar bunu himayelerine alırlar, bunlar tarafından büyütülür. Sonradan Dunğ-minğ (=doğu ışığı) adını alır. Çocuk iyi bir nişancı olur. Cenuba doğru giderken bir ırmağı kaplumbağaların sırtlarından kurdukları bir köprüden geçer. Bir müddet sonra Fu-yü Kralı olur. (Hov-Han 115,2 a; Yü-cı-tanğ 10,17 a, ve Ma S. 40); Boy anası, içinde altın yumurtalar bulunan bir altın sandık bulunur, bu yumurtalardan altı çocuk meydana gelir. (Cav-h'yen-şı-lüe = Yenching Journal XX, 495). Kral, ırmak tanrısının kızı ile evlenir, fakat kadın güneşten gebe kalarak bir yumurta doğurur, işte ilk ataları bundan ortaya çıkar (Yü-cı-tanğ 10,17a Beğ-şı'ya göre). Halkta iyi atlar vardır; çiftçilikle uğraşırlar. Yuvarlak direklerle çevreli şehirleri, sarayları, ambarları vardır. Hapishaneleri de mevcuttur. Şarkı söyler, dans ederler (oyun . oynarlar). Göğe kurban keserler. Üvey annelerle evlenirler ve ölülere kurban ederler (Hov-Han 115,2 a - b). Çocuksuz kalan üvey annneleriyle evlenirler; Çin hapishanelerine benzer yuvarlak, direk çitler yaparlar; kehanet sığırları vardır. Yazın ölen bir ölüyü buzlayarak gömerler (?), ölülere insan kurban ederler (ölülere insan verirler) (San-guo Veğ-cı 30,5 a - b). Bunlar sonraki Han zamanından (25-220) beri malûmdurlar.

Yurtları garpte H'yen-bi'lere komşudur. Dzu ve dov kaplardan yemek yerler. Onikinci ayda göğe bir kurban keserler. Şarkı söyler, dans ederler, buna «kabul trampeti» adını verirler. Bu arada caniler için umumî af ilân ederler. Elbiseleri beyazdır. İleri gelenlerde kürk zinetter bulunur. Kıskanç kadınlar öldürülerek bir dağ üstünde tersine gömülür. Hiyunğ-nu'lar gibi kardeş karısı ve üvey annelerle evlenirler. İyi atları var; inciler takınırlar. Ok, yay, kılıç ve mızrakları vardır. Her ailenin ayrı zırh takımı bulunur. Gezintilerde daima şarkı söylerler. Her muharebeden önce sığır ayaklarından fala ba-

(1) Bir li takriben 500 metredir (bk. W. Eberhard: T'oung-pao cilt 36, S. 2).

karlar. Ayak açık olursa uğursuz sayılır (Tunğ-cı 194 = S. 3111 ab). Yalnız dış tabutları var, iç tabutları yoktur. Kral, Çinden getirilen Yada taşından yapılma bir sandıkta gömülür. Memleketleri milâdın 285. ci yılından sonra kaybolmuştur. Bundan sonra siyasî birlikten de silinmişlerdir (Tunğ-cı 194 = S. 3111 bc). Şarapları siyahdır (Yü-cı tanğ 79, 3b). Bunlar, yeniden 457 de To-ba'lara haraç getiriyorlar (1) (Veg-şu 5=S. 1914 c). Gav-li'lerin cedleridirler (Veg-şu 100=S. 2123 a). Fakat kendileri, 500 yılına doğru Vu-cü'ler tarafından imha edilmişlerdir (Veg-şu 100 = S. 2123 b).

B: Lun-hınğ II, 2 = Forke 1906, 355: de boy söylentileri izah edilmiştir. Bundan başka Veğ-lüe de (San-guo Veğ-cı 30, 5 b tefsirinde), Veğ-şu da (Yenching Journal XX, 495 ve Toyo Bunko No. 6 S. 23 ve No. 10. S. 1 de zikrolunur).

M: Han zamanındanberi.

D: Toyo Bunko No. 6 da Fu-yü'lülerin daha ziyade Tunguz'larla münasebettar olduklarını söylemek istiyor.

Bu nokta şu bakımdan da doğru olabilir: Bunlarda Tunguz tesiri, diğer Kora kavimlerinde olduğundan daha kuvvetle kendini göstermektedir.—Yumurtanın yutulması ve hayvanlar tarafından muhafazaya dair menşe masalı hakkında, mukayese ediniz: W. Eberhard: Typen chinesischer Volksmaerchen S. 94-95 ve W. Eberhard: Volksmaerchen aus Südostchina S. 75. Kaplumbağalar köprüsü hakkında, mukayese ediniz: W. Eberhard, Lokalkulturen im alten China, Cilt 2, S. 298

7) GAV-Lİ:

Y: Lyav-dunğ'un 1000 Li şarkında kaindir (Hov-Han 115, 3a).

---

(1) Not burada kullanılan «haraç» kelimesinden, bizde olduğu gibi şerefe dokunur bir para tediyesi anlaşılmamalıdır; o zamanki haraç elçilikleri mahiyetleri bakımından tamamen bugünkü ticaret komisyonlarına ve delegasyonlarına tekabül ederler. Yabancı elçilerle birlikte, beraberlerinde emtia getiren kimseler de gelirlerdi. Bu mallara mukabil en aşağı aynı kıymette atiyeler alırlardı. Böyle bir sefaretin ziyaretine nail olan devlat, eğer bizzat bir sefaret gönderirse, «haraç» tan bahseder ve karşı taraftaki devlet, bir «haraç elçiliğinden» bahsettiği vakıt, kendisi «ziyaret» ten yahut ta «haraç elçiliğine mukabele» den bahsederdi. Bu işte, o zamanın diplomatik münasebetlerinin şeklidir.

K: Burada memleket çok dağlık olduğundan, ekim azdır. Saraylar inşa edebilirler. Her halde Fu-yü'lerin bir şubesi olacaklar; dilleri Fu-yü'lerinkine çok benzer. Beş klan'dan müteşekkildirler: H'yav-nu yahut Garp veyahut sağ klan; Cüe-nu yahut Şimal veyahut arka klan; Şun-nu yahut Şark-veyahut sol klan; Guan-nu yahut Cenup veyahut ön klan; Gui-lov yahut iç veyahut sarı klan. (1) İlk hüküm süren kral H'yav-nu klanından idi, bundan sonra Gui-lov'dan çıktı.

Her akşam sevgi eğlencesi yaparlar. Ruhlara, hububat tanrılarına ve yıldızlara kurban keserler. Onuncu ayda bir gök kurbanı bir de içinde Sui-(şın) adlı bir tanrı bulunan bir mağaraya kurban sunarlar (1a). İpekten (Diba denen bir nevi ipekli kumaş) elbise giyerler. Köleleri vardır. İç güvey giderler. Çocuk büyüyünce, ebeveyin ona mahsus ev takımı yapar. Mezar, üst üste yığılmış taşlardan ibarettir (Hov-Han 115,3 a); ikametgâhların yanında ruhlara kurban için büyük bir ev yaparlar. Dilleri ve kültürleri daha geniş manasiyle Fu-yü'lere benzer. Ambarları vardır. Mağara tanrısı ayininde tanrının yanına ağaçtan bir burgu dikerler. Hapishaneleri yoktur. Erkek, bir çocuk doğuncaya kadar, küçük hususî bir evde, nişanlısı yanında oturup geceler. Ahlâkî kaideleri yoktur. Üst üste yığılmış taşlardan Tümülüs inşa ederler (San-guo Veğ-cı 30,6 ab). Sığır ayaklarından fala bakarlar. Büyük kardeş öldükten sonra küçük kardeşi onun karısiyle evlenir (Veğ-lüe = Tpyl 783, 1 ab). Bez, ipek ve deri ile örtünürler; fakirdirler. Silâhları biraz Çinlilerinkine benzer. Telli çalgıları vardır. Su kenarında bir eğlence (bayram) tertip ederler, buna kralları bir sedir üstünde gelir. Dzu ve dov kaplardan yemek yerler. Atları küçüktür (2). Ananeleri yoktur; evlenme serbesttir. Matem zamanı üç yıldır (Beğ-şı 94 = Tpyl 783,4 ab). Bu kavım, Fu-yü'lardan bir şubedir. En eski Lo-lanğ şehrinde kâindir (3). Şapkaları (başlıkları) Çin Byen'lerine benzer. Çevrek satrançı, çanak atma ve top oynarlar. Byen, dov, dzu vesair kaplardan (4) yemek yerler. Dağ-

(1) Bu nevi taksimat Hyung-nu'larındekine çok benzer!

(1a) Eski Türklerde de bir mağara kültü vardı!

(2) Atlar hakk. bak. Ülkü, Bir. Teşrin 1940, S. 162.

(3) Şarkî Mançuryada.

(4) Bunlar eski Çinde kurbanlar için kullanılmışlardır.

larda yaşarlar. Evleri hasırla örtülüdür, yalnız tapınak ve sarayları kiremitle örtülüdür. Kışın hep ısıtıcı, altı tandırlı yatak kurarlar. İçinde kendisine tapılan Sui - tanrı bulunan bir mağaraları vadır. Sokak çapraz (dönemeç) larında evlenmemiş gençlerin gece gündüz talim ve atış yaptıkları büyük binalar inşa edilir (Tanğ-şu 199a = Tpyl 783, 5 a - 6 b). Sonraki Han zamanındanberi malûmdurlar. Fu-yü kralı, ırmak hakiminin kızı ile evlenir; bu, güneşten gebe kalarak bir yumurta doğurur, büyük cetleri işte bundan neşet eder. Yumurta köpeklere atılır fakat yemezler ve ne domuzlar ne de köpekler buna yaklaşır; kuşlar bunu himaye ederler. Kral da yumurtayı parçalamaz. Annesi kundağa sarar, bundan bir çocuk çıkar. Buna, tercümesi, «iyi nişancı» anlamını veren bir ad verilir. Oğlan, at gütmek mecburiyetinde kalır, iyi atlar temin eder ve yetiştirir. Bir gün kaçış yolunu tutar. Bu güneş ve ırmak hakimlerinden oğlu olduğundan kaplumbağa ve balıklar bunun için sırtlarından bir köprü kurarlar. Gav-li de yerleşir. Hürmet makamında Gav-li'de eğilmek bir âdettir. Çok temizdirler. Küçük ambarları vardır. Nişanlanmadan sonra kızın ailesi tarafından küçük, hususî bir köy evi yaptırılır, güvey her akşam buraya gelebilir. İlk doğumdan sonra, ayrıca bir ev takımı verilir. Evleninceye kadar bir kaideye tabi değildirler. Kementleri, kargıları, mızrakları ve kalkanları vardır. Müzik aletleri içinde: beş telli bir sığ, bir Çınğ (Harp cinsinden), flüt, davul vesaire bulunur. Atları cücedir. Gav-li'lar, aynı zamanda Mo denirler (Tung-cı 194 = s. 3112 ab).

398 yılında Gav-li'den bir çok kişi To-ba'ların baş şehrine taşınmıştır (Veğ-şu 2 = S. 1906 c). Bunlar, aşağıda yazılı yıllarda To-ba'lara haraç elçilikleri göndermişlerdir: 435 (Veğ-şu 4a=S. 1911c), 436 (4a=S.1911c), 437 (4a=S.1911d), 439 (4=S. 1912a), 462 (5=S.1914d), 465 (5=S.1915a), 466 (6=S.1915b), 467 (5=S.1915c), 468 (l.c.), 469 (5=S.1915d), 470 (l.c.), 472 (7a=S.1916b), 473 (l.c.), 474 (7a=S.1916c), 475 (7a=S.1916d), 476 (l.c.), 477 (7a=S.1917a), 478 (7a=S.1917b), 479 (l.c.), 484 (7a=S. 1918b), 485 (7a=S.1918c), 486 (7b=S. 1918c), 488 (7a=S.1918d), 489 (7b=S.1919a), 490 (l.c.), 491 (7b=S.1919b), 492 7b=S.1919c), 493 (7b=S.1919d), 494 (7b=S.1920a), 495 (7b=S. 1920b-c), 498 (7b=S.1921b), 499 (8=S.1921d), 500 (8=S.1921d), 501 (8=S.1922a), 504 (8=S.1922b), 506 (8=S. 1923a), 508 (8=S. 1923b), 509 (8=S. 1923c), 510 (8=S. 1923d), 512 (8=S. 1924a),

513 (8=S. 1924b), 514-5 (8=S. 1924b), 515 (9=S. 1924d), 517 (9=S, 1925a), 518 (9=S. 1925b), 532 (11=S. 1930d), 534 (11=S. 1931b), 535 (12=S. 1932a), 536 - 7 (12=S. 1932b), 537 (11=S. 1932b), 538 (l. c.), 539 (12=S. 1932c), 540 (12=S. 1932c), 541 (l. c.), 542 (12=S. 1932d), 543 (l. c.), 544 (l. c.), 545 (l. c.), 546 (12=S. 1933a), 547 (l. c.), 548 (12=S. 1933b), 549 (l. c.). 479 yılında Juan-juan'larla münasebetler kuruyorlar; bu münasebetler Di-dov-yü'lere karşıdır (100=S. 2124b).

Bir eski Kora kaynağına göre (bk. Hentze, Die Sakralbronzen, S. 19) en eski zamanda bir büyük sihirbaz bir ayı ile evlenmiş ve bunlardan Gav-li'nin hükümdar ailesi meydana gelmiştir.

M: Han zamanından beri.

D: Bunlar, Gav-gov-li olarak da işaret olunurlar. Gav-li'nin bir kısaltma olmak ihtimali vardır.

B: Veğ-lüe = Tpyl 360,7a' da boy rivayeti izah olunur; Toyo Bunko No. 10, S. 13 de karşılaştırınız.

8) GOV-Lİ'ler.

Y: Korada kâin (herhalde Gav-li'lerden ayrı değildirler).

K: Mo'lara benzerler. Bunlardan bir çok gruplar, küçük ırmakların kıyılarında yaşarlar ve «küçük su Mo'ları» (H'y-av - Şueğ - Mo) adını alırlar. İyi yayları vardır. Vanğ Manğ (M. S. 9-24), bunları Hiyunğ-nu'lara karşı saldırmak istedi. Milâttan sonra 94 de Yo-Beğ-pinğ, Yü-yanğ, Şanğ-gu ve Tayyü-an vilâyetlerinde yağmaya koyuldular (Hov-Han 115,3b 4a). İddia edildiğine göre Gav-li menşei Milâttan önceki zamanlara kadar geri giden Cov-şu'da zikredilmiştir (Junğ-cay h'ü-bi 13,5b), Son olarak bunlar 12 nci asırda, Çi-dan (Kitan) lara tâbi olarak zikrolunmuşlardır (Liav-şı 36 = S. 5772 b).

M: Han zamanından beri.

9) H'İN - LO'LAR:

Y: Kora'da (Japonca : Silla).

K: Çok ipek ve kenevir çıkaran, küçük bir hükûmettir. Sığırları ve atları vardır. Kadınla erkek arasında çekingenlik

vardır. Yazıları yok, yalnız çetele (1) çok kullanırlar. Dilleri Bay-ci'lerinkine benzer (Nan-şi 79 = Tpyl 781, 6 a). H'in-lo büyük ataları Çın-han'lardan neşet eder (Beğ-şı 94 = Tpyl 781, 6 ab), onlar 8' inci ayın 15' inde bir ok atma bayramı yaparlar. Kadınlar saçlarını örerler (Beğ-şı 94 = Tpyl 781, 7 a) Aralarında Cin ve Bu klanları vardır ki, başka klanlar, bunlarla evlenmezler (Tanğ-şu 199 a = Tpyl 781, 7 a). Büyük ataları Çın-han'lardan neşet eder. H'in-lo Çın-han hükûmeti inkıraz bulduğu zaman, ortadan kalkan hükûmetlerdendir. Sakinleri şimdi Çinlilerden Gav-li ve Bay-ci'lerden müteşekkildir. Onlar eski Vu-cü memleketinde yaşarlar (Tunğ-cı 194 = S. 3109 a), yazıları, zırhları, silâhları Çinlilerde olduğu gibidir. Her ay başlangıcında bir yemek ziyafeti verilir, güneş ve aya ibadet edilir. Kadınlar saçlarını örerler, alacalı kumaş ve incilerle süslenirler. Düğün, yalnız yemek ve içki içmekten ibarettir. Düğün akşamı nişanlı kız ilkönce baba kardeşini ve bunun karısını (veyahut baba kız kardeşini) selâmlar, sonra kocasının büyük kardeşini, en sonra da kocasını selâmlar. Tabutları ve mezarları vardır (Tunğ-cı194 = S. 3109 ab). Horoz kültü vardır (Yen-fan-lu 10 = Maison Franco-Jap. III, No. 2 p. 18)

B: H'in-lo'lıların ilk tarihleri, bk. Franke, Geschichte III, 175.

M: «Altı hükûmet» zamanındanberi (5 inci asırdanberi).

D: Yen-fan-lu'ya göre, H'sin-lo adının Şı-lo denen musiki aleti ile ilgili olması mümkündür. Bu habere işaret eden Franke (Geschichte 3,176) burada mevzuubahs olanın kap şeklinde bir musiki aleti olması lâzım geldiğini söylemektedir, zira, Cin-sı'da (Fasıl 42) bunun memurlar tarafından taşınan bir nesne olduğu söyleniyor. Bu, Sunğ-yen (5, 11a-b) e göre, doğru değildir; bunlar yıkanma kaplarıdır, bu kaplar da 13. cü asırda baştan başa altın ve gümüşten idi; bunlara, Çi-dan-ların dilinden (Yün-lu man-çav'ına nazaran böyledir) bir kelime ile şa-lo yahut şı-lo denmektedir. Bu izah bana doğru görünüyor, zira bir metinde (Vın-çi-lu = TPGC 306 = cilt 25, 3 b) bir ruhun böyle bir kabın içinde yediği ve bu kabın hacminin 3 tov olduğu (takriben 6 kilo) anlatılmaktadır. Buna nazaran, görünüşe göre, bu kelime Çi-dan'ların dilinden gelmekte olup ilk moğolca olabilir. Fakat bu mefhum daha Tanğ zamanından malûmdur. Orta Asyadan bahseden bir

(1) Kerbstock.

metinde (Chavannes, Documents S. 119 ve 310) bu eşyaya bo-lo adı verilmektedir. Bo-lo yazma tarzı, Şı-lo yazış tarzına çok benzer, belki de burada sadece bir yazı hatası mevzuubahstir. Sunğ devrinde bu Şı-lo'lar Tonking'den Çine haraç olarak gelirlerdi (Linğ-vay-day-ta 2,3 a).

10) MA-HAN:

Y: Kora'da, Memleketleri şimalde Lo-lanğ, cenupta Wa memleketi (Japonya) ile komşudur. Üç Han devletlerin en büyüğüdür (Çın-han, Byen-han veyahut Byen-çın, Mâ-han) (Hov-Han 115,5a).

K: Ziraatci ve ipekcidirler, çuha yaparlar. Uzun kuyruklu tavukları vardır. Şehir duvarları yoktur. Evler mezar gibi yer altından dışarıya bir delik ile açılır. Ata binmezler. Saçlarını başları etrafına sararlar, kumaştan elbise giyinirler. Gençlik evleri vardır ve cesaret tecrübesi yaparlar. Beşinci ayda tarlada ruhlara kurban sunulur, aynı zamanda onuncu ayda mahsullerden sonra bir bayram yapılır. Bu ayini idare eden kimseye «Gök hakimi» derler. Onlar bir nevi Stupa inşa ederler. (San-guo Veğ-cı 30,8a -10a ve Hov-Han 115,5 ab; ilk metin daha mufassaldır.) Japonyada kâin kıyılarda dövme (deriler üzerini renkleme) âdetleri bulunur. Memleket 50 den fazla münferit hükûmetciklere ayrılır (Tunğ-cı 194= S. 3106 c). Hasır kulubeler ve yer evlerinde yaşarlar. Ata binmezler. Atlardan, sığırlardan ancak kurban hayvanı olarak istifade ederler. Gerdanlık ve küpe takınırlar, deri ayakkabılar giyerler. Genclik evleri vardır; burada, ayinlerde gençlerin sırt derileri delinerek bir kulaçdan uzun değnekle urgan geçirilir. Bunlar oda etrafında şikâyet etmeksizin bütün gün koşarlar, bu suretle cesaret tecrübesi yapmış olurlar. Su-du adı verilen mustakil yerleri vardır; önünde Tanrılar için dikilmiş çınğıraklı direk bulunur. Bu Su-du yerleri sığınak yerleridir. Dövme arızî olarak bulunur (Tunğ-cı 194= S. 3107a).

B: Yü-cı-tanğ 10,13b'da da izah olunur.

M: Han zamanındanberi.

D: İlk muhtırada adı geçen Stupa (Pagoda), sonradan adı geçen Su-du'nun aynıdır, tefsir Çin tefsiridir, son muhtıraya göre yanlıstır.

11) VEĞ'ler:

Y: Garben Lo-lang'a bitişir, şarkta denize kadar uzanır, şimalen Gav-li ve cenuben de Çın-han ile hemhuduttur (Hov-han 115,4b).

K: İpek çıkarırlar, çiftcilik yaparlar. Kapıları kapanmaz, namus işinde müteassıptırlar. Byen ve Dov kaplarından yemek yerler. Dil ve âdet itibariyle Gav-li'lere benzerler. Aptaldırlar. Gerek kadın gerek erkek elbiselerinde yakalar müdevver (iğri) dir.

Aynı kabileden evlenmezler. Bir ölüm vukuunda ev terk - olunur. Yıldızlara taparlar (Yıldız kültün'dedirler). Onuncu ayda göğe kurban keserler. Kaplanlara kurban verirler. Üç kulaç uzunluğundaki mızraklarla piyade muharebesi yaparlar. Atları zağardır (San-guo Veğ-cı 30,8ab ve Hov-han 115,4b-5a); Gav-li'lerin tabi olduğu ırktan olduklarını kendileri itiraf ederler, dil ve âdetleri bunlarınkine benzer (Tunğ-cı 194 = S. 3106 b). Birçok Tabu'ları vardır. Kenevir ekerler, ipek çıkarırlar, heyet ilmi ile uğraşırlar (aynı kaynaklar). Küçük atları vardır (Bo-vu-cı=TPYL 891,4b)

D: Kaplana ibadet şarkî Asyada bilhassa cenubî Çin'de yapılmıştır. Buna dair mukayese ediniz: W. Eberhard, Lokalkulturen im alten China, cilt 1 ve 2 ve Hentze Sakralbronzen s. 18.

M: Han zamanındanberi.

12) TO-Lİ (SO-Lİ)'ler:

Y: Amur sahasında?

K: Şimalde kâin bir memlekettir. Fu-yü hükûmetinin ceddinden neşet etmişlerdir (Hov-han 115,2a ve TPYL 932,la da Veğ-lüo'ya göre).

M: Han zamanındanberi.

D: To-li» nin diger şekli olan So-li dir ki bunun daha doğru olmak ihtimali vardır.

Ben de Bav-li teleffuz tarzına -ki herhalde yanlış olsa gerek- bir tek kere rastladım (Tiyen-du-dzay'da = Ciyen-h'u-ci, bi-ci

5,6) Tiyen du-dzay, Fu-yü'lerin yukarıda zikretmiş olduğumuz menşe masallarından haber veriyor.

13) VU-CÜ'ler :

Y: Gav-li şarkındaki Şark denizi kıyısında yaşarlarlar (Hov-han 115,4a). Ülkeleri şimalen İ-lov ve Fu-yü, cenuben Veğ ve Mo ile hemhuduttur. Şimal ve Cenup cihetlerine doğru uzanmışlardır (Tunğ-cı 194 = S. 3114 c).

K: Çiftçilik yaparlar, memleketleri mahsuldardır, dil ve âdetleri Gav-lilerinkine benzer, piyade muharebesi yaparlar, mızrak kullanırlar. Köy reisleri vardır. On kulaçtan(1) fazla büyüklükte ağaçtan yapılma büyük tabutları var, bunun içine bütün ailenin kemikleri konarak gömülür, ölülerin (ruhların) listesini de buraya korlar. Han zamanında ülkeleri ilkönce H'üan-du şehrine tabi idi, sonradan Lo-lanğ'a tabi oldu. Vergi olarak esir kadınlar, deri, tuz ve deniz mahsulleri verirlerdi (Hov-han 115,4 a-b ve San-guo Veğ-cı 30,7 a-b); sığır ve atları pek azdır (San-guo Veğ-cı 30,7 b). Dilleri en ziyade Gav-lı'lerinkine benzer. Bir ailenin bütün ölülerini aynı yerde gömerler, ölülerin heykellerini traş ederler. Dış tabut'ın kapu kanadına, çömlekten yapılma bir üç ayak kap pirinçle dolu olarak asılır. Çinliler tarafından mağlûp edildikten sonra bakiyeleri daha şimale doğru kaçtılar (Tung-cı 194 = S. 3114 c).

B: San-guo Veğ-cı 28,3 a; Yen-ching Journal XXIII, 167 bu Man-cov yüan-lyu-kav'ya göre Vo-cı olarak zikrolunur. Bu zat, Vu-cülere benzedikleri, daha sonraki Vu-cığı oldukları kanaatini taşıyor ve genişledikleri yerler haritada çizilmiştir.

M: Han zamanındanberi.

(1) Bir kulaç o zaman 2,80 metreydi.

Kora Kavimleri

2 — Düşünceler

I — Toplu Tavsif.

1 — UMUMÎ MALUMAT: Bu grup, bütün Kora kavimlerini ihtiva eder. Cin kayıtlarının esasına göre, adı geçen bu grupların münferit unsurları arasında daima bir akrabalık göze çarpar. Bu husustaki materyal Han zamanından başlar (M. E. 206 - M. S. 220), takriben Tanğ zamanında (618 - 906) nihayet bulur. Tetkik gayesine ulaşmak için daha fazla malumat dermeyan etmeğe, bundan sonra lüzum görülmemiştir.

Kültürleri hakkında kayıtlar toplanılırsa, Çin'in diğer komşularından daha müstakil, hatta Çin kültüründen de ayrı, kendi içersine kapanan, hususî bir kültür manzarası göze çarpar. En az denebilir ki Han zamanındanberi bir Kora kültürü mevcuttu ve bu kültür bir ziraat kültürü idi.

Fakat bu ziraatın hangi neviden olduğu aşikar olmamakla beraber, her halde kazma ziraatı veyahut bununla ilgisi olan «Yakma ziraat» le de alâkası yoktur. Şunu da göz önünde tutmak gerektir ki, Çin geçim şeklinde nasıl tipık bir formül varsa, burada da ziraat daima ipekçilikle birlikte zikrolunur; tabi oldukları teknik bakımdanda bunlarla Çin arasında esaslı bir fark yoktur. Çiftçilik (Ziraat) ile hububat Tanrıları kültü ve daha eski ziraat kültü biribirine ilgilenirler.

2 — KÜLTÜRÜN ESASLARI:

a) Çin kültürünün nüfuzu: ilk bakışta bu kültürün mütecanis olmadığı gözükür. Materyallerde - hatta aynı mıntakadaki riva-

yetlerde bile-tezatlar mevcuttur. Dikkat edilirse bu «Kora» kültürünün muhtelif köklerden doğmuş bir kül olduğu izah olunabilir. Her şeyden evvel Çin ile akrabalık bariz şekilde kendini gösterir: Bunlar bilhassa Dov, Dzu veya Byen biçiminde kaplar ve ağaç kaplardır. Bu kaplar bronzlarla katiyen karıştırmamalı, bilakis Konfuçyanist kültünde çok kullanılan kurban için örülmüş kaplarla mukayese etmelidir. Sonra silâhların benzerliği ve oyunların (bilhassa satranç) benzerliği zikrolunur. Daha sonra kaplumbağa ve bin yaprak (dülger otu) kehanetleri kaydolunur. Nihayet bir çok defa üç yıllık matemden bahsediliyor, ve evlenme âdetlerinin Çinlilerinki gibi olduğu kuvvetle izah olunuyor. Bu benzerliklerin yine Çinlilerin Çin (Ts'in) sülalesi zamanında (246-207) bir çok kere Çinden yaptıkları mühaceretle ilgili olduğunu izah edebiliriz. Oyunlardan, kehanetlerden, yuğların uzun sürmesinden, belki de silâhlardan aynı neticeye varılabiliriz. Sair şeylerde vaziyet daha karışık görülür. Hasırdan örme kurban kaplarının-Korada gündelik ihtiyaç için kullanıldığı anlaşılıyor-çok kere Koradaki gruplara mahsus çok tipik bir kültün eşyası olduğu mevzuubahstir. Zaten bunlardan başka kaplar zikredilmiyor. Çinden gelen muhacirler kendilerinde mevcut, her halde kendilerine mahsus biçimlerde daha iyi bronz kaplar veyahut toprak kapları beraber getirmiş olacaklardır, fakat bunlar zikredilen kap tiplerinden değildir. Benim fikrime göre bu, en eski bir yerli kültür eşyası olarak kabul olunmalıdır. Evlenme âdetlerinin benzerliğine gelince her nekadar Çinlilerinkine benzediği söylendise de, bu ancak her iki tarafta Dünür (görücü veyahut evlenme mutavassıtı) nın bulunmasından daha ileri gitmez. Böyle bir evlenme tarzında da muhakkak Çin nüfuzunun bulunması icap etmez ve tamamiyle yerli olabilir.

b) Cenubî Çin Kültürünün Nüfuzu: Hatta evlenme adetlerinde bile fark görülür: Çinliler gibi evlenmede mutavassıt kullanan ancak bir kaç kabîle vardır. Diğerleri serbest evlenirler. Ve kadınların bir kayda tabi olmadıkları da söylenir. Bunlarda erkek iç güveysi gider ve bir çocuk dünyaya geldikten sonra hususî bir ev idaresi kurar. Yine bunlarda gençlik evlerinin bulunduğundan bahsedildi. Gençlik evlerine bağlı «İnitiation» a benzer manevî âdetler (cesaret tecrübeleri) var-

dır. Bu cins âdetler komşu kültürlerce malum olmamakla beraber, Çin âdetlerinde de yoktur. Yalnız daha ziyade genişleyerek cenup kültürlerinde kendini gösterir. Cenup kültürleri için bundan başka sevgi bayramları daha evvelce söylenen «Su kıyısında bayram», güveyler için yapılan hususî evcikler ve dövün pek tipiktir. Metinler, dövünün zuhurunu japon kültürünün nüfuzu olarak izah ederler. Hakikaten dövünün, daha önceden Japonyada mevcut olduğu vesikalarla sabittir. Burada Japon kültürlerinin tahlilî tecrübesine girişilmiyecektir. Fakat şuna inanıyorum ki, Japonya da kültür nümunelerinden olan Cenubî Çin kültürleriyle alakadar bulunmak mecburiyetindedir. Burada daha ziyade Koranın komşuları tarafından malum olmayan, buna mukabil Çin kültürleri için pek tipik olan kültür eserlerinden toplu bir grup üzerinde durulacaktır. Yalnız şurası şayanı dikkattır ki Han-çu (26,13 a), Cav-h'yenleri, astrolojik bir gaye için olsa bile, Yüe devletiyle bir tutuluyor. Han zamanının coğrafî bilgisi o kadar sarihtir ki burada basit bir coğrafya hatası vardır diye bile düşünülemez. Bundan yalnız şu neticeye varabiliriz: Cav-h'yen'lerle Yüe'liler arasında bir akrabalık düşünülmüş, dolayısile astrolojik benzerlikler ileri sürülmüştür.

Kora ve cenubî Çin kültürleri arasında bir münasebet bulmağa karar verildiği zaman, daha fazla ileri gitmek, ihtimallere daha fazla girişmekve bunları büyütmek icabeder. Ma-hanların sığırları yalnız kurban için kullandıkları söyleniyor, sığır ayağından kehanet bir çok defa zikrediliyor. Bu bize cenup kültürleri için çok tipik olan sığırlara karşı hususî bir ehemmiyeti hatırlatır. Sığır kültü ile meğalit kültürü birleştirilir. Korada meğalitler (tarihten önceki büyük taşlar, mezar taşları) çok eskiden malumdur. Bizim metinler onları «mezar taşları» adıyle zikretmişe benziyorlar. Aynı zamanda bir cenup kültüründen (Yav), mezar- meğalitleri zikrolunuyor. Sığır kültünün boğa güreşiyle beraber geldiği muhtıralarla isbat eldildiği gibi, böylece H'in-lo da horoz kültünün, belki horoz dövüşmesiyle birlikte doğduğunu farzedebiliriz. Bir yumurtadan doğuş efsaneleri (Fu-yü ve Gav-li'lerde) de muhakkak cenuptan bir, hususî yayılma mevcudiyetini gösterir. Böylece malum

münasebetlerde ortaya konan toplu bir fikir bizi aydınlatır(1).

c) **Su-şın kültürünün nüfuzu:** buna mukabil bu kavimlerden birinin diğerlerine nazaran hususiyeti göze çarpar. Mahan'ların yeraltı evleri olup, bir delik vasıtasiyle dışarı çıktıkları evvelce anlatılmıştı. Bu nevi inşa tarzı Su-şın kavimleri için pek tipiktir. Bundan Su-şın'larla bir irtibat aramak lâzımdır. Eğer bu hususta daha mufassal materiyaller bulunarak bu irtibat daha fazla aydınlatılabilse idi, kanaatimce noksanlık kalmazdı. -Koralıların evvelce Şamanizme salik olup olmadıklarına dair elimizde vesika yoktur, fakat bugün Şamanistler vardır (Haguenauer, Bull. Maison Franco-Jap. II Nr. I. s. 47, de). Hentze (O. Z., N. F. IX, s. 156) da Han devrindeki mezarlarda bulunan Kora başlıklarını Şaman taçları olarak izah eder. Şamanism bütün Tunguz kavimleri için tipiktir, ve Su-şınlardan Tunguzların cetlerini tanımak mecburiyetindeyiz (o. b.). Bunlar hakkında metinler ortaya konmamışsa da buna mukabil bütün rivayetler bunlarda Şamanizmin mevcudiyetini teyid eder. -Bir çok Kora kavimleri için zikredilen saç örgüsü, daha ziyade Su-şınlarda kendini gösterir, ve bunlar için hususî bir ehemmiyeti haiz olarak.

d) **Hyungun kültürüne nüfuzu**: Levirat (baba ölünce üvey annelerle evlenme) ve kardeş karısiyle evlenme (küçük kardeş, ölen büyük kardeşin karısile evlenir) âdetleri metinlerde de işaret edildiği gibi Hiyungnular için tipiktir. Ve bir çok defa at yetiştirme ve at kurban etmenin Hiyungnular için has olduğu tekrar edilmiştir.

O halde kısaca denilebilir ki bize Han zamanındanberi malûm olan bu Kora kültürü, hakikatta daha eski olabilir ve bu kültürün en sonunda bir çok muhtelif köklerden gelmiş olması icap ettiği gibi, cenubî Çin kültüründen en az biriyle, Su-şin kültürü ile, belki de Hiyungun kültürü ile (Bu nokta üzerinde fazla israr etmem) olan ilgileri bu hususta mühim bir rol oynamışlardır. Bu kültür esas itibariyle karışıktır, bunu her yerde ve ekseriya pek karışık bir şekilde bulan sosyal taba-

(1) Kora kültürlerinin cenubî Çin kültürleriyle olan münasebetleri meselesine dair, mukayese ediniz, mufassal bir şekilde: W. Eberhard, Lokalkulturen im alten China, cilt 2.

kalar ve köle beslenmesine ait rivayetler dahi isbat eder ki bu doğrudan doğruya insan tabakalarının üstüste gelmesi (1) meselesine bağlıdır. Şimdiye kadar olan dil araştırmalariyle de tamamen aynı neticeye varılmıştır. Tunguz diliyle münasebetler görülmüş ve başka türlü ilgiler de tahmin olunmuş, fakat şimdiye kadar dilin tahlilinde daha fazla ileri varılmamıştır. Bu da gösteriyor ki, lisan da çok karışıktır.

2 — MÜNFERİT MESELELER:

Direk çakma işi (Palisadenwerk) namı altında ne düşünüldüğü malûm değildir. Eski Çin hapishanelerine olan benzerliğe işaret az faide vermektedir, çünkü biz bunlar hakkında yuvarlak ve yer altında bulunmuş olmalarından daha fazla bir şey bilmiyoruz. Belki hakikatta yalnız dıvara benzer çitler mevzuubahistir. Tıpkı cenubî Çinin köylerinde halâ bulunan bambus çitleri gibi; Çinliler için asıl çamur dıvarlar tipik olduğundan, bunlar gözlerine çarpmıştır.

Başı yassı etme Kora'lılardan başka yeni zamanda Mançuryadaki Kirin'in şimali garbisindeki «Balık derisi Tatarlar» ında (Balık derisinden elbise giydikleri icin bu sıfat verilmiştir) vardır (Chçgfsc II, cilt I. S. 103). H'üan-dzanğ'a göre Kuça'da eskiden yerleşenlerde mevcuttur (H'i-yo-ci I. = Beal, Budd.Rec. I. 19). Su-lo adlı Türkistan devletinde de (bu günkü Kaşgar'da) kafaları yassı yaparlardı (Tripitaka, Bd. 51. S.951b, T'anğ devrinden bir metin). Koraya ait malûmat Türkistanda ve Moğolistanda fevkalâde çoktur (aşağıda bakınız),

Fu-yü ve Gav-lı kabîle efsaneleri kuvvetli surette güneş motifi arzeder ve bütün din göğe kurban etmesiyle, yıldız kültüriyle ve her şeyden önce güneş kültü ile, hâkim surette yıldız ve gök kültüdür. Bu din şu şekilde Hiyunğ-nular için tipik olan dine tetabuk etmektedir. Mağara tanrısı kültü, bir burgunun dikilmesiyle Çin'in Sui-jın (ateş burgu adam) tanrısını hatırlatır ve yeni ateş merasimi ile de her hangi bir münasebeti vardır. Esas itibariyle mağra kültü kendilerince pek büyük bir değeri olan Hiyunğ-nu kavimlerinin ata mağrasını da hatırlatır.

---

(1) Überlagerung'un mukabili olarak kullanılmıştır.

Çeteleler (bk. S. 22), Çin'in etrafına o derece umumi bir şekilde yayılmıştır ki. alâmeti farıka olarak gösterilemez. Verilen malûmat daha esaslı olsa idi belki bir kaç sistematik tarifi kabil olurdu. H'in-lolarda gelinin ilkönce kocanın babasının kardeşini selamlaması adeti garbî Çin kültürünün tipik olan büyük amca oğlu ile evlenme sistemi ile acaba kabili telif midir, değilmidir, bunları birbirinden ayırmağa cesaret etmiyorum. Bu bana mümkün gibi görünüyor. - Gav-li'lerin kabîle hurafalarında bahadırlar için kurulan hayvan biçimi köprü, Japon masallarında motif olarak görülür (F. Rumpff: Japanische Volksmaerchen S. 40). Fakat eski orta Çinde de bir muvazisi vardır. İhtimal ki o asıldan buraya gelmiş bir motiftir. - Kora'lıların dağlarda yaşamasını sevdikleri tebarüz ettirilmiştir ki bu, şayanı dikkat olmakla beraber, yalnız memleketin dağlık tabiatiyle izah olunmaz. Dağ hayatı aynı zamanda cenubî Çinlilerde de daima tebarüz ettirilir.

Bir oba ölülerinin hepsinin bir arada görülmesi enderdir. Bu yalnız garbî Cin kabîlelerinin bazılarında tesadüf edildiği rivayet olunur, fakat ecdat heykelleri Çinlilerin heykel şeklinde olmayan ecdat tablolariyle doğrudan doğruya birleştirilemez. Ecdat heykellerinin mevcudiyeti, ecdat kültü neticesine varır ki hakikatta bütün şarkî Asya ziraatci kültürlerinde kendisini gösterdiği anlaşılıyor.

3 — HÜLÂSA :

Bu grupta toplanan kavimler ayrı ayrı fakat büyük kısmında yeknasak ve başka kavimlerden tecrit olunabilecek bir kültür göstermekle, diğer komşu kültürlerle de karabet tesbit olunmaktadır. Ayrı ayrı kabilelerin kültür birliği bunları bir grupta toplanmasını temin etmektedir; bilhassa Çinlilerin verdiği malûmatta bizzat karşılıklı münasebetin izahiyle, akrabalığı teeyyüt etmektedır.

Bu «Kora» kültürü, kaynaklara göre Han zamanından beri (M. E. 206 - M. S. 220) kabili isbattır. Bununla beraber bu kültür bir «ana - kültür» olmayıp kendi içerisinde bir halitadır. Esasların unsurları halâ tefrik olunabilir.

«Kora» kültürünün bu karekteri kısaca hülâsa edilirse:

İKTİSAT ŞEKLİ:

Nisbeten yüksek ziraat, pirinç ekimi, ipekcilik ve bunlarla birlikte sığır ve at besleme.

SOSYAL KURULUŞ:

Baba hukuku (baba hakimiyeti), fakat kızın evlenmeden önce hürriyeti, gençlik evlenmesi, şark bayramları, serbest evlenme, teşvik âyini (cesaret tecrübeleri gibi), tabakalı sosyete, köle bulundurma, köy kâhyalıkları ile daha küçük (köy) birliklere inkisam, klanlar, üvey annelerle evlenme (Levirat), kardeş karısı ile evlenme.

DİN:

Güneşe bağlı gök kültü, bununla birlikte bereket âyinleri ile tarım kültü, mağara kültü, yeni ateş âyinleri ile ilgisi vardır. Şamanizmin mevcudiyeti de ihtimal dahilindedir.

ÖLÜ KÜLTÜ:

Ölülerin tabutla gömülmesi, mezar kurganları (Tumulus) veyahut mezar taşları, ölü ile birlikte gömülme.

MADDÎ KÜLTÜR:

Hasırla örtülü evler, bununla birlikte tuğladan saraylar, yeraltı oturma mağaraları, köy ve şehirlerde toplu iskân yerleri, örülmüş kaplar, saç örme, baş yassıltma, dövün, küpeler, mızrak, yay, kement (arkebüs), zırh, şatranç, top oyunu, telli çalgı aletleri, kumaş elbiseler.

b) Su-şın kavimleri

1 — Materyallar

1) İ-LOV'lar:

Y: Memleketi Fu-yü'nin şimali şrakisindedir. Su-şın'ın eski arazisidir (Hov-han 115,2b-3a), büyük Okyanus'a huduttur.

K: Dilleri Fu-yü'lilerin aslından çıkmadır. Çiftcilik yaparparlar,kenevir yetiştirirler, kabîle reisleri yoktur. Soğuklardan dolayı mağaralarda yaşarlar, bunlar derinlikleri nisbetinde kibardırlar. Domuz beslerler, elbiseleri domuz postundandır. Kışın soğuktan korunmak için vucutlarına eritilmiş domuz yağı sürerler. Yazın küçük bir önlük takarak sair uzuvları çıplak gezerler. Pistirler. Dört kadem uzunluğunda (takriben 92 sm) iyi yayları vardır. Okları on sekiz pus (41,5 mm) uzunluğunda Hu ağacındandır, ucları yeşil taştan ve zehirlidir. Gemicilik yaparlar, haydutturlar. (Hov-han 115, 2b-3a); sığır ve atları vardır (San-guo Veğ - cı 30,8a) yurtları her halde eski Su-şın memleketidir (Tung-cı 194=S. 3105 b); Veğ zamanından (220-265) beri malûmdurlar. Asıl ocakları olmayıp yemeklerini dört beş Şing hacminde (0,8 - 1 Litre) büyük toprak üç ayak kaplardan yerler. Bağdaş kurarak otururlar. Eti ayaklariyle basarak yumuşatırlar. Tuz ve demirleri yoktur. Odundan kül yaparak eritip içerler (her halde tuz yerine?). Nişanlanma, kızın saçına bir tüy takmasiyle sembolize edilir. Kızlar evlenmeden evvel hareketlerinde hürdürler. Vücudî kuvvete hürmet ederler. Ölülerin dış tabutuna gıda olarak bir domuz konur. Taştan ok uçları, deri ve kemikten zırh takımları vardır. Diğer şark barbarları gibi dzu ve dov kaplardan yemek yemezler. (Tunğ - cı 194 = S. 3115 ab).

M: Han zamanından beri.

D: Kısa, buna benzer malûmat (Yü - cı - tanğ 10,13b) da vardır.

2) MAN-CU'lar (MANÇURYALI'lar) :

Y: **Mançurya.**

K: Üç kız yıkanırken biri, bir saksağanın getirdiği kırmızı meyveyi yutarak gebe kalıyor. Bu bir oğlan doğuruyor ve bunu bir gemiye yerleştiriyor, çocuk şahile çıkıyor, bir müddet sonra kabîlesinin reisi oluyor, 100 kadınla evleniyor (Çinğ Tay-dzu Vu - Huanğ - di Şı - lu = Bull. Ac. Sin. III, No. 3, S. 345).

B: Menşe masalının, şimdi bildirilenden maada, muahhar ve bu yüzden sun'î olarak değiştirilmiş başka şekilleri için bakınız: Hauer tarafından: Huanğ-çinğ Kay - guo fang - lüe S. 1, yine aynı muharrir tarafından: Das Mandschurische Kaiserhaus s. 12-13; R. Torii: Etudes Anlhropologiques, Les Mandchous S. 2: Shang Ch'eng - tsu : Der Schamanismus, s. 70.

M: Anane bakımından Su-şın'lardan (sonraları Nü cın; daha sonradan sülale adı Cin olarak) neşet etmişlerdir, siyasî birlik olarak ilkin takriben 1583 yılında meydana atılıyorlar. (R. Torii S. 2c).

3) MO-HO'lar:

Y: Memleket şimali garbîde Çi - dan'larla hemhuduttur (Tunğ - cı 194 = S. 3115 c).

K: Vu - ci'lilerle ayni kavimden olduklarını kendileri söylerler (Tung - cı 194 = 3115 c - 3116 a). Liav'ları tâbidir (Liav - şı 36 = S. 5771 d).

M: Sui zamanından beri.

D: Bunların ülkelerinde Mo - ho adını almış olan kıymetli taşlar bulunur (Yü - cı - tanğ 27,5 b ve Ciyen - h'u - ci, bu - ci 5,4 b). Bunlardan bir kabîle reisi, Tanğ devrinde Çin hizmetinde bülunuyordu (Da - Tanğ h'in - yü 5,2a).

4) SU-ŞIN'lılar:

Y: **Fu - yü'lilerin şimalinden şark denizine kadar uzanır (Su-şın Guo-ci = TPYL 784,3a).**

K: Yazın ağaç üzerindeki yuvalarda, kışın mağaralarda otururlar. Atları koyunları ve domuzları vardır. Ata binmesini bilmezler. Ona, yalnız mal olarak kıymet verirler. Domuz kılından kumaş yaparlar. Çömelerek otururlar. Eti ısıtmak için üzerine otururlar. Saçlarını düğümlerler. Kadınlar ancak evlendikten sonra iffetlerini korurlar. Kudrete ve gençliğe fazla kıymet verirler. Tabutların önünde domuz kurban ederler. Yayları üç çubuk kadem uzunluğunda, Hu ağacından olan okları da on sekiz parmak uzunluğundadır (Su-şın Guo-ci = TPYL 784, 3ab); haraç olarak zırh takımı verirler (San-guo Veğ-cı 4, 13a = TPYL 1913,347); kemik zırhları vardır (Laufer, Clay figures s. 263). Cov sülalesinin başlangıcında, kral Kanğ zamanında (M. E. 10 uncu asırda) vergi ödemeye gelmişler (Hov-han 115, lab): Cov sülalesinin krallarından Çınğ, şark barbarlarına galebe çaldığı zaman (takriben M. E. 10 uncu asırda) ortaya çıkmışlar (Şu-cinğ = TPYL 784,2a). Haraç olarak üç buçuk kadem uzunluğunda 30 yay, uçları taştan 1,8 kadem uzunluğunda Hu ağaçından yapılma ok, deriden, kemikten ve demirden yapılma zırh takımları ve postlar getirirlerdi (San - guo Veğ-cı 4,13 ab). Çinliler bunların ülkesine, Vu - cü devleti işgal ettikten sonra ulaşıtlar (San-guo Veğ-cı 28,3a). Derin yeraltı evlerde yaşarlar. Domuz beslerler, deri elbise giyerler. Kışın eritilmiş domuz yaği sürünürler, yazın önlerine küçük bir bez örterler ve diğer uzuvları çıplak gezerler Yayları 4 kadem uzunlukta, okları 1,8 uzunlukta Hu ağacından, uçları yeşil taştan ve zehirlidir (Hov-Han-şu = TPYL 784,2ab); Milâttan 500 yıl önce Lu (Şandunğ) da 1,8 uzunluğunda Hu ağacından yapılma ucu taştan bir ok saplanmıs bir kuş yere düştü. Konfuçyus, bununSu-şın ülkesinde okla vurulmuş bir atmaca olduğunu mevzubahs ederdi (Han-şu 27 ca, 7b, Guo - yü'ye göre; Cya - yü 4, kısım 16 ve R. Torii: Mandchourie méridionale, s. 77). Su-şınlılar milâttan sonra 3.cü yüz yılda ucu taşlı Hu ağacından oklarla görünürler. (İ-cüe-lyav dz - cı) (I,20 b). Şimalde yaşarlardı (Dzo - cuan, Cav - gunğ 9). Ne demirleri ne de tuzları vardı. Odun külünü tuz yerine kullanırlardı (Cin - şu=TPYL 865,2 b).

Hun hükümdarı Şı Lo'ya (Çin - şu 105 = S. 1359 a) ve Fu sülâlesinden Tibet hükümdarlarına (Cin - şu 112 = S.1372 a) milâttan sonra 4 üncü asırda muhtelif haraclar getiriyorlar.

B: Sair literatür (Parker: Transactions. As. Soc. of Japan 18. 173,1890 ve B. Laufer, Blay figures s. 272).

M: Cov zamanından beri.

D: Sanğ zamanındaki kemiğin üzerindeki yazılarda Anyanğ şarkında bir Su hükümetinin olduğu görülür. Tunğ Tzobin'in müşahedesine göre bu, Su-şın'ların ecdadı olabilir, (Tsay Yüan - peğ Memorial 1,365). Daha şonraki Nü-cın'dır. Fakat bu, doğru olarak Ju-cın okunmalıdır. Çünkü bunun Curcen kelimesine tevafuk ettiği görülüyor. Cu - şu ci-nyen, H'i - şın'ları (veyahut Cı - şın) Şun'un 25. ci yılında zikreder. Tefsirde ise bunları Su - şın'lar olarak alıyor. Şan-hay-cinğ Da-hu-anği peğ-cinğ de Su-şın'lardan bahseder.

5) VU - Cİ'ler:

Y: Gav-li'nin şimalinde' Su-şın'ların eski şehridir (Hov-Veğ şu = TPYL 784,3b); Mo-ho'ların yüz kabilesine bağlıdır (Beğ-şı = TPYL 784,4a): memleketleri simalden Çi-dan'larla hudutlanır (Sui-şu = TPYL 784,4b); eski bir devlet olan İ - lov ise Tanğ zamanında Mo - ho denirdi (Tunğ - cı 194 = s. 3105 b).

K: Sığırları yoktur. Memleketleri düzdür. At ve arabaları vardır. Toprağı iki erkek bir sapan ile sürer, darı, buğday ekerler, sebze olarak bir nevi ebegümeci vardır, çok domuz beslerler, ve hiç koyun beslemezler. Darı şarabı içerlerler. Kadınlar kumaştan elbise, erkekler post giyerler. Nişanlanma şu şekilde sembolize edilir: Erkek kadının memesini tutar. Yüzlerini sidikle yıkarlar [1]. Mezarları üzerinde koruma için küçük bir ev inşa ederler (Hov-Veğ-şu 100 = TPYL 784,3b); diğer şark barbarlarına uymayan bir dille konuşurlar. 7 mustakil kabîleye bölünürler: Li-mo, Gav-li ile hemhudutturlar; Bo-çü (bunun şimalindedir); An-cü-gu (Bo-çü'nün şimali şarkîsinde); Fu-nye; Hav-şı, Hey-şui, Bay-şan. Fu-nye şarkında yaşa-

(1) Bu âdetin Vu-ci'lerden maada Giljak'larda (Liav-dunğ-ci=Toyo Bunko No. 10,S. 68), Karasu Mo-h'olarında (Cyu-Tanğ-şu 219) ve Şansi eyaletinin bazı kısımlarındaki Çin kadınlarında bulunduğu bildirilmektedir (CH çgfsc 2 bahıs 6. S. 38). Tibet'de Dalai-Lama'nın sidiği toplanmakta ve ömrü uzatma ilaçı olarak ricale verilmektedir (Kanğ - yu ci-h'inğ 4,1b-2a). Eski Çin Taoist'leri da, ömürleri uzasın diye arasıra sidik içerlermiş (Hov-Han-şu 112b,8b

yan bütün kabîlelerin taş uçlu okları vardır. Tay-şan adlı mukaddes bir dağı vardır. Avla yaşarlar, iyi avcıdırlar. Yayları üç kadem uzunluğunda, okları 1,2 kadem uzunluğundadır. 7nci veyahut 8inci ayda oklar için zehir yaparlar. Evleri mağara şeklindedir (Beğ-şı 94 =TPYL784,4 ab): Dilleri diğer sark kavimlerinden tamamiyle ayrıdır.Yurtları düz ve rütubetlidir. Toprağı tepe gibi üstüste yığarlar, içine bir mağara oyarlar ve burada otururlar. Yukarıda delik vardır. Sığırları yok, fakat atlı arabaları vardır. Tuz çok bulunur. Düğünde kadın kumaş elbise, erkek başında bir kaplan kuyruğu ile domuz veya köpek derisinden bir elbise giyer. Pistirler. Av ile beslenirler (Tunğ - cı 194 = S. 3115 bc). Şarap çiğnenmiş hububattan yapılır. Sidikle yıkanırlar. Nişanlanma alâmeti kızın memesini ellemektir (Yü-cı-tanğ 10,12 a).

Bunlar aşağıdaki yıllarda To-ba'lara haraç getirmişlerdir: 478(Veğ-şu 7a=S.1917b), 486-7 (Veğ-şu 7b=S. 1918 a ve 100=S. 2124a), 488 (7 b=s. 1918d ve 100=2124a), 493 (7b=s. 1919d ve100=s. 2124a), 503 (8=s. 1922b ve 100=2124a), 507 (8=s. 1923a), 508 (8=s.1923b), 509 (8=s. 1923d), 510 (8=s. 1923d), 511 (8=s. 1924a), 512 (8=s. 2124d), 513 (8=s.1924b), 514 (8=s 194b), 515 (9=s.1924c), 515 (9=s. 1924d), 517 (9=ş.1925a), 518 (9=s. 1925b), 521 (9=s.1925d), 536-7 (12=s. 1932b), 540 (12 =s. 1932c) ve 100 =s.2124a), 541 (12 = s.1932c), 544 (15=s. 1932d), 546 (12=s.1933 a), 547 (12=s. 1933a), 477 senesinde, haraç olarak at getirmişlerdir (100=s. 2123 db) 500 yılı cıvarında Fu-yü memleketini tahrip etmişlerdir. 100=S. 2123 b) Bunlar buğdayı çiğner ve onunla bir nevi şarap yaparlar (Yü-cıtanğ 29,6a).

D: Asıl adları her halde Mokri idi. Bunların, Mo-h'o'larla aynı olması icabeder (Toyo Bunko 10,S.25).

M: Dördüncü yüz yıldanberi.

6) VU-LO-HOV (veyahut VU-LO-HUY; VU-LO-HUN)lar:

Y: Day-dan [1] şimalen 4500 li mesafede, Dı-dov-yü şimalinde yaşarlar (Beğ=şı 94 = TPYL 801,5b) memleketleri şarktan Mo-ho ve garpten Tü-cüe'lere, cenuptan Çi-dan'lara, şimalden Vu-huan'lara hududtur (Tanğ-şu = TPYL 801,6a).

(1) Şimalî Şansi'de; bugünkü Da-tunğ'dur.

K: Memleketleri çukur, rutubetli ve soğuktur. Cesurdurlar Av yaparlar, müzik olarak bir nevi gitara, 9 telli bir muzik aleti ve bir ağaç gerdel (tekne) ve deriden maskeler vardır. (Beğ-şı 94 = TPYL 801,5 b-6a); toprak evlerde otururlar, çok domuz beelerler. Hububat ve buğdayları vardır. Kabile reisleri bulunmaz. Büyüğü bulunur. Saçlarını örerler. Deriden elbise giyerler, incilerle süslenirler, iyi avcıdırlar (Tunğ-cı 00= S. 3215 b); âdetleri, Mo-ho'larinkine benzer (Tanğ-şu = TPYL 801,6a).

M: Dördüncü yüz yıldanberi.

D: Belki Orok'lardır?

Su - şın kavimleri

2. Düşünceler

1. Toplu tavsif

1 UMUMÎ MALUMAT: Bu grup bugünkü Mançuryada oturan kavimlerden bir kısmını ihtiva eder. Grubun münferit uzuvları arasında daima bir yakınlık göze çarptığından, Çin haberlerinin esası bunları hep bir grup üzerine toplar. Bu grup hakkındaki materyaller Milâttan önce 1000 yılından (hatta daha önceden) başlıyarak, Tanğ zamanının sona ermesiyle nihayet bulur. Bundan sonraki devirlerden bilhassa çok câzip hadiseler mevzua girdiğinden, bunlar hakkında malûmat müstesna olarak alınmıştır.

Bu kavimlerin iktisat şekilleri hakkında edindiğimiz malûmat pek iyi degildir. Daha ziyade avcı oldukları görünür. Çiftcilik de yaparlarmış; her ne kadar hayvanlar tarafından olmayıp insanlar tarafından çekilirse de sapanları mevcut olduğu zikrolunur. Bu grup hakkında malûmat pek mahduttur. Bilhassa siyasî kuruluşu üzerine bütün haberlerde noksanlık vardır. Materyallere göre bu grubun kültüründe kendine mahsus bir birlik bulunmak icabettiği görülür. Bu diğer komşu grupların kültüründen başka idi ve nihayet bu kültürün en eski bir Tunguz kültürü olduğu iddia olunabilir. Her ne kadar diğer ev hayvanları bulunursa da en tipik ev hayvanı domuzdur ve dolaysiyle « Tunguz » kelimesinin Türkçe «domuz» aslından çevrilip çevrilmediği burada bir kere daha sorulmak icab eder. Sığır bir kaç boyda mevcuttur. Diğerlerinde yoktur ve aynı zamanda çift sürmek için de istifade edilmemiştir; bazı boylarda at bulunur, fakat binmek için kullanılmaz. Bu bize gösterir ki, sığır ve at hakikatte toprak işletmede mühim bir rol oynıyamamışlardır. Su-şın kavimleri için evlerin toprak içinde bulunması tipiktir, bunlar bugün bile şarkî Sibiryada mevcuttur. Bugün inşa şu şekildedir: Bir oyuk yapılır ve bu oyuk tahtalarla döşenir. İçine giriş, üstten açılan bir delikten merdiven vasıtasiyledir.

Veyahut oyuk dağın yamacında buna karşı meyilli ikinci bir oyuk kapı bulunabilir. Çin kayıtları her iki şekile de işaret etmiştir. Direk kulübeler diye bahsedilen, bugün bile şarkî Sibiryada aynına tesadüf edilen, «Talvar evler» de (ağaç ve direk üzerinde kuş yuvası gibi kurulan evler) , cenubî Çin «Talvar»ları hakkındaki kayıtlarla mümaselet görmek doğru olur fikrindeyiz.

2) KÜLTÜRÜN ESAS CÜZÜLERİ: Bunlarda yabancı eşyanın, yalnız bir defa zikredilen arabalar olduğu görülür ki, bunlar aslen daha garptaki komşu kültürlerle yani Dunğ-hu veyahut H'yunğ-nu kültürleriyle birleştirilebilir. Yabancı tesir meselesi, Mançuların ilk soy anasının harikulâde doğuruş efsanesiyle ilgili olduğu düşünülebildiği gibi. tamamiyle hususî bir menşeden doğmuş olmaları da mümkündür.

2 — MÜNFERİT MESELELER :

Ayrı ayrı kabîle grupları ve o nisbette çok kabîle reisleri bulunabileceği bir sırada, kabîle reisleri yok denilirse, tabiî bundan böyle kabîle reisinden mahrum oldukları anlaşılır. Böyle bir tefsire sürükleyen bunun gibi malûmata sık sık tesadüf olunur.

Her kabîlenin temizliği ve pisliği hakkındaki düşünceleri anlamak biraz zordur. Belki erimiş içyağı ile vücudu yağlama âdeti bu sıfatı vermeğe sebep olmuştur. - Sibirya kavimlerinin yazın âdeta elbisesiz denecek derecede gezdikleri, modern kaynaklardan bile anlaşılıyor. - Saç örme âdetinin Su-şın kavimlerine mahsus olduğu ve bunlardan sair kavimlere yayıldığı anlaşılıyor. Kızların evlenmeden önce her türlü hürriyete sahip oldukları ve ancak evlendikten sonra namuslu kalmak mecburiyeti kaydından Tunguzlarda da bir nevi ana hakimiyeti neticesi çıkarılabilir.

Şamanizm hakkında bütün kayıtlardaki noksanlık şayanı dikkattir. Bu, bugün Tunguzlar için pek tipiktir ve şunu da kabul etmeliyiz ki bu, Şimali Şarkî Asyada pek eskidenberi mevcuttur. Şamanizm, Şimal kavim gruplarının hiç birinde

açıkça zikredilmemiştir. Yalnız Tu-cüe ve Hiyunğ-nu'larda (o. b.) «Sihirbazlık» dan bahsedilir, fakat bundan hakikî şaman kasdedilip edilmediği emniyetle söylenemez; bunda bizce çok malûm olmayan bütün bu kayıtlardaki eksikliğin elbette bir sebebi vardır. Bizim kaynaklarımızdan daha evvelki zamanlarda Şamanizm Çinde halkça çok yayıldığından ve dolayısıyle başka kavimler tarafından Şamanizm halka ait bir keyfiyet olarak görüldüğünden, ayrıca zikrine kıymet verilmediği de imkân dahilindedir. Yabancı kavimler ve bütün kavimler için mevcut bütün kayıtlardaki hususiyet şudur ki, onlar kendilerinde bulunup kendilerince vazih olan âdetlere, başka kavimlerde de tesadüf ederlerse onu hususî surette meydana koymazlar.

Şamanizm meselesinin burada biraz daha teferruatına girmek isterim. Deniyor ki (Veğ-şu 109=S.2168a) To-ba devletinin ilk zamanlarında, kadın şamanlar umumiyetle devletin dinî törenlerinde faaliyette bulunurlardı. Meselâ 399 yılında bir kurban töreninde tıpkı Sibirya şamanları gibi, ellerinde dümbeleklerle görünmüşlerdir (Veğ-şu 108a=S.2168b). Fakat bu, bu devirde ve daha sonraları Çinde umumî olarak yayılmış olan Şamanizm'den farklı değildir; ancak şu fark vardır ki Çinde erkek yahut kadın şamanlar, devlete ait törenlere giremez, ancak mevziî törenlerde bir rol oynarlardı. Bunun gibi, Gav-cü'de - yani bir Türkistan ülkesinde - bir kimseyi yıldırım vurursa kadın şamanı çağırdıkları keyfiyetinin fazla bir ehemmiyeti yoktur (Veğ-şu 103=S.2132a). Bu da Çin âdetlerinden pek az farklıdır. Taazzuv etmiş bir şaman zm'den şüphesiz bir surette bahseden ilk haber, 519 yılında Juan-juan kavminden bize kalmıştır. Orada bir kadın Şaman, bir prense göğe bir seyahat yaptırmış ve sonra prensi bu seyahatten geri çağırmış. bunun için de güz ortası ayında bir ovada bir cadır kurmuş, çadırın içinde 7 gün oruç tutmuş ve bütün bir gece dua etmiş (Veğ-şu 103=S.2130d). Bu sihirbazlığın sonradan bir sahtekârlık olarak meydana çıkması, hiç bir rol oynamaz. Hiç şüphesiz, burada gerçek bir şamanizm mevzuubahistir. Fakat bu gibi haberler, Çinli bir müşahidi heyecana düşürmez (1), çünkü buna benzer şeyler Çinde de vardır (meselâ, taoist bir sihirbazın göğe bir seyahatinden, I-cyen-cı 50,5a de bahsedilmektedir). Her ne kadar bütün bu kavimlerde Şamanizm büyük bir rol oynarsa da, Çinlilerin şamanizın hakkında az malûmat vermelerinin böylece bir mânası vardır.

3 — HÜLASA :

Bu grupta toplanan kabîle ve kavimler ayni kültür esası üzerine temerküz eder. Yabancı tesirinin pek az olduğu görülür. Kaynaklardan anlaşıldığına göre bu grup milâttan önce onuncu yüz yıldanberi malûmdur. Oturdukları yerler Şark, Mançurya ve Kora şimaline civar olan yerlerdir, Şimale doğru yayıldıkları yerler belli değildir.

Şu-şın kültürünün hususiyetleri şunlardır :

İKTISAT ŞEKLİ :

Avcılık ve ziraat, buğday arpa ve kenevir ekimiyle iştigal. Bunlarla birlikte ehemmiyetli mıktarda domuz yetiştirme, az miktarda at ve sığır bulundurma.

SOSYAL KURULUŞU :

Kabîle reisliği, fakat büyük mıktarda bir kütle reisliği yoktur. Evlenmeden önce kızların hürriyeti.

DİN :

Şamanizm :

ÖLÜ KÜLTÜ :

Gömme; mezar üzerine bir koruma evi inşası.

MADDÎ KÜLTÜR :

Yeraltı evler, yaz için kısmen direk evler. Ocak bulunmadığı takdirde pişirme âleti olarak üç ayaklar. Yaylar ve taş oklar. Ekseriyetle kemikten zırhlar. Maden bulunmaz. Sidikle yıkanma. Vücuda içyağı sürme; deriden elbise, nadiren kumaştan. Mükemmel deniz seyrüseferi.

---

[1] Çin'deki Şamanizm hakkında bk. benim «Lokalkulturen im alten China», cilt 2, S. 53-58 ve S. 311-323.

c) Dunğ-hu kavimleri

1. Materyaller

1) DUN-HU'lar :

Y: Hiyung-nu'ların şarkındadırlar (Tunğ-cı 199=S. 3180 c)

K: Halefleri H'yen-bi ve Vu-huan'lardır (O. b.).

M: Han zamanından evvel

D: Shirokogoroff'a göre (Social organisation of the Northern Tungus S. 50-51) Tunguzların ilk ecdadıdır. Kelime türkçe kökten olan Tunğuz = Domuz kelimesinden neşet edermiş. Parker de buna benzer bir fikir yürütür (Thousand years of the Tartars S. 117), Pelliot (T, P. 28, 108 ve 170) akabinde Franke (Geschichte III, 168) buna muhalefet eder.

2) H'YEN-Bİ'ler:

Y: Hiyung-nu'ların şarkında, Dung-hu'ların bir kısmıdırlar, sonraları Lyav-dung'da parçalanmışlardır (Hov-Han 120,3a).

K: Dil ve âdetleri Vu-huan'larınkine benzer. Evlenme günleri ilkbaharın üçüncü ayında (1) bir ziyafetle takarrur eder. Boynuzdan yayları vardır. Kürk ihraç ederler. Hükümetleri Han zamanının başındanberi Hiyung-nu'lar tarafından bozulmuştur. İsanın doğumu sırasında Lyav-dunğ şehrinde zorlandıkları zaman ilk defa Çinlilerle çarpışmalar vuku bulmuştur. Baş ataları (ilk prens olan cetleri), bir dolu tanesi yutarak doğurtan bir kadındır (Hov-Han 120,3a). Dilleri Vu-huan' larınkine benzer, âdetleri de hemen aynıdır. Yalnız evlenmeden önce erkeklerin baş kılı kazıtılır ve ilkbaharın üçüncü ayında, ırmak kıyısında serbest seçim suretiyle bir düğün (eğlenti)

1) Çin takvimine göre.

olur. Yabani at ve yabani koyunları vardır. Yayları boynuzdandır. Sığırlarının boynuzları düpedüzdür. Bundan başka kürk hayvanları da vardır. Bir müddet sonra şimalî Hiyung'-nuların 100.000 den fazla bir kısmı bunların arasına göç etmiş ve bunlarla karışmışlardır (Tunğ-cı 200 = S. 3200 b.). Milâttan sonra birinci yüz yıldan başlıyarak büyük kudrete sahip oldular. Cenupta Çinlilere, şimalde Dinğ - linğ'lilere, şarkta Fu - yü'lilere ve garpta Vu - sun'lulara hücum ettiler. Eski Hiyung-nu topraklarını tamamiyle ele geçirdiler (Tunğ - cı 200=3201 ab); H'yen-bi adı madenî kemer tokayı ifade eden işaret imiş ki, bunlar Hiyung-nu'ların deriden kemerlerinde bulunduğu gibidir (Yenching Journal VIII, 1493 kuşak misal olarak Han 94 a, 5b de zikredilmiştir). 18 kelimeden müteşekkil bir listeden H'yen-bi dilinin moğolca ve tunguzca ile karışık bir dil olduğu neticesine varılır (Şiratori = Franke, Geschichte III, 177 - 178). H'yen-bî adı şimal dillerinde, baba karşılığı olarak işaret imiş (Beğ-sı 93=S. 3028 a = Jeng - ming, zeyil S. 81), bununla beraber Veğ - su (95=S. 2106 c) başka bir izahat verir. H'yen - bi'lerin bir grupu olan Hu - yen'ler Hiyung-nu'ların bir grupu olan Hu - yen'lere uyar (Tung - cı 199 = S. 3180 c). Saçlar evlenmeden evvel kısaltılır, üçüncü aydan evvel serbest seçimli bayram yapılır. (Yü - cı - tanğ 10, 11 b).

B: H'yen-bi'lerle çarpışma veyahut münasebetler: San - guo Veğ-cı 3, 3b; 24,7b da zikredilmiştir. Han - Cin - çun - çyu de (San - guo Şu - cı 5, 6 a daki tefsirinde zikreder). H'yen-bi'lerin siyasî tarihlerine dair mukayese ediniz, benim; «Türk kavimleri hakkında Çince vesikalar» I - IV. (Belleten No. 16, S. 337 - 385; Tarih Dil Fakültesi, Tarih araştırmaları, Cilt, 1 S. 157 No. 4 henüz çıkmamıştır).

M: Han zamanındanberi

D: Pelliot ve Barthold, H'yen - bi'lerin Türk oldukları kanaatındadırlar, Franke bunlara itiraz eder (Geschichte III, 170 - 1)

KO-Bİ-NİNĞ'ler :

Y: Ho-beğ de, H'yen-bi'lerin bir kısmı oldukları muhak-

kaktır (San-guo Veğ-cı = TPYL 801,6b).

K : Çok ehemmiyetlidir. Bir çok Çinliler bunlarla yaşarlar, silâh yapmasını, kalkan yapmasını, zırh yapmasını ve yazıyı öğretirler. Av ile iştigal ederler. Milâdın 22 nci yılındanberi Vu-huanlarla Day'da ticaret yapmışlardır. Veğ-cı = TPYL, 801, 6b, ve 7a)

B : Tung-cı 200 = S. 3202 b.

M : Milâdın 220 inci yılındanberi.

4 — MU-JUNĞ'lar :

Y: Hiyung-nu'ların şarkında yaşarlar. Bunlara aynı zamanda Dunğ-hu da denir; Hiyung-nu'lara galebe çaldıktan sonra H'yen-bi dağı eteğinde yaşarlar ve bu dağ tarafından kendi adlarını alırlar (Cin-şu = T'P'YL 801, 2b)

K: H'yen-bi'lerden ayrılma bir grupturlar, Yo-h'yung («bay ayı») dan neşet ettiklerini iddia ederler (Franke, Geschichte III, 238-239 Şiratori'ye göre; bu yine Mo-yü, Mo-yü-gın, Bay-yanğ- vanğ gibi ismin başka türlü yazılışlarını da gösteriyor); İsmi Bu-yav (kelimesi kelimesine: adımda sallanan; eski Çin modasına göre kadın tepeliğinin (tepesinin) önünde bir zinet parçasıdır) dan doğmuş olmalıdır (Cin-şu = T'P'YL 801, 3a); Milâttan 294 yıl sonra yerleştirilmiş ve bunlara ziraat öğretilmiştir. 307 yılından başlayarak önder «H'yen-bi Büyük hanı» adını alırlar (Cir-şu=T'P'YL 801, 3b).

M : Han zamanındanberi ?

D : Mu-junğ ile H'yen-bi arasında münasebet mevcudiyeti aynı zamanda Yü-cı-tanğ 10,17ab'de (Şu-i-ci'ye göre) söylenen bir efsane vardır.

To-ba'lar devrinde, bunlar To-ba'ların garbî bir kabîlesi olarak görülmektedirler (Veğ-şu 113=2194b). Fakat Mo-yü'ler de aynı metinde bir To-ba kabîlesi olarak gösterilmektedir (Veğ-şu 113=S.2194a). Onun içindir ki ben Mu-junğ'larla Mo-yü'lerin ayniyetinden çok şüphe etmekteyim.

5 — VU-HUAN'lar:

Y: Dung-hu'lardan bir parçadır. Hiyung-nu'ların şarkında kâindir (Hov-Han 120, 1 a), şimalen Lyu-çinğ ve Bay-lanğ-şan'nın şimalindedir (Bay-lanğ-şan=ak kurt dağı) (San-guo Veğ-cı 1, 18 a). Dayda (San-guo Veğ-cı 1, 18 a), Day ve Şanğ-gu'da (San-guo Veğ-cı 1, 18 b) Lyav-h'i de (San-guo Veğ-cı 8, 1 a); Dayda (San-guo Veğ-cı 19,1 a); Vu-huan'lar milâttan yüz yıl önce Şang-gu, Yü-yang, Yo-Beğ-ping, Lyav-dunğ şehirlerinin şimalinde ordugâh kurmuşlar (Tunğ-cı 200=S. 3199 b).

K: İyi binici ve nişancıdırlar. Av ile geçinirler. Göçebedirler. Evleri çadır olup güneşe, şarka doğru açılır. Kımız içerler, yün elbîse giyerler, gençliğe kıymet verirler. Ana hakimiyeti vardır (?). Çentek! çubuk kullanırlar; yazıları yoktur. Tesbit edilmiş aile adları yoktur. Kız kaçırma suretiyle evlenırler. Sonradan düğün hediyesi olarak hayvan verirler. Güveyi kadının ailesine gider. Erkek kadının bütün akrabalarına hizmet eder; kadının ailesi içinde çalışır. Siyasî işler için kadınlar öğüt verirler. Erkeklerden daha pratik olduğu için saçlarını kırparlar. Kadınlar evlendikten sonra uzun saç bırakırlar ve düğümlerle yukarıya bağlarlar. Sazdan muhtelif örnekler de örmesini bilirler. Halı dokurlar. Erkekler yay, ok, kantarma ve eğer yaparlar. Demir işlemesini bilirler. Yabani hububat tohumları ekerler. Bunlar onuncu ayda olgunlaşırlar. Ölü için ağlanır, fakat gömülürken şarkı söylenir ve oyun oynanır. Ölüye bir köpek bir de binek at kurban edilir. Köpek ruhlara yoldaşlık eder. Ruhlar, Çı-şan'a (kızıl dağa) giderler. Ruhlara, göğe, yere, dağlara, ırmaklara, yıldızlara, güneşe ve aya taparlar (Hov-han 120, 1 a-3 a ve San-guo Veğ-cı 30, 1 b). Bakiyeleri muahhar Yen sülalesi zamanına kadar (1) Lyav-dunğ'un muakipleri oldular. Burada daha hanları vardır (Tunğ-cı 200=S.3200 a). Kocalar ağaçtan başlık yaparlar ve bunu kırmızı boya ile boyarlar (TPYL 814,9 a, Guang-cı ya göre). Beyaz şarap (rakı) yaparlar, ma-

(1) 381 — 410.

yasını Çinden getirirler (Veğ-lüe=T'P'YL 844, 1 a ya göre).

D: To-ba devrinde Vu-huan'lar bir To-ba kabîlesi addolunmaktadır (Veğ-şu 113=S. 2194 a); Miladî 4. cü asırda da öyle zikrolunmaktadır (Veğ-şu 1=S. 1903 d, 2=S. 1905 c ve 15=S. 1940 a). Görünüşe göre bunların külâhları çok yayılmış olacak, zira 445 yılında Tu-yü-hun kavmi (H'yen-bi'den menşeini alıp şimalî Tibet'e yerleşmiş bulunan bir kavim) Sunğ cenubî Çin sülâlesine haraç olarak Vu-huan külâhları getirmişlerdir (Veğ-şu 101=S. 2125 de). Bu külâhların, sonra zikredilecek olan boynuz şekilli To-ba külâhları ile ilgili olmasını imkânsız addetmiyorum.

M: Han zamanından beri.

Dunğ - hu kavimleri

2 — Düşünceler

1 — Toplu tavsif.

1 — UMUMÎ MALÛMAT: Bu grup cenup Mançurya sahasında ve Jehol vilâyetinde oturan ve bazı zamanlarda daha fazla genişleyen kavimlerden bir grubu ihtiva eder. Çin kaynaklarının esasına göre, münferit kabîleler arasında bir yakınlık göze çarptığından, bunlar bir araya toplanmıştır. Bu grup hakkında materyallar Han zamaniyle başlar, ve takriben Tanğ zamaniyle nihayet bulur.

Bu kavmin ekonomi şekli hakkında fazla bir şey söylenmemiştir. Fakat umumiyetle göçebe oldukları, çiftçilikle pek az meşgul oldukları, kısmen de avcı oldukları anlaşılıyor. At ve sığırın en ehemmiyetli av hayvanları olduğu gözükür, belki sığır attan daha ziyade ehemmiyetli idi. Sosyal teşkilâtın daha ziyade ana eğemenliği üzerine müstenid olduğu (maderşahî olduğu) anlaşılıyor, Çinlilerde «Klan örgütü», eğemen (hâkim) baba-klan örgütü olarak anlaşılır, ve bu gibi teşkilâtlar biri tarafından (yani H'yen - bi) iddia edilir, başkaları tarafından (Vu-huan) kabul edilmeyro diye haber veriliyor. İç güveylik (Matrilocalite) vardır.

2 — KÜLTÜRÜN ESASLARI: **a) Hiyunğ-nu:** Dunğ-hu grubunun kültürü hakikaten diğer komşularına nazaran ayrılmıştır, fakat bununla beraber bunu oldukça kuvvetli karışık bir kültürün nüfuzu doğurmuştur. Bir defa burada hemen hemen bütün kavimler Hiyunğ - nu'ların hâkimiyeti altında idiler, bunlardan bazıları Hiyunğ - nu'ların bir kısmını kendilerine kaynaştırdılar ve onlarla kaynaştılar,

elbetteki bundan Hiyung-nu kültüriyle benzerliklerin mevcudiyeti anlaşılır ve beklenir. Her şeyden önce kımız safâsını yalnız Hiyung-nulara has zannederdim; kat'î kayıtlardan gök, güneş ve yıldız kültünün de Hiyung-nulara has olduğu malûmdur. Bundan maada boynuz yaylar (bundan mürekkep yay anlaşılmalıdır), âdetler, kısa kesilmiş saç taşıma ve buluntulara göre Hiyung-nulardan neşet ettiğine inanmak mecburiyetinde olduğumuz kemer tokalarının kullanılışı, Hiyung-nularla beraber bunlarda da gözükür.

b — Su-şın: Anlayışımıza göre Şu-şınları Tunguzlar olarak almakta haklı isek o zaman Dunğ-hu'larla Tunguzlar arasında bazı münasebetlere rastlarız: her şeyden önce dinî tasavvurda köpekten, kurban hayvanı olarak istifade edilir, ve ruh klavuzu olarak düşünülür. Bu tasavvurları biz bugün bile Tunguzlarda gösterebiliriz (meselâ: Solonlarda). Dunğ-hu kültürünün ana hukuku temayüllerini Tunguzlarda da buluruz. Benim fikrime göre bu yakınlıklar mevcuttu; fakat bu fikir Dunğ - hu = Tunguzlar denecek kadar ileri gitmeğe müsaade etmez. En yakın münasebetler aynı surette Dunğ-hu'larla Şı-veğ kavimleri grubu arasında mevcuttur. Bunları eski Moğollar (Proto-Moğollar) olarak nazarı itibara alacağız. Dunğ-hu grubundan bazı kısımların Moğollar olduğu evvelce birkaç defa teyit edilmiştir. Bu teyidi katiyen yabana atmamak lâzımdır. Maamafi o zaman Su-şın kültürünün Dunğ-hulara nüfuzu Şı-veğ'lerinkine olduğundan daha kuvvetli olduğu anlaşılıyor, bundan Dunğ-huların Şı-veğlerden ziyade tunguzlaştırıldıkları nazarı itibara alınmalıdır. Sonraki metinler Dunğ-hu ve Şı-veğ'lerin sıkı tecanüsünden bahsederek bunları biribirine çok karıştırırlar. Burada ileri sürülen bu fikir tabiî tam manasiyle farazî bir karakter taşır. Bu faraziyenin isbatı için kâfi derecede tarihî materyaller bulunmasına pek az ihtimaller buluyorum. Fakat bu faraziye vasıtasile malûmatlarımız oldukça iyi izah edilebilir.

2 — MÜNFERİT MESELELER:

Kız kaçırıp evlenme hakkında, Çinliler tarafından verilen malûmat bazı Avropa etnologları tarafından verilen kavim tarifleri gibi kaydı ihtiyatla kabul edilmelidir. Çünkü bu âdet

resmiyete tâbi, uyuşulmuş bir kaçırma da olabilir. Bu âdetin Dunğ-hu'larda bu gibi olup olmadığı belli değildir. Yumurta yutma tarzı ile üreme efsanesi eski Çin efsaneleriyle bir araya getirilebilir(1). Fakat bu aynı zamanda müstakil de olabilir.

Boynuzları ok yayı yapılmasında kullanılan düz boynuzlu sığırlar hakkında. Co-gınğ-lu (5, la) alâkabahş bir mülâhazada bulunuyor: Co-gınğ-lu'ya nazaran Cüe-duan («boynuz ucu») adlı bir hayvan vardır. Bu hayvan, rivayete nazaran, görünüşte gergedan'a(2) benzermiş. Çok kere iddia edilmiştir ki Çin gergedanı, Ren geyiğinden neşet eden efsanevî bir hayvandır. Şimal kavimleri hakkındaki haberlerde Ren geyiklerine dair hemen hemen hiç tafsilât yoktur. halbuki bazı şimal kavimlerinin muhakkak surette Ren geyiğine malik olmaları icap ettiğini kabul etmemiz lâzımgelirdi. Belki. Cüe-duan hayvanı ile Ren geyikleri kasdedilmiştir, belki de sığırların yukarıki metinde zikredilen düz boynuzları, Cüe-duan hayvanınki ile aynıdırlar (Cüe-duan : Boynuz ucu yahut dik boynuz). Burada müellifin bir iltibası da mevzubahs olabilir.

3 — HÜLÂSA :

Bu gruptaki kavimlerin de hakikaten kendi içine kapanmış bir kültüre sahip oldukları görülür. Böyle olmakla beraber yine bir defa Hiyung-nu, sonra da Su-şın kültüriyle temasları çoktur. Dunğ-hu'ları Tunguzlardan addetmek ve bunları Su-şın'larla birleştirmek doğru olamaz, fakat bunlar daha çok Su-şın kültürü tesirinde olan eski Moğollardan (Proto-Moğollar) addolunabildiği gibi kendilerine Şı-veğ adı veren bunların akrabaları, Su-şın kültüründen daha az fakat Hiyung-nu kültüründen çok müteessir bulunmaktadır.

EKONOMİ ŞEKİLLERİ :

Ufak mikyasta ziraat ile seyyar şekilde hayvan yetiştirirler, atlar da vardır.

SOSYAL KURULUŞ :

Ana eğemenliği (Maderşahî), iç güveyilik; umumiyetle

(1) bk. W. Eberhard: Typen Chinesischer Volksmaerchen, s. 91-93.

(2) Unicorn.

klana tesadüf edilmez. Kız kaçırma suretiyle evlenme. Devlet teşkilâtının verilen malûmata göre Hiyung-nularınkine benzediği görülür.

DİN :

Gök kültü, Güneş kültü, Yıldız kültü, Bahar bayramı.

ÖLÜ KÜLTÜ :

Ölüleri gömme; köpek ve atın ruh klavuzu olarak birlikte gömülmesi.

MADDÎ KÜLTÜR :

Çadırlar, yün kumaştan ve kürkten elbise. Madenden kemer tokaları, kısa kesilmiş saç, boynuzdan yay, kımız içme.

ç) Şı - veğ Grubu

1 — Materyaller

1) H'İ'ler

Y: Vu-huan dağlarında yaşarlar. Veğ zamanında (385-549) Ku-mo-h'i, Tanğ zamanından H'i olarak adlandılar. Bugünkü Jehol eyaletindeki Cıng-dığ, Luan-ping, Fınğ-ning, Ping-çüan'da yaşarlar (Tsı - yüan, s. v. H'i); Lyav - h'i de yaşarlar. Veğ zamanında Ku-mo-h'i, Ming zamanında Vu-lyanğ - ha adlanırlar (Li - binğ-şu 34, 11 a).

K: Dunğ-hu'lara tâbidirler (Tsı-yüan, s. v. H'i); kendilerine To-ba'lar zamanında Ku-cin-H'i adını verirler. Göç ederler. Âdetleri Tu-cüe'lerinkine benzer. Keçe çadırlarda oturduklarından oraları müstahkem şekle korlar. Avla geçinirler. Bir nevi darı ekerler. Ağaçtan havanları vardır. Üçayak kapları topraktandır. İyi atları ve kara koyunları vardır (H'in-Tang -şu 219=S. 4146 a). Han zamanında adları geçer (Li-binğ-şu 34,11 a).

D: To-ba devrinde H'i kabilesinden bir takım kimseler başgösteriyorlar. Fakat bu adın To-ba'larda, Da-hi'den kısaltılmış olduğu iddia edilmektedir (Veğ-şu 113 = S.2193d). Çi-dan'ların zamanında, Çi-dan'ların teşkil ettiği kabîleler birliğinin muahhar bir kolu olarak görülmektedir (Liav-şı 33). Bu iki H'i'nin ve bilhassa ilk zikrolunan H'i'lerin burada mevzuubahs olan H'i'lerin aynı olup olmadıkları meselesi cayi sualdir.

M: Han zamanından beri.

2) Çİ-DAN (K'İ-TAN)' lar :

Y: Milâdî dördüncü yüz yılın ikinci yarısından cenubî garp

Mançurya ve şarkî Moğolistanda görünürler (Franke, Geschichte III,260), Ku-mo-h'i-nin şarkında (Beğ-şı 94= S. 3034 c).

K: Ku-mo-h'i'lerden ayrı elbiseler de aynı gruba dahildir. Veğ zamanında (385-549) bunlardan ayrılmışlardır. Haraç olarak at verirler. Bunlardan bir kısım Gav-li'de yerleşir.

Bunların âdetleri Mo-ho'larinkine benzer. Ağaç mezarları vardır (Mezarları ağaç üzerindedir). Naış üç yıl sonra yakılır. Ölülere av ganaimi için niyaz ederler. Sık sık göç ederler. Şı-veğ'lere benzerler (Beğ-şı 94 = S. 3034 c; ve Tung-cı 200 = 3204 a-c.). 72 kabîledir. Ağaç mezarları olup sonradan yakarlar (Yü-cı-tanğ 19, 14 a); atlı arabaları vardır. Dunğhulara tâbidirler. Âdetleri Tu-cüelere benzerler (H'in-Tang-şu 219 = S. 4145 c). Çadırda saklanmış ve yardım veren bir ölü kafası veyahut yabani domuz kafasiyle büyü yaparlar (Liav-şı 1 ve Yü-cı-tanğ 10, 15 a). Bunlar harpten evvel, ilk ve son baharda atalarına bir ak at ve kara öküz kurban ederler (Î-tunğ-cı 534, S. 24 a).

Bu, Çi-dan'ların menşe masallarına bir telmihtir. Bu masalla göre kır ata binmiş bir erkekle, koyu renkli sığırlarla çekilen bir arabaya binmiş bir kız, iki ırmağın birleştiği yerde buluşmuşlar, birbiri ile evlenmişler ve böylece Çi-dan'ların 8 eski kabîlesinin cetleri olmuşlardır (Liav-şı 37 = S. 5773 b). Çi-dan'lardan biri hakkında rivayet ederler ki, gayet iyi kement atarmış (T P G C 191=cilt 15, 15 a). Bunlar 390 senesine doğru önce To-ba'lar tarafından mağlup edilmişlerdir (Veğ-şu 10b =S. 2124 b) ve To-ba'lara, sonraki yıllarda haraç getirmişlerdir: 437 (Veğ-şu 4a=S. 1911 d.); 453 (5=S. 1914 b.); 468 (6= S. 1915 c.); 469 (6=S. 1915 d); 470 (1.c.); 473 (7a=S.1916 c.); 474 (7a=S. 1916d); 475 (1.c.); 476 (1.c.); 477 (7a = S. 1917a); 479 (7a=S. 1917 c.); 493 (7b = S. 1919d.); 507 (8 = S. 1923b.); 508 (1.c.); 509 (8=S. 1923d.); 510 (1.c.) 511 (8 = S. 1924a); 512 (1.c.); 513 (8 = S. 1924b.); 514 (1.c.); 515 (9 = S. 1924d.); iki defa: 517 (9 = S. 1923a); 524-5 (9=S. 1926 c.); 533 (11=1930d); 534 (11=S. 1931b.); 535 (12=S. 1932a); 550 (12=S. 1933b.)

B: Şiratori (Toyo Bunko No. 9 S. 23) da bunları Dunğ-hulara bağlar ve Moğol ve Tunguzların karışmasından çıkma olarak alır (O. B.).

Çidan'lar hakkında en eski kayıtlar Cin-şu'dadırlar. Burada bunlar, bir kere Gav-li'lerle (Cin-şu 124 = S. 1395 d), başka bir kere de Ku-mo-h'i'lerle birlikte (Cin-şu 125 = S 1398 c.) zikredilmektedirler. 400 yıllarına doğru Mu-junğ'lar kavmi tarafından mağlûp edilmişlerdir. (Cin-şu 124=S. 1396a). -Kafatası hakkındaki hikâyeler Şi-veğ kavimleri için tipiktir. Co-gıng-lu (4,7a-b, Guy-hin dza-cı'dan zikredilerek) kafatası elde etmek maksadiyle yapılmış mezar bozma vakalarından bahseder. Bu âdeti yabancı keşişlere ve islâmlara atfetmektedir ki bu açıkca yanlıştır. Ancak Moğollar yahut bunlara akraba olan kavimler mevzuubahis olabilir. Miav-hyang-şi (4,19a) Peking'de muahhar zamanlara ait kafatası yardımiyle yapılmış sihirlerden haberdardır. Bu âdetin ilk basamaklarına hiristiyanlıktan önceki kitabiyatta, ihtimal Proto - Moğollarda tesbit edilebilir (Mukayese ediniz : Lokalkulturen im alten China, Cilt I, s. 97).

3) KU-MO-H'İ'ler :

Y: Şimalde bir dağ kabîlesi (Veğ-şu 2= S. 1905c); Milâttan sonra dördüncü yüz yılın ikinci yarısında cenubi garbî Mançurya ve Şark Moğolistanda görünürler (Franke, Geschichte III, 260).

K: Bunlar asıl Dung-bu Yü-vın'ların başka bir zümresidir. Avcı ve haydutturlar. Çinliler onlardan bir harpte at, sığır, koyun ve domuz almışlardır (Veğ-şu 100=TPYL 801, 6a). Mujunğ'lar tarafından ortadan kaldırılan bir H'yen-bi kabîlesidir. Daha sonraları şu beş gruba ayrılmıştır: Ju-ho-cu, Mo-ho-fu, Çi-gu, Mu-kun, Şı-dığ (Hov-Cov-şu=TPYL, 801,6a-b.) Tu-cüe'ler gibi göç ederler. Memurluk ünvanları, Türk ünvanlarının aynıdır (Tung-cı 200 = S. 3213c - 3214a); iyi avcıdırlar, arabaları vardır (Beğ-sı 94=S. 3034b); darıdan lapa yaparlar (Yü-cı-tanğ 22,4b). Bunlar 388 yılında To-ba'lar tarafından mağlûp edilmişlerdir (Veğ-şu 2=S.1905c ve 100=S.2124a). 480 yılında (l.c.), 490 da (7b=S.1919a) ve 498 de (100=S.2124d) To-ba'lar ülkesine akınlar yapmışlardır. Son akınlarından itibaren onlarla ticaret yasak edilmiştir. Ertesi yıllarda To-ba'lara haraç elçilikleri göndermişlerdir. Bunlar Toba'lara ekseriya at teslim ederlerdi. Haraçlar : 453 (5=S.1914b), 454 (l.c.), 467 (6=S.1915c), 468

(6=S.1915c), 470 (6=S.1915d), 472(7a=S.1916b), 473(4a=S.1916c), 474 (7a=S.1916d), 475 (l.c.), 476 (l.c.), 477 (7a=1917a), 479 (7a=S.1917c), 493 (7b=S.1919d), 507 (8=S.1923b), 508 (l.e.), 509 (8=S.1923d), 512 (8=1924a), 513 (8=1924b), 514 (l.c.), 515 (9=S.1924d), 523 (9=S.1926a), 524-5 (9=S.1956c), 526 (9=S. 1927a) ve 532 (11=S.1930d) senelerde getirdiler.

M: Milâdî dördüncü yüz yıldanberi.

D: Lyav-şı 63 bunları H'yen-bilerden olduğunu iddia eder.

4) MINĞ-VU'lar:

Y: Tanğ zamanında Şı-veğlerin bir kısmının işaretidir (Franke, Geschichte III,250).

K: Mınğ-vu'lar Mınğ-gu (Moğollar) dır (Guan-tanğ ci-lin, çu-ci XV, 2 a).

M: Tanğ zamanındanberi.

D: Lun-hıng'da Mınğ-gu kabîlesi zikrolunur (VII,1=Forke 1907, 119). Belki bu daha sonraları, başka türlü yazılmış Mınğ -gu kelimesiyle aynıdır.

5) ŞI-VEĞ'ler:

Y: Memleketleri Vu-cı'ların şimalinde kâindir. Çi-dan'lara benzerler (Tunğ-cı 200=S. 3214 c ve Beğ-şı 94 = S. 3034 c).

K: Sözde H'yen-bi'lerin muakkibi olmaları icap eder (Franke, Geschichte III,250); Çi-danlarla akrabadır (Cyu-Tanğ-şu 199 b, = Franke, Geschichte, III,417); memleketleri en ziyade darı, buğday ve yaban hububat yetiştirir. Samur çok bulunur. Yazın şehirlerde otururlar, kışın göç ederler. Erkekler toplu saç bırakırlar. Boynuzdan yayları ve okları vardır. Kadınların bağlı saçları vardır. Hep ak geyik tüyünden yapılma ceket ve pantalon giyerler, şarap yaparlar, daha ziyade kırmızı incileri zincir şeklinde boyunlarına takarlar. Bu, aynı zamanda servetin nişanesidir. Cenup Şi-veğ'leri ovada yaşarlar. Ve yazın şimale çekilirler. Orada sivri sinek ve hayvanlara karşı ağaç üstündeki yuvalarda yaşarlar. Elbiseleri Çi-dan'larınki gibidir. Öküz arabaları vardır. İkametgâhları Tu-cüe'lerin ke-

çeli arabaları gibi, fakat hasırdandır. Bın-Şı-veğ'ler, şimal Şı-veğ' lerinden daha şimalde otururlar, evlerini kayın ağacı kabuğu ile örterler. Kültürleri Şimal-Sı-veğ kültüriyle aynıdır, kışın mağaralarda yaşarlar. Şimali garbîde büyük Şı-veğ'ler mevcuttur. Şı-veğlerin daha bir çok grupları vardır (Tunğ-cı 200 = S. 3214 c). Dilleri Çi-dan'larınkine benzer; üç yıllık yuğları var, ağaç medfenleri vardır. Kız kaçırma suretiyle evlenirler, fakat daha önce anlaşma olur, hediye gönderilmiş bulunur. Dullar bir daha evlenmezler. Koradan demir alırlar, bunlardan, şimalde olan bir kısmı kışın yer altında yaşar. Avcılık ve balıkçılık ile uğraşırlar (Sui-şu 84 ve Tanğ-şu 199 b). Ölüleri her köyün müştereken yaptığı büyük ağaç kerevite korlar. (Kerevit'ten maksat: ağaçtan yahut tahtadan yapılan büyük karyolaya benzeyen çerçeveli âlettir. Bu, Anadoludaki kerevitlerden pek farksız olduğundan bu tabiri kullanmak daha uygun geldi) (G.M.) Çi-dan soyuna mensupturlar (Guan-tanğ-ci-lin, Çu-ci XV, 1 a). Onlara aynı zamanda Hığ-cü-dzı Şı-veğ'ler (kara arabalı - Şı-veğler) tâbidirler ki bunlar Uygurların komşuları idiler (Guan-tanğ-ci-lin, Çu-ci XV, la). Salları ve posttan kayıkları vardır. Atlarının eğer ve gemleri hasırdandır. Uyumak istedikleri zaman buz içine bir ev kazarlar, üzerine hasırlar örterler. Yatakları domuz postundandır. Kadınlar ellerini dizleri üzerine koyarak otururlar. Memleket fakirdir, çifçilik az bir irad getirir, koyunları yok, atları, az çok domuz ve sığırları vardır. Âdetleri Mo-ho'larınkine benzer. Sözleşmeden sonra kızı kaçırırlar. Cihaz olarak sığır ve at verirler; kadın, çocuk doğuncaya kadar ailesi yanında kalır. Dullar bir daha evlenmezler. Ölüyü ağaç çerçevelere korlar. Şimal Şı-veğleri kışın dağlardaki toprak mağaralarda otururlar. Sığırları ekseriya soğuktan kırılırlar. Bunlarda pek çok geyik vardır. Avla geçinirler. Deri elbise giyerler. Karın altındaki çukurlara düşmek tehlikesine karşı sırıklara binip gezerler. Ekseriyetle samur avcılığı ile yaşarlar. Bazılarının balık derisinden elbiseleri vardır (Tunğ-cı 200 = S. 3215a); Çi-dan, Ku-mo-h'i ve Dov-mo-lov'lar gibi konuşurlar. Ağaç mezarları vardır. (Beğ-şı 94=s. 3034 c-d). Çi-dan'lara tâbidirler, Dunğ-huların bir grubudur. Dinğ-linğ'lerin muakkibidirler (Hin-Tanğ-şu 219 = S. 4146c). Tahta üzerine deri geçirerek kayıklar yaparlar (Yücı-tanğ 10, 11b). Deriden kayıklar yaparlar. Teşrifata tâbi kız kaçırma âdeti vardır (Yü-cı-tanğ 10, 14a). Memleketlerinde

demir, bakır, altın ve gümüş çıkarılır ve bizzat demir ve bakırdan iyi âletler yapmasını bilirler (Lyav-şı 60 = S 5807a); göç yaparlar. Kabîle reisleri vardır. Avcılıkla uğraşırlar. Yanmış ağaçtan sapan yaparlar ve insan kuvvetiyle çift sürerler. Erkekler alacakları kadına üç yıl hizmet ederler. Dullar bir daha evlenmezler. Ölü, tahta teneşire konarak gömülür. Yuğ üç yıldır. Maden ile demir Gav-li'den gelir. Boynuzdan yayları ve oklar Hu ağacından yapılır. Böceklerden ötürü direklerdeki talvarlarda yatarlar. Baba eğemenliği hâkimdir Öküz arabaları vardır. Çadırları çalıdan veyahut bükülmüş ağaçtandır. Dam deridendir. Ağaçtan sallar, veyahut deriden kayıklar yaparlar. Koyunları yok, atları azdır. Dolayısıyle sığırlardan daha ziyade istifade ederler. Büyük domuzları yerler, derilerini de elbise olarak kullanırlar. Dil, Mo-ho'larınkine benzer (H'in-Tanğ-şu 219 = S. 4146c). Bunlar 544 de ilk defa olarak To-ba'lara haraç getirmişlerdir (Veğ-şu 100 S. 2124a ve 12 = S. 1932d); daha başka haraçlar, 546 da (12= S. 1933a), 548 (12 = S. 1933b) ve 549 (12 = S. 1933b) de gelmiştir.

D: Ba-ye-gu (Bayırku, Tölös'lerin bir kabîlesi), ların şimali şarkîsinde yaşayan Cü halkı, ehlî hayvan olarak yalnız geyik beslerler, bunları arabaya koşarlar. Üzerine binerler. Postunu elbise olarak kullanırlar. Evleri ağaç dallarındandır (ağaç kabuğu demek daha doğru olacak. Burada basım hatası olabilir); nebatlardan yalnız yosun vardır, ağaç hiç yoktur. (Tanğ - şu = TPYL 1000, 3a). Bu kaynaktaki « geyik » kelimesinin «ren geyikleri» olduğu aşikârdır. O halde evvelce geyik olarak zikredilmiş olan hayvanlar «ren geyiği» olacak.

M: Sonraki Han zamanının sonundanberi.

6) VA-CYE-DZI'lar:

Y: Çi-danların şimali şarkîsindedirler (Guan-tanğ ci-lin, Çu-ci XV, 2a; Vu-day-şı, Sı-i-fu-lu'ye göre).

K: Çılgıncasına süvaridirler, ata eğersiz binerler. İyi yay kullanırlar, uzun ok ve yayları vardır. Gördükleri her insanı öldürür ve etlerini yerler (G. M.). Şı-veğ'lere benzerler.

M: Tanğ zamanından sonra.

7) VU-LYANĞ-HA'lar:

Y: Vu-lunğ-cyanğ (belki Heğ-lunğ-ciang=Amur nehri) cenubunda, Yü-yang şimalindedir (Li-bing-şu 34, 11a).

K: Bunlar Han zamanındaki H'i'ler ve sonraları Ku-mo-h'i adiyle anılanlardır. Çun-çyu zamanında (128-481) Şan-Jung'lar'ın bu sahasında otururlardı (G. M.).

M: Minğ zamanındanberi.

D: Bunlar, başka kaynaklarda Wu-lyanğ-ha adını taşıyan Moğollardır (Bakınız: Yenching Journal No. 16, not: 140); ve bugünkü Urianghai'lara tekabül etmektedirler. Bunlar gerçekten Ku-mo-h'ilerin hafitleri midir, yoksa buraya konmaları gerekir mi, meselesi şüphelidir.

Şı - veğ - Kavimleri.

2. Düşünceler.

1) Toplu vasıf:

1 — UMUMÎ MALÛMAT: Bu grup bugünkü Moğolistanda oturan, zamanla büyük sahalara yayılan kavimlerin bir parçasını teşkil eder. Ayrı ayrı boylar arasında bir akrabalık görüldüğünden, Çin kaynaklarının esası bunları bir araya toplamaktadır. Bu grup hakkındaki materyaller tahminen Han zamanından itibaren başlar, toplamamız Tanğ zamanı hayatiyle nihayet bulur.

Adı geçen kavimlerin çoğu göçebe olup şüphesiz bunların yanında ekincilik yapan da vardı. Sığır ve at beslemişlerse de umumiyetle koyun görülmiyor. Domuz vardır. Sosyal örgütte ana eğemenliği izleri görülüyor, fakat bunları tamamiyle ana eğemenliği olarak almamalı.

2 — KÜLTÜRÜN ESASLARI: Şı-veğ kültürüne, Sunğ zamanında (960-1280) tekâmül etmiş hakikî Moğol kültürünün prototipi diye bakarsak, her halde yanılmış olmayız. Biz gerçekten Moğol ve Türk kavimleri arasında sıkı tekâmül ilgilerinin bulunduğunu kabul etmek mecburiyetindeyiz ve böylece Şı-veğ kültürünun H'yunğ-nu kültürüne yakınlıklar göstermesi hayret edilecek bir şey değildir. Her şeyden evvel ekonomi şekilleri aynıdır, sonraki H'yunğ-nu'larda olduğu gibi bunlarda da araba evleri, boynuzdan yaylar, sonra düz kayaklara rastlıyoruz. Bir çok noktadan, ünvanların benzerliği doğrudan doğruya bir Türkleşme belgesidir. Diğer taraftan bütün bu grup Dunğ-hu grupundan güçlükle farkolunur. Gerçi onlara dair üreme söylentileri, daima buna işaret eder. Bu işaret o kadar kuvvetlidir ki, acaba bir ayrı «Şı-veğ»

grupunun teşkilini haber vermiş midir yahut her iki grup bir grup üzerine toplanılmalı mıdır, bunların sorulması icabeder. Moğolların Tunguzlarla yakın münasebette bulundukları daha eskidenberi bilinirdi. Şı-veğ grupu ile Su-şın'lar (Tunguz'lar) arasındaki bağlantı filhakika o kadar belli değildir (düz biçimde yahut ağaç üstünde mezar, bugün bile Tunguzlarda yaygın şekildedir; metinlerde yalnız Şı-veğ'lerde olduğu söylenir), dolayısiyle Dunğ-hu'larla Tunguz'lar arasındaki ilgi daha ziyade göze çarpar, o halde bu iki grubu birbirinden kesin surette ayırmak tavsiye olunmaz: Şı-veğ kavimlerini hakikî eski Moğollar olarak, Dunğ-hu kavimlerini de kuvvetli surette Tunguz tesiri altında kalmış eski Moğollar olarak almalıyız.

2) MÜNFERİT MESELELER:

Şı-veğ'ler hakkındaki kültür kaynakları, muhteva itibariyle çeşit çeşittir. Şı-veğ adı ile ayrı ayrı, aynı zamanda coğrafî bakımdan da birbirinden ayrılmış bir çok boylar toplanır. Bunlardan şimaldekilerin Sibirya kültüru ile ilgili halis avcı oldukları anlaşılır; bu halde Su-şın kültürü ile yakın akraba oldukları görünür; buna mukabil cenuptakiler halis çobandırlar. -Buzdan evleri, Eskimo'larda olan evlere benzetebiliriz. Yalnız, kaynaklar kâfi derecede açık değildir. - Şı-veğ'ler'de spor hakkında, bakınız benim Ülkü'de (Mayıs 1940, S. 209 - 216) ve Beden Terbiyesi ve Spor'da (No. 37/38, S. 5 - 6; 1942) çıkan makalelerim.

3) HÜLÂSA:

Doğrusu bu grupta toplanan kavimlerin kendilerine mahsus bir kültüre sahip oldukları görünür, bununla beraber H'yunğ-nu ve Su-şın kültürleri ile fazlaca ilgileri vardır. Bunları biz Dunğ-hu grubu ile yakın akraba olan bir eski Moğol kültürü olarak anlamak zorunda kalacağız.

Bu kültürün hususiyetleri şunlardır;

EKONOMİ ŞEKLİ:

Göçe tâbi sığır ve at yetiştirirler, şimalde az miktarda ekincilikle birlikte avcılıkla meşgul olur, domuz beslerler.

SOSYAL KURULUŞ:

İç güveylik, kaçırıp evlenme, görünüşte birleşik devlet teşkilâtı yok, bilâkis ayrı ayrı boylara parçalanmışlardır.

DİN:

Ölülere saygı. Daha fazlası zikredilmemiştir.

ÖLÜ KÜLTÜ:

Düz biçimde, yahut ağaç üstü mezar, sonradan cesetten kalanı yakma.

MADDÎ KÜLTÜR:

Şimalde üzeri kayın ağacı kabuğu ile örtülü çadırlar, araba evler. Deriden elbise, aynı zamanda şimalde görülen balık derisinden elbise. Şimalde düz kayak. Posttan yapılan kayıklar. Yuva evler denilen, yazlık mesken olarak görülen direk üstü evler.

d) H'yunğ-nu kavimleri

1 — Materiyallar.

1) BA-H'Î-MÎ'ler:

Y: Uygurların cenubu şarkîsinde yaşarlar. Şimal denizinin (1) cenubundadırlar (Tunğ-cı 200 = s. 3215 c).

K: Kabîle reisleri vardır. Avla geçinirler; geyikleri kovalamak için ağaçtan kayak yaparlar. Kayakları kalkana benzer, ön tarafı yukarıya kıvrık, alt tarafına kayıp devrilmeye mani olmak için at derisi konmuştur; kundura gibi ayağa giyilir. Geyik koşmasından daha süratle dağdan aşağı kayarlar. Düzlüklerde değneklerin yardımı ile ilerlerler. Evleri kayın ağacı kabuğundandır; erkeklerin başlıkları da kabuktandır. Saçları kısa kesilir (g. m.).

M: Sui zamanındanberi (580-618).

D: Bunlara Bi-li de denir. Orhon yazılarındaki, Basmıl'lar olacaklar (Chavannes, Documents s. 24 ve Hüseyin N. Orkun: Eski Türk yazıtları 4, s. 152). Ba-h'i-mi'ler hakkında olduğu gibi kaynaklar Bo-ma'lar hakkında da aynı bilgiyi veriyorlar. Bunlara aynı zamanda Bi-tsı de denilirdi; bunlar da Bi-li'ye benzeyebilirler (yazı hatası) (bakınız: Chavannes, Documents s. 29, Tang-şu 217 b'den). Bo-ma'nın manası, «lekeli atlar»'dır. Ve Tanğ-şu (217 b), bu Bo-ma'lar kabîlesine O-lo-cı adı da verilebileceğini söyler. Fakat lekeli manasına gelen O-lo-cı türkçe «Alaca» kelimesinin transkripsiyonudur. Bo-ma'lar hakkında derler ki, bunlar göçebe imiş, Tu-cüe'nin şimalinde, yani daima kar bulunan bir memlekette otururlarmış. Bunlarda lekeli (yani alacalı) atlar vardır, fakat ata binmezler. Bunlar kımız içerler, saçlarını kısa keserler, kabuktan çadırları vardır.

(1) Baykal gölü.

Türkçe bir kabîle ve yer adı olan Alacanın, Baykal gölünün cenubunda yaşamış olan bu eski kabîleden iştikak ettirilmesi mümkündür. Bu kelime ile Ho-lan kelimesi (belki de Ho-lay kelimesi) mukayese edilmelidir; bu ad, şimalî To-ba'lara mensup bir kabîlenin adıdır (Veğ-şu 113=s. 2194 b) ve her halde daha eski zamanda H'yen-bi kabîlelerinden biri idi. Ho-lan kabîlesi M. S. 4 üncü asırda birkaç defa zikredilir (Cin-şu 110=s. 1368; Veğ-şu 1=s. 1904 c; 2=s. 1905 c; 13=s. 1934 a; 15=s. 1940 a).

Bunlar, Gan-şu da bugünkü Ning-h'ya'nın yakininde otururlar; burada bir dağa bunların adı konmuştur. Ho-lan-şan'ın adı bugün «Alaşan» olup Ho-lan da «Alaca» nın transkripsiyonundan başka birşey degildir (Mukayese ediniz: Chavannes, Documents s. 56). Bunlara yakin akraba olan Ho-lay H'yunğ-nuların eski bir kabîlesidir (Cin-şu 97=s. 1337 d); bunlar, sonraları bir To-ba kabîlesi olmuşlardır (Veğ-şu 113 = s. 2193 d). Ho-lanların Türk olduklarını, yahut da H'yen-bi'lerden geldiklerine göre daha ziyade proto-Moğol mu olduklarını katî olarak ileri sürmeğe cesaret edemem. Fakat benekli at efsanesinin Cingiz efsanesinde de yeri vardır (Hin - Yüan-şı 1 ve Yüan - çav bi-şı 1). Belki bunlar arasında bir ilgi var.

2) CÎ-HU'lar:

Y: Memleketleri Li-şı'nın (1) garbında ve An-dinğ'in şarkındadır (Hov-Cov-şu=TPYL 801, 2 a b)

K: H'yunğ-nu'ların bir kısmı, Lyu Yüan (2) 'ın 5 oymagının muakipleridirler; diğer müelliflere göre Şan-junğ ve Çı-dî'lerin muakipleridir. Birçok ayrı ayrı boylara parçalandılar. Kadınlar sedef kabuğunu (denizden çıkan bir nevi istiridye'nin porselene benzer kabuğu) gerdanlık olarak kullanırlar (g. m.).

B: —

M: Altı hükûmet zamanından beri (419-580).

---

(1) Garbî Şansi de,

(2) H'yunğ-nu hükümdarı 279-310.

D: H'yunğ-nu'ların 19 kabîlesinin listesinde (Cin-şu 97 = s. 1337 d) bu kabîle gözükmez, fakat diğer kaynaklara göre bu liste mükemmel değildir. To-ba zamanında Ci aile adı olarak zikredilir. Bu eski Ci-hu kabîleşi ile alâkadar olmayıp Tay-lo-Ci kabîle adının kısaltması olması iddia edilir (Veğ şu 113 = s. 2194 b).

3) CYE-GU'lar:

Y: Î-vu'nun garbında, Yen-çi'nin şimalinde (Karaşahr) (Tanğ-şu 217 b = s. 4143 b).

K: H'yunğ-nuların garbında Dinğ-linğ'lerle karışık yaşarlar. Kırmızı saçları vardır. Kara saçları çirkin bulurlar. Yeşil gözleri vardır. Yurtları soğuktur. Darı, buğday ekimi ile uğraşırlar. Güzel atları vardır (Î-tunğ-cı 554, 1 a-b). Kurttan türeyen kimselerden (bunlar Türkler!) değildirler, bilâkis bunların atası mense-mağarasında bir inekle birlikte yaşardı. Bunun saçı sarı, gözleri yeşil, sakalı kırmızıdır (Yu-yanğ dza-dzu 4, 1 b-2 a). Gözleri yeşil, saçlar kırmızı erkekler ellerinde dövme yakarlar, kadınlar başlarında (Yü-cı-tanğ 10,11b ve 10, 15 b).

B: —

M: Han zamanından beri (M. E. 206 - M. S. 220).

D: Kayıtlar Franke tarafından toplanmıştır (Geschichte 3, 361-362). Bunlar Kırgızlardır. - Bunlara verilen muahhar bir ad Cye-cya-sı'dır. H'in-T'ang-şu (217b=s. 4143b) bu Cye-cya-sı'lar, hakkında şöyle yazar: Bunların adı kâh Cye-gu kâh Cü-vu dır. H'yunğ-nu'lar, kendilerine teslim olmuş olan Çin generalı Li Linğ'i «Sağ Hsien kralı», Veğ Lü'yü de (Mukayese ediniz: Han-şu 94 a, 13 b), Dinğ-linğ'lerin kralı yapmışlardır. Bu adamların hepsi uzun boylu, kırmızı saçlı, beyaz yüzlü ve yeşil gözbebeklidir. Siyah rengin uğursuz olduğuna inanır ve siyah gözbebeklilere: «Bunlar Li Linğ'lerin hafitleridirler» derler. Aralarında az erkek, çok kadın vardır. Gururlu ve cesaretlidirler. Erkekler ellerine, kadınlar boylarına dövme yaparlar. Hepsi bir arada yaşar ve aralarında çok ahlâksızlık vardır. Yeni yıla «Mov-şı-ay» derler ve üç «Ay» bir mevsimi teşkil eder. Bun-

lar yılı 12 şeyin tadadile hesap ederler. Meselâ, yıl «yin» adlı devri işarette bulunursa, o yıla «Kaplan yılı» derler. İklimleri pek soğuktur; büyük ırmaklar bile yarı yarıya donar. Bu adamlar darı, buğday, arpa ve bir nevi yulaf eker ve bir ezme değirmeni ile bunlardan un yaparlar. Darıyı ikinci ayda eker, 9. cu ayda toplarlar. Darıyı yemek ve şarap imâl etmekte kullanırlar. Sebze ve meyvaları hiç yoktur. Gayet büyük ve kuvvetli atları vardır, ve bunlar arasında en iyi savaşanlar en yiğitleri sayılırlar. Sonra, develeri, sığırları ve koyunları da vardır, fakat en çok sığırları vardır; zengin köylülerde bir kaç bin sığır bulunur. Vahşi hayvanlardan, vahşi at, Gu-tu'lar, sarı koyunlar, gazaller ve kara kuyruklar bulunur. Kara kuyruklar alageyiklere benzer, fakat kuyrukları daha büyük ve siyahtır. Balık olarak, 7-8 kadem büyüklüğünde Mie'ler kılçıkları olmayan ve ağızları çenelerinin altında bulunan Mo-gın'lar vardır. Kuş olarak onlarda kartal, yabani ördek, karga, saksağan ve yabani kaz vardır. Ağaç olarak çam, kayın ağacı, karaağaç, söğüt ve pu çamı bulunur. Ağaçların bazıları o kadar yüksektir ki, onlara yukarıya kadar ok atılamaz. En çok kayın ağacı vardır. Bunlarda altın, demir ve kalay bulunur. Bunlarda her yağmurdan sonra demir bulunur. Ka-şa denen bu demirden gayet keskin silâhlar yapılır. Bu demirden daima Tu-cüe'lere verilir. Silâh olarak okları, yayları ve sancakları vardır. Süvariler kendilerine ağaçtan kalkan yaparlar ve bu kalkanlarla ayak ve bacaklarını muhafaza ederler. Bir de omuzlarına koydukları yuvarlak kalkanlar yaparlar. Bu yuvarlak kalkanlarla kendilerini kılıç ve oklara karşı muhafaza edebilirler. Hükümdarları kendine A-jı adını kor, onun için A-jı soy adını almışlardır. Bir bayrak (Tu=türkçe tuğ) altında toplanırlar, ve kırmızı renge hürmet gösterirler. Diğerleri kabîleye göre kendilerini adlandırmışlar-Samur ve kunduz(?) 'dan elbiseleri severler. A-jı kışın samurdan bir külâh giyer. Yazın külâhta altın düğmeler bulunur. Külâhın ucu sivri ve sonu kıvrılmıştır. Daha aşağı mevkide bulunanların hepsi beyaz keçe külâh giyer. Bıçak ve bileyi taşı taşımaktan hoşlanırlar. Fakirler hep kürk giyerler ve başlarında serpuş yoktur. Kadınlar muhtelif yün kumaş, sırmalar, yahut Ci-bin' nin ipeğini taşırlar. İpeği An-h'i (Türkistan), şimal sarayından yahut da Ta-şı (= Tacık, Arap)' lardan mübadele yolu ile almışlardır. A-jı, Çing dağında oturur, etrafında duvar

olacağı yerde kalastan bir çit vardır. Kendisi, birbirine eklenmiş çuhadan yapılmış ve Mi-di-cı-to denilen bir çadırın içinde yaşar. Kabîle reisleri daha küçük çadırlarda otururlar. Bütün baglı kabîlelerle asker veren kabîleler haraç olarak samur, fare ve koyu renkli fare verirler. Devlet memuru olarak 6 derece vardır: Kınçlar, Baş komutan, subay, baş arşivci, Gezal ve Da-gan. 7 Kınçlar, 3 baş komutan, 10 subay bulunur. Bütün subaylar askerlere komuta ederler. 15 baş arşivci vardır. Gezal'lerle Da-gan'ların memurları yoktur. Bütün kabîleler et yer ve at kımızı içerler. Yalnız A-jı'ye çörek de verilir Musiki âleti olarak di flavtaları, dümbelekleri, Şinğ flavtaları, Bi-li ve Gonğları vardır. Oyun olarak deve ve arslan oyunları-at cambazlıkları, ip cambazlıkları vardır. Tanrılar arasında yalnız sulara ve ağaçlara kurbanlar verirler. Kurbanlar için muayyen zamanları yoktur. Sihirbazlarına Gan adını koyarlar. Düğünlerde koyunlarla atlar gelin hediyesi olarak verilir, zenginlerde bunların adedi yüzlere, binlere çıkar; biri ölünce, yüzlerini karartmazlar, fakat ölünün etrafında 8 defa dolaşır, ağlar ve ölüyü yakarlar. Sonra onun kemiklerini toplar ve bir yıl sonra bu kemikleri gömerler. Ancak o zaman tam olarak ağlarlar; kışın, üstleri ağaç kabuğu ile örtülü evlerde otururlar. Yazı ve dilleri tıpkı H'ui-hu (Uygur) 'larınki gibidir. Kanunları fevkalâde serttir. Haramilerin daima kafalarını keserler ve bir oğul harami olunca, onun başını babasının boynuna asarlar, baba da bu kelleyi ölünceye kadar boynundan çıkaramaz. A-jı'nin Ya'sından (yani sarayından) H'ui-hu'ların Ya'sına kadar deve ile 40 günlük yol vardır.

Bu anlatılanlar çok dikkate lâyık ve manidardır. Burada bir kaç kısa izah vermekle iktifa ediyorum: Çin Gezali Li Linğ 20 yıldan fazla H'yunğ-nu'ların yanında kalmış ve Milâttan önce 74 yılında ölmüştür (Han-şu 54, 7a). Şan-yü'nün kızı ile evlenmiştir (Han şu 94a, 11b ve 12b). Veğ Lü Milâttan önce 86 da ve H'yunğ-nu'ların yanında ölmüştür (Han-şu 94a, 13b). Çin devri işareti «Yin» Çin'in onikilik devri içinde üçüncü işarettir ve 12 hayvan sisteminde «kaplan» işaretine tekabül etmektedir; bu 12 hayvan sisteminin eski Türk olduğu tesbit edilmiştir (Mukayese ediniz: Osman Turan, Oniki hayvanlı Türk takvimi, S. 25). Bizim metnimiz, aşağı yukarı 7 nci asırdan malzemeyi ihtiva ettiğinden, bu keyfiyet de

Türklerde onikilik sistemin bulunduğuna dair eski bir bürhan daha teşkil eder. Gu-tu adlı hayvan, Co-gıng-lu (29, 6b) da bir gergedan olarak tasvir edilmekte, zehirli olduğu fakat aynı zamanda panzehir vazifesini de gördüğü söylenmektedir. Fakat bu izah kitabın müellifince de emin bir nokta değildir. Aynı Gu-tu kelimesi, aynı zamanda, Fergana'nın şarkında bulunan Khottal memleketi (1) de demektir, bu memleketin kralı ve halkının bir kısmı Tu-cüe, halkın başka kısımları da Sogd idi (Bakınız: W. Fuchs: Hui-ch'aos Pilgerreise, S. 452-3) onun için belki şöyle tercüme etmek gerektir: «Sarı Khottal koyunları» fakat bu da kat'î değildir. Kelimenin kendisi her halde türkçedir. İlk iki hece Kutlu kelimesinin yazılmasında kullanılır: Gu-tu-lu. Şa-to'ların bir kralının adı da Gu-tu-cı idi. -Dagan rütbesi türkçe Tarkan'a tekabül etmektedir.- Bi-li adlı musiki âleti H'yung-nu'lar için tipiktir. Bunu, «Lokalkulturen im alten China» (Cilt 1 s. 199)» adlı kitabımda mufassalan mütalâa ettim. Deve ve arslan oyunlarının raks olması muhtemeldir. Arslan raksına bugün bile şimalî Çinde rastlanmaktadır. Menşede bu oyunlar, Türkistanın «soğuk su törenleri» ile ilgilidir. Bu törenler yılın sonunda yapılır. Bu hususta da mukayese ediniz (mufassal olarak) «Lokalkulturen im alten China (Cilt 1 s. 195) ». İp cambazlıkları muhtelif garp memleketlerinde mevcut idi. (bk. Yü-cı-tang 14, 2 b; İ-cyen-cı 42, 4b; Cyen-hu-ci, gvang-ci 3, 10 a; Fıng-şı Vın-cyen-ci 6, 13; Cang Hıng: H'i-cing-fu; H'yang-dzu pi-ci 6, 10 a; Liav-cay-cı-i).

4) Çi-GU'lar:

Y: Çu-cı ırmağı kıyısındadır (Tung-cı 200=s. 3209 b).

K: Tu-cüe'ler hâla So memleketinde ve H'yung-nu'ların şimalinde yaşadığı zaman onların bir boyundan üremişlerdir (g. m.).

M: Altı devlet zamanından beri (419-580).

5) DİNĞ-LİNĞ'ler:

Y: Kang-cü şimalindedirler (San-guo-cı); ana yurtları her halde Orhon havalisidir (Franke, Geschichte II, 81 ve III,249); H'yung-nu'ların şimalindedirler. Ayni isimdeki şimal Ding-ling'

---

(1) bk. Türkiyat mecmuası VII, 156.

lerine Vu-sun'nun garbında rastlanır (San-guo Veğ-cı 3 b, 14a, şerh); Tölös'ler gibi Türklerdir (Harvard Journal 4,83).

K: Bir Türk boyu olduğu muhakkaktır (Franke, Geschichte II, 81). H'yunğ-nu'ların bir grubudur (Tunğ-cı 200 = S. 3119 b, Şerh). Haraç olarak at getirirler (San-guo Veğ-cı 3, 3 b). Deri sevkederler (Hov-Veğ-şu = TPYL 796, 4 b); çobandırlar. Haraç olarak fare derisi getirirler (Tunğ-cı 196 = s. 3152 a); dizlerine kadar killa örtülüdürler, vücutları ata benzer, bunun için çok iyi koşarlar (Şan-hay-cinğ, Hay-neğ cinğ ve San-tsay -tu-hui). Saçları kıvırcıktır. At gibi tırnakları vardır (Yü-cı-tanğ 10, 15b).

B: Tunğ-cı 199=S. 3181 a; San-ğuo Veğ-cı 15, 6 a; Hov -han 119,5 a; Hov-han 119, 5 b, Hov-han 120, 1 b; Hov-han 120, 2 a; Harvard Journal 4,86.

M: Han zamanının başlangıcından beri.

D: İki cins Dinğ-linğ tefrik ederler: bir cinsi H'yunğ nu'lardan daha şimalde yaşardı, öteki cins ise, çok daha garpta, Vu-sun'ların garbında (bakınız: San-guo Veğ-cı 30, 14 a tefsir) Her iki grubun biribirine bağlı olması ve her hangi bir sebeple biribirinden ayrılmış olması muhtemeldir. «K» faslında bizim verdiğimiz haberler garptakilere aittir. Daha muahhar kaynaklar, görünüşe göre, yalnız şarklı olanlarını tanıyor. Bundan maada, her ikisinin, bazan da iki Tibetli kabîle olan H'yen-linğ'ler ve Dyen-linğ'lerle karıştırıldığı gözüküyor (Meselâ Cin-cunğ-h'ing-şu = TPYL 918, 4 a daki haberde olduğu gibi, burada onlara karşı bir savaşta ordugâhlarına alev içinde yanan tavuklar uçurdukları ve karargâhı böylece yaktıkları anlatılmaktadır). Cin-devrinde (265-419) bugünkü Gan-su eyaletinin şimalinde Dinğ-linğ'ler vardı (Cin-şu 87 = S. 1308 c). Bunlar 4 üncü asırda Hobeğ eyaletini istilâ ediyor ve orada Cung-şan mıntakasında yerleşiyorlar (Cin-şu 124=S. 1394d). Sonra, şimal Çininin muhtelif mıntakalarına yerleştiriliyorlar. Vu-h'uan da keza (Cin-şu 113 = S. 1374 a) Cung-şan mıntakasında oldukca hatırı sayılır bir rol oynayorlar (mukayese ediniz: Cin-şu 104=s. 1374 a ve Fa-yüan cu lin = TPGC 113= cilt 9, 7 b). Fakat 357 yılında, Tölös'le birlikte büyük seddin şimalinde Mu-junğ devleti tarafından mağlup edilmişlerdir (Cin-şu 110 =S. 1368 a.) ve bu sahada bir kaç defa görül-

müşlerdir (Meselâ Cin-şu 74 = S. 1275 c). To-balar bunları 397 yılında zikrederler (Veğ-şu 2 = S. 1906 b). Bir kısım 399 yılında To-balara teslim olmuştur (2 = S. 1907 a). 418 de başka kavimlerle birlikte başka şimal kavimlerine karşı savaşa çıkmışlardır (3 = S. 1909 a). Bunun dışında, To-ba devrinde, bir çok münferit şahıslardan maada - ki bu şahıslar Dinğ-linğ kavmına mensupturlar - Yü-şan'da bulunan büyücük gruplar zikredilmektedir (yerleri belli değil; Şansi'de mi?) (3=s. 1908 d). 447 de bunlardan 3000 aile An-cov' dan (Ho-beğ'de) Şansi'deki başşehire nakledilmiştir (4 b = s. 1913 a). 457 de bunlardan bir kaç bin kişi Cinğ-hinğ (Şarkî Şansi) de isyan etmiştir (5 = s. 1914 b). To-ba' ların vekayinameleri şimal Dinğ-linğ'lerinin, yani Çin dıvarının şimalinde bulunanlar ile Gav-çığ'ler H'yung-nu'ların konuştukları dili konuştuklarını kaydederler (Veğ - şu 103 = s. 2132 a).

6) DU - BO'lar :

Y : Tölös'lerin bir boyudur (Chavannes : Documents, S. 87 - 88).

K : Bu boy üç kısma ayrılır. Hasırdan kulubeler yaparlar. Koyunları sığırları yoktur. Aynı zamanda ekincilikle de uğraşmazlar. Samur ve geyik kürkü giyerler («Ren geyiğ»in postu anlaşılmalıdır). Fakir halk kuştüyünden elbise yapar. Yasaları yoktur (Şın - i - lu = Tay - pinğ - guanğ-ci 480 = C. 38, 55 b).

M. : Tanğ zamanından önce.

D : H'in - T'ang - şu ya göre (217 b = S. 4142 c) bunlar Mu - ma - Tu - cüe'lerin 3 kabîlesinden biridirler. Diğer ikisinin adı Mi - lie ve Go - o - cı dir.

7) GAV - ÇIĞ'lar :

Y : Lu - hun gölünün şimali garbîsinde yaşarlar, Juan - juan'ların komşularıdırlar (Beğ - şı 98 = TPLY 801, 4 b).

K : Eski Çığ - di'lerin bir kısmıdırlar. Bunun için evvelce bunların ilk adı Di - li idi. Dinğ - linğlerle bunlar hemen hemen H'yunğ - nularla aynı dilde idiler ; belki H'yunğ - nulardan

neşet etmiş olacaklar. Kendilerine mahsus boy başları yoktur. At ve sığır, düğün hediyesidir. Hububat ve şarapları yoktur. Düğünde çiğ et yedirilir ve kısrak kımızı içirilir. (Beğ-şı 98 = TPYL 801, 4 a). Temiz değildirler (G. M., S. 4 b) Kadınlar koyun kemiklerini deriye sararlar ve bunu saçlarına dolandırarak baş süsü diye taşırlar. Ölüler silahlariyle birlikte mezara konulur (Beğ-şı 98 = TPYL 801, 4 b). Kültürleri Juan-juan'larındaki gibidir. Yalınız arabalarının tekerleği daha büyüktür (Beğ-şı = TPYL 801, 4 b-5 a); on iki klanları vardır: Çığ-fu-li, Tu-lu, Çığ-can. Da-lien, Ku-ho, Jo-şu pey, Da-pu-gan, A-lun, Mo-yün, Sı-fın, Fu-fu-lo, Cı-su dır. Bunlar, H'yunğ-nu hakanının dışarı attığı iki kızdan türemişlerdir. Kızlardan biri bi kurttan gebe kalır. Bunun için bunların şarkıları bugün bile kurtların ulumasına benzer. Çadırlarda otururlar, at beslerler (Tunğ-cı 200=s. 3206 c).

M: Altı devlet zamanından beri (419 - 580)

D: Dinğ - lniğ, Gav-çığ ve Tığ-lo hep aynı boylardır. Dinğlinğler dil bakımından Tığ-lo'lara benzerler. Gav-çığ, Çinlilerin ayırmak için takdıkları bir adıdır (Bull. Ac. Sin. 7, No. 4 S.514).

Türk kavimleri için tipik masallardan biri olan: bir kurt tarafından gebe kalınma masalı, Veğ-şu'da da bulunmaktadır. (103=S.2132a). Bunlar hakkında Veğ-şu şu malzemeyi de vermektedir: kadın Şamanları da mevcuttur. 429 yılından sonra çoğu göçebeliği terketmiş ve tarla ziraatine geçmiştir. 450 yılından sonra bunlardan 5 grup bir araya toplanıp Göğe kurban vermiştir, bu törende at kurbanları sunulmuş ve şarkılar söylenmiştir (103 = S. 2132b). Bunlar 4 üncü asırda To-ba'lara baskın yapmış ve bunu bir kaç kerre tekrar etmişlerdir. (13 = S. 1934a; 15 = S. 1938b). Bunlar 4 üncü asrın ortalarında To-ba'lar tarafından bir kaç kerre mağlûp edilmişlerdir. (1 = S. 1904d; 1 = S. 1905a). Bundan maada, 389 da da mağlûp edilmişlerdir (2 = S. 1905c). 399 da 37 den fazla kabîle bunlar tarafından mağlûp edilmiş ve 20000 den fazla araba iğtinam edilmiştir (2 = S. 1907a), keza 401 de bir baş daha teslim olmuştur (2 = S. 1904c). 418 de To-ba'larla birlikte şimal kavimlerine karşı savaşa çıkmışlardır (3 = S. 1909a). 429 da mağlûp edilmişlerdir (103 = S. 2130b). 507-8 de bunlardan başka bir parça daha To-ba'larla teslim olmuştur. (8 = S. 1923b). Bunlar, 436 (4a = S. 1911c), 508 (8 = S. 1923b),

510 (8 = S. 1923d), 515-6 (9 = S. 1924d), 518 (9 = S. 1925 b) yıllarında haraç vermişlerdir. 536 da ayrıca bir hususî idare altına alınmışlardır (12 = S. 1932a). Bunlardan sarfınazar, bu kavime ait bir çok hükümler ve münferit şahıs adiyle bu şahıslara ait unvanlar zikredilmektedir. Muhtelif kabîleler hakkında şu söylenilebilir: Tu-lu'lar bir kere daha ayrıca, Gav-çığ'lerin bir kabilesi olarak zikredilmektedir (Veğ-şu 103 = S. 2132b), Çığ-fu-li'ler de keza (l.c. S. 2132b). Yalnız Fu-fu-lo'lar hakkında deniyor ki, ilkönce Juan-juan'lara tabi imişler, sonra onlardan ayrılmışlar (487 yılına doğru; Veğ-şu 103 = S. 2132b). 241 yılında bu kabîleye mensup bir adam-ki evvelce A-cığ-lo kralı idi - To-ba'lar tarafından Gav-çığ'lara kral nasbedilmiştir (12 = S. 1932c). Bu hâdise, 516 da Gav-çığ'ların bütün ülkesi Juan-juan'lar tarafından ilhak ve kralları katledildikten sonra vukua gelmiştir (Veğ-şu 103 = S. 3130d).

8) HUÎ-HO'lar:

Y: —

K: Bunlar Uygurlardır ve Tölös'lerin bir boyu yahut Veğ zamanındaki (385-549) Gav-çığ'lardır. H'yunğ-nu'ların muakkibidirler (Kaynaklar Franke: Geschichte, cilt III, s. 352) Göçebe hayatı yaşarlar. İlk zamanlarda devlet teşkilâtı yoktu, İyi binici ve nişancıdırlar. Çapulculuk yaparlar. (Cyu-Tanğ-şu 195 = S. 3601 a). Manihaizme geçtikten sonra artık et yemezler, kımız içmezler (Kanğ-yu ci-hing 2, 7 b). Saçlarını tepeden örerler, kısa sakal bırakırlar (Kanğ-yu ci-hing 5, 3 b). Yuğda yüzlerini parçalarlar (Du Fu, Şiirler III no. 8=Monu menta Serica III, 395); Hami' deki Uygurlar haraç olarak deve ve at getirirlerdi (Yü-cı-tanğ 26, 4 a). Tanğ zamanında resmî işler için hususî bir nevi yazı kâğıdı vardı (Yü-cı-tanğ 28, 1 a).

M: Altı devlet zamanından beri (419-680).

D: Cyen-çanğ dağlarında (cenubi garbî Sı-çuan) dağılmış, Hui-ho'lar Minğ zamanında hâlâ mevcut idiler (Li-bing-şu 20, 39 b ve 20, 53 b). Bundan belki yalnız orada yaşayan müslümanlar düşünülmüştür. Hui-ho'lar To-ba zamanında To-ba'ların bir kabîlesi olarak zikredilmişlerdir (Veğ-şu 113 = S.

2193 d). Çi-dan'ların devrinde [907-1211] Uygurlar bunların yarım müttefikı olarak görünmektedirler (Lyav-şi 33). Ekseri araştırıcılar daha muahhar metinlerde zikri geçen Veğ- vu-ırğ'lerin Hui-ho'larla aynı oldukları fikrindedirler. Bu bana doğru görünmiyor. Co-gıng-lu (2,3b) açıkça der ki, Moğollar zamanında Hui-ho'ların kralı, Veğ-vu'ların klanlarından gelmedir. Buna nazaran, Veğ-vu'lar yahut Veğ-vu-ırğ'ler Uygurların bir kabîlesinden başka bir şey değildir. Veğ-vu-ırğ'lar H'in-Yüan-şı'de zikrolunur (74; 80; 79: Co-gınğ-lu 7, 8b). Bir zamanlar bunlardan bir adam Hanğ-cov şehrinin civarında yaşıyordu (Co-gınğ-lu 11, 7b). Moğollar zamanında şarkılı bir oyun vardı; bunun adı: «Veğ-vu-ırğ eski vatanının hasretini çekiyor» idi (Co-gınğ-lu 29, 7b). Veğ-vu-ırğ'ların menşe masalları Uygurlarınkinden tamamen başkadır: Selenga civarında bir ağaçta bir budak peyda olmuş; bundan beş erkek çocuk çıkmış. Bunların en küçüğü Bu-ci adlı han olmuş. 20 den fazla haleften sonra Yü-lun-di-cin adlı han gelmiştir; bu han Tanğ devrinde Çinlilerle savaşmış ve kendisine prenses Cin-lyen (altın Lotosu) zevce olarak verilmiştir. Bunun oğlu Go-li-di-cin gene Ho-lin [1] dağında yaşamaktadır; o dağ ki klan oradan neşet etmiştir (Co-gınğ-lu 26, 12b). Bu menşe masalına dair mukayese ediniz: benim şu eserimi: Volksmärchen aus Südostchina S. 74.

9) H'İ'ler:

Y: Mo-holara komşudurlar. Eski H'yen-bi ülkesinde yaşarlar (Tunğ-cı 200 = S. 3215c).

K: H'yung-nular'ın bir boyudur. Kültürleri Tu-cüe'lerinkine benzer. Kabîle reisi ünvanı da bunların gibidir (G. M.).

B: Bunlar sonradan tekrar Tölös boyu olkrak «Ak H'i'ler» adiyle ortaya çıkarlar (Chavannes, Documents S. 87). Bunlar Tanğ devrinde bir kerre de Çi-dan'larla birlikte zikredilmektedirler (Çav-ye cyen-dzay = TPGC cilt 15, 6 b).

M: Sui zamanındanberi (580 - 618).

---

[1] Bu kelime gene yukarıda (S. 66) zikredilen Ho-lan kelimesiyle mukayese edilebilir.

10) H'YUNĞ-NU'lar:

Y: Şan-si, Şen-hi ve Ho-beğ şimalindedirler. (G. Haloun, Z. D.M.G. 91, 306 - 307 notlarda).

K: Müstahkem şehirleri yoktur (Han-şu 64a, 8a); göçebe hayatı yaşarlar (Han-şu 64b, 2b); at, sığır, koyun çobanıdırlar, göç ederler, şehirleri yoktur, yazıları da yoktur. Et yerler, ziraatle uğraşırlar. Posttan elbise giyerler. İhtiyarlığa hor gözle bakarlar. Çocuksuz kalan üvey annelerle evlenirler. İrsî mevkilere bağlı dereceli ictimaî heyetleri vardır (Han-şu 94a 3b). Ağaçtan kalkanları ve deriden zırhları vardır (Han-şu = TPYL 800, 4a); kımız içerler. Yayları, okları, deriden elbiseleri, develeri, katırları vardır (Tunğ-cı 199 = s. 3180a - c); et yer, kımız içer, göç ederler, tarlaları ve müstahkem ikametgâhları yoktur (Han-şu 49, 6a); çocuksuz kalan üvey anneleriyle evlenirler (Vın-h'üan'da Şı Çunğ'un şiiri = Von Zach: Sinol. Beitraege II, 70b). Düşmandan esir getirene bir bardak şarap sunulur. Ölüyü arabaya yükleyip getiren, onun malına konar.

Muahhar Han zamanında H'yunğ-nu'lar Binğ-cov'a yerleştiler. Şo-fanğ'da Çinlilerle karıştılar. Veğ zamanında (220-265) Tay-yüan, Çi-h'yen'e yerleştiler (Cin-şu 97= TPYL 800, 4b); Veğ zamanında (220-265) Pu-dzı, H'inğ, Tay-linğ kazalarında yerleşmişlerdir (Cin-şu 97 = TPYL 800, 4b); Çin devrinin başlangıcında (265) Ho-h'i'ye yerleştiler; Pinğ-yanğ, H'i-ho, H'in-h'inğ, Şanğ-danğ ve Lo-pinğ de Çinlilerle karışmışlardır (Cin-şu 97 = TPYL 800, 4b — 5a). Vızlıyan (sesli) okları vardır (Han-şu 94a, 3a = Laufer, Clay 224 notlarında). Beşinci ayda Lunğ-çınğ'de göğe ve yere kurban kesmek suretiyle büyük bir bayram yaparlar. Sonbaharda (8 inci ayda) bir ormanın etrafında yahut yere çakılmış ve işaret vazifesini gören dalların etrafında at koşusu yapılır. Beşinci ayda da at yarışları olur. Sol, kutsal sayılır. Güneş ve aya taparlar. Vu ve ci devir (syklik) günlerine hürmetleri vardır (1). İç ve dış tabutları vardır. Ölüyü takip ederler. (= ölüye kendilerini kurban ederler). Muharebeyi her ayın dolgun zama-

(1) Bunlar onluk devrenin 5 inci ve 6 ıncı işaretidir. Mukayesesi için krş. Ülkü, Birinci Teşrin 1940, s, 190 ve «Lokalkulturen» cilt 1,34.

nında yaparlar (Tunğ-cı 199 = 3181a). Hakanın huzuruna çıkacak olanın yüzü karaya boyanır (Şı-ci 110 = S. 246 d). Ziraatle uğraşırlar (Han 94a = S. 598b); kurban için evler inşa ederler (Han 94a = S. 598b); çatıları söğüt dalından, üzeri hasırla örtülü çadırları vardır (Yen-tye-lun 9, 7b = fasıl 22). Büyücüler, kötü büyülere karşı gelmesi için, koyun ve sığır kemiklerini yol üzerine gömerler; büyü yaparak düşmanların elbiselerine koyarlar (Han-şu 96b = S. 609b). Kemik uçlu okları vardır (Tunğ-dyen 194 = S. 1047a). Hun büyücülerinin Çinliler hizmetinde kullanıldıkları söylenir (Han-şu 45, 7a; 63, 7b). Yün örtüler, yün kumaşlar, muhtelif cinste keçeler ihraç ederler (TPYL 708, 7b). Hububat ambarları yaparlar (Şı-ci = TPYL 708, 7b); Çinliler, H'yunğ-nu'lara şarap mayası verirlerdi (Şı-ci=TPYL 853, 1b). En mühim aile adları Tu-go, Hu-yen, Bu, Çyav, Lan, Ci-mu ve Lo [1] dır (Chin-shu 97).

Gan-su da bulunan Gu-tzanğ şehri H'yunğ-nu'lar tarafından kurulmuştu; bu şehir, şarktan garba, şimalden cenuba olduğundan daha kısa idi. Onun içindir ki bu şehre «Yatan ejderin beldesi» adı konmuştur (Cin-şu 85—S. 1304a.)

D: «Ejder şehri» tabiri, H'yunğ-nu'ların din şehrine konmuştur; bu adla öteki ad, yani «Yatan ejderin beldesi» adı, şuna işaret eder ki Ejder'in daha çok erken zamanlarda H'yunğ-nu'lar nezdinde bir kült'e mazhar olması lâzımgelir. Devrî günleri kült'ü inkişaf etmiş bir takvim sistemine işaret eder. H'yunğ-nu'ların Hayvan sistemine sahip olmaları bana bu yüzden pek muhtemel görünmektedir.

B: Siyasî tarih, 24 asalet mertebeleri, ve Çine göçmüş H'yung-nu'lardan 19 kabîlenin adları hakkında mukayese ediniz, benim şu eserlerim: «Türk kavimleri hakkında çince vesikalar» 1 - 4; Avrupa dillerinde yazılmış eser olarak, mukayese ediniz: Bilhassa: J. J. M. de Groot und O. Franke: Die Hunnen der vorchristlichen Zeit.

M: Milâttan önce üçüncü yüz yıldanberi (G. Haloun, Z. D. M. G. 91, 306 - 7 de.

(1) Bu isimler için bk. benim «Türk kavimleri hakkında Çince vesikalar» (Tarih Fakültesi yıllık çalışmaları dergisi Tarih araştırmaları). Lo aile adı Toba devrinde 8 kere zikrolunur (Veğ-şu 1=s. 1904 b; 95=s. 2105 c; 95=s. 2105 d); aynı işaretle Tölös kelimesinin ikinci hecesi yazılır.

11) MA-GİNĞ'ler:

Y: Şimdi Dinğ-linğ'lerle bir arada yaşamış olacaklar (San-guo Veğ-cı 30, 14 a şerh).

K: Üst tarafları insan, alt tarafları at olacak (G. M.)

M: M. S. 3 üncü asırda.

D: Kayıtlar hep hayalîdir, fakat bunların at beslediklerine dair kayıtları vardır.

12) MU-MA TU-ÇÜE'ler:

Y: Şimaldedirler.

K: Ayaklarına bağlanır tahta kayakları vardır (H'in-Tanğ-şu 217b = S. 4143 c ve Min-su-h'üe, cilt V, No. 12, S. 1051, 1933).

D: Adlarına göre Tu-cüe'lere ait bir boy olacak.

13) TIĞ-LO'lar:

Y: Anayurtları her halde Orhon havalisidir (Franke, Geschichte II, 81 ve III, 249).

K: Türktürler (Franke, Geschichte II, 81 ve III, 249); H'y-unğ-nu'lardan türemişlerdir; göçebedirler. Bir çok boylara ayrılmışlardır. Garbî Tığ-lo'lar attan ziyade sığır beslerler. Erkeğin, karısının ailesi evinde bir çocuk doğuncaya kadar oturması ve Tığ-lo'ların ölüleri gömmesi farkından başka âdetleri Tu-cüe'lerinkine benzer (Tunğ-cı 200 = S. 3213 b-c).

B: E. Chavannes: Documents bakınız.

M: Han zamanından sonra.

D: Bunlar Tölös'lerdirler.

To-ba zamanında çok daha cenupta olmak üzere meydana çıkıyorlar. Bunlar 357 de Hudut surunun şimalinde Mu-junğ'-ların hükümdarı tarafından mağlûp edilmişlerdir (Cin-şu 110 = S. 1368 a; daha sonra tekrar: 111 = S. 1369b). 430 da onlardan bir kabîle Ho-h'i de isyan ediyor (Şensi; Veğ-şu 4a = S. 1910b). 445 de Gav-pinğ'ten Tölös atlıları zikredilmektedir. (Şansi; Veğ-şu 4b = S. 1912d). 471 de Tölös'ler Vu-ye'de (bu günkü Suy-yüan'da) isyan ediyorlar, ve mağlûp edildikten sonra, bunların bakiyeleri şimal Çininin muhtelif eyaletlerine garnizon olarak yollanmıştır (7a = 1916a). 472 de şark gru-

puna mensup Tölös'ler Juan - juan'lara geçiyorlar (7a = S. 1916b), halbuki garp grupuna mensup Tölös'ler daha 471 de To-ba'ları mağlûp etmişlerdir (6 = S. 1915d). 472 de Tölös'ler Liyen-çuan'da (nerede olduğu katî olarak belli değil) isyan etmek istiyorlar, bunlar da garnizon olarak şarkî Çin'e yollanıyorlar (7a = S. 1916b). 483 de Tölös'lerden iki kabîle Jou-h'üan'da (bugünkü Çahar'da) isyan ediyor. Bunlar Juan-juan'larla birlikte isyan ediyorlar (7a = 1916c). 498 de Gav-çığ'lerin bir başlariyle birlikte isyan ediyorlar (7b = 1921b). 471 de garbî Tölös'lere mensup yüksek şahsiyetler To-ba sarayına saray bekçisi olarak alınıyorlar. İsyan ediyorlar, fakat bu isyanların sebebi, haksız muameleye maruz olmuş olmalarıdır (19a = S. 1946a). Başka bir yerde (103 = S. 2131d) To-ba hanedanının vekayinameleri doğrudan doğruya derler ki, Tölös'ler Gav-cığ'ların eşidir. Vakayinameler daima Tığ-lo tabirini kullanırken, bir kere de Tie-lo tabirini kullanmışlardır; bunu da Tie-lo'ların ülkesi ile Gav-çığ'lerin ülkesi arasındaki sınır mevzuu bahis olduğu zaman yapmaktadırlar (101 = S. 2126b). Her ne kadar her iki tabirin aynı olması muhtemel ise de, bu nokta tamamen kat'î değildir. Fakat eldeki haberlerden biliyoruz ki, Tölös'lere 5 inci asırda iç Moğolistanın muhtelif yerlerinde ve şimal Çininin muhtelif mevkilerinde rastlayoruz.

14) TO-BA'lar [1]:

Y: H'yen-bi dağında kâindirler (Hov-Veğ-şu = TPYL 801, 1b); Yün-cunğ'da otururlar (Sunğ-şu = TPYL 801, 1a). Memleketin şimali garbîsinde Vu-lo-hov vardır (Hov-Veğ-şu = TPYL 57, 3b).

K: H'yunğ-nu boyundan bir kısımdır (Sunğ-şu = TPYL 801, 1 ab); H'yen-bi'lerden türemişlerdir (Hov-Veğ-şu = TPYL

[1] Bunlar, eski Türk kitabelerinde ve Kâşgarlı Mahmutta Tawgaç diye adlandırılan kimselerdir (Divanü - Lûgat-it-Türk tercümesi, cilt 1, S. 453). Mahmut'a bu kelime iki mânada gözükmektedir: 1.) Maçin'in adıdır; 2.) Türklerden bir bölüktür. - Bu tamamen doğrudur. Tawgaçların şimal Çinine hakim oldukları zamanlarda önceden muhtemel olarak bir Türk'ün adı olmaktan başka bir şey olmıyan Tawgaç, Çin için ad olmuştur. Orhon anıtlarında bu mânada sıksık geçmektedir (bk. O. Turan: Oniki hayvanlı Türk takvmi s.24-25).

801, 1 b). Bir Çin erkeği ile bir Hun kadının evlenmesiyle üremişlerdir, fakat H'yung-nu'larda ana eğemenliği (matriavchat) mevcut olduğundan Çinli sayılmazlar (Sung-şu = TPYL 891, 1 a). Ecdat mâbedi makamında bir taşı oyarlardı. Şimal yurtlarından cenuba göç ederlerdi, taş ev içinde göğe, yere, hakanın soyuna kurban keserlerdi. Kurbandan sonra kayın ağaçları dikerlerdi. Bunlardan tanrısal ve kutsal orman meydana gelirdi (Hov-Veğ-şu 198= TPYL 57, 3).

B: To-ba'lar Tang zamanında Dang-h'yang'ların [1] bir soyudur (Tung-cı 195 = S. 3131c ve Li-bing-şu 20, 13a); sonradan Moğolların soyuna karışmışlardır (Yenching Monographs No. 16 note 140).

M: 3 üncü asırdan beri.

D: Pelliot'a göre konuştukları dil katî surette Tunguz dili değildir (T'P 28, S. 170), dolayısiyle kayıtlar To-ba'ları H'yenbi'lerden türedikleri fikrindedir (o. b.). Şiratori bunları Moğol olarak kabul ediyor (Toyo Bunko No. 9 p. 19).

Taştan ev hakkındaki haber çok ehemmiyetlidir. Malûm olduğu üzere To-ba'lar Yün-gang'taki (Şansi eyaleti) meşhur Budhist mağaralarını ve sonra Lung-mın (H'o-nan eyaleti) mağaralarını tesis etmişlerdir. İnşaat bir Budhist tarafından ilham edilmiştir (Veğ-şu 114 = S. 2196a), fakat imparatorların bu mabedleri çok sık ziyaret etmiş olmaları göze çarpmaktadır (467, 470, 471, 480, 482, 483, 484, 517, 526, 532 senelerinde); sonra, bu ziyaretlere vakayinamelerde işaret edilmiş olması, halbuki başka ziyaretlere ait kayıtların bulunmaması da göze çarpmaktadır. Mağara mâbedleri tesis etme meylinin, To-ba'larda mevcut olup sonradan Budhist şekilde bir tadile uğramış eski, yerli bir mağara diniyle ilgili olmasını pek mümkün sayıyorum. En eski To-ba'lara ait taş ev hakkında haber-ki bu taş ev aynı zamanda bir mağara kült yeridir - esasen mükerrer surette zikredilmektedir (Veğ-şu 100=s. 2124 b ve 108 a= s. 2168a). Kutsal bir ormanın vücut bulması bununla ilgilidir. To-ba'larda bir orman kültünün bulunması muhtemeldir, zira buna işaret eden bir takım başka haberler mevçuttur:

---

[1] Bunlar Tibetlilerdir.

a) bir To-ba imparatorunun mezarından bir orman hasıl oluyor (Veğ-şu 2 = S. 1905b - b.) bir Toba imparatorunun zürriyetinden doğma birinin gömüldüğü yerde karaağaçlar büyüyor (Veğ-şu 2 = S. 1905 b - c.) zehirlenmiş olan bir To-ba imparatoru tükürüyor, tükürdüğü yerde memleketin hiç bir yerinde mevcut olmayan karaağaçlar büyüyor. (Veğ-şu 1 = S. 1904 a). Bu haberlerden şu netice çıkıyor: To-ba'larda bir orman dini vardı, orman dini de başka Türklerde meydana çıkarılabilmektedir. Sonra, bundan karaağacın onlarda ayrıca bir ehemmiyeti haiz olması icap ettiği neticesi de çıkıyor. Bu da daha fazla temellendirilebilir. Bu meseleyi, «Lokalkulturen im alten China C. 1» adlı eserimde mufassal bir şekilde mutalâa ettim. — Başka bir sualin daha ortaya atılması gerekmektedir. Sunğ zamanından kalma H'i-şanğ fov-tan adlı kitapta bir aşifte tarafından oynanan bir To-cı raksından bahsedilmektedir. Bu raks esnasında rakseden kız pek uzun, ucu sivri ve bir boynuza benzeyen kırmızı bir şey taşımaktadır (Cyen-h'u-ci, yü-ci 4,4b, de zikredilmektedir). Cyav-fanğ-ci'de (=H'yang-tzu bi-ci 4, 3b) bu raks muhtelif başka yabancı rakslarla birlikte zikredilir. Maalesef bu neviden tasvir pek tam değildir. To, dut ağacına yakın cinsten bir ağaçtır. cı dal demektir. Fakat bu tercüme, So-suy-lu'ya bakılırsa, doğru değildir. Ona göre To-cı kelimesi To-ba kelimesinden bozulmuştur. Demek oluyor ki To-ba'ların bir raksı mevzuubahistir. Bu raks hakkında bulabildiğim diğer tasvirler (Pey-vin-yün-fu, s. v. To-cı' de zikredilmiştir) bu raksın iki tâli nevinden bahsetmektedirler: biri, asıl To-ci raksı öteki de «eğri To-cı raksı»dır. Bu, dendiğine göre, 2 kız tarafından raksedilmektedir; kızların başlarında çıngıraklar çalınmaktadır. Kızlar 2 Lotos çiçeğine bürünmüş olarak meydana çıkarlar. Bu raksın nasıl yazıldığı sabit olarak mevcut değildir; bu keyfiyet yabancı bir malzeme mevzuubahis olduğuna daima bir işarettir. Başka bir metin, doğrudan doğruya, bu raksın garptan gelen yabancı rakslardan biri olduğunu söyler. Ben, raksın bir To-ba raksı olduğunu pek âla mümkün addediyorum. Bu fikrin lehinde bir keyfiyet, Türk kavimlerinde baş ziyneti olarak boynuzları (1)

(1) Boynuzun Türklerde nasıl bir rol oynadığı yeniden tetkik edilmelidir. Çünkü «boynuz» kelimesi siyasî taksimatta da çok kullanılmış bir tabirdir (bk. Harvard Journal, cilt 4.).

tesbit etmiş olmamızdır. Belki, Vu-huan'ların külâhlarını mukayese için ele almak gerekir (bakınız: s. 48); fakat herhalde Kırgızlarınkini ele almak lâzımdır (bakınız: yukarıya). Maalesef To-ba'ların menşedeki libasları hakkında hemen hemen hiç bilgiye sahip değiliz. 480 yılı civarında bir gün imparator sokakta şapkalı ve kısa cepkenli bir kadın görmüş (Veğ-şu 19 b = s. 1918 a) 495 yılı civarında dar yakalı ve kısa kollu bir kadın görmüş (Veğ-şu 21 a = s. 1954 c). Her iki defa da bu hallere kızmış, yani kadınların resmî yani çin libasını giymemiş olmalarına hiddet etmiş. O halde bu, eski yerli giyim olsa gerektir.

To-ba'ların nereye ait oldukları hakkında mufassal bir yazı hazırlamaktayım. Bu yazıda muhtelif ailelerin mensubiyetleri üzerinde duracağım. Zira, burada To-ba'ları her ne kadar Türk kavimleri arasında saydımsa da, bundan emin olmaktan uzağım. Burada yalnız bir iki muvakkat mülâhazada bulunmak isterim; bunun dışında her şey hakkında çıkacak olan bu araştırmaya işaret etmek zaruretindeyim: Çi-fu kabîlesi (Çi-fo da deniyor) bir kere H'yen-bi'lerin bir kabîlesi olarak zikredilmektedir (Veğ-şu 2 = s. 1905 c), fakat sonra da To-ba'ların bir kabîlesi olarak gözükmektedir (113 = s. 2194 a). Bu ad bir dağ adiyle, Çi-fu-şan adiyle, ilgilidir. Çi-fu-şan = Alaşan (I - tunğ-cı 545, 2 a), bu Ho-lan'ların kendilerini iştikak ettirdikleri dağdır (bakınız: aşağıya). Çi-lyen kabîlesinin adı (113=s. 2194b) H'yung-nu'ların dillerinin bir kelimesiyle ilgilidir: çi-lyen kelimesiyle, ki manasının «Gök» olduğu söylenmektedir. (74=s. 2066 da ve Yüe-fu-şı-ci 84=Şanghai metni s.578a). Bu kelime ve onun ilgileriyle «Lokalkulturen cilt I, 176» eserimizde uzun uzadıya meşgul olduk. Çi lo'lar kabîlesi (113=s. 2193d). Gav-çığ'de de zikredilmektedir (103 = s. 2130 a). Gav-çığ'ler hiç şüphesiz Türktürler. Çi-lu'lar kabîlesi (113 = s. 2194 b) evvelce H'yen-bi'lerin bir kabîlesi olarak tanınmıştır (Cin-şu 125 = s. 1396 d). Ci-lü'ler kabîlesi (113 = s. 2194 a) Juan-juanlarda bir klan olarak gözükmektedir (7 b = s. 1919 a). Ci-nu'ların kabîlesi (113 = s. 2194 b) 390 da daha To-ba'lara düşmandır (2 = s. 1905 d) ve Ho-h'i'lerin bir kabîlesidir (2 = s. 1906 b ve 103 = s. 2132 c). Cye-bi'ler kabîlesi (113 = s. 2194 a) herhalde Cye-pi'ler kabîlesiyle aynı olsa gerek; bu sonuncular Gav-çığ'lerin bir klanıdır (103 = s. 2132 a). Çu-lyen'le-

rin kabîlesi (113 = s. 2194 a) evvelce H'yen-bi'lerin bir kabîlesi olarak tanınmıştır (Cin-şu 125 = s. 1396 c). Irğ-mien'ler kabîlesi (113 = s. 2194 b) Juan-juan'larda klan olarak gözükmektedir (4 b = s. 1913 b ve 103 = s. 2130 c). Fu-lyen'lerin kabîlesi (113) Tu-yü-hun'ların bir klan'ı olarak gözükmektedir (7 b = s. 1919 d ve 101 = s. 2125 d). Fakat Tu-yü-hun'lerin üst tabakası bir H'ien-bi sülâlesinden neşet etmekte idi. Ho-h'i'lerin kabîlesi daha 390 da To-ba'lara düşmandı (2 = s. 1905 d ve 1906 b ve 103 = s. 2132 c), demek ki To-ba'ların cemaatine mensup değildı. Bu ad, (113 = s. 2194 b) Juan-juanlarda klan olarak gözükmektedir (103 = s. 2130 d). Ho-lay'lar kabîlesı (113 = s. 2163 d) eski bir H'yunğ-nu kabîlesidir (Cin-şu 97 = s. 1337 d). Ho-lan'lar kabîlesinde tesbit edilmiştir ki (bakınız: yukarıya) o H'yen-bi'lere mensup olsa gerek. Ho-ba'-lar klanı (113 = s. 2194 a) Tu-yü-hun'larda da klan olarak gözükmektedir (101 = s. 2125 b). Onun için, onun da eski bir H'yen-bi kabîlesi olması mümkündür. Ho-dov-ling'ler kabîlesi (113 = s. 2194 b) Ho-tu-iin'lerin kabîlesiyle ilgilidir; bu sonuncular 390 ve 397 senelerinde To-ba'ların düşmanları idiler (2 = s. 1905 d ve 1909 b). Evvelce zikredilen Ho-h'i'-lerle ilgilidirler. Hov-mo-cın'ler de ancak 399 da To-ba'lar tarafından mağlûp edilmiş bir yabancı kabîledir (2 = s. 1907a), fakat bunların nereye mensup oldukları keyfiyeti kat'î olarak bilinmiyor. Hü-bu'lar (113 = s. 2194 a) H'yunğ-nu'ların bir kabîlesidir (Han-şu 99 c = Stange s. 223 ve Cyen-hu-ci, bu-byen 2, 1 b), fakat H'yen-bi'lerde de gözükmektedirler. —

Hu-gu-kov-yin'lerin kaîblesi (113=2194a) belki Gav-çığ'de Hu-gu'lar kabîlesiyle ilgilidir (103=S. 2132 a). İ-can'ların kabîlesi (113=S. 2193 d) hem garplı H'yen-bı'lerde (Cin-şu 125=s 1396 c) hem de Gav-çığ'lerde gözükmektedir (103=s. 2132 b). İ-fu'lar (113 = S. 2194 b) garp H'yen-bi'lerinin bir kabîlesi sıfatiyle sık sık zikredilmektedirler (meselâ: Cin-şu 125=s. 1397 d). Bu isim, Tu-yü-h'un'ların şimalinde bulunan ve İ-fu-vu-di adını taşıyan bir kavmın kavım adı olarak zikredilmektedir (101 = s. 2126 a ve Tunğ-cı 195 = s. 3131 a); bu kavmın H'yen-bi'lerle ilgileri olmuş olması da mümkündür. Birde Kora'da bir Gav-li kralının adı olarak gözükmektedir (100=s. 2123 b). İ-dov-cüan'ların kabîlesi (113=s. 2194 b) İ-dov'lar klaniyle ilgili olarak gösterilebilir; bu son klan

Yü-vın'lara mensuptur (103 = s. 2131 d). Yü - vın'lar mutad olarak H'yen-bi diye gösterilmektedirler, fakat o derece Türkleşmişlerdir ki, onları biz burada, kültürlerinden ötürü Türkler meyanında saydık. Hyen-bi'lerin son adlarında - cüan son eki sık sık geçer. - Ju - lo'lar kabîlesi (113 = s. 2194 a) H'yen - bi'lerden olan Tu-ho'lara mensup bir adamda geçmektedir (101 - s. 2125 a-b). Ku-ju-guan kabîlesi de (113 = s. 2194 c) Tu-ho'ların bir kabîlesi gibi görünüyor (3=s. 1908 d ye binaen). Bu suretle H'yen-bi'lerin bir kabîlesi olması muhtemeldir. Ku-di'ler (113=s. 2194 b) ancak 399 da itaat altına alınmış bir kabîledir (2 = s. 1907 a). Bu Ku - di'lerden bazı kimseler 526 yılında şimalî Ordos mıntakasında isyan etmişlerdir (9 = s. 1927 d). Mo-yü'ler (113=s. 2194 a) ekseriya Mu - juŋ'larla aynı olarak görülmektedirler; binaenaleyh H'yen - bi olmaları mümkündür. Mu-juŋ'lar en tanınmış H'yen-bi kabîlelerinden biridir. Ba-lie'lerin (113=s. 2193 d) Gav - çığ'de Ba - li'ler klaniyle ilgili olması da mümkündür (103=s. 2132 c). - li ve-lie son ekleri çok kere adlarda birbirinin yerine geçer. Pi - lov'ların kabîlesi (113 = s. 2194 a) Tu - yü - h'un'larda klan olarak gözükmektedir (6 = s. 1915 d), o halde H'yen - bi'lerin bir klanı olabilir. Po - to'lar (113 = s. 2194 b) hiç şüphesiz mutad olarak Po-do-lan adını taşıyan H'yen-bi kabîlesidir (103 = 2132 d); bu kabîle 401 de mağlûp ve ilhak edilmiştir (2 = s. 1907 b). Sı-li-fa'ların klanı (113 = s. 2194 a) Juan - juan'larda gözükmektedir (103 = s. 2131 b). Su - ho'ların klanı (113 = s. 2194 a) tamamen aynı yazılış tarziyle, şimalî Mançuryada Vu-ci'lerin komşu kabîleleri olarak (Tung - ci 194 = s. 3115 c), diğer taraftan az farklı bir yazılış tarziyle, bir Gav - çığ kabîlesi olarak (103 = s. 2132 a) gözükmektedir. Du - gu'ların kabîlesi (113 = s. 2193 d) daha önceden zikredilmektedir (Cin-şu 113 = s. 1373 b) ve H'yung-nu'ların Tu-go kabîlesiyle (1) ilgilendirilebilir (Cin - şu 97 = s. 1337 d), nitekim her iki kabîle aynı devirde sık sık zikredilmektedir. Du-gu-hun'lar kabîlesi (113 = s. 2194 b). Tu-yü-hun kabîlesi gibi (113=s. 2194 a), muhakkak Tu-yü-hun kavmiyle alâkadardır; bu son kavmin yüksek tabakası H'yen - bilerden neşet etmektedir. Vey - çı'lar kabîlesi (113=s. 2194 b) 403 tarihine kadar Ordos sahasında müstakil bir kavimdi (2 = s. 1907 c), bu kavmin Yüe - cı'ler kavmiyle

---

(1) Bu isim ilk defa olarak Hov-han-şu 103,5b'de zikredilmiştir.

ilgili olması muhtemeldir. Vu-huan'lar kabîlesi (113=s.2194 a) müstakil bir kavim olarak bizce tanınmıştır. Biz bunları, H'yen'bi'ler gibi proto-Moğollar arasında saymıştık. Vu-lo-lan'lar kabîlesi (113=s. 2194 c) yukarıda zikredilen Vu-lo-hov kavmiyle ilgili olabilir; bu sonuncuları Tunguz kavimleri arasında saymıştık. Vu-yin'lerin kabîlesi (113=s.2194 b) Gav-çığ'de klan olarak tekrar gözükmektedir (103=s.2132 c). Yü-hun klanının adı her halde Tu-yü-hun adının kısaltılmış bir şekli olsa gerek (113=s. 2194 a). Yü-vın klanı (113=s. 2194 b) Yü-vın'ların kavminden gelir (bakınız : s. 88). Bu son kavim 393 yılında Mu-junğ'lar kavmi tarafından bel'edilmiştir (103 = s. 2131 d). Yüe-lo'lar (yahut Yüe-cin'ler) (113=s. 2194 b) 413 te mağlûp ve ilhak edilen bir kabîledir (3=s. 1908 b ve 103 = s. 2132 d; 105 c=s. 2140 a; 16=s. 1940 b). Bunlar kabîlelerin bir garp grupuna mensupturlar; fakat asıl ne tarafa mensup oldukları henüz şüphelidir.

Muvakkat mahiyette olan bu araştırmanın neticesi, şudur: To-ba'ların 119 kabîlesini inceledik. Bunlardan 39 adedinin menşeini göstermeğe imkân oldu. Bu 39 kabîleden 20 si H'yen-bi kabîlelerinden yahut da onların yakın akrabası olan Tu-yu-hun'lardandı. Başka bir tanesi, H'yen-biler gibi bizce Proto-Moğol olarak gösterilen Vu-huan'lardandı. Öte yandan, 3 kabîle H'yunğ-nu'lara mensuptu, 7 si Gav-çığ'lere ; bu son iki grupu biz eski Türklerden saydık; 6 kabîle, kanlarında çok mikyasta Türk unsuru muhakkak surette bulunan Juan-juan'lardandı. Bir kabîle, İndo-germenleşmiş olduğu muhtemel olan Yüe-cı'lardandı. Bu toplamada 2 kabîle 2 defa geçmektedir, çünkü bunlar hem H'yen-bilerde hem de H'yunğ-nu'larda, yahut Gav-çığ'lerde geçmektedir. Yalnız bir tek kabîle proto-Tunguz'lara mensuptur. O halde şu denebilir: Tunguz kanı To-ba'larda herhalde pek az mikyasta mevcuttur. Buna karşılık, ilk Türk ve ilk Moğol kanları pek fazla mikyasta vardır. Araştırma, ilk Moğol kanının ilk Türk kanından daha fazla olduğu neticesine varmaktadır. Fakat bu, siyasî inkişafın bir neticesi olabilir. İlk To-ba'ların bu iki gruptan hangisine mensup oldukları bu araştırmadan henüz belirmemektedir. Sonra, düşündüğüm şekildeki bir araştırma yani bütün mevcut isimleri inceleyen bir araştırma-başka neticeler de meydana çıkarabilir.

15) TU-CÜE'ler (TÜRK'ler):

Y: İlk türedikleri yurt Altay eteklerinde olacak (Franke, Geschichte III, 310 - 311). Garp denizinin sağında yaşarlar (Tunğ-cı 200=s. 3209 a). Sonraları Garp denizinin şarkında, Gav-çanğ'ın şimali garbîsinde oturdular (g. m.), başkalarına göre H'yunğ-nu'lar şimalindeki So ülkesinden türemişlerdir (Tunğ-cı 200=s. 3209 a-c).

K: H'yunğ-nu'ların bir kısmıdır. İlk dedeleri dişi kurt tarafından emzirilmiş olarak gösterilir ki, Tu-cüe boylarının ilk dedelerinin dişi kurt ile ilgilerini gösterir (Tunğ-cı 200=s. 3209 a). Dişi kurttan türemişlerdir (Sui-şu 84; Cov-şu 50; de Groot, Relig. System IV, 265 - 270; Klaproth: Journal Asiatique 1823, II, 209 da; Howarth. History of Mongols 1,33 vs.) Onların dedeleri bir deniz ilâhesi ile münasebette bulunuyordu. İlk dede avda bir ak geyik öldürdüğünden ilâhe münasebetten vazgeçti. Bunun oymağından aveneler bu geyiği öldürmüş olduklarından o günden itibaren hep insan kurbanı için insanlar göndermek mecburiyetinde idiler (Yu-yanğ dza-dzu IV, 1b; Tay-pinğ Guanğ-ci 480). Ecdat mağarasından çıkmışlardır; Juan-juan'ların demircileridirler. Diğer kaynaklara göre Çi-gu'larla aynı soydandırlar (s.70); cetlerinden birinin yüzü kırmızı ve gözleri göktür. Elbiseleri soldan ilikli, saçları kesiktir. Üzeri keçe ile örtülü çadırlarda otururlar. Göç ederler, avla uğraşırlar (Tunğ-cı 200=s. 3209 a-c); et yerler, kımız içerler, kürk ve yün kumaş giyinirler; evvelce H'yunğ-nu'larda olduğu gibi, ihtiyarlara ehemmiyet vermezler. Hakan şahsî kudrete bakılarak seçilir. 28 irsî rütbe vardır. Silâhlar: boynuzdan yay, vızlıyan ok, zırh takımı, uzun mızrak, kılıç ve bıçaktır. İyi binici ve nişancıdırlar. Yazıları yoktur. Sayılar için çetele kullanırlar; bu gibi vesikalar ok ucu ile balmumu üzerinde damgalanır. Ölüler merasimle çadıra konulur, koyun ve at kurban edilir; ölü çadırı etrafında at yarışları yapılır. Naaş bütün servet ve atiyle birlikte yakılır. Külü sonradan mezara konularak tekrar kurban edilir ve at yarışları yapılır, matemin sembolü olarak ta yüzleri çizilir. Ölünün bir resmi hazırlanır. Ölünün öldürdüğü adam adedi kadar mezarı üstüne taş yığılır. Kurban edilen hayvanların kafatası bir sırığa geçirilerek dikilir. Ölüm merasiminde evlenmeden içtinap olunur. Ço-

cuksuz kalan üvey annelerle evlenme ve ölen kardeş karısiyle evlenme vardır. Göç yaparlar, yalnız hakan'ın doğan güneş kültünün bulunduğu yerde sağlam evleri vardır. Her yıl ecdat mağarasına kurban kesilir. Büyük bayram beşinci ayın ikinci yarısında göktanrı ve kara tanrıya kurban kesilmesiyle başlar. Kızlar bilhassa ayak topu oynarlar. Kısrak kımızı içerler, sonra şarkı söylerler. Ruhlara inanırlar, büyücüleri sayarlar. Hu'ların kabul ettikleri yazı gibi yazıları vardır, fakat takvimleri yoktur. Âdetleri her bakımdan H'yunğ-nu'larınkine benzer (Tunğ-cı 200=s. 5210 a); büyük dedelerini kurt kendi yavrulariyle birlikte güdüyor, inine götürerek besleyip büyütüyor. Kurt bayraklarının üzerinde, üst kısmında tasvir olunurdu (Beğşı 99=s. 3948 a). Yeni hakan bir halı üzerine oturtularak havaya kaldırılırdı (Cov-şu 50); kendilerine mahsus bir nevi tuzları vardır (Gu-cin şı-hua 20), bu, her halde kaya tuzu olacak (Şueğ-cinğ-cu 1-1, s. 4 zikrolunur). Ecdat mabetleri yoktur. Tanrıların tasvirlerini keçeden yontarlar ve deri torba içinde muhafaza ederler. Bu tasvirler içyağı ile yağlanır. Aynı zamanda sırık üzerine de dikilir. Ona yılın dört çağında kurban kesilir (Yu-yanğ dza-dzu 4, 1b = Tay-pinğ guang-ci 480); ev makamında keçe arabaları vardır (Tunğ-cı 200 = s. 5215 a); keçe örtüleri vardır (Beğ-çi-şu = TPYL 708,5 a). Ziyaretçiler Han'ın ayağını öperler (W. Eberhard, Volksmärchen aus Südostchina, No. 178 a). Çin imparator sarayında bir kere Tu-cüe'lerle Çin'liler büyük bir ok atma müsabakası yapmışlardır (Sui-şu = TPYL 745, 4a)

B: Yü-cı-tanğ 10, 17 a ve Chavannes, Documents, cet rivayetlerine bakınız. 450 yıla doğru zamana ait haberler Tu-cüe'ler memleketinin Su-lo'ların memleketinden (bugünkü Kaşgardan) 1000 li (aşağı yukarı 500 kilometre) den fazla mesafede bulunduğunu ve oranın şimali şarkisinde kâin olduğunu ve Su-lo'ların olanlara daima haraç göndermek mecburiyetinde kalmış olduklarını bildirmektedirler (Veğ-şu 102 = s. 2128 b). uça şehri Tu-cüe memleketinin cenubunda ve ondan 600 li (300 km. takriben) den fazla bir mesafede bulunduğu söylenmektedir. O zamanki han Da-tu zikredilmektedir. Bu hanın kızı, Sogd diyarında Kanğ memleketinin kıralına varmıştır (102 = s. 2129 c). Bunlar Tu-cüe'ler hakkındaki en eski haberler meyanındadır. Kurt efsaneleri yalnız Tu-cüe'ler için

değil, fakat bütün Türkler için tipiktir. Burada bildirilmiş olandan başka, bir de Hie-yen-to (Sir Tarduş) lar kabîlesine ait bir kurt efsanesi vardır. Bunda, bu kabîleye başı kurt başı olan bir adam görünmüş ve mahvolacaklarını bildirmiş (Tanğ-şu=TPYL 882,2 a ve TPYL 909,2 b). Bu vaka, Şa-do-mi' nin başına, Yü-du-cün dağının (=Ötüken?) civarından gelmiştir. Bu dağ Türklerin kutsal bir dağlarıdır (Guanğ-gu-cin vuh'inğ-ci=TPGC 297=c. 24,19 b). To-ba'ların da bir kurt dinine sahip olmuş olmaları pek muhtemeldir. Çok kere şimalî Çin'de (bilhassa Ho-beğ eyaletinde), kurt dagları (Veğ-şu 106 a=s. 2148 a), kurt nehirleri (106 a=s. 2150 a), ve kurt dağının bir tanrısına ait bir mabet (106 a = s. 2146 d ve s. 2148 a) zikredilmektedir.

Yukarıda mevzuubahis olan «tuz» kelimesinin «tuz» mânasını ifade etmemesi ve bunun bir yabancı kelime olması ve bu kelimenin muayyen bir şarkı nevini ifade etmesi pekalâ mümkündür (mukayese ediniz: Miav-h'yanğ-şı 5,12 b); — Tucü'ler son olarak, Çi-dan'a tâbi bir kabîle olarak görünmektedirler (Liav-şı 36=s. 5777 a).

M: Altı hükûmet zamanındanberi.

D: Hakikî Türktürler (=Tokyo'lar).

16) YÜ-VIN'lar:

Y: Lyav-dunğ'dan türemişlerdir (Hov-Han =PYL 801-3 b).

K: H'yunğ-nu'ların cenup hakanı ile akrabadırlar. Tepede bir yere kadar saçlarını kısa keserler. Kadınlar ayaklarına kadar uzanan uzun elbise giyerler, ayrıca iç gömlekleri yoktur. Av için zehir hazırlarlar (g. m.); dilleri H'yen-bi'lerinkinden başkadır (Tunğ-cı 200 = s. 3202 c-3 a ve Beğ-şı 98 = s. 3046 d).

B: —

M: Han zamanından sonra.

D: Daha başka çeşit çeşit Yü-vın grupları vardır. Bunlar arasında Yü-vın Cov'lar da Türktürler (Bull. Ac. Sin. 7, No. 4 s. 505); Şanğ-ko-gu kabîlesi H'yen-bi'lerin Yü-vın grubundan olarak tasvir olunur. Fakat daha mufassal kayıtlar noksandır (Tanğ-şu = TPYL 362,2 b). Yü-vın'larla çok defa kız alıp ver-

me münasebetlerinde bulunmuş olan To-ba'lar (Veğ-şu 1 = s. 1903 d ve 103 = s. 2131 c; 103 = 2131 d). Yü-vın'lara H'yunğ-nu demektedirler (1 = s. 1309 d) ve Yü-vın'ların mahallî grupun bir asılzade sülâlesi olduklarını, dillerinin H'yen-bi'lerinkinden tamamen inhiraf ettiğini ilâve ederler (103 = s. 213: c).

17) YÜE-BAN'lar:

Y: Vu-sun'ların garbındadır (Beğ-şı = TPYL 795,2 a).

K. Asılları H'yunğ-nu şimal hakanının boyundan bir kısımdır. H'yunğ-nu'ların hezimetinden sonra Çinliler tarafından H'yunğ-nu'ların garp tarafına sürüldüler, az bir kısımları da Gui-çi'de(=Kuça)kaldılar, bunlar sonraki Yüe-ban'lılardır. Dil ve âdetleri Gav-çanğ'lılarınki gibidir. Fakat bunlar ötekilerden daha temizdirler. Saçlarını kirpiklerine ulaşacak kadar uzun keserler. Saçlarını bir nevi kola ile yağlarlar, bu suretle saç parlar. Her yemekten önce, günde üc defa yıkanırlar (Beğ-şı 97 = TPYL 795,2 a-3 a ve Tunğ-cı 196 = s. 3152 b-c); H'yunğ-nu boyundandırlar (Veğ-şı 102 = Franke, Geschichte III, 300). Önce Juan-juan'larla dost idiler; sonraları onlarla düşman olmuşlardır. 448 de To-ba'lara haraç getirdiler, aynı zamanda hokkabazlar da sundular ve Juan-juan'lara karşı savaşmak müsaadesini To-ba'lardan rica ettiler (Veğ-şu 102 = s. 2128 b-c ve 4 b = s. 1913 a). İlk haraçı 437 de göndermişlerdi (4 a = s. 1911 d). To-ba'lar, Yüe-ban'ların musikisini almışlardır (109 = s. 2177 b).

M: Han zamanından sonra.

H'yunğ-nu Kavimleri

2. Düşünceler

1) Toplu Tavsif :

1) UMUMÎ TAVSİF : Bu grup, iç ve dış Mogolistan, Şensi, Şansi ve Hobeğ'in şimal uçlarında oluran, daha uzak sahalara parça parça yayılan kavim ve boylardan bir kısmını teşkil eder. Materyaller Han zamanından biraz önce başlar ve tasniflerimiz Tanğ zamanı ile nihayet bulur.

Bu kavimler hemen tamamiyle göçebedirler ve at yetiştirirler, yalnız zaman zaman bir yere yerleştikleri de görülür. H'yunğ-nu kavimlerinin şimal kısımlarındakiler avcılık yapmışlar; cenuptakilerden bazı kısımlarda ziraatle uğraşanlar verdı. Sosyal teşkilâtta baba eğemenliği görülmekle beraber, münferit boylarda ana eğemenliği izleri görülür, meselâ vera set işinde, H'yunğ-nularda ana hükmü mevcut olabilir.

Bu grupta toplanan boylara, Çinliler tarafından, topluca, H'yunğ-nu'ların yahut diğer bir kavmin ahfadı nazariyle bakılır, bundan anlaşılır ki esas itibariyle H'yunğ-nulardan neşet etmişlerdir. Bunlarda müşahede edilen kültürün bütün boylarda katiyetle aynı vasfı taşıdığı, bunları bir araya toplamağı haklı göstermekle beraber, yine bunları bütün diğer gruplardan ayrırır.

2) KÜLTÜRÜN ESAS CÜZÜLERİ : H'yunğ-nu kavimleri arasındaki kuvvetli ahenk bize, bunları bir gruptan olarak tanıtıyor ve Türkleri de biz, bu kavimler arasında görüyoruz. Buna mukabil aceba H'yunğ-nuları, Türk olarak kabul etmek mümkün mü, değil mi sorusu hakkında muhakkak itirazlar yükselecektir. Benim için burada hiç şüpheye yer yoktur. Zira, vaktiyle H'yunğ-nuların kültür maddeleri olarak nelerden bahsediliyorsa, bunların tamamiyle aynıları, sonradan tekrar

Tu-cüe'lerde geçiyor ki biz, bu Tu-cüe'lerin «Türkler» olduğuna hiç şüphemiz yoktur. Sonra bütün Türkler için bir hususiyet gösteren kurttan türeme efsanesi, H'yunğ-nularda da vardır. Yine şimdiye kadar tetkik edilegelen H'yunğ-nu dili bakiyelerinin bugün bile Türkler arasında kullanıldığı bu hakikatı teyit eder.

To-ba'ların bu gruba mensubiyetlerine karşı sürülebilen nazariyelere itiraz etmek biraz **güçtür**. Bana göre bu mensubiyet oldukça şüphelidir. Bunlar bir defa H'yunğ-nulardan bir boy kısmı olarak tasvir edilmiş ve buraya konmuştur. Diğer taraftan H'yen-bilerle bir araya getirilmişlerdir. Nihayet, sonraları Moğolların bir soyu olarak görünürler H'yen-bi'leri biz, Dunğ-hu kavimleri arasına sokmuştuk, Dunğ huların da Tunguzlara yakın eski Moğollar olarak göründügünü tesbit etmiştik; o halde **To-ba'ları « eski Moğollar » olarak tasvir etmek daha doğru olmaz mı**, bunları Dunğ-hu kavimleri zümresine koymak zorunda kalınılmaz mı diye sorulur. Ben bu soruyu halletmeğe cesaret edemiyorum. Fakat sonuncu imkân belki daha iyidir (bilhassa kayın ağacı mühim rol oynadığından) Dunğ-hu'larla Şı-veğler arasındaki münasebet meselesini, her iki grupu « Eski Moğollar » olarak tasvir etmek istedik. Bu iki grubunun H'yunğ-nu'larla münasebetleri hâlâ pek meçhuldür. Her şeyden önce şunu bilmek lâzımdır ki, bir defa Türklerle Moğollar arasında eski yakınlığın mevcut olduğuna şüphe yoktur; dil yakınlıklarından bunu hemen müşahede ederiz. Sonra bunlar arasında kuvvetli karışmalar husule gelmiştir; böylece bilhassa H'yunğ-nular H'yen-bi halkına karışmışlardır. Daha sonra evvelce H'yunğ-nularda görülen adlar sonralardan H'yen-bi'lerde de görülür. Fakat diğer taraftan Tu-cüe'lerde bulunan bir ad (meselâ: «Ho-ırğ» ki bu, Yu-yanğ dza-dzu 4 de zikrolunur.) Yüan zamanında bir Moğol klanı (I-tunğ-cı 499, 22 b : « Go-ırğ») olarak tekrar görünür. Şimal Tibetlileri arasına sürülmüş ve bunlara tabi H'yen-bi'lerin yüksek bir tabakası olarak Tu-fan'lardan bahsedilir (Randvölker s. 92 bakınız). Diğer taraftan bu sıralarda aynı gruba ait ve bunlarla sıkı surette akraba Danğ-h'yanğ grubu anlatılıyor ki, To-ba'lar onlardan bir klan imişler. Buradaki izahtan da H'yen-bi'lerle To-ba'ları bir kökten çıkarmak denemesi yapılabilir.

Kırgızlar (Cye-gu) bu grupta yalnız mukayese hususunda ayrı tutulmuştur, çünkü bunlarda kurt efsanesi yerine, (1) inek efsanesi görülür. Kırgızlar her ne kadar bugün Türk iseler de, bunların eskidenberi Türk olup olmadıkları bir soruya yol açmaktadır. Yine bunlar Çin'in sınırboyu kavmi olarak görülemiyor. Binaenaleyh bizim için burada yakın bir tetkike lüzum göstermiyorlar. En şimal kavimler hakkında verilen izahlarda, bu gruplar içinde zikrolunumuşlardır. Her ne kadar ben bunları bu gruptan sayıyorsam da, bunlardan bir gruba bağlanıp bağlanmıyacağını tesbit için haklarında verilen malûmat pek kısadır.

H'yunğ-nu boylarının grubu diğer boylara, bilhassa Dunğ-hu ve Şı-veğ kavimlerinin grubuna olan münasebetleri bu suretle izhar eder. Her şeyden evvel şunu düşünmeli ki bunlar, başkalarına tesir eden ve bundan dolayı başkalarından tesir alan, kendine mahsus, yekâhenk bir iz gösterirler.

2) Münferit meseleler :

Kaynaklardaki «Lo» yahut «Nay-lo» işaretini ben burada «kımız» olarak tercüme ediyorum. Maamafih «lo» adı altında kımızdan başka yoğurt cinsinden diger maddeler de anlaşılır. Çinlilerin etnolojik kayıtlarında bu lo, yalnız Türk boylarında ve bunların en yakın komşuları arasında zikrolunur, ortaya konan bu uyarlığa karşı şüphe gösterileceğini zannetmiyorum (2).

Asillik derecesi meselesi bütün Türklerde dikkati çeken bir meseledir. Başka kavimlerdeki şartlara müvazî olarak, bu mertebeler silsilesini, bir yahut birkaç grupun gene bir yahut bir kaç grup üzerine bir üst tabaka olarak gelmesi tarzında düşünmek gerektir. Türk kültürünün esas itibariyle göçebe vasfını taşıması ve bu kültürde yayılma meyilinin tekrar ken-

---

(1) Eski Türk kavimlerinde buna benzer mühim bir rol oynamış olan geyik hakkında, daha mufassal olmak üzere, bakınız: benim "Lokalkulturen im alten China". Cilt 1, 89-98.

(2) Kımız, mukayese ediniz, daha mufassal olmak üzere: benim Ülkü'de çıkan makalem (Mayıs 1940 S. 285 ve İkinciteşrin 1940 S. 207 — 210), bir de: «Lokalkulturen im alten China» Cilt 1 s. 50-51.

dini göstermiş olması dolayısiyle, menşede başka başka olan bu gibi grupların üstüste gelmesi keyfiyeti, tamamen ihtimal içindedir. Fakat alta gelenlerle üste gelenlerin kültür yahut ırk bakımından birbirinden farklı olmasını farzetmek zarurî değildir.

Asillik derecesi (24 yahut 28) sayısının astrolojik mâna taşıdığı ve 12 ilâ 28 li devre ile yakın münasebette bulunduğu neticesine varacağız. Chavannes'in tetkikleri, on iki hayvan takviminin Türklerden neşet ettiğini isbat eder; filvakî bu tamamiyle ikna edici bir muvaffakıyete varmamakla beraber tamamiyle yabana atılamaz da [1]. Güneş ve ay kültlerinden müteşekkil Türk gök dini ve böyle bir dönümün bunlar tarafından ortaya konulduğu fikri, akla daha uygun gelir. Keçeden mabutlar daha pek yakın zamanlarda Türklerde mevcuttu (bk. Uno Harva: Die religiösen Vorstellungen der altaischen Völker, s. 372). Bunların hepsinde atalar mabudu aşikâr bir surette mevcut olup, gök mabutlarının resimleri üzerine bir şey yoktur.

Mezar üstüne taş yığma âdeti kezalik bugün bile bulunur. Bunlardan meselâ lâalettayin Moğol obo'larını alabiliriz.

Franke'nin (Geschichte 12, 564) saç örgüsünün yalnız Türklere mahsus olduğu fikrine karşı, bizim kaynaklarımıza göre tesbit edilmiştir ki Türkler de eski Moğolların diğer iki grubu (Dunğ-hu ve Şı-veğ grupları) gibi kısa saç bırakırlardı.

Tu-cüe'lerin bir bayrak kültünden müteaddit defalar bahsediliyor (Yuyanğ dza-dzu 4 te olduğu gibi) mâna pek vazih değildir. Yalnız bayrakların dinî karakteri âşikârdır; meselâ bayrak kurt tasviri ile zikrolunur. Buna benzer bir bayrak kültü Çi-dan'larda vardı (Lyav-şı 116 = s. 5849 c).

3) Hülâsa :

Bu grubu teşkil eden Türk boyları yalnız Dunğ-hu ve Şıveğ'lerle ciddî surette temasta bulunan, kendine mahsus bir

---

[1] Bu nazariyenin lehine olarak son zamanlarda O. Turan (On iki hayvanlı Türk takvimi) başka malzeme getirmiştir.

kültürleri vardır ki bu, aralarındaki eski münasebetlerden doğduğu şeklinde izah olunur.

Bu kültürün hususiyetleri şunlardır:

EKONOMİ ŞEKİLLERİ: Ufak mikyasta ziraatle, göçebe surette at yetiştirme, şimalde avcılık, bundan başka sığır, koyun, deve bulundururlar; domuz bulundurmazlar.

SOSYAL KURULUŞ: Ana eğemenliğine ait bazı unsurları taşıyan baba eğemenliği. **Boylar, sınıflar, sulh zamanında toplu bir teşkilâta tabı olmayıp bunun ancak harp zamanında kuvvetli surette tahakkuk ettiğini görürüz.** Asalet usulü muhtelif sınıf dereceleri iledir. Çocuksuz kalan üvey annelerle evlenme ve ölen kardeş karılarının küçük kardeş tarafından alınması.

DİN: Galip surette gök kültü, güneş kültü, aya hürmet. Bu arada yer kültü ile de ilgi vardır; bununla beraber İlkbahar dolayısiyle taze çayırların yetiştiği ve tayların çoğaldığı zaman bir bayram vardır ki bu, ziraat kültürlerinin doğurduğu bir bereket kültü değil, daha ziyade bir yer kültü bayramıdır. Ecdat mabutlar, bayrak kültü, sol tarafa hürmet, at yarışları ve at beğendirme (teşhir) ile yapılan ilkbahar ve güz bayramları. At kurban etme, kurt efsanesi, mağara efsanesi.

ÖLÜ KÜLTÜ: Ölenlerin gömülmesi, malının birlikte mezara verilmesi, ölüyü takip (yakınlarını ölü ile birlikte gömülmesi) çömeltip gömme ve yalnız ufak izleri görünen ölüyü yakma, taşların mezar üstünde yığılması, mezara kurban edilen hayvanların kafatasını sırığa geçirip dikme. Mezara at yarışları ve at kurban etme.

MADDÎ KÜLTÜR: Şimalde kabukla üzeri örtülen çadırlar. Bunlar arasında ev makamında arabalar da vardı. Binicilik. - Et yerler, kımız içerler. Ekincilik yalnız buğday ve darı ekmeden ibarettir. Demirden zırh takımı, ağaçtan kalkan, boynuzdan yaylar (üst üste konmuş ve biribirine yapıştırılmış ince boynuz tabakalarından müteşekkil yaylar), oklar (aynı zamanda haber işareti için vızlayan oklar), uzun mızraklar.

Kürk ve posttan elbise. Elbiseler sola açılır (Moğollar ve Çinliler sağa açarlar). Pantalonlar (Çinliler bunlardan almışlardır. Kısa saç. Yatak ve sandaliye (Çinliler bunlardan almışlardır). [1]

---

(1) Küçük gruplar, meselâ bir Türk oymağı olan Ho-lyen ve saire burada zikredilmiyorlar (mensubiyetler hakkında Bull. Ac. Sin. 7, No. 4 s. 615 e bakınız).

e. Sair şimal kavimleri

1. Materyaller

1) CÜ-ŞI'lar:

Y: Şimalden H'yunğ-nu'larla hemhudutturlar. Bunlardan bir kısım Dun-huanğ'a yerleşti (Tunğ-cı 1?? = s. 49 c).

K: Han zamanındanberi malûmdurlar. Han zamanında H'yunğ-nu'ların nüfuzu altında bulunuyorlardı. Hep arka tarafa sarkık örgülü saçlariyle Gav-li halkını andırırlar. Bundan başka kısa kolluklu uzun ceketleri ve pantalonları vardır. Kızların bir saç örgüsü vardır, fakat bunu sarkıtmazlar ve mücevheratla süslerler. Memleketlerinin iklimi sıcaktır. İki çeşit buğday mahsulleri vardır. Meyvelik çoktur. İpekçilik için müsaittir. Tuz ile üzüm şarabı bulunur. Göktanrı ve Buda'ya taparlar. Koyun sürüleriyle atlarını çetelerin korkusundan gizli yerlerde otlatırlar. Oltan kumaş yaparlar. 460 yılında yurtları Juan-juan'lar tarafından istilâ edildi. Juan-juan'lar, Gav-çanğ kralını onlardan yaptılar. Bilâhara Gav-çanğ olarak meydana çıktılar (Tunğ-cı 196 = s. 3149 c - 3150b).

4 üncü asırda bunlar Fu Cyen adlı hükümdara haraç göndermişler (Cin-şu 113 = s. 1375 b) ve kralları hatta bir kere Fu Cyen'in sarayına kadar gelmiştir (Cin-şu 114 = s. 1375 c). To ba'lara 435 te (Veğ-şu 4a = s. 1911 b), 437 de (S. 1911 d) ve 442 de haraç elçilikleri göndermişlerdir (102 = s. 2128 a), 45 de de veliaht bizzat gelmiştir. O zaman, Cü-çü hanedanının devletine karşı yardım dilemişlerdir.

B: Beğ-şı'ya göre TPYL 794,5b-6a; Hov-Han-şu 118,?b.

D: Gav-çanğ'lar hakkında Tunğ-cı (196 = s. 3150ab) verdiği malûmata göre evlenme ve yuğ âdetleri hemen hemen Çinlilerinkine benzerdi. Sui zamanından biraz sonraya kadar saç örgü ve yuğ âdetleri hemen hemen Çinlilerinkine benzerdi. Sui zamanından biraz sonraya kadar sağ örgüleri vardı.

Fino (zağar) köpekleri vardı. Beğ-şı (TPYL 794,6a-7a) de pek çok meyva bulunduğu, iki defa mahsul verdiği, dut diktikleri ve tuzları olduğu haber verilir. Erkekler H'yunğ-nu'lar gibi giyinirlerdi, kadınlar eteklik (fistan) ve ceket giyerlerdi. Başları üstünde bir düğüm vardır. Çince yazarlardı, fakat «hunca» da yazarlardı. Klasikleri Hun dili ile okurlar. —To-ba'lar devrinde bunların memleketinin 8 tane şehri vardı; ve bunların hepsinde Çinliler yaşarlardı. To-ba'lar bunları 497 de, şark Türkistanında I-vu'ya hicret ettirmek istemişlerdir. Fakat ilkönce Juan-juan'ların hâkimiyeti altına girmişler, sonra da Gav-çığ'ların. Nihayet «Ön grup»'un adamları (yani Gav-çanğ'ın ön grupunun adamları) Yen-çi'ye(Karaşahr'a)göçtürülmüşlerdir. Bu şehir de Ye-da'lar tarafından zaptedilince (aşağıya bakınız) başsız kalmış ve Gav-çanğ'ların eski şehirlerinden idare edilmişlerdir (Veğ-şu 101=s. 2126 ca). Aşağıdaki senelerde To-ba'lara harac göndermişlerdir: 497 (7b=s. 1921 a ve 101=s. 2126c), 508-9 (8=s. 1923 c), 510 (8=s. 1923 d ve 101=s. 2126 c), 512 (8=s. 1924 a), 513 (8=s. 1924 b), 515 (9=s. 1924), 516 (1. c), 518 (9=s. 1925 b), 519 (9=s. 1925 c), 521 (9=s. 1925 d) ve 532 (11=s. 1931a). Demek ki onlarla canlı bir diplomatik münasebette bulunuyorlardı. Bu zamanda onlarda görülen şey adları hiçbir veçhile tipik değildir. Tanğ-şu (=TPYL 794, 7a) da bir nevi ağacın özünden kumaş yaptıklarını haber verirler. Franke'ye göre (Geschichte III,208) Gav-çanğ'lar, Karahoca veyahut Hocalardır. Tanğ-şu 111=s. 3936 b, esirlerin Gav-li'den Gobi'nin garbına yerleştirildiklerini haber verir. Hov-Han-şu 120=s. 911a, Milâttan önce ikinci yüz yılda Japonyadan Moğolistana yerleşmelerinden bahseder. Aynı zamanda Han-şu 99b de Gav-li halkının Moğolistana iltıca ettiğini kaydeder. Haraç olarak tuz gönderirlerdi (Lyanğ-sı-gunğ ci=TPYL 865,6a). Bunlar muahhar zamanlarda Uygurlara telabuk ederler (T'oung Pao 34, 360 note.)

2) ÇÜ-DU-Mİ'ler:

Y: Şı-veğ'lerin şimalindedirler (Tunğ-cı 200=s. 3215b)

K: İridirler; elbiseleri kısadır. Toprak oyuklarda otururlar. Yalnız domuz beslerler. Taş uçlu okları vardır. Zırh takımları yoktur. Gemileri vardır (Tunğ-cı 200=s. 3215 b)

M: Sui zamanındanberi (580-618)

3) DOV-MO-LOV'lar

Y: Vu-ci şimalinden 1000 li (takriben 500 Km.) mesafededirler. Evvelce Fu-yü şimalinde idiler (Hov-Veğ-şu= TPYL 784, la), Fu-yü'nün şimalindedirler (Veğ-şu 100=s. 2124a)

K: Ekincilik ederler (Veğ-şu); evleriyle ambarları vardır. Hububat vardır fakat meyva yoktur. İri yapılıdırlar. Şefleri vardır. Kumaşları kenevirdendir. Elbiseleri Gav-li'lerinkine benzer. Resmiyete tabi değildirler. Dilleri Şı-veğ'lerinki gibi (Beğ-şı 94=s. 3034 c-d).

M: Altı devlet zamanında.

4) DZI-LU'lar:

Y: Cin-çınğ, Cyu-çüan, Vu-veğ'dedirler (Veğ-lüe=TPYL 797, 6b)

K: Bunlar H'yunğ-nuların eski köleleridirler, çünkü Dzı, «köle» demektir. H'yen-bi'lere benzemezler. Irkî birlikleri yoktur; idareleri altında Dinğ-linğ, Çyanğ ve Da-hu (Büyük Hun'lar) vardır (Veğ-lüe=TPYL 794, 6b)

M: Üçüncü yüz yıldanberi.

5) HUA-GUO'lar:

Y: Cü-şı'ların koludur (Tunğ-dyen=TPYL 796, 7b-8b).

K: İmparator Şun-di (M. s. 126-144) kumandası altında H'yunğ-nu'lara karşı Han'a yardım ettiler. Bundan sonra ilk olarak Lyanğ sülâlesi (502-556) zamanında gene meydana çıktılar. Bu sefer Juan-juan'lara tâbi oldular. Arslanları (1) ve iki hörgüclü develeri vardır. Biniciliği severler; iyi nişancıdırlar. Kadınları manto giyerler. Başlarında ağaçtan yontulmuş, tahminen 8-10 parmak (boğum) uzunluğunda, altın süslü, sığır boynuzu taşırlar. Kardeşlerin müşterek bir karıları vardır. Çadırları keçedendir, kapı şarka doğru açılır. Kral bir altın

(1) Arslan hakk. bk. M. Fuad Köprülü: Arslan (İslâm Ansiklopedisi S. 598-609)

karyolada oturur ve yerini Müşteri yıldızının hareketine göre değiştirir. Dış ticarette koyun derisi üzerinde « Hun » (Hind) yazısından istifade ederler. Göktanrı ve ot tanrısına her sabah taparlar. Tabutları tahtadandır. Ananın babanın ölümünde, oğullar kulaklarından birini keserler. Sonraları bu halk Hua - guo adını kaybederek Ye da diye adlandılar. Diğerlerine göre bunlar, Gav-çang yahut büyük Yüe-cı'ların bir koludur. Elbiseleri Hun'larınkine benzer (Tung dyen=TPYL 796, 7b-8b). Un ve koyun etiyle geçinirler. Arslanları ve iki hörgüçlü develeri ve boynuzları bulunan yabani eşekleri vardır. Kısa kollu uzun elbise giyerler, altın, gümüş süslü kemer takarlar. Kadınlar kürk giyer, saçlarını sığır boynuzu şeklinde kıvırırlar (Tung-cı 196=s. 3150 bc).

M: Han zamanındanberi.

D: Bak. Ye-da'lar.

6) JUAN-JUAN'lar:

Y: —

K: İlk defa Jov-jan, sonra Ju-juan olarak ortaya çıktılar. Menşeleri karanlıktır. Milâdın 555 ci yıllarında yokedilmişlerdir. Bunların bakiyeleri belki onuncu yüz yılda Ça-har sahasında olan Çü-cüe-lü'lerdir Avrupa kaynaklarının «Avar» dedikleri belki bunlardır (Franke, Geschichte III, 283-294). Cetleri bir To-ba'nın esiri olmuş olacak, onun klan adını alır. Çünkü o kel kafalı idi. Bilâhara H'yung nu'ların bakiyeleriyle birleşerek büyük bir devlet kurarlar. Bunlar garpta Yen-çi, şarkta Cav-h'yen ve şimalde Baykal gölüne kadar uzandılar (Tung-cı 200=s. 3203 b-c); Tung-huların muakibibirler (Hov-Veğ-şu = TPYL 944, 2a).

Bunlar elbiselerini yıkamaz, ellerini yıkamazlar, saçlarını düzeltmezler ve yemek kapları boşalınca onları temizlemek için yağlarlar (Veğ-şu 102=2128b). To-ba'lara aşağıdaki yıllarda saldırmışlardır: 406 (2=s. 1907 d), 410 (3=s. 1908 a), 414 (3=s. 1908 c), 423 (3=s. 1909c), 424 (4a=s. 1909 d ve 103=s. S. 2130a), 427 (4a=s. 1910a), 439 (4a=s. 1911 a ve 103= S. 2130 a), 470 (6=S. 1915 d), 472 (7a=S. 1916 b), 473 (7a- = S. 1916 c), 474 (7a=S. 1916 d), 479 (7a=S. 1917 c), 485-6

(7a=1918 c), 486 (7b=S. 1918 c), 486-7 (7b=S. 1918 c-d), 501 (8=S. 1922 a), 504 (8=s. 1922 c). Aşağıdaki yıllarda da To-ba' lar tarafından hücuma uğramışlardır: 391 (2=s 1905 d), 411 (3=s. 1908 a), 429 (5 a=s. 1910 b) 443 (4 bs.— 1912 b ve 103 =s. 2130 b), 448 (4 b=s. 1913 a), 464 (5=s. 1915 a), 514 (8= s. 1924 b), 523 (9=s. 1926 a); 507 de bir kısım To-ba'lara teslim oluyor (8=s. 1923 b). Aşağıdaki yıllarda da To-ba'lara haraç göndermişlerdir: 431 (4a=S. 1910 d ve 103=S. 2130 b), 434-5 (4a=S. 1911 b), 469 (6=S. 1915 d), 474 (7a=S. 1916 c-d), 475 (l. c.), 476 (l. c.), 477 (7a=S. 1917 a), 478 (7a=S. 1918 a), 486 (7b=S. 1918 c), 506 (8=S. 1923 a), 508 (8=S. 1923 b), 415 (8=S.1923 b), 515 (9=S. 1924 c), 517-8 (9=S. 1925 b), 518 (l. c.), 527 (9=S. 1927 c), 532 (12=S. 1932 b), 545 (l. c.), 546 (12=S. 1933 a). 548 (12=S. 1933 b), 549 (l. c.), 550 (l. c.). Bu âdetler gösteriyor ki, To-ba'larla Juan-juan'lar arasındaki ilgiler pek sıkı idi ve Juan-juan'ların hakimiyeti önceden kuvvetli iken sonradan tedricen zaafa uğradı.

M: Üçüncü yüz yıldanberi.

D: San-guo Veğ-cı 26, 7a, 3000 den fazla evden ibaret bir Jov-di halkı zikreder. Burada her halde Juan-juan'lar mevzubahs olacak (?). Juan-juan adı To-ba'ların vermiş oldukları bir nevi tezyif adıdır. Kavmin kendisi, kendine Jou-juan adını vermişti. Eski kaynaklarda bu şekilde zikredilmektedirler (meselâ: Cin-şu 125 = S. 1398 b), belki bu ad, javçen kelimesinden geliyor. Bunun manasının da «Artemisia» yahut «Erguvan» olduğu rivayet edilmektedir (Harvard Journal 4, 231 note). Bunlar, Pelliot'nun fikrine göre moğolca konuşurlar (l. c. S. 232 note). Onların dedesinin adının Mu-gu-lü olduğu tahmin edilmektedir. Bunun da manası «kelkafalı» idi ve sonraları Yu-cyu-lü'ye (yani Juan-juan'ların hükümdar sülâlesinin adına) tahvil olundu. Sülâlenin bir kelkafalıdan neşet ettiğinin iddea edilmesi pek göze çarpacak mahiyettedir. Aynı efsane şimal Tibetinde bulunan Tu-fan'lar hakkında anlatmaktadır. Bunların yukarı tabakası Tu-fa (kelkafa) sülalesi olup iddia edildiğine göre H'yen-bi'lerden neşet etmektedir. Bundan maada de H'yen-bi kavimleri kısa kesilmiş saçlariyle tanınmışlardır. Eski Türkler de saçlarını kısa keserlerdi; onlarda da kelkafalara dair efsaneler mevcuttur. (Başka bir nazariye P. Boodberg (Harvard Journal 4) tarafından ortaya konmuştur).

7) TU-HO-DUAN'lar :

Y: Lyav-h'i'den neşet ederler (Tunğ-cı 200 = s. 3203 a-b ve Beğ-şı 98 = s. 3046a).

K: Dedeleri Vu-huan'ların kölesi idiler. Cin'lerin tabiiyetindedirler (G. m.).

M: Cin zamanındanberi (265-419).

D: Veğ vakayinameleri de (Veğ-şu 103 = S. 2131 d) Liav-h'i de Tu-ho-duan'ları zikrederler. Fakat Tu-ho ancak bir ırmak adı, Duan ise bir klan adı gibi görünüyor. Bu izah bazı metinlerde verilmekte ve gerçekten de Duan ailesine mensup bir takım insanlara rastlanılıyor. Bunun aleyhinde bir delil olarak şu vardır ki; Tu-ho-Şı-guy adlı bir adamdan bahis vardır. Bu adam bir H'yen-bi ve Tu-yü-hun'un atası imiş (Veğ-şu 101 = S. 2125 a). Onun oğlu sonra klan adı olarak Mu-junğ'u almış, bu ad bizce malûmdur. Bu ada göre Tu-ho bir kabîle adıdır, aynı zamanda bir soy adıdır. Buna uygun olarak, biz çok kere Tu-ho taifelerinin adlarını işitmekteyiz, ve o şekilde işitmekteyiz ki bu mesmuatımız üzerine bir kabîle mevcuttu diye istidlâlda bulunmak mümkündür. 398 de Tu-ho'lar Gav-li'dan bir takım kimselerle birlikte To-ba'ların başşehrine göçtürülmüşlerdir (3 = s. 1909 a). Sonradan, bunların sanat sahibi insanlar olduklarından bahsedilmektedir (110 = s. 2179 a). 416 da, Tu-ho taifesinden olan Ku-ju-ğuan Min, To'balara teslim olmuştur (3 = s. 1908 d). Ku-juan muahhar zamanlarda şimal To-ba'larının bir klan'ı olduğundan (113 = s. 2194 c), herhalde bu klan'ın da H'yen-bi'lerden neşet etmesi lâzımdır. Son olarak, Tu-ho adı (biraz inhiraf eder bir imlâda olmak üzere) Juan-juan'ların bir hükümdarının adında görülmektedir (Tu-ho Cın). Bu hükümdar takriben 444 den 464 e kadar hüküm sürmüştür. (103 = 2130 c).

8) TU-YÜ-HUN'lar :

Y: Şimalî Tibettedirler.

K: Esas itibariyle H'yen-bi'dirler, Tu-ho Şığ-guy'dan neşet etmişlerdir. Tu-cüe'ler gibi çocuksuz ölen kardeş karısı ile

evlenirler. Fakir halk karısını kaçırarak alır. Avla uğraşırlar, et yerler, kımız içerler, ziraatten de anlarlar, buğday, darı ve fasulya ekerler. Memleketin şimalinde çok soğuk vardır. Bu havalide ancak buğday ekilir. Uzun tüylü sığır yetiştirirler; atlar Şı-çuan'nınkilere benzerler, bundan başka papağanları vardır. Bakır ve demirleri vardır (Tung-cı 195 = s. 3127 c-3130 b); Garp Çyanğ'ıdırlar (Tanğ-şu = Li-binğ-şu 20, 13 a); H'yen-bi'dirler; Sunğ-şu'ya göre huzursuz bu zamanlarda Sıçuan'da garbî Çyanğ'larla tutuşan ve bunların yurdunu zapteden bir H'yen-bi varmış (Li-binğ-şu 20, 16b); bunlar Muyunğ klanına tâbi ve L'yav-h'ı'den asıl H'yen-bi'lerin bir kısmıdır. İlk dedeleri buradan Lunğ üzerinden (Şensi üzerine) geçerek at çobanı sıfatiyle garba uzanırlar. Göçebe hayatı yaşarlar, et yer, kımız içerler (Hov-Veğ-şu = TPYL 794, 8 a); kap kaçakları ve elbiseleri hemen hemen Çinlilerinkine benzer. Prensler daha ziyade Mu-li (1) elbise giyerler. Kadınlar fistan ve ceket giyerler; bundan başka inci ve «Cowri» kabuğiyle süslü bir saç örgüsü bırakırlardı. Âdetleri çocuksuz ölen kardeşin karısı ile evlenme hususunda Tu-cüe'ler gibidir. Kukunor gölü yakınındadırlar. Kışın atlarını orada çifleştirirler, çünkü orada bir ejder onları ilkah eder (Sui-şu 83 = TPYL 794, 8 b); Milâttan sonra 210 yılı sonundan başlıyarak Tu-yü-hun'lar, Lunğ'dan garba dogru çekildiler ve hükümetlerini Çyanğ'ın eski sâhasında kurdular. Milâdî 663 yılında Tu-fan'lar tarafından ortadan kaldırıldılar (Tanğ-şu = TPYL 794, 9b). Mu-junğ'larla akrabalıklarına nazaran Tunguzdurlar (Franke, Geschichte III, 250-251). Dedelerinin keçeden resimlerini yaparlardı (Cin-şu 97=1336c). H'yen-bi dönmeleridirler; evleri vardır, fakat çadırda yaşamasını daha çok severler (Nan-Çi-şu 59= s. 1759c).

B: Buna benzer TPYL 838, 7 c; Sunğ-şu 96 = s. 1653 a; Şui-cinğ-cu 2 = I, 30.

D: To-ba-Veğ'lerin bir klanından neşet ederler (Veğ-şu 113 s. 2194 a); aynı zamanda Tu-hun adlanırlar (Cyu-guo-cı 8, 2 a-b); Mu-junğ klanından bir Tu-hun adı zikredilir (TPYL 382, 4a). To-ba'ların vekayinameleri Tu-yü-hun'ların siyasî tarihlerinden

---

(1) Bu libas hakkında mukayese ediniz, daha mufassal olmak üzre benim: «Lokalkulturen im alten China» Cilt I.

çok mufassal bahsederler. Bunlara göre, Tu-yü-hun'ların aşağı yukarı 530'a kadar eski H'yen-bi âdetlerini nisbeten saf bir halde muhafaza ettikleri görülüyor. Ancak bu tarihtedirki hükümdar büsbütün çadır hayatına geçiyor ve tamamen göçebe olarak yaşıyor. Tibet'lilerin çift çift örgülü saç tuvaletini tatbik ediyor, bir siyah şapka giyiyor ve bir arslan tahtı üzerinde oturuyor (Veğ-şu 101 = S. 2126 a). Arslan şeklindeki tahtın, garbî Türkistanın bir kültür malzemesi olması muhtemeldir, bu taht belki de Budhizmele ilgilidir. Bunlar aşağıdaki yıllarda To-ba'lara haraç gönderiyorlar: (burada kaynakların işaret edilmesini bir yana bırakıyorum) 474, 475, 477, 477-8, 479, 482-8, 485, 485-6, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 493, 495, 500, 501, 507, 503, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518 (bu son iki senenin her birinde 3'er haraç gelmiştir), 519, 522, 534, 542, 543, 544, 545, 543, 549. Daha önceleri Fu Cyen'e haraç gönderirlerdi (Cin-şu 113 = S. 1374 a), Çi-fu ailesine mensup hükümdarlara da keza (Cin-şu 125 = S. 1396 d). Tu-yü-hun'ların sarayları Kukunor gölünün cenubu garbîsinde bulunuyor (Tripitaka Cilt 51, S. 950 c., Şı-cya-fanğ-cı l'e tevfikan).

9) VU-SUN'lar :

Y: Da-yüan'ın (= Ferghana) şimali şarkîsindedirler (Şı-ci= TPYL 795, 1 a).

K: Çobandırlar; kültür bakımından H'yunğ-nulara benzerler (Şı-ci = TPYL 795, 1 a), pek çok atları vardır (Han-şu (= TPYL 795, 1a), şehirleri yoktur; göçebe çobandırlar (Beğ-şı = TPYL 795, 1 a); Han zamanında memleketlerine Da-Kun-mi denilirdi. Ziraat bilmezler; âdetleri H'yunğ-nu'larınkine benzer (Tunğ-dyen = TPYL 795, 1 b); yalnız hanlarının unvanı Kun-mo yahut Kun-mi'dir. Büyük Yüe-cı'ların halkıyle Dun-huanğ'da birlikte yaşadıkları zaman, yavaş yavaş kaynaşmışlardır. Çadırları, keçeleri ve kımızları vardır (Tunğ-dyen = TPYL 795, 1 b ve TPYL 70?, 4 b); Han zamanında büyük ve küçük Kun mi diye ikiye taksim edilmiş olacaklar (Tunğ dyen = TPYL 795, 2 a); Hanları Yüe-cı'lar tarafından tepelenerek öldürüldü. Küçük prens Kun-mo dışarı atıldı. Bir kurt bunu emzirdi, kuşlar buna et getirdiler ve kanatlariyle himaye ettiler.

Prens, bilâhara H'yunğ-nu'lar tarafından alınıp büyütüldü ve tekrar memleketinin hâkimi oldu (Han-şu 61, 2 b); çobandırlar (Han-şu 96 b, 1a); Hu-barbarlarıdırlar; yeşil göz ve kırmızı saçları vardır; halicen maymun gibi görünürler; bakiyeleri mevcuttur. Memleketlerine Kun-mo yahut Kun-mi denir. Ziraatten anlamazlar; tıpkı H'yunğ-nu'lar gibi göçebelik ederler. Pek çok atları vardır. Sınır seddinde oturan Vu-sun'lar da vardır. Fakat bunlar halis Yüe-cı'lardır. Han zamanının sonunda bir rol oynamaktan uzak kalıyorlar. Veğ zamanında takriben 440 da memleketleri Juan-juan'lar tarafından yağma edildi, bunun üzerine göçebe olarak Tsunğ-linğ'in garp taraflarına çekildiler ve oralarda kaldılar (Veğ-şu 102 = s. 2127c ve Tunğ-cı 196 = s. 3143 c - 3145 b). Dünür (evlenme mutavassıtı) nişanlının kızlığını bozar (Yü-cı-tang 10, 14 a = TPYL 241, 9 a; Şı-ırğ-cov-cı'ye göre). 437 de To-ba'lara ilk elçiliği gönderiyorlar (4 a = s. 1911 d ve 102 = s. 2128 b) sonra da bu yolda devam ediyorlar. Al renkte bir nevi şarapları vardır; bu şarap yağa benzer ve kemiklere güzel rayıha verir (Yü-cı-tanğ 29, 3 b).

B: Han-şu 78. 3 b; Chavannes: Documents s. 9, 14, 20 v.s.

M: Han zamanından beri.

D: Haloun (Z. d. m. G. 91 s. 252-254) Asiani'lerle bir olduklarını ileri sürer ve Vu-sun'lar belki «toharca» konuşan Türkistan sakinlerinin etnik esası (substrat) olduğunu zanneder. Oturdukları yer Lov-lan ile büyük Altay arasında imiş, memleketleri Barköl civarından Manas garbine kadarmış. -Çidan'ların tabileri olarak zuhur ederler (Lyav-şı 36 = s. 5772 a).

10) YE-DA'lar:

Y: Sınır seddinin şimalinden neşet ederler (TPYL 793, 10b).

K: Büyük Yüe-cı'lara bağlıdırlar ve Gav-çığ'ların başka bir boyudurlar. Âdetleri hemen hemen Tu cüe'lerinkine benzer. Kardeşlerin müşterek bir karıları vardır. Kısa saç bırakırlar. Dilleri Gav-çığ ve Juan-juan'larınkinden ayrıdır. Çadırları keçedendir. Göçebe hayatı yaşarlar. Yazın serin, kışın sıcak yerlere çekilirler. Arabaları yoktur. Deve ve atları çoktur. Zen-

ginlerin mezarına taş yığılır, fakirler toprağa gömülürler. Bütün servetleri beraber gömülür (Beğ-şı = TPYL 793, 10 b - 11 a); hiç kardeşi olmıyan bir adamın karısı, başında bir boynuz taşır, her kardeşin sayısı miktarında boynuz çoğaltılır. Elbise diğer barbarlarda olduğu gibidir. Arabaları yok, yalnız el(?) arabaları vardır, deve ve atları çoktur. Sonraları Tu-cüe'ler tarafından yok edildiler; sonradan Sui zamanında (580-618) tekrar ortaya çıktılar (Tunğ-cı 196 = s. 3152 b-c); Avrupa yazmanlarına göre bunlar, Heftalit'ler olacaklar. Belki eski Hua-guo'ların muakibi idiler (Franke, Geschichte III., 311-312). 456 dan 532 ye kadar To ba'lara haraç getirmişlerdir, bunlar meyanında 524 te canlı bir arslan sunmuşlardır (Veğ-şu 102 = s. 2129 b-c). Haraçlar şu senelerde vürut etmiştir: 456 (5= 1914 b), 507 (8 = s. 1923 b), 509 (8 = s. 1923 c), 511 (8= 1924 a), 512 (l;c), 513 (8 = s. 1924 b), 517 (+ = s. 1926 c), 518 (9 = s. 1925 b), 519 (9 = s. 1930 d), Ye-da hakanı, 520 yılına doğru Juan-juan'ların bir hanının 3 kız kardeşiyle evlenir (103 = s. 3131 b).

M: Altı devlet zamanındanberi (416-580).

11) YÜE-CI'lar:

Y: Haloun'a göre (Z. d. m. G. 91, s. 296 f) büyük ve küçük Yüe-cı'ya parçalanmadan önce garben Dun-huanğ'a kadar, şarkan Huanğ-ho ötesinden Ninğ-h'ya ötesine kadar, şimalden Alaşan steplerine kadar, cenuptan Nan-şan sıra dağlarının şimaline kadar olan sahalarda otururlardı.

K: Yüe-cı'lar, Yü-cı ve Yü-şı'lara benzerler (H'ü Cunğ-şu: Anyanğ III, 552; Vanğ Guo-veğ: Guan-tanğ bye-ci- bu-i 20 a-b. Vanğ ise Cov-şu, Vanğ-hui-byen ve Mu-tyen-dzı-cuan'a istinad eder). Bundan başka bunlar Nyu-şı'lara benzerler (Guan-dzı. b. Haloun l. c. s. 297). En eski kayıt Milâttan önce 203 yılından daha fazla ileriye varmaz (Haloun l. c. s. 297). Nan-şan eteğindeki küçük Yüe-cı'lar, Tuharalılardır (Haloun l. c. s. 283-4); Huanğ-cunğ Yüe-cı'lar ve Tangut kavimleri Çin taraflarına giderek diğer Tangutlarla harbederler (Hov-Han 117, 6 b); Huanğ-cunğ Yüe-cı'lar büyük Yüe-cı'ların bir kısmıdırlar. Evvelce Canğ-ye ve Cyu-çüan'da otururlardı. H'yunğ-nu hakanı Mav-dun (209-194) krallarını öldürünce, bunlardan bir kısım

garba doğru Tsunğ-linğ ötesine çekildi. Zayif kısımlar Nanşan'a çekildiler. Burada Çyanğ'larla karıştılar. General Huo Çü-binğ (M. E. 115 de ölmüş) tarafından itaat altına alındılar. Artık Çinlilerle birlikte oturur ve bunların yanında harbederlerdi. Maamafih elbise, yemek ve dil, Çyanğ'larınkine benziyordu. Aynı zamanda, ad vermelerde Çyanğ'larda olduğu gibi oluyordu. Yedi büyük gruba ayrılırlar. Huanğ-cunğ ve bir miktar Canğ-ye de olmak üzre, topluca 9000 kişidirler (Hov-Han 117,12 ab). 4 yahut 8 öküzle çekilen dört tekerlekli arabalara binerler (I-Vu-cı = TPYL 793, 2 b); H'yunğ-nu'lar gibi göçebedirler (Tunğ-cı 196 = s. 3180 b); H'yunğ-nular tarafından ortadan kaldırıldılar (Han-şu 94 a, 5 b).

Milâdî 229 yılında büyük Yüe-cı kralı Çine karşı elçi gönderir (San-guo Veğ-cı 3, 3 a). Yüe-cı'nın bir şehri An-dinğ'de muhafaza edilmiş olacak (San-guo Veğ-cı 9, 6 b) Hususî paraları vardır.

B: Hov-Han 118, 5 ab; Hav-şu 96 a, 6 b - 7 a; Han-şu 58, 8 a; Franke Geschichte III, 180.

M: Milâttan önce üçüncü yüz yıldanberi.

D: Görünüşe göre Veğ-çı'lar klanı bunlarla ilgilidir. Veğ-çı kelimesini Yü-cı olarak telâffuz etmek herhalde daha doğru olurdu. Bunlar sonraları kâh Tu-ho-lo (Tohar)' ların bir klanı olarak (TPG 211 = cilt 17, 3 b), kâh garp To-ba'larının klanı (Veğ-şı 113 = s. 2194 b; 2 = s. 1907c; Junğ-cay-san-bi 3, 2 a; Cin-şu 125 = s. 1396c; H'inğ 46a) olarak görülüyorlar. Yüe-cı' lar sonra ön Asya'da ve Hindistan'da büyük bir rol oynıyorlar. Büyük Yüe-cı'lar 5 inci asırda Juan-juan'larla hemhuduturlar. Güzel renkli cam yaparlar. (Veğ-şu 10' = s. 2129 a). Küçük Yüe-cı'lar Bolor'un cenubu garbîsinde oturuyorlar, budisttirler. (Veğ-şu 102 = s. 2129a). Bunlar hakkında fazla malûmat için bk. W. Eberhard: Orta ve garbî Asya halklarının medeniyeti (Türkiyat mecmuası VIII, 141 ye 145 - 146].

Sair Şimal Kavimleri

2. Düşünceler

1.) Toplu tavsif :

1 — UMUMÎ MALÛMAT : Bu grubu teşkil eden bütün kavimler, Çinliler tarafından yukarıda zikredilen gruplar'dan tamamiyle ayrı bir tasnife tabi tutulmuşlardır.

2.) Münferit vasıflar :

a — TUNGUZ BOYLARI : Çü-du-mi'ler hakkındaki kayıtlar, yeraltı barınaklarda oturan, yalnız domuz yetiştiren, bundan başka taş uçlu oklar kullanan Su-şın grubundan bir halkın bnnlara tesir icra ettiğini gösterir. Bugüne kadar elde edilen kısa kayıtlardan Dov-mo-lov'ların, kültur itibariyle Kora kavimlerine daha yakın oldukları neticesine varılmıştır. Diğer taraftan dillerinin Şı-veğ'lerinkine benzediği taayyün etmiştir. Fakat kültür itibariyle bunlara hiç benzerlik göstermezler, Bunlara sonradan Şı-veğ dilini kabul eden Kora grubundan bir kavim nazariyle bakılabilir. Nihayet Tu-ho-duan'lar hakkında pek az bir şey söylenmiştir. Bunların mensubiyetlerini tayin etmek henüz güçtür; belki Tunhu'lardır.

b — BATI ÜLKESİ BOYLARI : Burada birbirine benzer bir kaç grup görülür : 1) Cü-şı ve Gav-çanğ'lar, Hua-guo'lar, Ye-da'lar; 2) Yüe-cı ve Vu-sun'lar; 3) Juan-juan ve Dzı-lu'lar; 4) Tu-yü-hun'lar. Bu dördüncü grubun karakteri diğerlerine nisbeten pek basit diye malûmdur. Kültürlerinin esas kısmı Çyanğ kavminin kültürüne uyarlık gösterir; bununla beraber, bir kaç yabancı unsuru ihtiva eder ki, bunlardan en kuvvetli olan biri at yetiştirme kültürüdür. Çin kaynaklarındaki kayıtlar, Tu-yü-hun devletinin H'yen-bi'lerden kopan bir gruptan husule geldiği ve eski bir Çyanğ tabakası üzerine yerleştiği, belki de bunlara katî bir darbe indirmek suretiyle meydana

geldiği mealindedir. Buna benzer yerleşme şekillerinden birine evvelce (H'yunğ - nu grupları, s. 91) işaret etmiştik. Orada bir Çyanğ (yahut Tibet) tabakası üzerine Dunğ-hu kavminden (H'yen-bi) bir grubun yerleşmiş olacağı mevzuubahis oluyordu. Sonralardan aynı hal H'i-h'ya'larda görülmüştür.

Doğrudan doğruya Dzı-lu'lardan bahsedilirken, bunların yanında muhtelif unsurlardan müteşekkil pek karışık bir grup mevzubahstır. Hov-Han-şu da buna benzer karışık kavimleri zikreder. Umumiyetle Çyanğ boylariyle şimal komşuları arasındaki karışıklıklar üzerinde duruluyor, o halde hâdiselerin cereyanı Tu-yü-hun'ların teşekkülüne de muvazi surette tesirler yapmıştır. Aynı şekilde Juan-juan'lara esas, unsurları artık tanınmayacak kadar, ziyadesiyle karışmış bir kavim manzarası arzederler. Yüe-cı'larla Vu-sun'lar birbirine pek yakın benzerlikler gösterirler: Bunların ikisinin de mavi gözlü kumral oldukları tesbit edilmiştir, ve dolayısiyle Indogermen kavimlerinin bunlardan zuhuru hususunda tedkiklere girişilmiştir. Haloun (Z. d. m. G. 91. S. 296 f.) Yüe-cı'lar hakkında vaziyet oldukça aydınlanmıştır, ve Vu-sun'ların etnik esas bakımından tuharca konuşan Orta Asya sakinleri oldukları ileri sürülür. Vu-sun'lar, bizzat Çin kayıtlarına göre pek cüzî tecanüs gösteren bir grup olarak görülebilirler. Pek kuvvetli olmıyan İndo-germen kan birliğine mukabil sair karışmalar daha açık surette müşahade olunur, belki bunlar, sonradan İndo-germenleştirilmiş kavimlerdendirler. (1) Burada ihtiyat kaydiyle İndogermen olarak tanıdığımız bu iki kavimde dikkate şayan nokta: bunların kendilerine has hiç bir kültür maddeleri bulunmayıp, bütün kültür maddelerinin H'yunğ-nu kavimlerinkilerle büsbütün aynı oluşu, yani Türklerinki gibi oluşudur. Yine burada İndo-germenlerin kendilerine has kültürlerini Şarkta kaybettikleri ve buna Türklerin tevarüs ettikleri nazariyesini kabul ile izaha girişmek imkânı vardır, fakat bu da meseleyi pek basit bir şekle sokar. Bununla beraber biz, sair sahalardaki İngo-germenler hakkında yaptığımız tetkiklerden öğreniyoruzki, bunlar da at yetiştirici idiler; bugün bile kültürleri bir çok noktalardan Türklerinkine bir yakınlık gösterir. Daha

---

(1) Bu ve bununla ilgili bütün meseleler hakkında mukayese ediniz, daha mufassal olmak üzre, "Türkiyat Mecmuası"ndaki makalem (Cilt 8, S. 170).

ileri giderek dil bakımından İndo-germen ve Türk dilleri arasındaki gerçek akrabalık inkâr edilemez. O halde Şarkî Türkistan İndo-germenleriyle oradaki Türk kavimleri arasındaki benzerliklerin temelleri pek derinlere dayanır.

Yüe-cı bakiyelerinin Çyanğ'larla karıştığı ve bunların galebesiyle tamamiyle eridikleri hususunda kaynakların tesbit ettiği kayıtlar pek ehemmiyetlidir. Tarihî kayıtlara göre bu dava Milâttan önce ikinci yüz yılda mühim rol oynamıştır. Son grupdaki: Cü-şı ve bunlarla birlikte Gav-çanğ,Hua-guo, Ye-da kavimleri, müşterek iş çerçevesi dışında, hususî surette uzak batıda yaşarlar. Bunlar arasında Budizm suretiyle, daha evvelleri hususunda herşeyden önce kuvvetli Hind kültür tesiri hissedilir: Bunlarda zikredilen «Hun yazısı» tabiî Hind yazı nevilerinden biridir. Bu çok hâkim Hind kültürü yanında elbise ve çadırlar bakımından H'yunğ-nu'ların tesirleri göze çarpar. Aynı zamanda Hua-guo'larda boynuzumsu süs, Ye-da'larda da mezara taş yığma âdeti dikkate şayandır. Yeni kaynaklar bir çok defalar ihtirazî kayıtla İndo-germenlerle Yüe-cı'ların münasebeti hususunda dikkati çekiyorlarsa da, Çin kültür sahasında bu münasebeti hissettirmiyorlar.

Nihayet üzüm şıracılığı gibi Orta Asya için tipik olan Çin kültür maddelerine temas ederler. Hülâsa bu kavimler hususunda bir şey mevzuubahis ise, o da, kuvvetli surette yüksek bir kültürün nüfuzu altında bulundukları, bu kültürün de fevkalâde karışık olduğudur. Bunlar da zaten bu kitabın mevzuu dışındadır.

II. Hülâsa

Bu güne kadar tetkik ettiğimiz Çin kaynakları bize 70 kadar şimal kavim ve boylarını zikreder. Bunlar hakkındaki kaynaklar, yazı işlerinin [edebiyat] başlangıcından takriben Tang zamanına kadar tetkik ediliyor. Bundan sonraki kayıtlar artık kullanılmamıştır. Han zamanında Çinde mevcut olup yalnız Cov zamanındaki edebiyatta zuhur eden ve aynı sâhada oturan bir kısım boylar burada zikredilmemiştir. Bunlar «Eski kavimler» adlı bahsimize girecektir.

Bu 70 kavim beş gruba ayrılır ki, bunlar, daha Han zamanında tamamen tesbit edilmiş gruplar olarak gösterilebilir. Yalnız ötedenberi Çinden uzak yaşayan üç kavim, bu kısımdan çıkarılmıştır. Bu grupların üçü yani, H'yunğ-nu, Şı-veğ ve Dunğ-hu, çoban göçebe kavim birliği çerçevesine girerler. Bunlardan dördüncüsü daha ziyade avcı ve küçük mikyasta ziraatle domuz yetiştirici kültürde, beşinci kuvvetli surette ziraat kültüründedir. Biz H'yunğ-nu kavimlerinin Türk kavimleri olduklarının isbatına giriştik. At çobanlığı bunlara hastır. Şı-veğ kültürü bizim noktai nazarımıza göre sığır ve at yetiştiren bir eski Moğol kültürüdür. Dunğ-hu kültürü ise sığır yetiştiren dünkü Moğol kültürü ile tam bir insicam göstermemektedir. Su-şın kültürü ancak Tunguz kültüründen çıkarılabilir. Kora kültürü insicamlı değildir. Bu, Tunguz ve Türk kültürünün unsurlariyle birlikte Çin yüksek kültürü ve Cenubî Çin kültürünün unsurlarını ihtiva eder.

Tasavvur edilen beş şimal kültürü esas olmayıp çoktan birbirine karışmış, tıpkı tarif ettiğimiz şekilde görünen kültürlerdir. Han zamanında (ME.206-M.S.220) da sonradan burada tasvir edildiği gibi görünürler. Bundan bir müddet evvelleri yine aynı şekilde olduklarını farzedebiliriz. Metinlere göre daha önceki çağlara ait hiç bir belgeye ulaşılamamıştır. Mütenevvi emarelere göre her halde durum şu şekilde olacak: Daha eski bir avcı kültürünü ihtiva eden bir göçebe çoban şeklinde at yetiştiren kültür (proto-Türk kültürü); domuz yetiştiren bir avcı kültürü (proto-Tunguz kültürü); bunların her

ikisi ile temas suretiyle Şı-veğ ve Dunğ-hu kültürleri meydana çıkar. Cenubî Çin kültürüne temas suretiyle de Kora kültürü doğar. Bunlar tam manasiyle farazî bir kabuldür, fakat fikrime göre mümkün olan tekâmül kadenleleri böylece tamamiyle yüze çıkacaktır. Ana kültürlerin çok evvelden kuruldukları, daha tarihten önceki devirlere girmiş olacakları muhakkaktır. Biz eski Çin kültürüne tesir etmiş olduğu ihtimali olan bir «eski Asya» (Palaeoasiatique) kültürünün bir çok arkeolojik emaresini elimizde bulunduruyoruz; öyle ise böyle bir kültürün metin şeklinde bulunması için de biraz beklememiz icab edecektir. Etnoloji kaynaklarımız fevkalâde kısa olduğundan domuz yetiştirme müstesna olmak üzere «eski Asya» kültürü ile Tunguz kültürünü hakikatte biribirinden tefrik imkânsızdır. Bundan dolayı Su-şın kavimleri grubu arasında az çok saf «eski Asya» kültürlü kavimlerin de saklı bulunması ihtimalden uzak değildir; gerçekte ben bizzat böyle kavimleri meydana çıkaracak durumda değilim.

B. Eski Kavimler

1. Düşünceler

1) Umumî malûmat :

Bu kısımda, Han zamanından önceki (M. E. 206) kaynaklarda adları geçen kavimler üzerine yazılı kayıtları topladık. Burada Han zamanındaki yazılarda artık görülmeyen yahut en ziyade Han'dan evvelki devirler üzerine yapılan kayıtlarda mevcut, tamamiyle yeni gruplarla tamamiyle yeni isimleri meydana koyacağız. Dikkati çeken bir nokta varsa o da Han zamanın başlangıcı ile birlikte, bundan önce kullanılan bütün yabancı kavim adlarının ortadan kalkıp yerine tamamiyle yenilerinin konmasıdır. İşte bu yeni isimler o zamandan bugüne kadar umumiyetle kullanılagelmiştir. Başka sahalarda da bunların muvazilerini görüyoruz: Ben, bu münasebetle yine Han zamanından itibaren hiç kullanılmayan eski bronz kurban kaplarının isimlerini düşünüyorum.

Bu vaziyetten, hakikaten Cov ile Han zamanı arasında eski yabancı kavimler göç ederek yenilerinin gelip yerleşmeleriyle bir değişim husule geldiği neticesine mi varmalıyız ? Yahut bu, buralarda Cov ve Han kültürlerinin çeşitli bünyesindeki esasları daha yakın tayin etmek imkânı bulunmadığından mı ileri gelir? Çinlilerin kendileri eski kaynaklardan malûm kavim gruplarının sonraki işaretlerle aslının tayin etmek işini hiç düşünmemişlerdir. Avrupa sinolojisi böyle isimleri karşılaştırarak, birlik ve benzerlikleri umumiyetle kabul etmemiştir. Zannıma göre daha önceki bahislerde gösterildiği gibi, Çinliler tarafından bir çok kavimlerin büyük bir grup içine alınması herhalde mânasız olmayıp bir grubun diğer gruptan bariz farklarla, ayrı bir kültür grubu teşkil ettiği aşikârdır. Kavimler Çinliler tarafından cem ve tesbit edilmiştir, biz de ince araştırmalarımızla aynî şekilde toplayacak vaziyetteyiz. Bu tesbite göre benzerliklerde umumiyetle yanlış olamıyacağı kanaatine saplanmaga cesaret etmiyorum. Biz şahsî tefsirlerimizi

tamamiyle buna bağlamamakla beraber, birçok sebeb ve vesilelerle yine buraya müracaat ederiz.

Eski kavimler adıyle, Çinliler bir çok kavim ve boyları yine bir takım gruplara topluyorlar. Biz bu sefer de bu gruplara itimat ederiz.

Materialler fevkalâde fakirdir. Bilhassa kültür hakkında biraz vazih olan hiç bir şey söylenmiyor. Tabiî, söylenen bu az şey de istifadeyi muciptir. Burada yabancı kavimlerin nerede zuhur ettiklerine dair mevcut eski kayıtlar daima ehemmiyetlidir. Bu itibarla kısmen Çinlilerin sakin oldukları yerlerdeki istilâlar üzerinde, kısmen de boyların hakikî yerleşme sahası hakkındaki kayıtlar üzerinde duracağız. Bu kayıtlardan, bu boyların evvelce sakin oldukları yerler kakkında şüphesiz bir dereceye kadar müphemiyet gösteren noktalar görülmekle beraber yine bir fikir vermiş bulunuyor. Yine bunların pek büyük bir kısmının yer vaziyetleri hakkında pek müphem malûmatımız vardır. Bunlar için biz daha ziyade Çinlilerin eski çalışmalarına dayanırız. Bunlar yanlış yahut kifayetsiz olabilirler - ve ihtimal ki kısmen de öyledir - zamanla ilmî ve tarihî bir Çin coğrafyası (bu hususta bir meyil mevcuttur) ortaya konuncaya kadar bu müphemiyeti kabul etmek mecburiyetindeyiz.

2) Junğ - boyları:

Ben her şeyden önce eski kaynaklarda Junğ olarak işaret edilen bütün boyları bir araya toplayacağım. Tavsif esasına göre Junğ'lar « Garp barbarları » dırlar. Bundan, Çinlilerin bütün Garp boylarını, hangi mensubiyette olurlarsa olsunlar, keyfî surette Junğ olarak işaret ettikleri kabul edilir. Fakat buna mukabil Junğ'lara bazı civarlarda da tesadüf olunduğuna dair bir delil vardır: Bunlar evvelce Cov sülâlesi (eskiden 1050-247) merkezinin cenubunda yaşarlardı. Merkezin bütün şimal kısmında da diğer Junğ boyları otururları. Yalnız her ikisi de Şandunğ'da yazılan Dzo-cuan ve Çun-çyu'ye itimad edilirse, Junğ'lar toplu surette Şandunğ'un garbinde bulunurlar. Fakat bu takdirde yine şu mesele ile karşılaşılır: Dil bakımdan «Şark Barbarları » olarak işaret edilen İ-ler, bu sefer yalnız

bu Şandunğ merkezinin şarkında görülmezler. Bu itibarla ben, Junğ yahut İ namı altında umumî bir grup adına saplanmaktan ziyade hakikî bir kavim adını anlamak lâzımgeldiğini zannediyorum.

Junğ boylarının kültürel maddeleri hakkında şunlar kayıtlıdır: Menşelerinde köpek ve köpek tabu vardır(No.11),şehirler yaparlar (No. 24) ölüyü yakarlar, at yetiştirirler (No. 26), sığırları koyunları vardır, göçebelikle yaşarlar, soldan ilikli elbise giyerler, «Cui» şeklinde saç tuvaleti yaparlar, araziye pek az kıymet atfederler (No. 26), Çinlilerden tamamiyle başka elbise giyerler (No. 26), tekrar şehirler kurma (No. 13), tekrar at yetiştirme (No. 39); bundan şehirler kurma Çinlilerle mütemadî harp temaslarının bir devamı olduğu anlaşılır. At yetiştirme ve araziye pek az kıymet verme hariç kalır. Bu iki halden bu Junğ'ların uzak seferlere giriştikleri anlaşılır ve göçebe su etinde bir yerleşmeden bahsedildiği neticesine varılır. Çinliler Junğ'ları sonraki Çyanğ'ların [Tibetliler] ecdadı olarak izah ederler. Han zamanındaki Çyanğ kavimlerinin yerleşme sahalarının haritasiyle Cov zamanındaki Junğ kavimlerinin birleşme sahaları haritası mukayese edilecek olursa, görülür ki yerleşme sâhaları kısmen büsbütün kapalı, kısmen de buna bitişik surette daha ziyade dışarı uzamıştır. Bundan başka Çyanğ'ların genişlemesi gibi şu hususiyetleri gösterir : Her ikisi de anayurt olarak Çin-linğ-şan'ın dağlarını seçmişlerdir; Çyanğ'lar, batı ve daha ilerlerinde, Junğ'lar da doğu ve daha ilerlerinde otururlar, ve yerleşme sâhaları Çin-linğ-şan dağlarının sona erdiği yerde nihayet bulur. -Çin âlimleri müttefikan, Cyanğ'lar (No. 12) ve Çyanğ kavimlerinin aynı olduklarını iddia ve isbat ediyorlar. Ben de bundan Junğ kavimlerinin Çyanğ'ların ecdatları oldukları neticesine varıyorum. Netekim bunların kültürleri hakkında ne söylenmişse buna karşı itiraz mevcut değildir. Yerleşme sahaları ve yerleşme hususiyetleri hakkında çok şeyler söylenir.

Fakat bir güçlük daha mevcuttur. Ne köpekten nefret, ne de köpek tabu, Çyanğ kavimlerince malûmdur. Bu ikisi Yav kültürü için tipiktir. Yine dikkate şayan olarak Yav'ların boy rivayetleri hakkındaki kayıtlarda Çüan-Junğ (Köpek - Junğ) memleketi de düşman memleketi olarak gösterilir ve bilâhara köpek, düşmanlara karşı bunlara yardımda bulunur. Mevcut

rivayetlere göre (bak: Typen chinesischer Volksmärchen s. 78) şuna işaret etmek icab eder: Bugünkü Cığ-cyanğ vilâyetinde kâin başka bir ülkenin eskiden mevcut olduğu mevzuubahis olabilir. Yine burada Çüan-Junğ'larla birlikte oturan, fakat sonuncularla birlikte oturmaları imkân haricinde olan, ancak bugünkü Şansi olması muhtemel bir halka dair rivayet vardır. Öyle ise bunlardaki köpek-tabu sonraki kaynaklar tarafından atfedilmiş ve halkın ismi de temelli olarak (köpek-Junğ) Çinliler tarafından kullanılan bir tabir olacaktır; yoksa aslında öyle bir şey olmasa gerektir. Sonra Junğ'lar üzerine yahut Junğ'ların ufak bir kısmı üzerine bir Yav tesiri olması imkânı vardır. Çünkü çok eskiden ilk olarak Yav'lar Junğ'ları çiğneyerek başka ülkelere sokulmuş ve yerleşmişlerdir. Bu ülkelere Honan'ın cenup dağları ve Sı-çuan'ın şark kısımları dahil olduğuna dair rivayetler vardır. Bundan başka Man-şı-cı-junğ (Man ailesinin Junğ'ı No. 35) ortaya çıkar. İsbatına çalıştığımız şekilde, Man ile bilhassa Yav boyları kastediliyordu.

Man-şı-cı-Junğ'ların yerleşme sahaları, hemen katiyetle eski Yav'ların sakin oldukları farzedilen sâhada kâindir. Aynı zamanda sair Junğ boyları ile birlikte mezkûr bölgede daha eskidenberi Çu devleti ile münasebattar Yav'ların yaşamış olduğu söylenir [1]. Edindiğimiz fikirden daha garptaki Junğ'ların daha temiz Çyanğ oldukları anlaşılıyor. Cov sülâlesinin sahaları, sonra, Çin sülâlesinin sahaları Çyanğ-boylarının aynı şekilde de, Junğ-boyları sahasının ortasındadır. Şanğ devletinin istilâsı sırasında (tekrar M. E. 1050) Covlara yardımda bulunmuş bütün kavimler Han zamanındaki Çinliler tarafından Junğ veyahut Çyanğ kavimleri olarak nazarı itibara alınmışlardır. Bu kavimlerin oturdukları yerler daha o zamandan beri pek takribî olarak tesbit edilmiştir. Fakat bütün bu kavimler ya Junğ yahut Çyanğ sahasında otururlardı.

Ben Cov'lar vasıtasiyle Çyanğ kültürü ve Çyanğ kavminin diğerlerine karışmasından hasıl olan kuvvetli bir unsurun daha içeri sokularak bizim, «Çin kültürü» dediğimiz kültürü doğurmuş olduğu neticesine varmak lâzımgeldiği kanaatindeyim. Bu husustan bir müddet sonra çıkacak olan «Lokalkulturen im

---

[1] bunun için muk. ed. «Kultur und Siedlung der Randvölker Chinas S. 217.

alten China» (cilt 1, bahis 3) adlı eserde bahsedeceğiz. Şan-Junğ (=Dağ-Junğ, No. 37), lar münasebetiyle Vu-huan'larla H'yen-bi kaydına rastlamamız dikkate şayandır. Bunlar, aynı Hün-yü'lerle bir araya getirilmişlerdir. Şan-junğ'lar, Junğ'ların en şark kısımlarında, Şansi'nin dağlık bölgesinde idiler. Belki bundan dolayı Çinliler onları şimal ve daha ilerideki kavimlerle bir tutuyor, diğer kavimler gibi Çyanğ'lılarla aynı köke bağlamıyorlar ve bunların yanı başında bir yer almıyorlar. Çinliler, kendilerinden yaptıkları bu teşhis denemelerinde mühim güçlüklere uğramışlardır: bütün Junğ'ların Çyanğ'lılarla aynı olduklarını kabul edelim, o zaman biz, Çyanğ'ları Şansi'nin büyük bir kısmında rastlarız. Şansi'nin şimalinde sonradan Dunğ-hu grupları, H'yunğ-nu grupları, biraz daha ileri Şı-veğ ve Kora grupları oturmuşlardır. Şimalde oturan eski kavim grupları olmak üzere yalnız başına olarak bilhassa H'yen-yün'ler gelirler, Di'ler ikinci cephede gelirler. Üçüncü bir eski kavimler grubu noksandır, o halde Çin denemesi, Şan-Junğ'ları hususî bir boy grubu olarak nazarı itibara alır; bundan, sonraki bir grupların biri iştikak ettiği izahına girişir.

3) Di kavimleri:

No: 1, 8, 15, 16 Di boyları olarak gösterilir. Ayrı ayrı grup, ların renklere göre tefrik edildiği, büyük bir ana grup hakkında bahisler vardır. Bu tasnifin elbisenin rengine istinaden yapıldığı muhakkaktır.

Kültürel maddeler bakımından bunların hiç bir şeyinden bahsedilmiyor. Yalnız bir defa, post hediye ederler (16) deniyor; hububat kullanmazlar, post (?) giyinirler, mağaralarda (15), yerleşme bölgelerini çok iyi, sağlam kurdururlar. Daima Junğ'ların şarkında otururlar. Esas oturdukları yer, Şansi'nin şark dağları olduğu görünür. Buradan bunlardan bir kısım şarka olduğu gibi cenuba doğru süratle ilerlemişlerdir. Halounun, bunların ilk defa Şensi'de, eski merkezin yakınlarında zikredildiklerini kabul etmek istiyor ki, bunlar Şensi dağlarından çıkarak şarka doğru göç etmişlerdi. Ben, burada hakikî bir göç vukubulduğunu kabule zaruret görmiyorum. Zamanın geçişiyle bunlar nerelere girdilerse, aynı bölgelerde ve biraz daha şimalde uzun zamandanberi Junğ boyları da bulu-

nuyordu. Bununla birlikte Han zamanına kadar oralarda Çyanğ'lar da oturdular. Cov'un nüfuz bölgesinin genişlemesiyle Di'leri şarka doğru sürmeğe mecbur etmek için böyle bir tazyik icra ettilerse, aynı şey aynı zamanda Junğ'lar ve Çyanğ'lar üzerine de tesirini gösterecekti. Bundan başka Di'ler hakikaten şarka doğru yürüdülerse, tabiî daha kuvvetli surette Çin kültür ve yerleşme bölgelerine geldiler; bundan sonra yine H'ya ve Şanğ'ın hükümran oldukları bölgeye de geldiler. Bu itibarla ben, Haloun teorisinin kabulüne karar veremiyeceğim ve şunu da kabul etmek lâzımdır ki, Di'lerin Şansi'deki eski yerleri belki de (Han-şu bahıs 94 a da olduğu gibi) Ordos bölgesine bitişik Şensi eteğinde bulunmuş ve esas itibariyle hiç bir ilerleme vaki olmamıştır.

Di'lerin sonradan ortaya çıkan gruplardan biri ile bir tutulması, bir takım güçlüklere yol açar. Bizzat Çinlilerin de bu hususta tek taraflı bir teklifleri yoktur. Modern arastırıcılar bir defa Di'leri İ'ler (Doğu barbarları) ile bir araya getirmeği denediler. Bu, bana pek yakınlık göstermiyor. Bütün yerleşme bölgelerine bakılırsa (dağlık ülkelerdir; ovalara yerleşmeden sakındıkları anlaşılıyor) bunların İ'lere nazaran tamamiyle ayrı bir kültüre sahip bulunmaları icabeder. Sonra bunların asıl Di'ler (buradaki Di başka türlü işarettir, Çyanğ-kavimlerine ait bir grup)'le birlik ve benzerlikleri denenmelidir. Bu teşhis sade dil bakımından bazı güçlüklere yol açar, çünkü Di'lerde k - sesli bir son ek vardı, fakat sonraki Çyanğ boyu olan Di'lerde bu son ek görünmeyor Daha sonra bu Di'ler (Tibetliler) yalnız Sarı Irmağın cenubunda görünürler, Di'ler ise (No: 15, 16) yalnız şimalde görünürler. Bundan başka bir de Han zamanında Di'lerin eski oturdukları yerlere hangi grupların en yakın olduğunu gözden geçirmek imkânı kalacaktır ki, bunda bilhassa ve yalnız H'yunğ-nu ve Dunğ-hu'lar akla gelir. Şıveğ'lerin daha uzak şimalde oturmuş oldukları görülür, Susın'lar şark ilerlerine, Korablar da aynı şekilde, yalnız Fu Sı-nyen (No. 8 e bakınız) Di'lerin Kora bölgesinde yaşamış olduklarını tahmin eder, onları Mo'larla münasebattar kılar. Di'lerin H'yunğ-nu'larla münasebeti hakkında şu söylenebilir. Di işareti, köpeği gösteren işaretle yazılır; bundan kurda intikal olunabilir, bunun da H'yunğ-nu kavimlerinin totem hayvanı olduğu malûmdur. Sonra, bundan başka yine köpek-tabu

ve Junğ'ların efsanelerine yakınlaşmak (o. b.), aynı zamanda kurt efsanesini bunlara bağlamak, böylece Junğ'ları, Di'ler gibi H'yunğ-nu almak için denemelere girişilebilir. (Bu deneme yapılmıştır). Esas itibariyle böyle tefsirler hakikate uygun değildir, vâkia o zamanlar Çinliler kurdu köpek gibi tanırlardı, yalnız birini diğeri zannettikleri hususunda ortaya hiç bir şey koymadılar; sonra ismin yazısı o kadar mühim değildir ki bundan bir takım dayanak noktaları doğabilsin. Dr. Mänchen-Helfen'e göre Di kelimesi (Nr. 16!!) Dinğ-linğ kelimesinin bir kısaltmasıdır. Bu nazariye için şu ortaya konabilir ki, Di aile ismi olarak Dinğ-linğ'lerde çok kullanılmıştır (meselâ: Veğ-şu 4 a = s. 1910 b; 24=1962 d; 95=2108 a vesaire). Bundan maada Di (Nr. 15!!), Gav-çığ'da da bir klandır (Veğ-şu 103 =s. 2132 a), Di-li kelimesinin bir kısaltmasından tahavvül etmiş (Veğ-şu 103 s. 2131 d). Dinğ-linğ ve Gav-çığ Türklerdir. Fakat Di, Ku-di kelimesinden de gelmiş olabilir (113=s. 2194 b). Ku-di'ler bir To - ba klanıdır. Dunğ - hu'larla münasebetleri hususunda benim fikrim şudur: Evvelâ H'yunğnu'lar daha ziyade Ordos bölgesinde ve bunun biraz şimalinde oturdular; evvelce Milâttan önce üçüncü yüz yılın sonunda doğu komşularını yenerek şarka doğru, şimalî Şansi ve şimalî Hobeğ'e yayıldılar. Ben- bütün çekinilecek noktaları göz önünde tutarak - Di'lerin sonraki Dunğ-hu'larla mukayesesini teklife meylederim.

Bu teşhis hiç bir veçhile emin değildir; yalnız şimdiye kadarki sonuçların bana ilham ettiği, bunların daha ziyade Dunğ-hu kavimleriyle aynı menşeden oldukları imkânının daha uygun oluşudur. Bu hususta yine şunlar kayıtlıdır: «Çun-çyu da-şı byav, bahıs 39» Di'leri Gav-lo, Lin-cyu-ju, Lu, Cya, Lyuhu, Do - çın, H'yen-yü, Feğ, Gu küçük gruplarına ayırır. Sonra H'yen-yü klanı (Guo-yü, Cınğ-yü'ye göre) Hobeğ veyahut Şansi de oturmuş olacak. İsim cetvelleri bunları Cav-h'yen'lerin akrabası (Koralılar) olarak alır (Fınğ-su-t'unğ=Hov-Han-şu 71 = S. 788 c'in yazdığı tefsire göre) H'yen-yü'lerin topluca neşet ettikleri yer (daha ziyade bunlar: Beğ-çı-şu 41; San-guo Veğ-cı 8,3 a; Nan-şı 73 de bulunur) Yü-yanğ (Beğ-pinğ'in şimalinde) olarak zikredilir, o halde H'yen-bi'lerin eski anayurdundadır. Küçük Gu («davul») ülkesi Ak-Di'lerin bölgesidir (Bull. Ac. Sin. 7,138 ve Şui-cinğ-cu 10 c.= 2, 98) Cin derebey-

liği «H'yen-yü»'leri mağlup etmek istediği zaman, bunlar muhasara ediliyordu (Şui-cinğ-cu 10=c. 2, S. 98). Gu, Hobeğ'in ortasında kâindi. İhtimal ki Di'lerin H'yen-yü klanı Dunğ-hu grubunun H'yen-bi kavmi ile aynıydi. Şimalî Şan-dunğ'dan çıkan Şun-yü klanı belki (Mınğ-dzı 4a, 17; Şı-ci 74, Hov-Han 69, Han-şu 93,3 b) bunların kız kardeş klanıdır ve aynı köktendir. Bu, yeni ortaya atılan faraziyeler için de ileri sürülüyordu.

4) H'yen-yün:

Numara 20, 22 bunlara aittir. Toplanan şeyler, bunların kültürü hakkında hiç bir malûmat vermemiştir. Yalnız bunların Çin sahalarına anî akınlarından, Di'ler ve Junğ'lar da olduğu gibi, göçebe oldukları anlaşılabilir. Oturdukları yer az bir kesinlikle Şensi olarak gösterilir. Filhakika H'i-an-fu şimalinde bulunan Lo-şui kenarında, Şensi'nin parçaları olarak işaret olunur. Fakat Ordos sahalarına kadar yayılmış olmaları ihtimal dahilindedir. Cov zamanının (takriben 1050-247) dar çerçeveli coğrafî bilğisine göre şimal uçlar ve garp uçlar, şimdiye kadar adı geçen kavimlerin hiç birinde beyan olunmuyor.

H'yen-yün'ler, Han zamanından başlıyarak bugüne kadar bütün Çinli'ler tarafından daima H'yunğ-nularla bir kökten diye alınmışlardır. Yalnız son zamanlarda Haloun ilk olarak (Z. d. m. G. 91, 317-8) bunu şüpheli bulmuş ve bu H'yen-yün'lerin «Kimmer»'le bir kökten olduklarını ileri sürmüştür. Bunun bu ayırması H'yen hecesinin (H'yunğ-nu'daki) H'yunğ hecesi sesine asla benzemediğine dair nazarî esasa dayanır. Bu, muhakkak, imkândan hariç değildir. Bana kalırsa, H'yen-yün kelimesinin muhtelif şekilleri evvelce «H'yunğ-nu»'ya benzer bir kelime şeklinden doğmuştur. Fakat şu da muhakkak ki H'yen-yün ve H'ün-yü'lerle birlikte diğer kavimlerin de benzer şekillerde boy adları mevcut olup, bunlar sonradan H'yunğ-nu'larla beraber yaşamışlar ve bunların içinde erimişlerdir, yoksa H'yunğ-nu adının eski şekli yahut başka türlü yazı şekli değildir. Nitekim bu iki kavim H'yunğ-nu kavimlerinin merkezinin tam cenubunda otururlarmış. Çin âdet ve ananelerine karşı (bana göre yalnız filolojik nazariye kâfi derecede ikna edici

değildir) bir esas görmüyorum ; böyle bir şey olsaydı H'yen-yün ve H'ün-yü'ler tıpkı H'yunğ-nu'ların öncüsü olarak görüneceklerdi. Yine bir güçlük daha: Haloun'a göre, H'yen-yün'ün ikinci hecesi umumiyetle garp barbarlarını işaret ediyormuş. Biz, esas işaret bertaraf, hemen buna yakın yazılan yalnız bir tek«yün»boyu tanırız (No. 52). Fakat bu Yün'ler, Junğ'lerin bir bütünü olarak Junğ'lara ithal olunuyorlar; bundan sonra Yin-Junğ'larla aynı köke bağlanıyorlar; bu suretle Junğ kavimlerine kuvvetli surette zincirlenmiş bulunuyorlar. Buna rağmen ben izahlar dolayısiyle acaba H'yen-yün'ler, Junğ'lara bağlanabilir mi yahut bu isimde olan ikinci hece yün-, acaba H'ün-yü ismindeki Yü-gibi ismin hakikî bir kısmı değil midir, bilmiyorum ve katî hükme de sahip değilim.

Çinliler tarafından bu iki kavim bir çok defa esrarlı Gui-fanğ-halkı ile (No. 26) bir köke bağlanmışlardır. Bu esrarengiz «Ruhlar ülkesi» (Gui-fanğ) halkı ile işe başlamak için, kuvvetli bir ananeye dayanmak ve ciddî bir nazariye ve fikir denemesine girişmek lâzımdır. Bambus tarih yazıları Gui-fanğ'ları yalnız bir defacık Tibetlerle münasebettar bulurlar. Burada izah edilen efsane, Orta Çin'in bir çok klan kökleri ile, başlıca Çu boyunun kökleriyle izah edilen bir efsanedir. Çu'ların Çyanğ-larla münasebetine bir çok defa işaret edilmişti. Nihayet «Ruhlar ülkesi» işaretine, sonradan aynı ile Tibet boylarının işareti olarak Gui-cov'da rastlanır. Gui-fanğ halkı, Tibetler olarak iddia olunup, Hyen-yün'lerle bir münasebeti olmadığı isbat edilirse, o zaman bütün bunlar bana daha ziyade vazih görünür.

5) Su-şın'lar :

Her nekadar b grubunda (s.35) bunlar hakkında konuşulmuşsa da, burada bir defa daha bu bahse dönmek mecburiyeti hasıl olmuştur. Evvelce Su-sın'lara işaret ederken, eski zamanda Çin topraklarında oturan bir kavim olarak almıştık ve muahhar zamanlarda olduğu gibi, sonradan uzun zaman Mançurya'nın şimalinde olmak ihtimallerini zikretmiştik. Su-şın'ların Milâttan önce 10 cu yüz yılda H'ü'lerle (No. 19) muharebede bulunduklarına ve sonra cenubî Şandunğ'a kadar ilerlediklerine ait bir not vardır (Bu hususta E. Erkes: «Sage vom

knochenlosen König», sa. 245 te işaret olunur). Bu ve diğer bütün kayıtlardan, bir de kemik yazıtlardan anlaşılıyor ki, biz Milâttan önce birinci bin yılda, Su-şın'larla yani Proto-Tunguz'larla, Sandunğ vilâyetinde, aynı zamanda şüphesiz Hobeğ vilâyetinde karşılaşırız. Bu Su-şın'lar sonradan oldukları yerden aşağılara inip yerleşmiş olacaklar ve Şan-si'nin yaylalarında (dağ düzlüklerinde) oturan Di kavimlerinin şark komşuları olacaklar. Bu sonuca göre bilhassa eski Çin ve Su-şın kültürleri arasında mühim kültürel akrabalıklar aramak zarureti vardır.

6) Netice:

Eski yazılı kayıtlarda zikredilen ve tarafımızdan toplanan kavimlerin tetkiki bize, hakikî grupların ortaya çıkarılacağını gösterdi. Burada da sonradan yapılan tesbit ve umumî şekilde tasvirlere bakmıyarak, hakikî gruplar üzerine bahse giriştiğim kanaatindeyim. Bütün bu kavimler hakkında kültürel materyaller tamamiyle meçhul olduğundan, mensubiyetleri hakkında vereceğimiz hükümden emin olamayız. Bu hükümlerimiz nihayet yine Çinlilerin bunların yerleşme sahaları ve buradan çıkışları hakkındaki teşhisleri ve daha evvellerine ait yapılan en ufak kayıtların tetkiki neticesi olan tahminler olabilir.

Daima büyük bir ihtiyat kaydı ile şunu kabul edebiliriz: a) Junğ boyları muahhar zamanlardaki Çyang boylarıyle b) Di boyları muahhar zamanlardaki Dunğ-hu boylariyle, c) H'yenyün boyları muahhar zamanlardaki H'yunğ-nu boylariyle aynı addolunabilir.

2. Materyaller

1) BAY-Dİ'ler :

Y : Cin derebeyliğiyle Bay-di'ler Çin derebeyliğine karşı muharebe ederler (Çun-çyu, H'üan 8); Çin derebeyliği ve Bay-di'ler Cin derebeyliğine karşı harbederler (Çun-çyu, Çıng 9); yüksek makama kabul için Lu derebeyliğine gelirler (Çun-çyu, H'yang 18).

K : —

M : Cov zamanındanberi (1050 - 247).

2) BEĞ-JUNĞ :

Y : Cin halkı Beğ-junğ'ları Fın ırmağı (cenubî Şanside) kıyısında yener (Cu-şu, H'üan-vanğ 4? ve Hov-Han-şu 1?7, 2a); bunlar, Cin derebeyliği tarafından ortadan kaldırılan Day (Ş. Şansi) Junğ'lariyle birdirler (Hov-Han 117, 2 b); Çi ve H'ü derebeylikleri bunlara karşı harbederler (Çun-çyu, H'i 10); Cınğ derebeyliğine akın ederler ve yenilirler (Dzo, Yin 9); Çi'ye akın ederler, Çi ve Cınğ'lar tarafından yenilirler (Dzo, Huan 6).

K : Yaya muharebe ederler (Dzo, Yin 9); bunlar ve Şan-Junğ'lar kış soğanı ve barbarlar fasulye yetiştirirler (Irğ-ya tefsirinde ve Guan-dzı = TPYL 841, 1 b).

M : Cov zamanındanberi.

3) BEĞ-TANĞ'lar :

Y : Güzel bir at veren bir ülke (Cu-şu, Mu-vanğ 8); Junğ'ların bir ülkesi olacak, (Mu-tyen-dzı-cuan, tefsiri=TPYL 896, 1b).

K: —

M: Cov zamanındanberi.

4) BU-DU-HO :

Y: Şimaldeki barbar kavim, Yen ve Çi derebeylikleri tarafından ortadan kaldırılırlar (Mığ-Di 18 = Ferke 272-3).

K: —

M: Cov zamanından beri.

D: Forke (s. 273), bu kavmi, aynı zamanda Guan-dzı da ve Cov-şu (Vanğ-hui-byen)'da zikredilmiştir, diyerek nazarı dikkati celbeder.

5) ÇÎ-CUNĞ :

Y: ?

K: Elçi olarak gelirler (Cu-şu, H'ya Cye 6). Ayakları büyüktür (Şan-hay Da-huanğ-cinğ).

B: Lü-şı Çun-çyu, Fu-jan; Huay-nan-dzı, bahis 4.

M: H'ya zamanından beri?

6) CÎ-JUNĞ'lar :

Y: Çin derebeyi Vu kontu tarafından mağlûp edildikten sonra yerleşme sahaları bir nahiye oldu. Bu Ci nahiyesi, sonraki Tyen-şuiğ (Gansu'da) vilâyetidir (Şuiğ-cinğ-cu 17 = 3,58)

M: Cov zamanından beri.

7) ÇANĞ-DÎ'ler :

Y: Lu derebeyliği tarafından ortadan kaldırıldılar. Üç kardeş idiler. Biri Çi'ye gitti, biri Lu'da mağlûp oldu, diğeri de Cin derebeyliği tarafından mağlûp edildi (Gunğ-yanğ-chan, Vın 11); Çanğ-çyu'da mağlûp edildiler, Sov-man ve Lu hunlarla birlikte zuhur ederler (Dzo-cuan, Vın 11); bunların vü-

cutları dokuz mov(1) büyüklüğündedir (Gu-lyanğ, Vın 11); Vanğ-manğ klanına tabidirler. Sonraki yazıcılar tarafından Silla (Korada) ya göç ettikleri söylenir (Kanğ-yu ci-h'inğ 13, 3 b).

8) ÇI-Dİ (KIZIL Dİ)'ler :

Y: Veğ derebeyi bunlarla Dunğ-dzı'da muharebe eder (Cu-şu, Hui-vanğ 17); Çi'ye hucum ederler (Çun-çyu, H'üan 3), bir daha Çi'de (H'üan 4); Cin'de galebe çalıp Huay ve H'inğ-çyu'yı kuşatırlar (Dzo-cuan H'üan 6) (her iki şehirde Honan'da Vın-h'yen'de olacak); H'yanğ-yin'de hububatı yağma ederler (Dzo, H'üan 7); Cin'e hücum yaparlar (Dzo, H'üan 13); Lu adlı klanları yok olur (Çun-çyu, Hüan 15); Cya Lyu ve adlı klanları Cin'de mahvolur (Çun-çyu, H'üan 16); halkın kalan bakıyesi yok edilir (Dzo, Çınğ 3).

M: Cov zamanından beri

D: Guo-yü'nin Cov-yü tefsirinde H'ü ve Pu gibi Çı-dı'ler yanında ve Veğ klanına ait Cov devletinin şimalinde küçük hükümetler buraya sayılır. Fu Sı-nyen (Anyanğ 2, 383'de) Lu'ları olan Çı-di klanı Kora'daki Mo'larla aynı tutuyor. «9 Mo boyu» meselâ Cov-li de (H'ya-guan = Biot 2, 264) zikrolunur.

9) ÇÜAN'lar :

Y: Çüan'lara karşı akın, H'ya sülâlesinin (yarı efsanevî; takriben M. E. ikinci binyılda) Hov-H'yanğ idaresi zamanında olmuştur (Hov-Han 117, la ve Tunğ-cı 195 — S. 3119 a); Çi'ye girdiler (Cu-şu, H'ya Cye 3); H'ya devrinin son zamanında Çi ile Fın arasında (cenubî Şanside) yaşarlar (Hov-Han 117,1 b).

B: Cu-şu, H'ya, Di dye 21.

M: H'ya zamanındanberi?

---

(1) Han zamanında 1 mov takriben 4,5 «ar» büyüklüğündedir (bak: W. Eberhard, T'oung Pao, 36 s. 3)

10) ÇÜAN-GAV-CI-JUNĞ'lar:

Y: Cov'ların baş şehrine hücum ederler (Dzo, H'i 11), İ ve Lo nehrinin sahasında (orta Honanda) otururlardı (Hov-Han 117, 2 a).

M: Cov zamanı ortasında.

11) ÇÜAN - JUNĞ'lar:

Y: Guo kontu bunlara şimalde hücum eder (Cu - şu, İ - vanğ 21); Cov sülâlesinden Mu - vanğ onlara hücum eder (Cu - şu, Mu-vanğ 12), bunun üzerine Tay - yüan'da yerleştirilirler (Hov - Han 117, 1 b); Şın ve Dzınğ derebeyleriyle birlikte Garbi Cov'a girdiler ve onları yok ettiler (Cu-şu, Yu - vanğ). Şanğ sülâlesinin imparator Vu - i zamanında yağma ettiler (Hov - Han 117, 1 b). Veğ ırmağında (Şensi'de) yenilmişlerdir (Dzo, Min 2).

K: Köpek tabu'ları olmuş olacak (Yen - fan-lu 10 = Maison Franco - Jap. III, No. 2 s. 18 ve Pelliot, T'oung Pao 29, s. 190); Huanğ - di'den yahut iki ak köpekten neşet ederler (Şan - hay Da - huanğ beğ - cinğ = Guo Mo - jo: Gu - day şığ - hui s. 261); Yen - cinğ - Junğ'larla aynı olacaklar (o. b.) ve boyu Şansi'de Fın ırmağı üstlerinde olacak (Yen - chinğ Journal X s. 1997 - 98 de Çyen Mu); bunlar bir at gönderirler (Şanğ - şu-da-cuan tefsiri ve Lyu - tav= TPYL 893, 6 b ve aynı şey TYPL 893'de vardır. Bundaki kayıtta H'i - fan'lar, Tibetliler olarak zikrolunur); bunların güzel atları vardır (Guo'nın Mu-tyen- dzı-cuan tefsirinde = TYPL 896, 2a).

M: Cov zamanından beri.

D: Güzel atlar yetiştirilen yerde, Çüan - çyu (köpek yerleşmesi) yeri ile bir arada bulunurlar mı (Şı-ci, Çin bın-ci)? Bir kaç defa daha Tanğ zamanında Yen - cov'da (Kansu, tuz şehri) zikredilirler (Tanğ - şu=TYPL 192, 4 b ve sonradan TPGC 347=c. 28, S. 15 a: TPGC 170=c. 13, 30 b; TPGC 199=c. 15,48 b). Bu kayıtlarda Tibetliler kastedildiği daha vazih surette görünür.

12) CYANĞ'lar :

Y : Bugünkü Honan'ın Garp sınırında (Fu Şı - nyen, Bull. Ac. Sinica II, No. 1, S. 13?'de), bunlar Junğ'lardırlar ve Guacov'da otururlardı (Dzo, H'yanğ 14) ; Cyanğ'lar dır (l. c. S. 135) .

K: Ateş unsuruna tâbidirler, efsanevî imparator Yen - di'nin muakipleridirler (Şuiğ - cinğ - çu 18; Dzo, Ay 9=C. III, 567). Cin derebeyiiğinden neşet ederler, çünkü bunlar Cin aslından olan efsanevî imparator Şın - nunğ'ın muakibidirler (Çyen Mu, Yenching Journal X, s 1959 - 19?0); Bo - Î'lerin muakibidirler (Han - şu 28 b, 12a) ; Covlar, Çyanğ- Junğlarla tutuşurlar ve mağlûp edilirler (tefsire göre bu çarpışma yeri cenubî Şansi'de Cye - h'yu yakininde olacak); Junğlar Cyanğ şehrini yokederler (Cu - şu, H'üan - vanğ 40; tefsire göre bu şehir Pinğ - i-h'yen (Şensi) de olacak); Cov'lar Cyanğ - Junğlar tarafından mağlûp edilirler (Guo - yü, Cov - yü); bunlar Cin derebeyliğiyle birlikte Çin derebeyliğine karşı çarpışırlar (Çunçyu, H'i 33); Imparator Şın-nunğ Cyanğ ırmağı kıyısında otururdu; bundan ötürü Cyanğ'ı ad olarak alırlar (Şuo - vın 12 b, la). Boyun neşet ettiği yer olan Çi-şan (Çi dağı,Şensi)'de yerleşmişlerdir. Burada evvelce Cov'lar otururlardı (TPYL 70, 4 b).

M : Cov zamanından beri.

D : Î - tunğ - cı 401, 2 b, Yüan - şı, (Di - li - cı'ya göre) Cyanğ'ın bir Barbar aile adı olduğunu söyler. Onlar Vu -man-Cunğ - mov Yo'dan türemedirler.

13) DA - LÎ'ler :

Y : Lo-çuan (Şensi, Lu-h'yen ?) da otururlardı (fakat tefsir bu yerin Şansi, Yunğ - ci - b'yen'e tekabül ettiğini söyler).

K : Şehirler inşa ederlerdi, ve Çin derebeyi Çınğ - vanğ'ın 8 inci yılında yokedildiler (Hov - Han 117, 2 b).

M : Cov zamanından beri.

14) DAN - ŞAN - JUNĞ'lar :

Y : Garba doğru bir seferde muharebeye sokturuldular (Cuşu, Yanğ - cya 3)

M : Şanğ zamanından beri.

15) Dİ'ler :

Y : Cin'i mağlûp ederler (Cu-şu, Pinğ-vanğ 25); İ'ye hücum ederler ve Cin'in dış şehrine kadar gelirler (Cu-şu, Pinğ-vanğ 42). Cin'lerle birlikte Çin'lere karşı hücum ederler (Cu-şu, Dinğ-vanğ 6); Cin'in hizmetinde bulunurlar (Dzo, Cav 13 = C. III, 237); H'inğ derebeyliğine hücum ederler, Çi derebeyi bunlara karşı yardımda bulunur (Çun-çyu, Cuanğ 32; Gunğ-yanğ, H'i 1 ve Dzo, Min 1); Veğ'e akın ederler (Çun-çyu, Min 2; Gung-yanğ, H'i 2 ve Dzo, Min 2); Cin'e akın ederler (Çun-çyu H'i 8 ve Dzo, Min 16); Vın'ı ortadan kaldırırlar (Çun-çyu, H'i 14); Çi'ye yardım ederler (Çun-çyu, H'i 18). H'inğ'lerle birlikte Veğ'lere karşı harbederler (Çun-çyu, H'i 20); Veğ'e hücum ederler (Çun-çyu, H'i 21); Cınğ'e hücum ederler Çun-çyu, H'i 24); Çin bunlarla H'inğ'de bir ittifak yapar (Çun-çyu, H'i 20); Çi'ye hücum ederler (Çun-çyu, H'i 30), Veğ'i kuşatırlar, bundan ötürü Veğ, oturma yerini başka yere nakleder (Çun-çyu, H'i 31); Veğ, bunlara karşı harbeder (Çun-çyu, H'i 32). Çi'ye hücum ederler (Çun-çyu, H'i 33); Cin'ler tarafından Çi'de (bugünkü Şansi, Tay-gu-h'yen'de) mağlûp edildiler (Çun-çyu, H'i 33). Çi'ye hücum ederler(Çun-çyu, Vın 9-11); Sunğ'a hücum ederler (Çun-çyu, Vın 10); H'yen'de Lu'lar tarafından mağlûp edilirler. H'yen belki Şandunğ Tsav-h'yen dir (Dzo, Vın 11) ; Veğ'e akın (Çun-çyu, Vın 13): Cin ile karşılaşırlar (Çun-çyu, Hüan 11). Cin'ler tarafından mağlûp edilirler (Tay-yüan'da ?) (Çun-çyu, Cav 1); Veğ derebeyliği bir şehrin etrafını Di'lere olan korkusundan dıvarlarla kuşatır (Dzo, H'i 12); Cin'e akın ederek bir kaç şehir alır (Dzo, H'i 16); başkalariyle ittifakla Cov sülâlesinin merkezine hücum ederler (Dzo, H'i 24). Cin'in müttefikleridirler (Dzo, Dinğ 14); Di esir olarak getirilir (Dzo, H'üan 15 ve 16); Lu'lara karşı harbederler (Dzo, H'yanğ 30).

K: Kuştüyü ve saçlarla örtünürler; mağaralarda yaşarlar; hububat yemezler (Li-ci, Vanğ-cı 40). Di'lerde 1000 ev zikrolunur (Dzo H'üan 15)

M: Cov zamanından beri.

D: Haloun'a (Tocharer I, 52) göre ilkönce Şansi ve Şensi'nin dağlı kısmında Veğ vâdisi ve Lunğ-mın şimalinde otururlardı. 670 Çin devletinin bunlara yaptığı tazyik ile Di'ler

ve Veğ vadisinin ağzında oturan Çüan-Junğlar harekete gelirler. Çin yerleşme sınırları boyunca şimali şarkîye doğru yerlerini değiştirirler. Fu Sı-nyen (Anyang II, 383), Dİ daha eski İ işaretinin karşılığıdır, der, aynı şey Çın M.nğ-cya (Yenching Journal XIX, 95) de söyler.

16) Dİ'ler:

Y: İlk Cov prensi Vın-vanğ bunları mağlûp eder (Cu-şu, Di-h'in 17); Veğ klanına bağlıdırlar (bu husustaki tefsir); küçük Bi derebeyliğine hücum ederler (Cu-şu, Mu-vanğ 14); Çi'ye hücum ederler (Cu-şu, İ-vanğ 13). Cin derebeyi Vın prensine hediye olarak post getirirlerdi (Han-Feğ-dzı 7 = Yü-lav).

M: Şanğ zamanından beri.

D: Bu Di'ler evvelki Di'ler ile aynı görünürler, fakat Di (Nr. 15) işaretinin yazılışı başkadır.

17) GUİ-FANĞ'lar:

Y: Muharebeye sürüklenmişler (Cu-şu, Vu-dinğ 32) ve mağlûp edilmişler (Cu-şu, Vu-dinğ 34; hülâsa Di-Çyenğ'dan yani Tibetlilerden bahseder); Barbardırlar (Han-şu 64a, 3b). Bir Gui-fanğ kadını, Lu-cunğ ismindeki biriyle evlenir, üç yıllık gebelikten sonra sol tarafından altı çocuk doğurur (Şi-cinğ-cu 22=IV,34 - 35, Da Day Li-ci, Di-h'i-byen). Lu-cunğ, Nü-gui adlı bir Gui-fanğ kadını ile evlenir (Şı-bın); o belki Pinğ-i (Şensi) civarında oturan bir yabancı kavimdir. Bunlarla Veğ'ler akrabadır, sonradan Çun-çyu zamanına ait olan bütün barbarlar tâbi olurlar (Guan-tanğ ci-lin, çu-ci XIII, 1 b 4b); H' i-an-fu (Şensi) şimalinde olmaiar ihtimali vardır (Yenching Journal X, 1996). Türk ülkesinin, onların şimalinde olduğu söylenir (Vın-h'yen tunğ-kav, c. 346).

K: Gui kontu son Şanğ kralına kızlarından birini verir (Di-vanğ şı-cı=TPYL 718, 6a ve TPYL 381,3b).

M: Şanğ zamanından beri.

D: Şan-hay, Hay-neğ-beğ-cinğ, yüzü insana benzeyen, fakat yalnız bir gözü olup vücudu yılanı andıran bir Gui-fanğ (ruhlar ülkesi) zikreder. İ-tunğ-cı 499,23a ve sairleri Gui-cov'da

bir Gui-guo yahut Lo-guy kavmi zikrederler. Bu son kavimden Lo-lo'ların kastedildiği anlaşılıyor. Bu kabîleyi Î-cinğ zikreder (Wilhelm I, 185). Aynı zamanda Şı-cinğ (Da-ya 3, 1; de Groot'un Religious System 5, 803 karşılaştırınız)' de var. Bull. Ac. Sin. 7, 138 daha geniş metinlerle bunları H'ün-yü'de başkalariyle bir tutar. Yerleşme sâhası olarak ilkönce Şansi, sonradan Şensi'yi gösterir.

18) H'Î-LO-GUÎ-JUNĞ'lar:

Y; Bir Cov kralı tarafından tecavüze uğradılar (Hov-Han 117, 1b ve Cu-şu, Vu-i 35).

M: Şanğ zamanındanberi.

19)H'Ü'ler:

Y: Huay-i'lerle birlikte Beğ'e akın ederler (Cu-şu,Çınğ-vanğ 2; Beğ Honan'da Tanğ-yin-h'yen de kâin olacak); H'ü kontu tayin edilir (Cu-şu, Mu-vanğ 6); Lo sâhasına akın ederler. Çu'ların yardımı ile galip gelirler (Cu-şu, Mu-vanğ 13-14). Hücum edilirler. Çinliler Huay ırmağı kıyılarına kadar gelirler (Cu-şu, H'üan-vanğ 6); H'ü'ler kalkınırlar ve dokuz Î boyunu Cov'lara karşı sürerler; Huanğ-ho kıyılarına kadar gelirler (Hov-Han 115, 1b ve Tunğ-cı 194)

K: H'ü kralı kemiksiz idi (Erkes: Knochenloser König'e bakınız).

M: Cov zamanından beri.

D: Yü Yunğ-lyanğ, Gu-şı-byen II, 80-81'e göre, Şu-cinğ'de söylenen Bo-Çin'in Lu'dan H'ü'lere karşı seferi uydurma imiş; Dzo, H'i 12-15 hâdiselerinden nakletmiş. Muharebeler, Dzov kazası ve Çü-fov (her ikisi de Şandunğ'da)'nin cenubu şarkîsinde, o halde H'ü ve Huay-i'lerin yaşadıkları yerler orada idi.

20) H'ÜN-YÜ'ler:

Y: Bunlar eski Gui-fanğ (veyahut Veğ-fanğ)'lardır (Guantanğ ci-lin, çu-ci XIII, 4b); bunların Yen-cinğ-Junğ'lara benzemek ihtimalleri varmış. Han-şu bahis 94 tefsirinde bunları

H'yen-yün, Şan-jung, Gui-fanğ ve H'yunğ-nu'ların aynı tutar (Cyen Mu,Yen-ching Journal X 2000, de).

M: Cov zamanından beri.

21) H'YANĞ-JUNĞ'lar:

Y: Nan-şan'da ve H'yanğ-junğ şehrinde, Pinğ-h'yanğ kazasının Veğ ırmağı sâhasında oturdular (Şui-cinğ-cu 17=III, 98).

22) H'YEN-YÜN'ler:

Y: Veg-fanğ (Gui-fanğ)'lardır ve H'yen-yün'ün yalnız başka türlü yazı şeklidir (Şı-ci vs. göre Guan-tanğ ci-lin, çu-cı XIII, 4b-5b); ilk Cov zamanında Lo nehrinin cenubunda otururlardı (Karlgren: Yin and Chou in Chinese Bronzes, s. 44); Cyav ve Huo'da otururlardı (Yen-ching Journal X,2001 de: Çyen Mu); H'yunğ-nu'larla aynı değildirler (bütün Çin kaynaklarının bunu iddia ettikleri halde), belki Kimmeri'lerdirler (Haloun Z.D.M.G. 91, S. 317); şimalde Cov sülâlesinin Yın-vanğ'ını sıkıştırırlar (Hov-Han 117, 1 b). Dzunğ-Cov'un garp kısımlarına akın ederler (Cu-şu, Li-vanğ 14): harbe sokturурlar, Çinliler Tay-yüan ilerisine kadar gelirler (Cu-şu,H'üan-vanğ 5).

M: Cov zamanından beri.

D: H'yen-yün, Han kontunun şehrini tazyik ederler ve onları şarka doğru kaçmağa mecbur ederler. Şimdiki şimalî Ho-beğ'e gittikleri söylenir (Şui-cinğ-cu 12=III, 4).

23) H'YU-TU'lar:

Y: Ho-h'i'de olan karışık barbar grupları (Hov-Han 106, 3a); Lyanğ-cov'dadırlar (San-guo Veğ-cı 26, 7a). Vu-veğ (Gansu) yakininde, H'yunğ-nu'ların bir kısmıdırlar (Şuy-cinğ-cu 40=VI, 128).

K: Budist olduğu söylenir (Han-şu 55, 3b; 68, 9a; 94a, 9a tefsir; Han-şu 28a, 6b; Veğ-şu 114=S. 2194 d; Franke: MSOS XIII, 6'da; vs.).

M: Han zamanından beri.

B: TPYL 700, 4a.

D: H'yu - tu boyundan olan bir Çın Vu'yı zikredilir (TPYL 833, 8a). Han devrinde bu kabîleye, Çin sarayına köle olarak gelen ve naip olarak ölmüş olan meşhur Cin Jı - di adlı prens mensuptur (biyografyası: Han-şu 68, 9a-10a). 428 senesinde bu H' yu-tu kabîlesinin bir şefi To-ba'lara teslim olmustur. Bu da Cin ailesindendir (adı Cin Yay idi; mukayese ediniz: Veğ-şu 4a = S. 1910 b). 434 te kabîlenin bir kısmı şimalî Ho-beğ de bulunan Co-lu'ya nakledilmiştir (Veğ-şu 15=S. 1938 d). Daha 100 seneden fazla bir zaman önce, kabîlenin bazı kısımları H'yung nu'ların Liu Yav adlı hakanına tabidirler (Cin-şu 103 = 1353 b), keza bazı kabîleler de Şı Lo adlı hakana tabidirler (Cin-şu 105=S. 1359 a).

24) Î-ÇÜ'ler:

Y: Cov ordusu bunlara hücum etti ve prenslerini yakaladı (Cu-şu, Vu-i 30); Cinğ ırmağının şimalinde (Şensi'de) yaşarlar (Hov-Han 117, 2a); Çin derebeyi Cıng-vanğ'ın 25 inci yılında yok edildiler ve hükümdârları esir edildi; Cınğ-vanğ'ın 39 ncu yılında bunlar tekrar Çin'lere hücum ederler ve Veğ'in ötelerine kadar gelirler. Yüz yıl sonra Çin'ler onları Lo'da (Şensi'de) yenerler. Bundan sonra yurtları içinde karışıklıklar başladı. Çin kralı Hui bunlara galebe çaldı, bunlardan Yo ve Cı şehirleri alındı. Sonradan Çin ile evlenme bağı kurdular. Sonra topraklarında Lunğ-hi, Beğ-di ve Şanğ-cün kazaları kuruldu (Hov-Han-şu 117, 2b); savaş halindeki hükümet zamanında (481-247) H'i-ho ve Şanğ-cün'de otururlarmış (Tunğ-cı 199 = S. 3179 b).

K: Ölüleri yakarlar, dumanda tütsülenirler (Bo-vu-cı'ya göre: Tay - pinğ - guanğ ci 480 ve Yü - cı-tanğ 10, 11 b); şehirlere dıvarlar inşa ederler (Han 94a, 2a); baharatlı, yarı pişmiş kaplumba eti yerler (TPYL 849, 2b); haraç olarak bir ak at sunarlar (Ci-cunğ Cov-şu=TPYL 893, 6a).

M : Cov zamanından beri.

D : Î-çü, Han zamanında aile adı olarak ortaya çıkar (Han - şu 69 = s. 531 b ve Hov-Han-şu 116, 3 b); rastlanan bu adam

Çyanğ'lar nezdinde bir elçilik vazifesi alır. Han-şı vay-cuan (=TPYL 890,2 b) bunları bir defa cenubî Çinlilerden olarak zikreder. Bunlar gergedan getirirler. Bu efsanevî bir kayıt olacak.

İ-TU-JUNĞ'lar :

Y : Cov'lar tarafından mağlûp edilir (Cu-şu, Tay-dinğ 11 ve Hov-Han 117,1 b).

M : Cov zamanından beri.

26) JUNĞ'lar:

Y : GARP-JUNĞ'ları saraya geldiler (Cu-şu, Tay-mov 26); harbe sokturuldular (Cu-şu, Dzu-cya 12), saraya gelirler (Cu-şu, Dzu-cya 13); saraya gelirler (Cu-şu, Mu-vanğ 13); Hav'a hücum eder (Cu-şu, İ-vanğ 7); Şın kontu onlara karşı yürür (Cu-şu, H'yav-vanğ 1); Saraya gelirler, vergi olarak at getirirler (Cu-şu, H'yav-vanğ 5); bunlar Çüan-çyu'ye hücum ederler (Cu-şu, Li-vanğ 11); kral bunlara karşı gelir(Cu-şu, H'üan-vanğ 3); Çinler bunlara karşı koşar (Cu-şu, Yu-vanğ); küçük Gay derebeyliğini yok ederler (Cu-şu, Yu-vanğ 6); Şın kontu bunları yanına çağırır (Cu-şu, Yu-vanğ 9). Çin derebeyi, Junğ' ları yener (Cu-şu, Pinğ-vanğ 5); Çin bunları tekrar mağlûp eder, Çi şarkındaki sâhaları geri alır (Cu-şu, Pinğ-vanğ 18); bunlar Cyanğ şehrini ortadan kaldırdılar (Cu-şu, H'üan-vanğ 40); Cov sülâlesinin ordusu Lu ve Çi'deki birlikle onlara karşı harbederler (Cu-şu, Çinğ-vanğ 13); Tay-yüan'a doğru yerleştirilirler (Cu - şu, Mu - vanğ 13). Çyen'de reislerin bir toplantısına iştirâk ederler (belki bugünkü Tsav-cov-fu, eski Lu ülkesinde, Dzo, Yin 2). Tanğ'larla, Lu derebeyliginde (bugünkü Şandunğ'da) bir ittifak yaparlar (Dzo, Yin 2 güz); bir Çinliyi Çu-çyu'da mağlûp ederler (Dzo-Yin 7); Lu prensi bunlarla ittifak eder (Dzo, Huan 2), Lu prensi bunları Çi garbına kovaladı (Dzo, Cuanğ 18); Çi derebeyi bunlara karşı harbeder (Dzo, Cuanğ 20) ; Tsav'a hücum ederler (Dzo, Cuanğ 24); Lu prensi bunlara karşı harbeder (Dzo, Cuanğ 26); Guo derebeyi bunları Sanğ - tyen'de mağlup eder (Dzo, H'i 2). Cov devletini sıkıştırırlar. Çi derebeyi bunlara karşı yardım mecburiyetinde kalır (Dzo, H'i 16); Çu devleti kıtlık dolayısiyle ihtiyaç içinde iken Junğ'lar bunların cenubu garbî ülkesine hücum ve Fov-şan ve

Da-lin'e kadar geldiler. Aynı zamanda cenubu şarkî taraflarına hücum ederek Yanğ - çyu'ya kadar geldiler (Dzo, Vın 16); Covlar bunları Şın - çui'de mağlup ettiler (şimdiki Honan, I - yanğ - h'yen) (Dzo, Vın 17); Junğlar, başkalariyle birleşerek Cov'a hücum ederler (Dzo, Cav 9); bir çok Junğ grupları bulunur (Hov-Han 117, 2 a bunları sayar), Yen'in şimalinde Dunğ-hu ve Şan - Junğlar bulunur (Han-şu=TYPL 800, la); Şan - Junğlar, sonraki H'yen-bi olan Vu-huan'ların ataları olacaklar (tefsir yoliyle).

M : Cov zamanından beri.

D : Haloun, (Tocharer 1, s. 54, 58, 59), Çu'ların Cov'lar tarafından milâttan önce 699 yılında Lü - Junğların yardimiyle mağlup edildiklerine 674 de Junğ'ların Tsav'da (Sandunğ, Tsav-cov - fu) göründüklerine, 650 ve 664 de Şan - Junğların bugünkü Yung- pinğ -fu (Hobeğ)'de göründüklerine işaret eder. Fu Sı-nyen, Cov - şu' daki kayıtların esasına dayanarak Şangların hükümdar ailesi Jung olarak işaret edildiğini isbata yeltenir (Guo-yü, Cov - yü, ve Cov - şu, Şı - fov, Kanğ - gav, ve Şanğ-şı), sonradan ilk defa batı kavmi olarak ortaya çıkmışlar. Yine Şanğ zamanı sona erdikten sonra (takriben M. E. 1050) ilk defa Junğ, yabancı adı olarak kullanılır (Anyang II, 382 de). Hü Cunğ - şu'ya göre Junğ sadece Ju = « sen » denirmiş (Anyang II, 386 da); Çın Mınğ - cya'ya göre (Yenching Journal XIX, 94-5) Junğ hususî bir işaretmiş « İnsan» mânasında imiş. Bu tıpkı Jın - fanğ = «İnsan çevresi » gibi imiş. Şarkta bir kavim mevzuu bahs oluyormuş ve bunun Çi (Şandunğ) da olmak ihtimali varmış.

K : Yurdlarını sık sık değiştirirler ve toprağa pek az ehemmiyet verirler. Yurdları satın alınabilir (Dzo, H'yanğ 4 = C II, 206). Sı-yo'ların ahfadıdırlar, dil ve elbise ile arazi ölçüsü ve kıymet ölçüleri bakımından Çinlilerden tamamiyle ayrıdırlar. Cin derebeyliğinin onlara bağladığı ufak bir arazi parçasını işletirler (Dzo, H'yang 14 = C II, 292 - 3 burada Cyanğ-Junğların mevzuu bahs olduğu anlaşılıyor) . Post giyerler, hububat yemezler (Li - ci, Vang- cı 40). Lo adlı Çin (?) ailesi An-dinğ (Gansu)'da hayvanlarını oradaki Junğ hükümdarı yanındakine satarlar (Şı-cı 129=s. 276 d). Batı Junğları soldan ilikli elbise giyerler ve saçlarını Cui biçiminde bağlarlar (Şuo-yüan 11,9 a); Junğ'lar at, sığır ve koyunlarla birlikte

göç ederler (Şuo-yüan 20,10 a). Çin derebeyi Junğ'lardan iki kadınla evlenir (Dzo, Cuanğ 28); kumaş bilmezler (Lü-şı Çun-çyu=TPYL 820,5 b).

27) KUN-Î'ler :

Y : Şensi'de yaşarlar, bronzları varmış (Karlgren: Yin and Chou in Chinese Bronzes, metin C, 73 ve s. 63). Garpta hücumlar yaparlardı (TPYL 799 = Şı-cinğ tefsiri); Cov'dan Vın-vanğ idaresinde garpta muharebe ederler (Tunğ-cı 195 = s. 3119 b ve Hov - Han 117,1 b). Önceki Cov devletine hücum ederler (Cu-şu, Di-h'in 34), Cov'lar bunları mağlûp ederler (Cu-şu, Di-h'in 36); Cinğ, Lo ve Çi ırmağı kıyısında otururlar (Çyen Mu : Yenching Journal X, 1992-93); bunlar belki Gui-fanğ'lara benzerler (bk. Nr. 17). Çüan'lara benzerler (Cu-şu, H'ya, Cye 3 tefsiri).

M : H'ya zamanından beri.

D : Belki H'ün-yü (No. 18)'lerle birdirler. Hun-i şeklinde telaffuz şekli de vardır (Bull. Ac. Sin. 7,140).

28) KUN-VU'lar :

Y : Bir derebeylik alıyorlar (Cu-şu, Cung-kanğ 6); küçük Su derebeyliği onlara verilir (Cu-şu, Di-fın 33); oturma yerlerini H'ü'ye naklederler (Cu-şu, Di-cin 4; aynı zamanda Dzo, Cav 11); Sanğ bunlara hücum eder ve bunları yener (Cu-şu, Cye 30-31).

K : Cov'ların kralı Mu-vanğ, batı Junğ'larından bir Kun-vu kılıcı elde eder (Lye-dzı = Laufer, Diamond, s. 28; Şı-cov-cı = Laufer, Diamond s. 23 not); Kun-vu bir maden ülkesidir. burası efsanevî Çı-yo asilerine karşı konulan muharebe yeridir (Şı-i-ci). Kun-vu, Lu-cunğ'un ikinci oğlu ve Cu-yunğ'ın muakkibi olacak. Adı Fan olması muhtemel; klanı Ci. Pu-yanğ'ın garbında oturmuş olacaktır (Cu-şu, Cunğ-kanğ 6, Guo-yü, Çınğ-yü'ye göre).

M : Şanğ zamanından beri.

D: Çı-yo efsanesi hakk. bk.«Lokalkulturen im alten China», cilt 1 s. 137 - 145.

29) Lİ-JUNĞ'lar :

Y : Haraç vermeğe gelirler (Cu-şu, Cıng-vanğ 30); Cin derebeyliği tarafından yok edildiler (Hov-Han 117,2 a). Veğ nehrinin cenubunda otururlardı (k.). Cin derebeyi tarafından mağlûp edildiler (Dzo, Cuanğ 8); Şı-huanğ-di mezarı civarında otururlar (TPYL 560, sonraki kaynaklara göre).

M : Cov zamanından beri.

D : Cu-şu ve Şui-cinğ tefsirine göre H'in-fınğ-h'yen (Şensi)'e göç ederler.

30) LİN-HU'lar :

Y : Cov devrinin ortalarında Cin derebeyliğinin şimalinde yaşarlardı (Tunğ-cı 199=s. 3179 b).

G : Cov zamanından beri.

31) LOV-FAN'lar :

Cin derebeyliğinin şimalinde yaşarlardı (Tunğ-cı 199=s. 3179 b); yurtları Mav-dun'un gelmesi ile H'yunğ-nu ülkesinin bir parçası oldu (Tunğ-cı 199=s. 3180 c).

M : Cov zamanından beri.

32) LU-HUN'lar :

Y : Oturma yerlerini Gua-cov'dan İ-çuan'a nakle mecbur olurlar (Hov-Han 117,2 a ve Tzo, H'i 22); Junğ'lar Cov sülâlesinin H yanğ-vanğ kralını kovunca ve melez Tay'ı yerine getirince, Lu-hun şehrine yerleştiler ve şarkta Veğ ortalarına kadar geldiler (Tunğ-cı 199—3178 b). Çu hükûmetiyle siyasî bağ kurdular, Cin'ler tarafından yok edildiler (Dzo, Cav 17); H'in çınğ (= Yenişehir) ilçesinde Yu ırmağı kıyısında yaşarlar (Şui-cinğ-cu 21 = IV, 14); Cin derebeyi tarafından mağlûp edildiler (Şui-çinğ 5= I, 83 ve I, 15); Cin'ler tarafından yok edilirler (Şui-cinğ=I, 89); Cin'ler tarafından İ-çuan'a göç ettirilirler (Şui-cinğ 15=III, 57); Çu onlarla harp edip onları mağlûp eder (Şui-cinğ 16 = III, 67).

M : Cov zamanından beri.

B : Dzo, Çınğ 6; Cav 22, H'üan 3.

33) LU-JUNĞ'lar :

Y : Cov'ların yardımcı bir kavmidirler (Şu-cinğ, Mu-şı = Hov-Han 117,1 b); Çu derebeyinin ordusunu Lo'larla birlikte mağlûp ederler (Dzo-cuan, H'üan 13 = Hov-Han 116,1 b, tefsiri; bunlar burada Man olarak işaret edilirler).

M : Cov zamanından beri.

34) LYU-Cİ-CI-JUNĞ'lar:

Y: Çin ordusunu mağlûp ederler (Cu-şu, Yu-vanğ 6 ve Hov-Han 117, 2a)

M: Cov zamanından beri.

35) MAN-ŞI-CI-JUNĞ'lar:

Y: Çu'lar tarafından yok edilirler (Hov-Han 117, 2b); Yinğ-şov'un garbında yaşarlardı (Hov-Han 117, 2a); Lyanğ'ın cenubunda umumiyetle Man'ların şehirleri bulunan Huo-yanğ dağları vardı (Dzo-cuan için Du Yü'nün tefsiri); Junğ ve bütün Man'lar, Çu'lara saldırdılar (Dzo, Vın 16).

M: Cov zamanından beri.

36) SAN-MYAV'lar:

Y: İmparator Yav tarafından batı barbarlarını değiştirmek için San- veğ'e sürülürler (Da-Day-Li-ci VII, 62=Wilhelm S.284); İmparator Şun tarafından San-veğ'e sürgün edilirler (Şan-haycınğ 2 = Granet, Danses 1, 242); Şun'ların faziletinin tesiri ile onlara tâbi olurlar (Yen-tye-lun 9, 8b= B. 52); Hun-dun, Tav-tye, Çyunğ-çi'ler San-Myav'dırlar (Gav tefsiri: Huay-nan, H'yu-vu-h'ün); batı-Çyanğ'ları San-Myav'ların muakkıbıdırlar (Hov-Han-şu=TPYL 792, 2a); sürüldükleri San-veğ'in yeri, Veğ nehrinin üst tarafı olacak (Şui - cinğ-şu 40), yahut

Dun-huanğ cenubunda olacak (Şui-cinğ-cu 33): eski San-Myav ülkesi Dunğ-tinğ gölünün solunda ve Pınğ-li gölünün sağında olmuş olacak (Şui-cinğ-cu 29).

B: Şu-cinğ (=Legge 39); Dzo, Cav 1; Can-guo-tsığ 14; Guo-yü, Çu-yü b, Lun-hınğ 19, 2=Forke II, 211. Minğ-dzı 5 a, 3=Wilhelm, S. 284; Cuanğ-dzı 11,2=Wilhelm S. 76; Cu-şu, Şun 36.

D: Burada zikredilen Hun-dun, Tav-tye, Çyunğ-çi adlı varlıklardan, şimdiye kadar anlayabilmiş olduğumuz veçhile, Hun-dun cenubun mitolojisine mensuptur; diğer ikisi şimalin efsanevî varlıklarıdır. Tav-tye, «ubur» dur ve şimalin sığır mitolojisi ile ilgili bulunması muhtemel bulunan sihrî bir hayvandır. En dikkati çeken Çyunğ-çi'dir. Şimali garbî de yaşayan bir hayvan olduğu söyleniyor (Şın-i-ci=TPYL 913, 5b); bu hayvan, bazılarınca kirpi kuyruklu bir sığır, bazılarınca da kaplan manzarası arzeder, kanatları vardır ve bilhassa iyi insanları yer (Yü-cı-tanğ 35, 12 a Şan-hay-cinğ, Hsi-şan-cing'e göre =TPYL 913, 5b ve Huay-nan-tzı, fasıl 4). Bu mânasından sarfınazar, ayrıca da 12 hayvanlık bir seri içinde gözüküyor (Hov-han- şu 15, 4b). Bu seri ile başka bir yerde meşgul oldum (Monumenta Serica V, 234-5) ve bir zodiyak (hayvan devresi) serisi mevzuubahis olması ihtimalinden bahsettim. Sonra, burada geçen kelimelerin, yabancı bir dilin kelimeleri olması muhtemeldir. Bu 12 hayvan No töreninde büyük bir rol oynamaktadır. Bu törenin Türkistan törenleriyle olan yakın ilgilerini, şüphesiz bir şekilde ispata muvaffak oldum («Lokalkulturen im alten China» Cilt I, s. 194' te). İşte bu No töreni To-ba'larda ehemmiyetli bir rol oynardı. Bunlar, bu töreni eski Türkistan tarzına fevkalâde benzer bir şekilde kutlarlardı (bakınız: Veğ-şu 5=S. 1915 a; 108 d =2175d; 109=S.2177b). Bundan maada bu Çyung-çi ismi To-ba'larda insan adı olarak pek nadir olmamak üzere geçmektedir (460 civarında bir Canğ Çyung-çi yaşıyordu: Veğ-şu 6 =S. 1915 c; sonra, Gav-çığ devletinde Çyunğ-çi adlı, Fu-fulo kabilesinden bir adam vardı: Veğ-şu 102=S. 2132 b). To-ba'larda, Çyung-çi kelimesinin, eski Çinde haiz olduğu fena mânayı haiz olmuş olması imkânsızdır (bakınız: yukarıda zikredilen metinleri); buna mukabil, Çyung-çi'nin bu insanların kendilerine ad olarak aldıkları zodiyak adlarından biri olması pekalâ mümkündür. En muhtemel olarak, fikrimce «Köpek» işaretine tekabül etmesi icap eder. Bu nazariye

doğru ise, Türklerin hayvan takviminin varlığı, en geç Milâttan sonra 2 inci asırdan itibaren emin olarak tesbit edilmiş olur.

37) ŞAN-JUNĞ'lar:

Y: Çi derebeyi Şan-Junğ'lara karşı muharebe eder (Çunçyu, Cuanğ 30); Çi, Gu-cu klanına karşı harbeder. onlar Lu'ların yardımını rica ederler. Çi onlardan hazinelerini alır (Şuo-yüan 13, 13b); Çi bunlara karşı şimale çekilir, Lu'lara yardım ricasında bulunurlar (Şuo-yüan 15,13b).

K: Barbar fasulyeleri yetiştirirler (Guan-dzı=TPYL 841,3b).

M: Cov zamanından beri.

38) ŞI-VEĞ'ler:

Y: Pınğ klanına ait, Şanğ sülâlesi idaresinde bir derebeylik (Guo-yü, Cınğ-yü; Dzo, Cav 23, Du tefsiri); derebeylikten çıkarılırlar (Cu-şu, Kunğ-cya 1); derebeyliği tekrar verilir (Cu- şu, Vu-dinğ 50); Veğ derebeyliğinin sâhasında otururlardı (Gu Cye-ganğ: Gu-şı-byen 1, 159 da).

B: Haloun, Tocharer I, 10; Saussure, Origines S. 324 not ve S. 326; Dzo, Cav 29, Lun-hınğ 6,3 Forke=1907, 135-6.

M: Şanğ zamanından beri.

39) TAY-YÜAN-CI-JUNĞ'lar:

Y: Guo kontu onlara karşı yürür, Yü-çüan'ın ötelerine kadar gelir, 1000 at alır (Cu-şu,Î-vanğ 7): Î-vang zamanında (M. E. 888), cezalanarak 1000 den fazla atları alınır. Bunlar eski Çüan-junğ'dırlar (Hov-Han-şu 117, 1 b=Tunğ-cı 195= S. 3119 b); H'üan-vanğ zamanında (782-827) neticesiz harbe girişirler (Tunğ-cı 195=S. 3119 b).

M: Cov zamanından beri.

40) TSAV-VEĞ-CI-JUNĞ'lar:

Y: Zafer kazanır (Cu-şu, Yav 76).

D: Cu-şu tefsiri, bunları Lu-cunğ ile bir tutar.

41) TU-FANĞ'lar:

Y: Şanğ devletinin şimali garbîsinde olması icabeden bir düşman ülkesi (Dun Dzo-bin: Tsay Yüan-peğ-kaydi I, 363 de); Şanğ'ın garbındadır, Cov ülkesi olması icabeder (Cın Mınğ-cya: Yenching Journal XIX, 95 de).

M: Yalnız Şanğ zamanında.

42) TYAV-JUNĞ'lar:

Y: Gayesiz harbeder (Cu-şu, H'üan-vanğ 38 ve Tunğ-ci 195=S. 3119 b). Tyav'ın sahası her halde Cin ülkesinde (bugünkü Şansi'de) olacak (Cu-şu tefsiri).

M: Cov zamanında.

43) VEĞ'ler:

Y: Cov'un yardımcı kavmi (Şu-cinğ, Mu-şı=Hov Han-şu 117, 1 b).

M: Cov zamanından beri.

44) YANĞ-CÜ-JUNĞ'lar:

Y: İ ile Lo ırmağı arasında bunlar vardı (Hov-Han 117, 2a ve Dzo, H'i 11).

M: Cov zamanından beri.

D: İ ile Lo arasında muhtelif barbarları, aynı zamanda Çun-çyu Vın 18 zikretmiştir, onlar burada Lu derebeyi ile ittifak akteder.

45) YEN-CINĞ-JUNĞ'lar:

Y: Cov sülâlesinin Ci-li kontu (M. E. 11 inci asırda) bunlara hücum eder, ve galip gelir (Cu-şu, Vın-dinğ 2 ve Hov-Han-su 117, 1b); yerleri Fın (Şansi'de)' ın kaynağı çevresinde

olacak (Huay-nan-dzığ; Gav tefsiri Fın-yanğ kazası Tay-yüan şehrindedir, der).

M: Cov zamanındanberi.

46) YEN-JIN'lar:

Y: H'ü ve Huay-i'lerle birlikte Beğ'e akın ederler (Cu-şu, Çınğ-vanğ 2); harbe sokturulurlar (Mınğ-dzı 3 b=Wilhelm S. 70 ve Cu-şu, Çınğ-vanğ 3), prensleri Pu-gu'ya naklolunur (Cu-şu, Çınğ-vanğ 5), ülkeleri bugünkü Lu sâhasında olacak (Şuo-vın, k. Yen).

M: Cov zamanından beri.

47) YUNĞ'lar:

Y: Cov'un yardımcı bir boyu (Şu-cinğ, Mu-şı=Hov-Han-şu 117, 1b); Man'ları, Çu'lara karşı sevkederlerdi (Li-ci-cuan= TPYL 785, 1a ve Dzo, Vın 16); bugünkü Kui-cov'da (Şarkî Sı-çuan) bulunmuş olacak (İ-tunğ-çı 397,1a).

M : Cov zamanından beri.

38) YİN-JUNĞ'lar :

Y : Honan dağlarının şimalinde (Hov-Han 117,2 a); yurtları Şanğ-lo'dan şarka doğru Lu-hun ötelerine kadardır (Dzo, Ay 4, Du Yü'nün tefsiri); Han ve Veğ derebeyleri tarafından yok edildiler, bakiyeleri garpta Lunğ'a (Şensi) doğru kaçarlar (Hov-Han 117,2 b).

M : Cov zamanından beri.

49) YÜ-İ'ler :

Y : Güneş nâzımı H'i. Yü-i'lerle beraber olacak (Hov-Han 115,1 a; Şu-cinğ, Yav-dyen'e göre).

D : Cu-şu (H'ya-hov-Hyanğ 7), bir elçi heyeti gönderen, başka türlü yazılmış Yü-i zikreder. Bunlar belki aynı kavimlerdir.

50) YÜ-VU-JUNĞ'lar :

Y : Cov tarafından mağlûp edilirler (Cu-şu, Tay-dinğ 4 = Hov-Han 117,1 b).

M : Şanğ zamanından beri.

51) YÜAN-İ'ler :

Y : Onlara derebey rütbesi verilir (Cu-şu, Di-dya 21)

M : H'ya zamanından beri.

52) YÜN'ler :

Y : Gua-cov'da oturan kötü klan (Dzo, Cav 9); atalari San-myav'larla birlikte San-veğ'e sürüldü (Du Yü tefsiri: Dzo, Cav 9). Veğ ve Jui nehrinin sâhasında yerleştirilirler (Hov-Han 117,2 a).

D : Yin-Junğ'ların ataları olaçaklar (Hov-Han 117 tefsiri).

SON

Etnologların karşılaşacakları güçlükler, bütün kültür grupları hakkında malûmatın fevkalâde az bulunması ve fakir materyallerden doğru dürüst tasvirde bulunulmıyacağı meselesidir. Tabiî Çinlilerin yaptıkları tasvirler mükemmel değildir, mükemmel olması da istenemez. Fakat bize bildirdikleri şeylerde hususî bir mâna saklıdır ve bunlar kendine yontar şekilleriyle, iki misli kıymetli dir. Tabiî bunlarda başka milletlerde görüldüğü gibi, yabancı kültürlerin kendi kültürlerinden farklı ve o kültür için tipik olan bir takım emareler gösterirler, farklı olmıyan emareleri ise göstermezler. Biz de tetkiklerimizde aynı hatayı işleriz. Meselâ ekim şekilleri aynı olan ekinci boylardan bir grubu tek başına tetkik edersek, her boyda kendine has bazı küçük farklar ortaya çıkarırız. Umumî olarak ekim şekli diğer boylarda da bulunabilir, fakat bütün boylarda müşterek olduğuna dair hususî ve tam bir tafsilde bulunulmıyor. Bunu gözümüz önünde tutarsak Çin materyallerinin göründüğünden daha zengin ve daha kıymetli olduğu görülür.

Biz buradaki kültür tiplerinin çoğunu, bugünden başlıyarak yuvarlak hesapla 2000, en fazla 3000 yıl evvelinden itibaren takip edebiliyoruz; bu cihetten, «bir kavmin keşfinden itibaren mazisi hakkında 300 yıldan daha ileri hiç bir materyal bulunmaz», diyen etnologları kıskandıracak bir vaziyetteyiz.

Biz, burada tek tük değişiklikler göstermekle beraber yine kendine has emareler gösteren 2000 veya 3000 yıl öncelerine ait bulduğumuz kültür gruplarını gösterebileceğiz. Bu

sefer de, bu grupların tasvirleri hususundaki faraziyelerle daha iyilerini elde etmeğe çalışmalıyız. Gösterdiğimiz grupların yerleşme sâhalarını da umumiyetle 2000 yıl ötelerine kadar takip edebiliyoruz.

Muhaceretleri de biliyoruz. Muhaceretler hakkındaki faraziyelerle daha evvelki zamanları elde edebiliriz. Bütün bunlarla beraber Doğu Asya etnolojisini diğer cihetlerde tamamiyle prehistorik olan zamana kadar tetkik edebiliriz ve materiyallerimizi prehistorik materiyallerle bağlıyabiliriz. Tarihten önceki hâdiselerle etnoloji arasında pek az bir boşluk bulunur. Bununla beraber, elimizdeki materyallerden bir kaç başka netice çıkarmayı deneyeceğiz. Bu hükümler, kültür gruplarının nasıl teşekkül ettikleri ve birbirine hangi münasebetle benzediklerinin cins ve hali üzerinde duracaktır. Netekim bu hükümlere, münferit grupların materyallerinin tertibinde işaret edilmiştir. Tabiî bu hükümler yalnız faraziyelerdir, fakat nisbeten emin olduklarını zannediyorum.

Bir defa Han zamanından evveline ait materyaller mevcut olup Milâttan önce 8 inci yüz yıla kadar, fakat bazen 12 nci yüz yıla kadar dayanır. Bu zamanlardaki münferit kültür grupları da toplanır, yalnız bu gruplar için hemen hiç bir kültür materyalı mevcut olmadığından, okadar emniyetli bir esasa dayanmaz. Bu grupları sonraki grupların materyaline göre en az 600 sene evveline kadar uzanan sonraki zaman gruplarına bağlamayı denedik. Tabiî bu deneme neticesi tanı emniyet edilecek şekilde olmayıp ihtiyatî ve ihtimallidir.

Ben burada muhtelif kısımların sonunda yaptığım hülâsalarda söylenen şeyleri tekrarlamak istemiyorum, yalnız bir defa daha toptan bir göz gezdirelim:

Çin'in şimalinde müstakil iki eski gültür biliyoruz. H'yunğnu'ların at yetiştiren, Su-şın'ların domuz yetiştiren kültürü; bunlar daha geniş ve büyük miktarda kendilerine has ayrılık emareleri gösterirler. Bir kaç tarihî emin vesikaya göre her iki kültür, Milâttan önce birinci 1000 yılın başlangıcına kadar geriyi tebarüz ettirir. Bu iki kültür arasında daha iki kültür, Dunğ-hu ve Şı-veğ kültürleri, bulunur. Bunlar, kısmen biri ile kısmen de diğeriyle münasebettar emareler gösterirler. Dunğhu kültürü de Milâttan önce takriben 8 inci yüz yıla kadar

dayanan esaslara bağlı görünür. Biz, Dunğ-hu ve Şı-veğ kültürlerini H'yunğ-nu ve Su-şın'ların birbiriyle temasından (belki birbirine geçen başka unsurlar da vardır, bunlar henüz sabit değildir) doğan karışık bir kültür olarak almak isterdik. Dunğ-hu'ların doğuşu en az Milâttan önce birinci bin yılın başlarında vukubulmuştur; Şı-veğ'ler her halde daha geç ortaya çıkmış olacaklar.

H'yunğ-nu gruplarının kültürünün bir Türk kültürü ve menşe bakımından kendilerine has dillerinin Türk dillerinden biri olduğuna kanaatımız tamdır; Su-şın gruplarının da kendilerine has kültürü Tunguz kültürüdür ve en eski dili Tunguz dillerinden biri olacaktır Dunğ-hu ve Şı-veğ'ler (fikrimize göre) Moğol dillerine göre konuşmuşlardır. Filhakika Moğol dili Türk ve Tunguz dilleri arasında olan hususî bir dil grubu olarak alınmaktadır.

Kanaatimize göre Kora kültürleri de katiyen saf kültür değildir. Bunlar kuvvetli ve bir çok safhalar geçirmiş Su-şın kültürü tabakasından, belki de «eski Asya kültürü» unsuru ile cenup (Yüe) kültürünün unsurlarından Dunğ-hu'lar gibi H'yunğ-nu unsurlarından doğdular. Dolayısiyle Kora dillerinde de Türk ve Tunguz dilleri ile akrabalık aranır, fakat en az bir dil unsuru daha farzolunması lâzımgelir.

Mesele şudur : Bir «ana Çin kültürü yaşamış» mıdır? Öyle bir kültür ki bu küçük sahada, bittabi küçücük bir kavim grubu tarafından inkişaf ettirilmiş ve bu kadar geniş yayılmağa muvaffak olacak ve - gerçekten vaki olduğu gibi - etraftaki bütün yabancı kavimleri tamamen kendi kültürü ile örtüp değıştirecek kadar yüksek bir seviyeye ve bu derecesinde kuvvete malik olsun? Yoksa, yüksek Çin kültürü ve ilk Çin kavmi, bir kaç sınır boyu kültürünün karşılıklı olarak üstüste gelmesinin bir mahsulü müdür? Bu takdirde, üstüste gelme vetiresinin neticesi olarak, sonradan kendilerini göstermiş olan kuvvetler serbest olmuş olabilirler.

Birinci imkân iki imkânı daha doğurabilir: a) «İlk Çinliler» yabancı ırk ve kültürden geçmemişlerdir; b) «Eski Çinliler», civarlarında oturan sınır boyu kavimleri kültürleri yanında hususî bir kültür grubudurlar. Her iki halde de «Ana Çin kültürü» nün, çevre sakinleri kültüründen esaslı noktalarda farklı

olduğu isbat edilmelidir.

Aynı zamanda, bu farkların sınır boyu kültürlerinden bir yahut bir kaçının üstüste gelmesi ile şu veya bu kültür mahsulünün bir eseri olarak meydana çıkmamış olduğu gösterilebilmelidir.

Diğer imkânda, bu otokton ilk Çinlilerin içinde bu kadar büyük enerjinin ve kuvvetin neden bulunduğunu isbat etmek ayrıca gerekir. Kültür bakımından daha yüksektirler de ondan gibi sırf maddî olan bir izah, meselâ ırk bakımından daha istidatlı olmaları gibi de - kifayet etmez, çünkü o zaman istidadın isbatı lâzımgelir. Eğer ilk Çinlilerin bu en eski kültürü başka bir yerde, meselâ eski Ön Asya kültürleriyle temas neticesi hasıl olmuş olsaydı, böyle bir üstünlük mevcut olabilirdi. Fakat bunun da isbatı gerekir. Göçün vukubulduğu gösterilemezse (ve şimdiye kadar bu hususta hiç bir teşebbüs muvaffak olmamıştır; ancak bazı tesirler muhtemel kılınabilmiştir, o kadar), başka kavimlerle etrafı sarılmış, Honan'da bulunan bu küçük kavmin nasıl olup ta kendiliğinden bir üstünlük yaratabilmiş olduğu, pek anlaşılamaz. O halde, bu en eski kavmin, ayrıca kabiliyetli olduğu faraziyesi ile işlemek lâzımgelecektir Bu bana tehlikeli bir faraziye olarak görünüyor. Çünkü Çin tarihinin seyrince, eski nüveden olan insanlar, eski sınır boyu kavimleri sâhasındaki insanlardan kabiliyet bakımından hiç bir veçhile daha üstün olarak temayüz etmiyorlar. Fakat üstünlüğün, yabancı tesirler bu en eski kavim üzerinde müessir olmuş, ve etraftakilere müessir olmamış diyerek, izahı isteniyorsa, o zaman bu yabancı tesirlerin, kültürleriyle tanımış olduğumuz - yabancılarla çepçevre sarılmış olan bu kavme gelmiş olmasına akıl erdirilemez.

Şimdiye kadar kuvvetle muhtemel olduğu gösterilememiş olan göç faraziyesini bir yana bırakırsak, yüksek Çin kültürünün, burada tasvir olunan kenar kavimleri kültürlerine üstünlüğü başka sebeplerden ileri gelmelidir.

Başka üstüste gelme vetirelerinden - hattâ kendi kültürlerimiz içinde vukua gelen üstüste gelmelerden - biliyoruz ki, bu vetire, ruhî bir gerginlik yaratır, karışmış guruplar arasında bir nevi rekabete yol açar ve bu gerginlikler, etnik karışma vukubulduktan sonra fertlerin içinde yaşamıya devam eder; karışık kültürlerin kendi aralarında muvazenet bulması,

yahut yeni bir birlik içinde yeniden şekil bulması temayülü (ilelmerkez temayül), kendi kültürünü muhafaza ve yabancı kültürü kendi kültürünün şekline sokmağa zorlayarak temayülü (anilmerkez temayül) yanında mevcut olursa, gerginlikler kültür mahsulünde ifade bulurlar. Bu gerginlikler müsbet ve verimli olarak tesir edebilir, çok daha yüksek yeni bir kültüre götürebildikleri gibi, menfi ve yıkıcı da tesir edebilir ve inhitata götürebilirler. Bu, birbirlerine karışan kültürlere ve bunların birbirlerine uymak derecesine bağlıdır.

O halde, yüksek Çin kültürünün böyle bir yahut bir kaç üstüste gelme vetiresinin mahsulü olduğunu kabul edersek, o zaman, bu yeni kültürün zindeliği ve iç enerjisi hakkında bir izah ta bulmuş oluruz. Hem o zaman en yakınlarda bulunan sınır boyu kavimleri kültürlerinin yayılması ve temsilindeki çabukluk, gayet başit olarak, şöylece izah edilir : sınır boyu kavimleri kültürlerine ait unsurlar, bu yeni kültürün içinde bulunmaktadır; yeni kültür, yerli kültürlerin parçalarından hasıl olmuştur; bunlar da önce aralarında, başka sınır kavimleri kültür parçaları ile üstüste gelmişlerdir. Sınır boyu kavimleri yeni kültürü yabancı olarak duymıyor (bu gibi psikolojik noktalar çok mühimdir), bilâkis sınır boyu kavimlerinin her biri yeni kültürü, kendisinin eski kültürünün devam ettirilmiş şekli olarak hissediyor. Onun içindir ki onlarda, bu yeni kültürü kabul etmeğe büyük bir istidat var; onun içindir ki o bu kadar çabuk yayılabiliyor. Bütün bu noktalara burada, sınır boyu kavimleri kültürlerinin incelenmesinden çıkan neticeler münasebetiyle, hafifçe temas etmek istiyoruz. Meseleler, daha büyük münasebetlerin içinde olarak, " Lokalkulturen im alten China „ adlı eserimizde (1) yeniden ele alınacaktır.

---

(1) Leiden ve Peking 1942-1943, iki cilt.

E k l e m e

Şimal Asyası kavimlerinin Çin kaynaklarına göre kabîle isimleri .

İlişik listelerde 1000 den fazla kavim ve kabîle ile aile adı toplanmıştır ki bunlar Çin kaynaklarında bulunmakta ve Çin'in şimalindeki kavimlere taallûk etmektedir. Adlar, kaynakların verdikleri şekil ve nizamda gösterilmiştir. Bunlar, malûm olan adların hepsi değildır, metinlerde dağınık halde de adlar vardır ki, onlar burada zikredilmemişlerdir. Burada yalnız tanınmış yahut nisbeten tanınmış ve gruplara toplanmış olanlar vardır. Bazı adların yazılışı kat'î olarak tesbit edilmemiştir. Adların çoğunun aidiyetleri henüz şüpheli yahut meçhuldür. Biz burada her nevi nazariyeden uzak durduk. Adları, şimdiki araştırmalara faydalı olabilecek bir malzeme olarak sunuyoruz. Burada zikredilen kabîle ve klanların çoğu üzerinde henüz çalışılmamıştır. Ekseriya bunlara dair pek az malzeme mevcuttur.

Avrupa literaturunda (bilhassa E. Chavannes'ın araştırmasında), kabîlelerin bir kısmı işlenmiş yahut zikredilmiş olduğundan, biz mukayeseleri kolaylaştırmak için İngiliz transkripsiyonunu muhafaza ediyoruz. Bu İngiliz transkripsiyonu, kitabın sonunda olan transkripsiyon tabelâsının yardımıyle kolayca Türk transkripsiyonuna tahvil edilebilir.

A

Çincenin İngiliz diliyle transkripsiyonu'nu türkçeye uydurma usulünü gösterir tahvil (transcomposition) tabelâsı

MÜLÂHAZA : Şimalî Asya kavimlerinin kabîle isimlerinde ingilizce transkripsiyonu muhafaza edilmiştir; halbuki kitapta türkçe transkription baştan başa kullanılmıştır. Böyle hareket edilmesinin sebebi, zikrolunan kavimlerden bir takımları hakkında Avrupa dillerinde yazılmış araştırmalar mevcut olmasıdır, hem Türk okuru, sırf ilmî bakımdan kullanılmak üzre yapılmış bu listede, adları İngiliz tarzında görünce kolayca tanıyacaktır.

Çincede sesler bir kanuniyete uygun olarak tevzî edilmiş olduğundan, bunlar bir tabelâ şeklinde tanzim olunabilirler (Tb. 1). Sol sütunda ise sonsesler bulunur. Her defasında, İngiliz tarzında yazılmış sonses'in yanına Türk tarzında yazılışı konmuştur; bunun gibi, İngiliz tarzındaki önses'in yanına Türkçesi konmuştur. Bir haçla işaret edilmiş mürekkep sesler mevcuttur; işaretsizler mevcut değillerdir. Bazı müellifler, çerçeve içine alınmış sütunlar içinde, ch (ve ch') yi, eski telaffuzlara dayanarak, k (ve k') ile ts (ve ts') ye ayırırlar. Gene çerçeveli sütunlar içinde hs'i, h ile s'e ayırırlar. O zaman, boş sütunlara tekabül eden seslerin konması lâzımdır.

B

Fransızca yazılışın türkçeye çevirmek için tahvil (transcomposition) tabelâsı

MÜLÂHAZA: Bu listeyi veriyoruz; çünkü türkçe yazılmış kitaplardan bir çoğu fransızca tarzda yazılmış Çin kelimeleri

ihtiva etmektedir (meselâ Fransız tarzında T'ou-kiue olarak tesbit edilmiş ve Tu-cüe okunması gereken kelime Tokyo olarak okunmaktadır). Bu tabelâ yardımiyle türkçe doğru telaffuz tesbit edilebilir.

(凸) ile işaretlenmiş olanların bin yıldan beri ayni önses'leri vardır: c yahut ç (k, k', ts, ts' olacağı yerde); (♠) ile işaretlenmiş olanlar da (h yahut s yerine) h' lıdır. Bu tarzın İngiliz tarzından başka farkları, fransızca transkripşiyonun yüksek çinceye değil, bir dialekte dayanmasından ileri gelmektedir.

İçindekiler :

1. Türklere bağlı boylar

(5 - 9 uncu asırda)

(bk. Tablo No. 1)

1.	A-hsi-chi	Nu-shih-pi grubundan bir boy
2.	A-lang-ni	(Alanlar ?)
3.	A-li-shih	Türkeş boyu
4.	A-pa	Tölös boyu
5.	A-pu-sih	» »
6.	A-tieh (Ho-tieh, Hsieh-tieh)	» » (= Ediz ?)
7.	A-wu-tso (A-wu-ho, A-wu-shan)	Uygur »
8.	Ai-yeh-wu	Tölös »
9.	Ch'i-pi	» » (= Korbar ?)
10.	Ch'ieh-mi	(?)
11.	Ch'ieh-tso	Ting-ling'lerin kuzeyinde bir boy
12.	Chih-she-ti	Türk boylarından
13.	Ch'ih-sih	Karluk boyu
14.	Chü-ch'üeh	Türk (?) boylarından
15.	Chü-lo-po	Uygur (?) » (= Kurabîri ?)
16.	Ch'u-mi	Türk » (= Çumul ?)
17.	Ch'u-mu-k'un	Tu-lu boylarından
18.	Chü-pi-shih	Türkeş »
19.	Ch'u-yüeh	Türk »
20.	Fu-li-chü	Tölös »
21.	Fu-lo-pu	Tölös »
22.	Ho-sa-k'o	Kazaklar
23.	Hsieh-yen-t'o	Sir-Tarduşlar

24. Ho-lan	Kuzey Ordos'ta bir boy (**Alaca**?)
25. Hsi-chieh	Tölös boylarından
26. Hsi-su	Türk »
26a. Hsi-yeh-wu	Uygur »
27. Hsieh-sa	Türk »
28. Hsin-li	Mao-tun'un yendiği boy
29. Hu-hsieh	Tölös boyu
30. Hu-lu-wu	Türk boylarından
31. Hu-tu-ko	Uygur »
32. Hu-wen-su	» »
33. Hun	Tölös »
34. Hun-yü	Hsiung-nu'lar kuzeyinde bir boy
35. Hun-yü	Mao-tun'un yendiği kavim
36. Huo-hsün	Türk boyu ?
37. I-chih	(Orta Asya'da bir memleket)
38. I-fu-ti	T'u-yü-hun'ların kuzeyinde bir kavim
39. Ko-hsi	Türk boyu ?
40. Ko-k'un	Mao-tun'un yendiği kavim
41. Ko- sa	Uygur boylarından
42. Ko-shu	Türkeş »
43. Ku-li	Baykalın kuzeyinde bir kavim
44. Ku-li-kan	Türk boylarından
45. Ku-su	» »
46. Ku-lun-wu-ku	Tölös »
47. Kung-yüeh	Türk boyu ? (= Kungur ?)
48. Lou-fan	Kuzey Çinde (Shansi'de) bir boy.
49. Mao-hsieh-hsi-ch'ih	Uygur boylarından
50. Mo-lo (Mo-la)	Karluk boylarından
51. Mo-ko hsi-ch'i	Eski Uygur boyu
52. Mo-ho	Türkeş »
53. Nu-erh-kan	Türk boyu ?
54. Nu-shih-pi	» »
55. Pa-sai-kan	Nu-shih-pi boylarından

56. Pa-yeh-ku	Tölös boylarından (= Bayırku)
57. Pai hsi	» »
58. Pi-shih	Türk boyu?
59. P'o-fu	Karluk boyu
60. Po-ma	Türklerin kuzəyinde bir boy (= Alaca)
61. P'u-ku	Tölös boylarından (= Bäkü ?)
62. P'u-lei	T'ien-shan'da bir boy, sonraki A-wu
63. Pu-tu-ken	Hun'ların boyu
64. Sha-t'o	Türk boylarından
65. Shang-k'o-ku	Hsien-pi boyu
66. She-pi	Türk boyu ?
67. She-she-t'i	Tu-lu boylarından
68. Shu-ni-shih	» »
69. Sih-chieh	Tölös boylarından (= Šîkari ?)
70. So-ko	Türkeş »
71. Su-lu-chieh	Tölös »
72. T'a-shih	Karluk »
73. To-lan-ko	Tölös » (Telengut?)
74. Ts'u-lung-hu	» »
75. T'u-ch'ih-shih	Türkeş'ler
76. Tu-po	Tölös boylarından
77. T'u-lu-wu	Uygur »
78. Tu-lu	Bati Türklerinden bir boy grubu
79. T'ung-lo	Tölös boylarından (= Tongra ?)
80. Wei-ho	» » (= Uigur ?)
81. Wu-chieh	Hsiung-nu'ların yendiği kavim
82. Yao-lo-ko	Eski Uygur boyu (= Yağlakar ?)
83. Yao-wu-ko	Uygur boyu (= Yao-lo-ko ? veyahut = Yabutkar)
84. Yen-mien	Tölös boylarından (= Emin ?)
85. Yüan-ho	» »

Tablo No. 1 : Türk boyları

1 阿悉吉
2 阿狼尼
3 阿利施
4 阿拔
5 阿布思
6 阿跌 (訶咥 趺跌)
7 阿勿嘀(阿勿嘀)
8 愛耶勿
9 契苾
10 且彌
11 且末
12 執舍地
13 熾俟
14 具闕
15 俱羅勃
16 處密
17 觸木昆
18 車鼻施
19 處月
20 伏利且
21 費羅步
22 哈薩克
23 薛延陀
24 賀蘭
25 奚結
26 奚素 a 奚邪勿
27 斜薩
28 新犂
29 斛薛
30 胡祿屋
31 胡咄葛
32 斛嗢素
33 渾
34 渾窳 (灌窳)
35 渾庾
36 火尋
37 移支
38 乙弗敵
39 哥係
40 隔昆
41 葛薩
42 哥舒
43 骨利
44 骨利幹
45 姑蘇
46 骨侖屋骨
47 弓月
48 樓煩
49 貌歌息訖
50 謀落 (謀剌)

51 莫賀
52 貊哥息訖
53 弩耳干
54 弩失畢
55 拔塞幹
56 拔野古
57 白霫
58 卑失
59 娑匐
60 駁馬
61 僕固
62 蒲類
63 步度根
64 沙陀
65 尚可孤
66 射脾
67 攝舍提
68 鼠尼施
69 思結
70 索葛(娑葛)
71 蘇路羯
72 踏實
73 多覽葛
74 促隆勿
75 突騎施
76 都播(都波)
77 啒羅勿
78 都陸
79 同羅
80 韋紇
81 烏揭
82 藥羅葛
83 藥勿葛
84 咽麵
85 袁紇

T'o - pa boyları

[M. S. 386 - 549]

(bk. Tablo No. 2)

(Wei-shu 113'e göre; metnin yazı hataları tashih edilmemiştir. Meselâ bir 'hou', 'sih' manasına gelebildiği gibi aksi de vaki olabilir).

1.	A-fu-yü	(yahut A-fu-kan)
2.	A-lu-huan	
3.	A-tan	
4.	Chan-ch'ih	Garbî T'o-pa
5.	Ch'e-kun	T'o-paların asıl kabîlesi
6.	Ch'i-chin	
7.	Ch'i-fu	
8.	Ch'i-kan	Garbî T'o-pa
9.	Ch'i-li	
10.	Ch'i-lien	(Karşılaştır «ch'i-lien» =sema; Hsiunğ-nu'larda)
11.	Ch'i-lo	
12.	Ch'i-lu	Garbî T'o-pa
13.	Ch'i-lü	
14.	Ch'i-men	
15.	Ch'i-nu	Şimalî T'o-pa
16.	Ch'ieh-pi	
17.	Ch'iu-lin	
18.	Ch'iu-mu-ling	
19.	Ch'iu-tun	T'o-baların asıl kabîlesi
20.	Ch'u-lien	
21.	Ch'ü-chin	Garbî T'o-pa
22.	Ch'u-ta-yü	
23.	Erh-mien	
24.	Fu-lien	Garbî T'o-pa

25. Fu-lü	
26. Ho-erh	
27. Ho-chi	Garbî T'o-pa
28. Ho-chu-hun	Şimalî T'o-pa
29. Ho-ho	
30. Ho-hou	Garbî T'o-pa
31. Ho-hsi	Şimalî T'o-pa
32. Ho-jo	
33. Ho-kan	
34. Ho-ku	T'o-paların asıl kabîlesi
35. Ho-lai	
36. Ho-lan	Şimalî T'o-pa (bak. Chav. Doc. S. 56)
37. Ho-lou	
38. Ho-pa	
39. Ho-tan	
40. Ho-tou-ling	Cenubî T'o-pa
41. Hou	T'o-paların asıl kabîlesi
42. Hou-mo-ch'en	Cenubî T'o-pa
43. Hsi-tou-lu	
44. Hsiu-liu-chin	(=Su-liu-chin)
45. Hsü-pu	(Eskiden bir Hsiung-nu oymağı)
46. Hu-ku-k'ou	
47. Hu-ti-yü	T'o-paların asıl kabîlesi
48. I-chan	(Karşılaştır «Î-fu-ti», T'u-yü- hun'ların şimalinde
49. I-fu	yaşayanlar)
50. I-lou	T'o-paların asıl kabîlesi (Karşılaştır «Î-lou», Tunguzlar s. 35)
51. I-na-lou	Şimalî T'o-pa
52. I-tou-chüan	
53. Jo-k'ou-yin	
54. Jo-kan	
55. Ju-lo	
56. Kai-lou	Cenubî T'o-pa
57. Ko-pa	

58. Ko-ti-yen	
59. K'u-ju-kuan	Şimalî T'o-pa
60. K'u-ti	Cenubî T'o-pa
61. Mo-lu	
62. Mo-lu-chen	
63. Mo-na-lou	
64. Mo-yü	(bak. s. 47)
65. Mou-chüan	Cenubî T'o-pa
66. Mu-jung	Cenubî T'o-pa (bak. s. 47)
67. Na	
68. Pa lieh	
69. Pi-kan	
70. P'i-lou	
71. Po-lüeh	
72. P'o-to-lo	Garbî T'o-pa
73. P'u	Asıl kabîlesi, T'o-palarda
74. P'u-lou-ju	
75. P'u-hsi	
76. P'u-lan	
77. Pu-liu-ku	
78. Pu-lu-ken	Garbî T'o-pa
79. Shih-lien	
80. Shih-lou	
81. Shih-pen	
82. Shih-t'u	
83. Shih-yün	
84. Shu-lo-yü	
85. Sih-chi	
86. Sih-fu-chin	
87. Sih-li-fa	
88. Sih-nu	Garbî T'o-pa
89. Su-ho	
90. Su-li	
91. Ta-hsi	T'o-paların asıl kabîlesi

92. T'a-lu	
93. Ta-mo-kan	
94. Ta-po	Garbî T'o-pa
95. T'ai-lo-chi	Cenubî T'o-pa
96. Tieh-yün	
97. T'o-lo-pa	
98. T'o-pa	T'o-paların asıl kabîlesi (ve Moğol oymağı)
99. T'u-fu-lu	
100. T'u-hsi	
101. Tu-ku	
102. Tu-ku-hun	Garbî T'o-pa
103. T'u-nan	
104. T'u-yü-hun	
105. Wei-ch'ih	Garbî T'o-pa (krş. s. 107)
106. Wu-p'en	Garbî T'o-pa
107. Wu-shih-lan	
108. Wu-huan	(krş. s. 48)
109. Wu-lo-lan	Şimalî T'o-pa (Karşılaştır: Wu-lo-hou, s. 39)
110. Wu-niu-yü	
111. Wu-yin	(krş. « wu-yin » = ev, T'o-pa'larda)
112. Yo-lien	Cenubî T'o-pa
113. Yo-tu-chen	Şimalî T'o-pa
114. Yü	
115 Yü-fu	Şimalî T'o-pa
116. Yü-hun	(Karşılaştır: T'u-yü-hun, No. 104)
117. Yü-wen	Şarkî T'o-pa (bak. s. 88)
118. Yüan-lai	Garbî T'o-pa
119. Yüeh-lo	Şimalî T'o-pa (belki: Yüeh-chin).

Tablo No. 2: T'o-pa boyları

1	阿伏于(阿伏干)	26	賀兒
2	阿鹿桓	27	和稽
3	阿單	28	渴燭渾
4	輾遲	29	賀葛
5	車焜	30	渴侯
6	奇斤	31	紇奚
7	乞扶	32	賀若
8	叱干	33	紇干
9	叱利	34	紇骨
10	其連	35	賀賴
11	叱羅	36	賀蘭
12	叱盧	37	賀樓
13	叱呂	38	賀拔
14	叱門	39	渴單
15	叱奴	40	紇豆陵
16	解枇	41	侯
17	丘林	42	侯莫陳
18	丘穆陵	43	奚斗盧
19	丘敦	44	宿六斤
20	出連	45	須卜
21	去斤	46	胡古口
22	出大汗	47	庫地干
23	尒綿	48	乙旃
24	弗連	49	乙弗
25	副呂	50	伊婁

51 一那蔞
52 壹斗眷
53 若口引
54 若干
55 如羅
56 蓋樓
57 柯拔
58 可地延
59 庫褥官
60 庫狄
61 莫盧
62 沒路真
63 莫那婁
64 莫輿
65 茂眷
66 慕容
67 那
68 拔列
69 馝邗
70 匹婁
71 撥略
72 破多羅
73 普
74 普陋茹
75 薄奚
76 僕蘭
77 步六孤
78 步鹿根
79 是連
80 是樓
81 是賁
82 尸突
83 是云
84 樹洛干
85 俟幾
86 俟伏斤
87 俟力伐
88 俟奴
89 素和
90 素黎
91 達奚
92 沓盧
93 大莫干
94 達勃
95 太洛稽
96 牒云
97 他駱拔
98 拓拔
99 吐伏盧
100 吐奚

101 獨孤
102 獨孤渾
103 土難
104 吐谷渾
105 尉遲
106 嗢盆
107 嗢石蘭
108 烏丸
109 烏洛蘭
110 勿切于
111 屋引
112 宥連
113 郁都甄
114 庾
115 羽弗
116 谷渾
117 宇文
118 宪賴
119 越勒

3. Ch'i-tan boyları (10 - 13üncü asırda)

(bk. tablo No. 3)

1.	Ao-li	Ch'i-tan'ların Hsi grubundan bir boy
2.	Ao-li-mi	Eski memleket, Ch'lara ait.
3.	Ao-wei	Ch. ların I-shih ve Ch'ü-te guruplarının kabîle kısmi Eski Hsi'ler.
4.	Ao-yen Nü-chen	Bilâhara Ch. kabîlesi. Eski Nü-chen.
5.	Ao-yenT'u-chüeh	» » » » T'u-chüeh (Türkler).
6.	Ch'ang-pai-shan	Ch. ların yarım vasal kabîlesi
7.	Chi-chieh	Yao-nien gurubu kabîlesi (başka şekli : Mo-chieh)
8.	Chieh-ti	Bilâhara Ch. kabîlesi, eski T'ang-ku.
9.	Ch'u-li	Ch. ların Hsi grubu kabîlesi (bak. Mahan, Ch'u-li)
10.	Ch'ü-t'e	Ch. kabîlesi
11.	Chui-chin	Ta-ho gurubu kabîlesi
12.	E-p'u-kua	Bilâhara Ch kabîlesi
13.	Fen-wen	Ta-ho grubunun kabîlesi
14.	Fu	» » »
15.	Fu-fo-yo	Eski Ch. kabîlesi
16.	Ho-la T'ang-ku	Bilâhara Ch kabîlesi, T'ang-ku'dan müteşekkil
17.	Ho-pien	Ta-ho gurubu kabîlesi
18.	Ho-shu	Bilâhare Ch kabîlesi, eski esirler (= Ko-shu).
19.	Ho-ta-ho	Eski Ch kabîlesi
20.	Hsi (-wang)	Muahhar kabîle birliği
21.	Hsi-wan-tan	Eski Ch kabîlesi [veyahut Fan-wantan]
22.	Hsi-wu	Yao-nien gurubu kabîlesi (yahut : Eski kabîle)
23.	Hsieh-t'e	Bilâhara Ch kabîlesi. İlk Uygurlar
24.	Huang Shih-wei	Shih-wei kabîlesi, bilâhare Ch'a aitti ve T'u-lü-pu ismindeydi.
25.	Hui-hu	Ch'ların yarım vassalı (Uygurlar)
26.	Hui-pa	» » »

27. I-shih	Ch kabîlesi
28. I-shih-huo	Yao-nien gurubu kabîlesi (= I-shih-yü)
29. I-shih-i	Shen-mi » » (Devlet dayısı gurubu) Liao-chih'e göre : I-shih-yü : Eski Ch kabîlesi
30. I-tien nü'chen	Bilâhara Ch kabîlesi, Nü-chen'da müteşekkil
31. Jih-lien	Eski Ch kabîlesi
32. Jui-hsi	Ta-ho gurubu kabîlesi
33. Kan-t'u-wan Wu-ku	Bilâhara Ch » Wu-ku'dan müteşekkil
34. Li	Eski Ch kabîlesi
35. Liu-yüan	Muahhar kabîle
36. Mei-chih	Hsi gurubu kabîlesi
37. Mei-ku-hsi	Bilâhara Ch kabîlesi, T'ang-ku'dan müteşekkil
38 Mo-chieh	Eski Ch kabîlesi (= Chi-chieh)
39. Na-hui-chi	Yao-nien gurubu kabîlesi (Liao-chih'e göre : [illegible]ei hui-chi, eski Ch kabîlesi)
40. Na-wei	Yao-nien gurubu kabîlesi (Liao-chih'e göre : Eski Ch kabîlesi
41. Nan-K'o	Bilâhara Ch kabîlesi (cenubî K'o)
42. Nan T'ang-ku	» » », eski T'ang-ku (cenubî-T')
43. Nieh-la	Ch kabîlesi
44. No-ch'iT'ang-ku	Bilâhara Ch kabîlesi, eski T'ang-ku
45. Nou-wan-kua	» Sa-li-ko gurubunun Ch kabîlesi, eski Hsi
46. Nu-ku	Nieh-la-Ch'ların bir kısmı
47. Pa-li	Hsi-mi gurubu kabîlesi, bilâhara Devlet dayısı gurubu (bak Toba : Pa-li)
48. Pei-K'o	Bilâhara Ch kabîlesi (şimalî K'o)
49. Pei T'ang-ku	» » », şimalî T'ang-ku
50. Pei Ti-lieh	» » », Ti-lieh'den müteşekkil
51. P'en-nu-li	Eski memleket, Ch'lara tabi
52. P'i-ch'i	» Ch kabîlesi
53. Pi-ku-te	Bilâhara Ch'lara mensup kavim
54. P'in	Ch kabîlesi
55. Pin-mo	Yao-nien gurubu kabîlesi (başka şekli : Tien-mo)
56. Po-sih-Pi-ku-te	Bilâhara Ch kabîlesi, Pi-ku-te'den mütesekkil

57.	Po-te	Ch'ların Hsi gurubu kabîlesi
58.	P'ou-a-li	Eski memleket, Ch'lara ait
59.	P'u-lu-mao-to	Ch'ların yarım vassalı
60.	Sa-li-ko	Bilâhara Ch kabîlesi, eski Hsi
61.	Shao-wa	« » »
62.	Shen-mi	Ch'ların kabîle birliği
63.	Shih-huo	Yao-nien kabîlesi (Liao-chih'e göre: Eski kabîle)
64.	Shih-li	Yeh-lü gurubu kabîlesi (hükümdar gurubu)
65.	Shih-wei	Bilâhara Ch kabîlesi, eski Shih-wei
66.	Shu-che Ta-lu-kuo	» » », » Ta-lu-kuo
67.	Ta-chi	Ta-ho gurubu kabîlesi
68.	Ta-ho	Ch'ların kabîle gurubu, bilâhara hükümdar gurubu
69.	Ta-lu-kuo	Ch'ların P'inî gurubu kabîlesi
70.	Ta-ma Pi-ku-te	Bilâhara Ch kabîlesi, eski Pi-ku-te
71.	Tan-li	Ch'ların Yao-nien gurubu kabîlesi
72.	T'e-li-t'e-mien	Bilâhara Ch kabîlesi
73.	Ti-lieh	Ch'ların yarım vassalı (bak Chin: Ti-lieh nü-ku)
74.	Tieh-la	Ch kabîlesi [=Î-la ?].
75.	Tieh-la-ko	Ch'ların yarım vassalı
76.	Tieh-lu Ti-lieh	Bilâhara Ch kabîlesi, Ti-lieh'den teşekkül etmiştir.
77.	Tieh-ta	Ch kabîlesi, Tieh-la gurubu, eski Hsi (telaffuzu galiba I-ta)
78.	Tien-mo	Eski Ch kabîlesi
79.	To-kui	Bilâhara Hsi gurubunun Ch kabîlesi
80.	Tsu-chieh-li	Eski Ch kabîlesi (başka şekli: Nieh-li-chieh)
81.	T'u-chü	Ch kabîlesi
82.	Tu-huo	Ch'ların Ta-ho gurubu kabîlesi
83.	T'u-liu-yü	Eski Ch kabîlesi
84.	T'u-lu	Bilâhara Ch kabîlesi, eski Yü-ku-nieh
85.	T'u-lü-pu	Ch kabîlesi
86.	T'u-pien	Ch'ların Ta-ho gurubu kabîlesi
87.	Wei-ku	Ch'ların yarım vassalı
88.	Wei-yen T'u-chüeh	Bilâhara Ch kabîlesi, T'u-chüeh'den müteşekkil

89	Wu-ku	Ch'ların yarım vassalı (bak Chinlerin Wu-ku-li'sine)
90.	Wu-ku Nieh-la	(=Wu-ku-Nieh-li) Nieh-la gurubu kabilesi
91.	Wu-t'u-wan	Ch'ların yarım vassalı
92.	Wu-wei	Ch kabîlesi
93.	Wu-yüan	Muahhar kabîle
94.	Yao-chieh	Ch'ların Sa-li-ko gurubu kabîlesi, eski Hsi
95.	Yao-li	Ch'ların Hsi gurubu kabîlesi
96.	Yao-nien	Ch kabîlesi, bilâhara hükümdar gurubu
97.	Yeh-lü	Ch'ların hükümdar gurubu
98.	Yen-mu	Ch'ların yarım vassalı
99.	Yü-ku-nieh	Tabiiyet altına girmiş kabîle, bilâhara T'u-lu ve Wu-ku-nieh'e ayrılmıştır.
100.	Yü-ling	Eski Ch kabîlesi
101.	Yüeh-li-chi	« memleket Ch'lara ait
102.	Yüeh-li-tu	» » » »
103.	Yüeh-wu	Nieh-la gurubunun muahhar Ch kabîlesi

Tablo No. 3: Ch'i-tan boyları

1 奧里
2 奧里米
3 奧隗
4 奧衍女眞
5 奧衍突厥
6 長白山
7 集解
8 頡的
9 楚里
10 楮特
11 墜斤
12 訛僕括
13 芬問
14 伏
15 伏佛郁
16 鶻剌唐古
17 紇便
18 曷朮
19 何大何
20 奚王
21 悉萬丹 (番萬丹)
22 奚嗢
23 蘇特
24 賓室韋
25 回鶻
26 回跋
27 乙室
28 乙室活
29 乙室己
30 乙典女眞
31 日蓮
32 芮奚
33 斡突盌
34 黎
35 六院
36 梅只
37 梅古悉 (梅古番)
38 某解
39 納會雞
40 納尾
41 南尅
42 南唐古
43 涅剌
44 匿訖唐古
45 耨盌爪
46 拏古
47 拔里
48 北尅
49 北唐古
50 北敵烈
51 盆奴里
52 匹絜

53 鼻骨德
54 品
55 頻沒
56 伯斯鼻骨德
57 伯德
58 剖阿里
59 蒲盧毛朶
60 撒里葛
61 稍瓦
62 審密
63 賓活
64 世里
65 室韋
66 朮哲達魯虢
67 達稽
68 大賀
69 達魯虢
70 達馬鼻骨德
71 旦利
72 特里特勉
73 敵烈
74 迭剌
75 迭剌葛
76 迭魯敵烈
77 迭達
78 眞沒
79 墮瑰
80 柤皆利
81 突舉
82 獨活
83 吐六于
84 圖魯
85 突呂不
86 突便
87 隗古
88 隗衍突厥
89 烏古
90 烏古涅剌 (烏古涅離)
91 吾禿婉
92 烏隗
93 五院
94 窈介
95 遙里
96 遙輦
97 耶律
98 嵓母
99 于骨皇
100 羽陵
101 越里吉
102 越里篤
103 越兀

4. Vakit, vakit Ch'i-tan'ların tabiiyet altında bulunan boy ve kavimler

(Liao-shih'a göre — başka yerlerde isimleri geçen kabîle ve kavimler burada zikredilmemişlerdir. Burada bahsedilen kabîlelerin çoğunun mensubiyetleri ve oturdukları yerler hakkında malûmat verilmemiştir) (bak. tablo No. 4).

1. A-sa-lan Hui-hu (Uygur grubu)
2. Ch'a-chih-ti
3. Ho-su-kuan
4. Hsia-chia-sih (Kırgız?)
5. Hsiao-fan
6. Hsieh-li-ti
7. Kuan-lang-kai (=O-lang-kai)
8. Lin-lieh
9. Mei-li-chi
10. Nien-pa-ko (Söylenişi: Chan-pa-ko'da olabilir)
11. Pa-sih-mu
12. P'o-li
13. P'u-nu-li
14. Shih-tse (= Arslanlar)
15. Shuai-k'un-na
16. Ta-li-ti
17. T'ieh-li
18. Tsu-pu
19. Tun-huang (Yer adı değildir)
20. Wu-no
21. Yao-li (krş. Ch'i-tan: Yao-li)
22. Yeh-tu-kua

Tablo No. 4: Ch'i-tan'ların tabiiyet altında bulunan boylar.

1 阿薩蘭囘鶻
2 查只底
3 曷蘇館
4 轄戞斯
5 小蕃
6 斜離底
7 斡郎改
8 賃烈
9 梅里急
10 粘八葛
11 拔思母
12 頗里
13 蒲奴里
14 師子
15 率昆那
16 達里底
17 鐵驪
18 阻卜
19 燉煌
20 兀惹
21 要里
22 耶覩刮

5. Nü-chen (= Cürced, Chin) kabîleleri

[12 - 13 üncü asırda]

Bu liste Chin-shih'in zeylinden alınmış ve bir az daha genişletilmiştir. Fakat mevcut kabîlelerin hepsini ihtiva etmez (bak. tablo No. 5).

1. A-li-k'an
2. A-tien (şimşek = Mançu : akjan) ; krş. Toba : A - tieh?)
3. Ao-tun
4. Chi-lu (krş. Toba : Ch'i-lu ?)
5. Ch'i-shih-lieh (» » Moğollar : Ch'i -shih-li-tai)
6. Chia-ku
7. Chü-lu
8. I-la
9. Ko-pu-ha
10. Ku-li-chia (krş. Kora : Ku-li ?)
11. Kuan-chun (= O-chun)
12. Kuan-lo (= O-lu)
13. Mo-yen (Mançu : Mujin = kalp, istek)
14. Na-la
15. Ni-mang-ku (Mançu : Nimaha = balık).
16. Nü-hsi-lieh
17. P'ei-man
18. Po-shu-lu
19. Po-t'e-pen
20. P'u-ch'a
21. P'u-san
22. San-ta
23. Shih-mo
24. Shih-tien
25. Shu-hu

26. T'ang-ku
27. T'ang-kua (= T'ang-ku ?)
28. Ti-lieh-nü-ku
29. Tu-lieh
30. T'u-tan
31. Wan-yen (Hükümdar klanı)
32. Wen-ti-han
33. Wen-tu
34. Wen-tun (= Wen-tu?)
35. Wu-ku-li
36. Wu-ku-lun (= Wu-ku-li?)
37. Wu-k'un-shen-lu
38. Wu-lin-ta
39. Wu-lu (Moğollar : Wu-lu-tai)
40. Wu-yen (Tobalar : Wu-yin)
41. Yen-chan

Tablo No. 5: Nü-chen kabileleri

1 阿里侃
2 阿典
3 奧屯
4 計魯
5 乞石烈
6 夾谷
7 且魯
8 移剌
9 呵不哈
10 古里甲
11 斡准
12 斡勒
13 抹顏
14 納剌
15 尼忙古
16 女奚烈
17 裴滿
18 孛朮魯
19 孛特本
20 蒲察
21 僕散
22 散荅
23 石抹
24 石壘
25 朮虎
26 唐古
27 唐括
28 迪列女古
29 都列
30 徒單
31 完顏
32 温迪罕
33 温都
34 温敦
35 烏古里
36 烏古論
37 烏昆神魯
38 烏林達
39 吾魯
40 兀顏
41 顏盞

6.) Mançu boyları

[16 - 17 nci asırda]

(Bu liste H. C. von der Gabelentz'in lûgatından ve E. Hauer: Das mandschurische Kaiserhaus'dan alınmıştır).

1.	Akiran	A-ch'i-lan
2.	Anculakû	An-ch'u-la-k'u
3.	Andarki	An-ta-erh-ch'i
4.	Antu Gûwalgiya	An-t'u kua-erh-chia
5.	Barda	Pa-erh-ta
6.	Donggo	Tung-o
7.	Dung	Tung
8.	Dunggiya	Tung-chia
9.	Ehe-kuren	O-ho-k'u-lun
10.	Elmin	O-lo-min
11.	Fenehe	Fo-na-ho
12.	Fio	P'ei-ju
13.	Fodoho	Fo-to-ho
14.	Giyamuhû	Chia-mu-hu
15.	Gûnakakuren	Ku-na-k'o-k'u-lun
16.	Gûwala	Kua-la
17.	Gûwalca	Ku-la-ch'a
18.	Hada	Ha-ta
19.	Hesihe	Ho-hsi-ho
20.	Hingkan	Hsing-k'an
21.	Huifa	Hui-fa
22.	Huncun	Hun-ch'un
23.	Hunehe	Hun-ho
24.	Huye	Hu-ye
25.	Indahûn takû-rara	Yin-ta-hun-t'a-k'u-la-la
26.	Jaifiyan	Chieh-fan
27.	Jakûmu	Cha-k'u-mu
28.	Jakûta	Cha-k'u-t'a

29. Jan	Chan
30. Jang	Chang
31. Jangiya	Chang-chia
32. Jecen	Chê-ch'en
33. Juşeri	Chu-she-li
34. Mardun	Ma-erh-tun
35. Muren	Mu-leng
36. Namdulu	Na-mu-tu-lu
37. Neyen	Na-yin
38. Nimaca	Ni-ma-ch'a
39. Ninggûta	Ning-ku-t'a
40. Noro	Na-lo
41. Olhon	O-lo-hun
42. Omoho-soro	O-mo-ho-su-lu
43. Onggolo	Weng-o-lo
44. Sahalca	Sa-ha-erh-ch'a
45. Sahaliyan	Sa-ha-lien
46. Sakda	Sa-k'o-ta
47. Sargû	Sa-erh-hu
48. Sibe	Hsi-po
49. Sirahin	Hsi-la-hsin
50. Sirin	Hsi-lin
51. Suifun	Sui-fen
52. Suksuhu	Su-k'o-su-hu
53. Suwan	Su-wan
54. Tomoho	Cha-mo-ho
55. Ula	Wu-la
56. Urgecen	Wu-erh-ku-ch'en
57. Usui	Wu-sui
58. Usuri	Wu-su-li
59. Wanggiya	Wan-yen (yahut: Wang-chia)
60. Warka	Wa-erh-k'o
61. Weji	Wo-chi
62. Yaran	Ya-lan
63. Yarhû	Ya-erh-ku
64. Yehe	Yeh-ho.

7.) Mançu devrinde Moğolların bayrakları

[1644 - 1912]

(bak. tablo No. 6)

(Ta-ch'ing I-t'ung-chih, cilt 532 ve 534'e göre) (Türkistandaki Moğollar ve Türkistan kabîleleri kaydedilmemiştir)

1.	A-la-shan Wei-lu-t'e	1 bayrak (=Alaşan Ölet)
2.	A-la-t'an Wu-liang-hai	7 bayrak, Uliasutai da
3.	A-lo-t'an-nao-erh Wu-liang-hai	2 bayrak, Uliasutai da
4.	A-lu-k'o-erh-ch'in	1 bayrak
5.	A-pa-ha-na-erh	2 bayrak
6.	A-pa-ko	2 bayrak
7.	Ao-han	1 bayrak
8.	Cha-ha-ch'in	1 bayrak, Uliasutai da
9.	Ch'a-ha-erh	8 bayrak (= Çahar)
10.	Cha-lai-t'e	1 bayrak
11.	Cha-lu-t'e	2 bayrak
12.	Cha-sa-k'o-t'u-han	18 bayrak, K'o-erh-k'o nun bir kısmı
13.	Ch'e-ch'en-han	23 » » » » » » »
14.	Chun-ko-erh	(Dzungar)
15.	E-erh-to-sih	7 bayrak (= Ordos)
16.	Hao-ch'i-t'e	2 »
17.	Ho-shih-t'e	1 » Uliasutai da
18.	K'o-erh-ch'in	6 »
19.	K'o-erh-k'o	2 » ve Uliasutai da kabîle birliği (=Kalka)
20.	K'o-la-ch'in	3 »
21.	K'o-shih-k'o-t'eng	1 »
22.	Kuo-erh-lo-sih	2 »
23.	Ming-a-t'e	1 » Uliasutai da

24. Mou-ming-an	1	Bayrak	
25. Nai-man	1	»	(= Naiman)
26. Pa-lin	2	»	
27. Sai-yin-no-yen	22	»	K'o-erh-k'o nun bir kısmı
28. Sih-tse	1	»	
29. Su-ni-t'e	2	»	(= Sunit)
30. T'ang-nu-wu-liang-hai	5	»	Uliasutai da (= Tanu Urianghay)
31. T'u-erh-hu-t'e	2	»	Uliasutai da (Turgut)
32. Tu-erh-po-t'e	1	»	, buna ilâveten Ulisutai da 14 bayrak (Dörbet)
33. T'u-hsieh-t'u-han	20	»	, K'o erh-k'o nun bir kısmı
34. T'u-mo-t'e	2	»	, buna ilâveten Kui-hua da 2 bayrak (Tümet)
35. Wei-lu-t'e	1	»	Uliasutai da, buna ilâveten Kukunur da 28 bayrak (= Ölet)
36. Weng-niu-t'e	2	»	(= Oniot)
37. Wu-chu-mu-ch'ing	3	»	
38. Wu-la-t'e	3	»	

Tablo No. 6: Moğol bayrakları

1 阿拉善厄魯特
2 阿勒坦烏梁海
3 阿勒坦淖爾烏梁海
4 阿嚕科爾沁
5 阿巴哈納爾
6 阿巴噶
7 敖漢
8 扎哈沁
9 察哈爾
10 扎賚特
11 扎嚕特
12 扎薩克圖汗
13 車臣汗
14 準噶爾
15 鄂爾多斯
16 浩齊特
17 和碩特
18 科爾沁
19 喀爾喀
20 喀喇沁
21 克什克騰
22 郭爾羅斯
23 明阿特
24 茂明安
25 奈曼
26 巴林
27 賽因諾顏
28 四子(部落)
29 蘇尼特
30 唐努烏梁海
31 土爾扈特
32 杜爾伯特
33 土謝圖汗
34 土默特
35 厄魯特
36 翁牛特
37 烏珠穆沁
38 烏喇特

8.) Moğol boy ve oymakları.

[1277 - 1368]

(bak. tablo No. 7)

1.	A-er-la-tai	(=A-la-la), kabîle
2.	A-huo-li-li-tai	(=A-ta-li-chi-tai), kabîle
3.	A-la-la	kabîle
4.	A-lu-la	klan (=Arula)
5.	A-ta-li-chi-tai	kabîle (=Jadaran)
6.	A-t'a-li-chi-tai	(=A-ta-li-chi-tai), kabîle
7.	A-t'a-li-chi-tai	(=Evvelkine müsavi, yazılışı başka), kabîle
8.	A-ch'ih-tai	klan
9.	Cha-chih-la-tai	klan
10.	Cha-la-chih-la	kavim (müsavi Cha-ch'ih-la)
11.	Cha-la-erh	klan (= Calayır)
12.	Cha-la-erh-tai	kabîle
13.	Ch'a-li-chi-tai	kabîle
14.	Cha-ma-erh-tai	kabîle
15.	Ch'a-t'ai	klan
16.	Chao-lieh-t'ai	klan (= Jaoret ?)
17.	Ch'e'wu-t'ai	klan
18.	Ch'i-shih-li-tai	klan
19.	Ch'i-yao-tai	kabîle
20.	Ch'ieh-lieh	klan
21.	Ch'ieh-lieh'tai	kabîle
22.	Ch'ih-na-sih	kabîle (= Cinos)
23.	Chu-erh-chin	» (= Yürki)
24.	Ch'ü-lü-lü	»
25.	Ha-ta-erh	(=Ho-t'e-ch'i-tai), kabîle
26.	Ha-ta-tai	kabîle
27.	Kan-i-la	klan (Oirat)
28.	Kan-la-na-erh	» (Oronar)

29. Kan-lo-na-erh kabîle
30. Kan-lo-wu-na-wu-tai »
31. Ho-t'e-ch'i-tai » (= Hertekin)
32. Hsieh-i klan
33. Hsü-ta-tai kabîle
34. Hsü-wu-shen klan
35. Hsüeh-ni-tai kabîle (= Sünit)
36. Hsün-tu-sih klan
37. Hu-shen kabîle
38. Hu-shen-mang-wu-tai » (yanlışlıkla iki ismin birleşmesinden husule gelmiş)
39. Huang-ho-tan klan (= Honghotan)
40. Huang-hu-t'an kabîle (= Huang-wu-t'an)
41. Huang-wu-t'an »
42. I-ch'i-lieh-sih klan (= Ikires)
43. I-ch'i-lieh-tai kabîle (= Yung-chi-lieh-sih)
44. K'ai-lieh klan
45. Ko-ni-ko-sih kabîle (= Geniges)
46. Kuo-erh-la-sih »
47. Lieh-shu-tai »
48. Man-tai »
49. Mang-ku-tai » (= Mang-wu-tai)
50. Mang-wu klan (= Mangut)
51. Mang-wu-tai kabîle
52. Mieh-li-chi » (= Mieh-li-chi-tai)
53. Mieh-li-chi-tai » (= Merkit)
54. Mo-li-ch'i-tai » (= Mieh-li-chi-tai)
55. Mu-lic-h'i » » » » » »
56. Mu-wen-t'e-tai »
57. Na-yen-chi-tai » (= Na-yen-ch'i-t'ai)

58. Na-yen-ch'i-t'ai	kabîle (evvelkine ve La-yen-ch'i-t'ai ya müsavi)
59. Nieh-ku-tai	kabîle ve klan (=Negus)
60. Pa-lin	kabîle ve klan (=Baarin)
61. Pa-lu-ho-tai	kabîle (=Pa-lu-la-ho)
62. Pa-lu-la-ho (-hu)	kabîle
63. Pa-lu-la-tai	klan (=Barulas)
64. Pieh-la-tai	kabîle
65. Pieh-lo-ku-na-tai	kabîle (=Belgunot)
66. Pieh-su	klan (=Besut)
67. Pieh-su-tai	kabîle
68. Pieh-tieh-ch'i-nai-man-tai	kabîle
69. Pieh-tieh-tai	kabîle (evvelkine müsavi ?)
70. Po-yao-tai	kabîle
71. Pu-lu-lo-to-li-po-t'ai	klan
72. Pu-ku-na-t'ai	kabîle (=Bugunot)
73. Pu-ta-a-tai	kabîle (=Budaat)
74. Sa-shu-tai	kabîle (müsavi San-shu-wu-tai)
75. San-erh-tai	kabîle
76. San-shu-wu-tai	kabîle
77. Shan-chu	klan
78. Shu-li-tai	kabîle
79. T'a-i-erh	kabîle
80. Ta-ta-erh	klan (=Manghol)
81. T'a-t'a-erh	kabîle (=T'a-t'a-tai, Tatar)
82. T'a-t'a-tai	kabîle
83. Ta-ta-erh-tai	kabîle
84. T'ai-ch'ih-wu-tai	kabîle (Taiciut)
85. Tai-lieh-li-yang-sai	kabîle
86. Tu-li-pan	klan
87. T'o-li-pieh-tai	kabîle (=To-li-pieh-tai)
88. To-li-pieh-tai	kabîle (=Dürben)
89. T'o-pa	klan

90.	T'ot'o-li-t'ai	klan (=Tohto)
91.	T'u-li-pu-tai	klan
92.	T'u-pieh-tai	kabîle
93.	T'u-pieh-yen	klan (=Tubegen)
94.	Mie-erh-chi-tai	klan (= Merkit)
95.	Wai-la	kabîle (=Wai-la-tai)
96.	Wai-la-tai	kabîle (=Oirat)
97.	Wai-mo-tai-nai	kabîle (=Wai-mo-tai; son hece belki yanlış)
98.	Wai-wu-tai	kabîle
99.	Wang-ku-pu	klan (=Ongut?)
100.	Wei (?) - sui-wu-lin	klan
101.	Weng-chi-la	klan
102.	Weng-chi-la-tai	kabîle (Weng-chi-tai, Unggirat)
103.	Weng-chi-tai	kabîle
104.	Wu-liang-han	kabîle (Urianghai)
105.	Wu-liang-ho	klan
106.	Wu-lo-lo-tai	kabîle (=Wu-lo-tai)
107.	Wu-lo-tai	klan
108.	Wu-lo-tai	kabîle
109.	Wu-lo-tai	kabîle =Wu-lo-tai)
110.	Wu-lowu	kabîle (=Wu-lo-tai, Uru'ut)
111.	Wu-lo-wu-t'ai	kabîle (=Wu-lo-ta ?)
112.	Wu-su-erh-chi	klan
113.	Yeh-k'o-mo-ho-la	kabîle
114.	Yeh-li-chi-chin	kabîle
115.	Yen-chih-chi-t'ai	klan
116.	Yen-pu-hua-tai	kabîle
117.	Yen-pu-t'sao-tai	kabîle (=Yen-pu-hua-tai, mürettip hatası?)
118.	Yung-chi-lieh-sih	kabîle

NOT : Bu liste Cho-keng-lu fasıl 1 den ve Yenching Monograph Series vol. 16 nın zeylinden müteşekkildir. Cho-keng-lu 72 kabîle sayar ki bunların hepsi burada kaydedilmiştir. Bu listedeki isimlerin çoğu bir kaç defa tekerrür ettiklerinden Moğol kabîlelerinin adedi okadar fazla değildir.

Tablo No. 7: Moğol oymakları

1	安東骨	26	已柢
2	安邪	27	一離
3	占卑離	28	一難
4	臣濆沽	29	冉奚
5	臣釁	30	冉路
6	臣蘇塗	31	日華
7	臣雲新	32	如湛
8	接塗	33	如來卑離
9	監奚卑離	34	感奚
10	捷盧	35	乾馬
11	勤耆	36	狗奚
.2	支侵	37	狗盧
13	致利鞠	38	狗素
14	支半	39	狗邪
15	臼斯烏旦	40	庫直眞
16	州鮮	41	古離
17	具弗伏	42	古臘
18	楚離	43	庫婁
19	楚山塗卑離	44	古蒲
20	軍彌	45	古淳是 (古高是)
21	兒林	46	古誕者
22	瀆鐘	47	古資彌凍
23	拂涅	48	古爰
24	黑水	49	臨素半
25	小石索	50	魯婁

51 忙兀歹
52 滅里吉
53 滅里吉歹
54 末里乞歹
55 木里乞
56 木温塔歹
57 那顏吉歹
58 那顏乞台
59 捏古歹
60 八憐
61 八魯合歹
62 八魯剌合(忽)
63 八魯剌解
64 別剌歹
65 別勒古訥惕
66 別速
67 別速歹
68 別帖乞乃蠻歹
69 別帖歹
70 伯要歹
71 卜魯勒多禮伯臺
72 不古訥台
73 不答阿惕
74 撒朮歹
75 散兒歹
76 散朮兀歹
77 珊竹
78 朮里歹
79 塔一兒
80 達達兒
81 塔塔兒
82 塔塔歹
83 答答兒歹
84 泰赤兀惕
85 歹列里養賽
86 度里班
87 脫里別歹
88 朵里別歹
89 拓跋
90 脫脫里台
91 禿立不帶
92 禿別歹
93 土別燕
94 蔑兒吉解
95 外剌
96 外剌歹
97 外秣歹乃
98 外兀歹
99 汪古部
100 佤清沃鱗

101 瓮吉剌
102 瓮吉剌歹
103 瓮吉歹
104 兀哴罕
105 兀哴合
106 兀羅羅歹
107 兀羅帶
108 兀羅歹
109 兀魯歹
110 兀魯兀
111 兀魯兀台
112 兀速兒吉
113 也可抹合剌
114 也里吉斤
115 燕只吉台
116 顏不花歹
117 顏不草歹
118 永吉列思

9.) Kora ve Mançu topraklarındaki boylar

[3 - 7 nci asırda]

(bk. tablo No. 8)

1. An-ch'e-ku	Wu-chi kabîlesi
2. An-yeh	Pien-ch'en'de kabîle
3. Chan-pi-li	Ma-han'da kabîle
4. Ch'en-fen-ku	» »
5. » hsin	» »
6. » su-t'u	» »
7. » yün-hsin	» »
8. Chieh-t'u	Pien-ch'en'de »
9. Chien-hsi-pi-li	Ma-han'da »
10. Ch'ien-lu	» »
11. Chin-ch'i	Pien-ch'en'de »
12. Chih-ch'in	Ma-han'da »
13. Chih-li-chü	» »
14. » pan	» »
15. Chiu-shih-wu-tan	» »
16. Chou-hsien	Pien-ch'en'de »
17. Chü-fu-fu	Wu-chi'nin komşuları
18. Ch'u-li	Ma-han'da kabîle
19. » shan-t'u pi-li	» »
20. Chün-mi	Pien-ch'en'de »
21. Erh-lin	Ma-han'da »
22. Fu-chung	Wu-chi'nin komşuları
23. Fu-nieh	Wu-chi'de kabîle
24. Hei-shui	» »
25. Hsiao-shih-so	Ma-han'da »
26. I-chih	Pien-ch'en'de »
27. I-li	Ma-han'da »
28. I-nan	» »

29. Jan-hsi	Pien-ch'en'de
30. Jan-lu	Ma-han kabîlesi
31. Jih-hua	Ma-han'da
32. Ju-chan	Pien-ch'en'de kabîlesi
33. Ju-lai pi-li	Ma-han'da »
34. Kan-hsi	» »
35. » ma	» »
36. Kou-hsi	» »
37. » lu	» »
38. » su	» »
39. » yeh	Pien-ch'en'de »
40. K'u-chih-chen	Wu-chi'nin komşuları
41. Ku-li	Ma-han'da kabîle
42. » lieh [= Ku-la]	» »
43. K'u-lou	Wu-chi'nin komşuları
44. Ku-p'u	Ma-han'da kabîle
45. » shun-shih	Pien-ch'en'de »
46. » tan-che	Ma-han'da »
47. » tsih-mi-tung	Pien ch'en'de »
48. » yüan	Ma-han'da »
49. Lin-su-pan	» »
50. Lu-lou	Wu-chi'nin komşuları
51. Ma-yeh	Pien-ch'en'de kabîle
52. » »	» »
53. Mi-li-mi-tung	Pien-ch'en'de »
54. » wu-yeh-ma	Pien-ch'en'de »
55. Mo-lu	Ma han'da »
56. » to-hui	Wu-chi'nin komşuları
57. Mou-lu-pi-li	Ma-han'da kabîle
58. » shui	» »
59. Nan-mi-li-mi-tung	Pien-ch'en'de »
60. Nei-pi-li	Ma-nan'da »
61. Nu-lan	Ma-han'da »
62. Pa-ta-ho	Wu-chi'nin komşuları

63. Pai-shan	Wu-chi'de kabîle
64. Pan-lu	Pien-ch'en'de »
65. Pi-li	Ma-han'da »
66. P'i-li-erh	Wu-chi'nin komşuları
67. Pi-mi	Ma-han'da kabîle
68. Pi-pi-li	» »
69. Po-chi	» »
70. Po-tu	Wu-chi'de »
71. Pu-mi	Ma-han'da »
72. » sih	Pien-ch'en'de »
73. » sih-fen-yeh	Ma-han'da »
74. » yün	» »
75. Sang-wai	» »
76. Shih	Wu-chi'de »
77. » lu	Pien-ch'en'de »
78. Sih-lu	» »
79. » »	Ma-han'da »
80. Su-ho	Wu-chi'nin komşuları
81. » lu-pu-sih	Ma-han'da kabîle
82. » mo	Wu-chi'de »
83. » wei-kan	Ma-han'da »
84. Ta-mo-lu	Wu-chi'nin komşusu
85. » shih-so	Ma-han'da kabîle
86. Tsih-li-mou-lu	» »
87. Tsou-ts'ao-ma	Pien-ch'en'de »
88. Tu-lu	» »
89. Wan-lu	Ma-han'da »
90. Yo-yü-ling	Wu-chi'nin komşuları
91. Yü-chen-hou	» »
92. Yu-hsiu-mou-cho	Ma-han'da kabîle
93. » yo	Pien-ch'en'de »
94. Yüan-ch'ih	Ma-han'da »
95. » hsiang	» »
96. Yüeh-chih	» »
97. » nu	Pien-ch'en'de »

NOT: Pien-ch'en ve Ma-han Korada olup Kora kültürünü ihtiva eder. Wu-chi bir Tunguz kavmidir. Komşuları da Tunguz olabilirler. Pien-chen hakkındaki malûmat T'ung-chih 194=s. 3107b den; Ma-han hakkındaki T'ung-chih 184 s. 3106c den; Wu-chi hakkındaki Pei-shih 94 ve Wu-chi'lerin komşuları hakkındaki ise T'ung-chih 194=s. 3115 c den alınmıştır.

Tablo No. 8: Kora'daki boylar.

1 阿兒剌歹
2 阿火里力歹
3 阿剌剌
4 阿魯剌
5 阿大里吉歹
6 阿塔力吉歹
7 阿塔里吉歹
8 案赤歹
9 扎只剌歹
10 扎剌只剌
11 扎剌兒
12 扎剌兒歹
13 察里吉歹
14 察馬兒歹
15 察台
16 召烈台
17 徹兀臺
18 乞失里台
19 乞要歹
20 怯烈
21 怯烈歹
22 赤那思
23 主兒勤
24 曲呂律
25 哈荅兒
26 哈荅歹
27 斡亦剌
28 斡剌納兒
29 斡囉納兒
30 斡勒忽訥兀惕
31 合忒乞歹
32 薛亦
33 許大歹
34 許兀慎
35 雪你惕
36 遜都思
37 忽神
38 忽神忙兀歹
39 晃合丹
40 晃忽攤
41 晃兀攤
42 亦乞烈思
43 亦乞列歹
44 凱烈
45 格尼格思
46 郭兒剌思
47 列朮歹
48 瑩歹
49 忙古歹
50 忙兀

51 馬邪
52 馬延
53 彌離彌凍
54 彌烏邪馬
55 莫盧
56 莫多回
57 牟盧卑離
58 牟水
59 難彌離彌凍
60 內卑離
61 怒藍
62 拔大河
63 白山
64 半路
65 卑離
66 匹黎爾
67 卑彌
68 辟卑離
69 伯濟
70 伯咄 (泊咄)
71 不彌
72 不斯
73 不斯濆邪
74 不雲
75 桑外
76 室
77 尸路
78 斯盧
79 駟盧
80 素和
81 速盧不斯
82 粟末
83 素謂乾
84 大莫盧
85 大石索
86 咨離牟盧
87 走漕馬
88 瀆盧
89 萬盧
90 郁羽陵
91 羽真侯
92 優休牟涿
93 優由
94 爰池
95 爰襄
96 月支
97 樂奴

10.) Tang-hsiang boyları

(Tankut Tibetlileri)

[6 -9 uncu asırda]

(bak. tablo No. 9)

1. **Fang-tang**
2. **Fei-t'ing**
3. **Hsi-feng**
4. **Mi-ch'in**
5. **P'o-ch'ao**
6. **T'o-pa**
7. **Wang-li**
8. **Yeh-t'sih** (bak. T'o-pa'lar ve Moğollar)

Tablo No. 9 a

1	房當
2	費聽
3	細封
4	米禽
5	頗超
6	拓跋
7	往利
8	野辭

11.) Japonya ve yakınındaki memleketler

[3 - 8 inci asırda]

(Bk. tablo No. 9)

1.	Chieh-nu	
2.	Chih- wei	
3	Ch'in- wang	Japonyanın yakınında, denizde
4.	Chu-sih	» » »
5.	Hao-ku-tu	
6	Hu-i	
7.	Hua-nu-su-nu	
8.	I-chih	Japonyanın yakınında, denizde
9.	I-pai-chih	
0.	I-tu	
11.	I-yeh	
12.	Kui	
13.	Kui-nu	
14.	Kung-ch'en	
15.	Mi-nu	
16.	Mo-lu	Kora ile Japonya arasında
17.	Nu	(iki defa adı geçmiştir)
18.	Pa-li	
19.	Pu-hu	
20.	Pu-mi	(bak : Ma-han)
21.	Sih-ma	
22.	Su-nu	
23.	Tan-lo	Koranın cenubunda(=Tan-lo bk. «Randvölkev» s.61)
24.	T'ou-ma	
25.	Tu-chih	
26.	Tu-shih-ma	Koranın cenubunda
27.	Tui-ma	Kora ile Japonya arasında
28.	Tui-su	
29.	Wei-wu	
30.	Wu-nu	
31.	Yeh-ma	
32.	Yeh-ma-t'ai	(=Yeh-mi-t'ui, Yamato)

Mülâhazat: Memleketlerin isimleri T'ung-chih 194 den alınmıştır

Tablo No. 10: Japon boyları

1 姐奴
2 支惟
3 泰王
4 竹斯
5 好古都
6 呼邑
7 華奴蘇奴
8 一支
9 已百支
10 伊都
11 伊邪
12 鬼
13 鬼奴
14 躬臣
15 彌奴
16 末盧
17 奴
18 巴利
19 不呼
20 不彌
21 斯馬
22 蘇奴
23 耽羅
24 投馬
25 都支
26 都師麻
27 對馬
28 對蘇
29 爲吾
30 烏奴
31 邪馬
32 邪馬臺

12.) Şimal oymakları ve soykökleri belli olmıyan boylar ve oymaklar

(bk. tablo No. 11)

1.	A-ho	Şimalî Shansi'de bir klan
2.	A-hui	Yü-wen grubuna mensup klan
3.	A-i-to	Türkistanda klan
4.	A-jo	Kırgız klanı (bk. s. 68)
5.	A-li	Nü-chen »
6.	A-lo	Chü-shih'in klanı
7.	A-lo-ken	Nü-chen klanı
8.	A-lun	Kao-chü klanı
9.	A-shih-na	T'u-chüeh »
10.	A-shih-te	» »
11.	A-sih-mo	Ch'i-tan »
12.	Ai	Uygur »
13.	An	Garp-Ch'iang'larının klanı
14.	An-ch'ih	Şimalî Shansi'de bir klan
15.	Ang	Hsi-hsia klanı
16.	Ao	Hsiung-nu »
17.	Ao-lu	Moğol devri klanı
18.	Ao-tun	Nü-chen »
19.	Ch'a-shih-li	Orta Asyada bir klan
20.	Ch'an	Şimal barbarları klanı
21.	Ch'ang	Hsiung-nu klanı
22.	Ch'ao	Ch'i-tan ve Nü-chen devirleri klanı
23.	Chao-wu	K'ang-kuo'dan bir klan gurubu (Soğdiyanya)
24.	Che-chüeh	Garp Ch'iang'ı klanı
25.	Che-ku	Şimal klanı
26.	Che-lan	Hsiung-nu klanı (bilâhara Shih-lan)

27. Che-lou	Hsien-pi klanı
28. Che-pu	T'u-fan ve Ch'iang klanı
29. Ch'i	Ti-Ch'iang klanı
30. Chi	Hsiung-nu »
31. Chi	Garbî Ch'iang ve başka Tibetlilerin klanı
32. Ch'i-chan	Kao-chü klanı
33. Ch'i-ch'i	Po-hai'da bir klan
34. Ch'i-chin	Juan-juan klanı (T'o-pa kabîlelerine bak)
35. Ch'i-fo	T'o-pa devri klanı (bak. T'o-pa kabîleleri : Ch'i-fu, s. 82)
36. Ch'i-fu	Kan'suda Hsien-pi klanı
37. Ch'i-fu-li	Kao-chü klanı
38. Ch'i-hsi	T'u-fan »
39. Ch'i-huo	Shansi'de mensubîyeti bilinmeyen bir klan
40. Ch'i-li	T'u-fan klanı (bak. T'o-pa kabîleleri : Ch'i-li)
41. Ch'i-lieh	Garbî T'o-pa klanı
42. Ch'i-lieh-fu	(Galiba No. 41 e müsavi)
43. Ch'i-lien	Mensubiyeti meçhul bir klan
44. Ch'i-lien	Şimali Shansi'de bir klan (bak. T'o-pa kabîleleri: Ch'i-lien, s. 82)
45. Ch'i-ling	Bir kabîle ismi alan kavim
46. Ch'i-lü	Kao-chü klanı (bak. T'o-pa)
47. Ch'i-lü-yin	T'o-pa devri klanı (bak. T'o-pa : Ch'i-lü)
48. Ch'i-sih	Mo-ho klanı
49. Ch'i-t'e	Mu-jung gurubu klanı
50. Ch'i-tou	Hsien-pi klanı
51. Ch'i-tsang	Kukunordan T'u-fan klanı
52. Ch'i- en	Şimalî Shansi'de bir klan
53. Ch'i-yo-wen	Moğol devri klanı
54. Chia	Chü-shih'de görülen bir klan
55. Chia	Hsi-hsia klanı
56. Chia-lo	Hsi-hsia klanı
57. Chia-lu	Moğol devri klanı
58. Chiang-lou	Şimalî Shan-si'de bir klan

59.	Ch'iao	Hsiung-nu klanı
60.	Ch'iao	Şimâl klanı
61.	Chieh	Kuçada bir klan, şimalî Shansi'de bir klan
62.	Chieh-li	Uygurlarda bir klan
63.	Chieh-p'i	Kao-chü'de bir klan (bak. T'o-pa: Chieh-pi)
64.	Chieh-tieh	Tölöslerle akraba olan bir klan
65.	Chien	Ch'iang klanı
66.	Ch'ien-erh	Garbî Ch'iang klanı
67.	Chih	Şimâli garbî barbarları klanı
68.	Chih	T'u-chüeh klanı
69.	Chih-chan	Nü-chen devri klanı
70.	Ch'ih-hsiao-tou	T'o-pa devri klanı
71.	Ch'i-kan	T'o-pa devri klanı
72.	Chih-li	Juan-juan klanı
73.	Ch'i-li	T'u-yü-hun klanı
74.	Ch'ih-li	Şimalî Shansi ve Kao-chü'de bir klan
75.	Chih-shih	Şimâl Barbarları klanı, Chih-shih-tai'lara mensup
76.	Ch'i-yüan	Kao-chü klanı
77.	Chin	T'o-pa devri klanı (kısaltılmış)
78.	Ch'in	Wu-huan klanı
79.	Chin-liu	Hsiu-t'u-Hsiung-nu klanı
80.	Ch'ing-t'ang	Hsi-hsia klanı, kabîle ismini almıştır.
81.	Chiu	T'o-pa devrinde Türkistanda bir klan
82.	Chiu	Beyaz Ti'ler klanı (No. 557 ile mukayese et)
83.	Ch'iu-tun	T'o-pa devri klanı
84.	Ch'o-ch'ih	T'u-chüeh klanı
85.	Ch'ou-men	Barbar klanı
86.	Ch'ou-ni	Hsien-pi klanı
87.	Chu	Hsien-pi klanı
88.	Chü-ch'ü	Hsiung-nu klanı (mukayese et: Hsü-ch'ü; Türkler'de: Chü-ch'üeh)
89.	Chü-fei	T'o-pa devri klanı
90.	Ch'u-fu	T'o-pa devri klanı
91.	Ch'ü-fu	Hsiung-nu klanı

92. Chü-hun	T'o-pa devri klanı
93. Ch'u-jung	Şimalî Shansi'de bir klan
94. Ch'ü-lan-ch'u	Hsiung-nu kabîlesi
95. Ch'ü-lu	Şimalî Shansi'de bir klan
96. Chu-lung	T'u-fan civarında bir klan
97. Chü-mo	Türkistanda bir klan, memlekete göre isimlendirilmiş
98. Ch'ü-nan	Garbî Ch'iang klanı
99. Ch'ü-tan	Türkistanda bir klan
100. Ch'ü-t'u	Şimalî Shansi'de bir klan
101. Chu-wu	Kırgız klanı
102. Chü-yeh	Sha-t'o klanı
103. Ch'uai	Hsi klanı
104. Chuan-ch'ü	Hsiung-nu klanı
105. Ch'üeh-ch'o	Türkistanda bir klan
106. Chün-meng	Ch'iang klanı
107. Chung -shan	Şimalî Shansi'de Hsien-yü'lerin memleketinde bir klan
108. Erh-chu	Şimal barbarları klanı
109. Fang-tang	T'o-pa devri klanı (Bak. Tang-hsiang kabîleleri)
110. Fei	Shansi'de beyaz Ti'lerin bir kabîlesi
111. Fei-lien	Şimalî Shansi'de bir klan
112. Fei-t'ing	Tang-hsiang klanı
113. Fei-yeh-tou	Şimalî Shansi'de bir klan
114. Fen	Şimal barbarları klanı
115. Fen-hu	Barbar kabîlesi, iyi ok yapıcıları
116. Feng-hou	Cenubî Hsiung-nu klanı
117. Fu	Hsiung-nu klanı
118. »	Kao-chü klanı (mukayese et Ch'i-tan kabîleleri; talaffuzu Ti olacak.)
119. » fu-lo	Kao-chü klanı
120. » lu (ng)	Hsiung-nu klânı
121. » meng	Garbî Ch'iang klanı
122. » nien	Nü-chen klanı

123. Fu-sih-yin	Şimalî garbî klanı
124. Han-chien	Garbî Ch'iang klanı
125. » ching	Garbî Ch'iang klanı (bak No. 124)
126. Hao	Garbî Ch'iang klanı
127. »	Kao-li'de bir klan
128. Hei-ch'ih	Pai-chi'nin garbında bir klan
129. » nan	Hsiung-nu kabîlesi
130. Ho	T'u-fan klanı
131. »	Wu-huan ve başkalarında bir klan
132. » jo	Şimal klanı
133. » ko	Şimalî Shansi'de bir klan
134. » lien	Hsiung-nu klanı; fakat T'u-yü-hun'larda da.
135. » lu	Nü-chen klanı
136. » »	Şimalî Shansi'de bir klan (bak No. 135)
137. » nai	Hsiung-nu klanı
138. » pa	Şimalî Shansi'de bir klan (mukayese et T'o-pa: Ho-pa)
139. » sa	T'u-chüeh klanı, kabîleye göre isimlendirilmiştir.
140. » shih-lieh	Nü-chen klanı
141. » shu	Şimal klanı, memlekete göre isimlendirilmiştir (bak. T'o-pa : Ho-lou)
142. » su-chia	Nü-chen klanı
143. » sui	T'o-pa devri klanı, evvelce Hu-yen (=Ho-yüeh?)
144. » tan	Şimalî Shansi'de bir klan (bak: T'o-pa: K'o-tan?)
145. » t'u-lin(g)	T'o-pa devri klanı, kabîleye göre isimlendirilmiştir (bak. T'o-pa: Ho-tou-ling)
146. » tu(n)	T'o-pa devri klanı
147. » tun	T'o-pa devri klanı (bak. No. 146)
148. » yüeh	Şimal klanı
149. Hou-chi	T'o-pa devri klanı, kabîleye göre isimlendirilmiştir.
150. » fu	T'o-pa devri klanı, kabîleye göre isimlendirilmiştir.

151. Hou-lü-ling	T'o-pa devri klanı
152. » mo-yü	Şimal klanı
153. » nu	T'o-pa devri klanı
154. » yin	Ho-lan grubu klanı
155. Hsi chi-lu	T'o-pa devri klanı
156. » lo	Hsien-pi klanı
157. » no	T'u-fan klanı
158. » shen	Ta-shih klanı (Arap)
159. » shih-lu	Şimalî Shansi'de bir klan
160. » ta	T'u-fan klanı
161. » to	T'u-fan klanı
162. » tu-kuan	Hsien-pi'lerin Yü-wen grubu klanı
163. » yün	Şimalî Shansi'de bir klan
164. Hsiang	Ch'iang klanı
165. Hsiao-hu	Şimalî garbî barbarlarının eski klanı
166. » jung	Şimalî garbî barbarlarının eski klanı (bak. No. 165)
167. Hsieh	Pai-chi'de bir klan (talaffuzu belki: Li)
168. »	Uygur klanı
169. »	Hsien-pi klanı
170. » ku	Şimalî Shansi'de bir klan, kabîleye göre isimlendirilmiştir.
171. » mao	Nü-chen klanı
172. » na	T'o-pa klanı, bulundukları yerin adını almışlardır.
173. » po	Moğol devri klanı
174. Hsien	Garbî Ch'iang klanı
175. » hsien	Hsiung-nu klanı
176. » pi	Nü-chen ve Moğol devri klanı
177 » tsih	Garbî Ch'iang klanı (bak. No. 174)
178. » yü	Şimalî Çinde bir klan. İsanın doğumundan evvel.
179. Hsin	Wu-huan klanı
180. »	Şimal
181. » mou	Garbî Ch'iang klanı

182. Hsing	Hsiung-nu klanı
183. » li	Tang-hsiang klânı, kabîlenin adını almıştır.
184. » mo	Şimalî Shansi'de bir klan
185. Hsü	Şimal Hsiung-nu'ları klanı
186. » ch'ü	Şarkî Çinde eski bir klan, mensubiyeti müphem
187. » lien-t'i	Cenup Hsiung-nu'ları klanı
188. » sui	Eski klan, mensubiyeti müphem
189. Hsüan-yü	Klan, Hsiung-nulardan neş'et etmek ister.
190. Hu	T'o-pa ve başkalarında bir klan (kısatılmış)
191. » ch'ü	Şimal klanı
192. » hsi	Şimalî Shansi'de klan
193. » hsieh	Tölös klanı
194. » ku	Kao-chü klanı
195. » lo-wu	Uygur klanı (bak. Türkler : Hu-lu-wu)
196. » lu	Hsiung-nu klanı
197. » lü	Kao-chü »
198. » lu-t'i	T'u-fan »
199. » no	Shensi'de T'o-pa devri klanı
200. » se-lo	Şimalî Shansi'de klan
201. » sha	Nü-chen klan
202. » sih	Şimal klanı
203. » su	» »
204. » t'i-hsi-pu-yeh	T'u-fan »
205. » yeh	Şimal ve Hsien-pi klanı
206. » yen	Hsiung-nu ve » »
207. Huan	Kansu'da klan, mensubiyeti müphem
208. Huanh-kuo	Nü-chen klanı
209. Huo-pa	T'u-chüeh », kabîlenin adını almıştir.
210. I	Şark barbarları klanı
211. I-ch'i-ching	Kao-ch'ü klanı
212. I-ch'ü	Şimali garbî barbarları kabîlesine göre klan
213. I-kan	T'o-pa devri klanı
214. I-li	Wu-chi'de klan (bak. Ma-han : I-li)
215. I-li-tieh	Sir-Tarduş klanı

216.	I-su-ku	T'o-pa devri klanı
217.	Jen	Garbî Ch'iang »
218.	Jih-lü	Hsien-pi »
219.	Jo-chiu	» » (mukayese et Juan-juan'da Yo-chiu-lü)
220.	» lo	Hsien-pi klanı
221.	Ju (-ju)	Juan-juan ve T'o-pa klanı
222.	Jung	Wu-huan klanı
223.	»	Garp barbarları klanı
224.	Kao-a-na	Şimâl klanı
225.	» lo	Shansi'de kırmızı Ti'ler klanı, İsanın doğumundan evvel.
226.	» t'ang	Ch'i-tan klanı
227.	Ken-mou	Şark barbarları klanı
228.	K'o	Şimalî Shansi'de klan (çok kısaltılmış)
229.	»	Ch'iang klanı
230.	Ko	Ch'i-tan klanı
231.	Ko	Ch'iang ve Hsien-pi klanı
232.	K'o-chu-hun	Şimalî Shansi klanı
233.	K'o-hou	Şimalî Shansi'de klan
234.	K'o-lo	T'u-chüeh klanı
235.	K'o-lo	Uygur klanı
236.	K'o-pin	Muahhar T'o-pa devri klanı
237.	K'o-ta	Şimal klanı
238.	K'o-t'a	Şimalî Shansi'de klan
239.	K'o-tan	Şimalî Shansi'de klan
240.	K'o-ti-kan	Şimalî Shansi'de klan
241.	K'o-tsih	Şimalî Shansi'de klan
242.	K'o-tsu-hun	Şimalî Shansi'de klan
243.	K'o-t'u-shih	T'u-chüeh klanı
244	K'ou	Ch'iang klanı
245.	Kou-lung	Cenup Hsiung-nu'ları klanı
246.	Ku	Shansi'de beyaz Ti'ler klanı, İsanın doğumundan evvel.

247.	Ku	Hsiung-nu, T'o-pa ve Pai-chi klanı (kısatılmış)
248.	Ku	Şimalî Shansi'de klan (kısaltılmış)
249.	K'u	T'u-chüeh ve Ch'i-tan klanı
250.	K'u	Garbî Ch'iang klanı
251.	K'ü-ch'in	T'o-pa devri klanı
252.	K'u-han	T'o-pa devri klanı
253.	K'u-ho	Kao-chü klanı
254.	Ku-hui	Şimalî Shansi'de klan
255.	Ku-hun	Şimalî Shansi'de klan
256.	K'u-jo-kan	Şimalî Shansi de klan (bak T'o-pa: K'u-ju-kuan)
257.	Ku-k'ou-yin	Şimalî Shansi'de klan
258.	Ku-ku	Hsiung-nu klanı
259.	Ku'-liu-chin	Şimal klanı
260.	Ku-lun-chin-ku sih	Uygur klanı (bak. Türkler: Ku-lun-wu-ku)
261.	K'u-men	Şimalî Shansi'de klan
262.	K'u-mo-hsi	Klan; kavmin ismini almıştır.
263.	Ku-sih-lo	Garp barbarları klanı
264.	Ku-t'u-lu	Şimalî Shansi'de klan
265.	La-pa	T'o-pa devri klanı
266.	Lan	Hsiung-nu klanı
267.	Lang	Cenup Hsiung-nuları klanı
268.	Lang	Ch'iang klanı
269.	Lang-wo	Ch'iang klanı
270.	Lang-ya	Ch'i-tan-devri klanı
271.	Li	Hsien-pi ve Garp barbarlarî kabîlesinde klan
272.	Li	Garp barbarları klanı
273.	Li-fe	Garbî Ch'iang klanı
274.	Li-fe	Ch'iang klanı (bak. No. 273)
275.	Li-lan	Şimalî Shansi klanı
276.	Liang-k'o	T'o-pa'larda klan
277.	Lieh	Ch'üan-jung klanı (Tibetliler)
278.	Lien	Ch'iang klanı
279.	Lin (g)	Garbi Ch'iang klanı

280.	Lin-chiu-ju	Shansi'de kırmızı Ti'ler klanı
281.	Ling-hu	Shansi'de klan, mensubiyeti müphem (mukayese et Lin-hu)
282.	Liu-k'un	Mensubiyeti bilinmeyen klan
283.	Liu-yü	Shansi'de kırmızı Ti'ler klanı, İsanın doğumundan evvel
284.	Lo	Türkistan (Su-lo devleti) ve Po-hai de klan
285.	Lo-lei	Şimalî Shanside klan
286.	Lou	Ch'iang klanı
287.	Lu	Shansi'de kırmızı Ti'ler klanı: İsanın doğumundan evvel
288.	Lu-chie	Türkistanda klan
289.	» li	Hsiung-nu klanı
290.	» pu	Garbî Ch'iang klanı
291.	Lu-shih-pi	» T'u-chüeh »
292.	Lu-shui	Hsiung-nu kabîlesi
293.	Lüen-t'i	» klanı
294.	Lun	T'u-fan klanı
295.	Lung	Yen-ch'i ve başka Türkistan memleketlerinde klan
296.	»	Hsiung-nu klanı
297.	Mao	Ti klanı
298.	Men-ku	Moğollarda kabîle ve klan
299	» kua	Nü-chen devri klanı
300	Mi	Hsien-pi klanı
301.	» chieh	Garbî Ch'iang klanı
302.	» hsü	Mensubiyeti bilinmeyen klan; İsanın doğumundan evvel.
303.	» kui	Garbî Ch'iang klanı
304.	Miao	» » »
305.	Mo	Hsien-pi ve T'u--fan'da klan
306.	» che	Garbi Ch'iang klanı
307.	» »	Mensubiyeti bilinmeyen klan
308	» ch'i	T'o-pa devri klanı (=Wan-ch'i?)
309.	» ch'ieh-lou	Şimalî Shansi'de klan

310. Mo-fu	Klan, Tölös kabîlesine göre isim almıştır.
311. » ho-t'u	T'u-chüeh klanı
312. » hou	Garbî Ch'iang ve Hsien-pi klanı
313. » » lu	Şimalî Shansi'de klan
314. » hu-lu	Şimalde klan (bak. No. 313)
315. » li	T'u-fan klanı
316. » lu	» » (mukayese et. T'o-pa, Ma-han, Japonya)
317. » » hui	T'o-pa » , kabîlenin ismini almıştır.
318. » na-lou	Şimal » (bak. T'o-pa)
319. » nai	T'o-pa devri klanı
320. » t'ai	Hopei (şimalî Çin) de eski Ku-chu memleketi klanı
321. » to-lou	Şimal klanı
322. » yün	Kao-chü »
323. Mu	Garp barbarları klanı
324. » hu	Şimal klanı
325. » i	T'o-pa devri klanı
326. » ku-lü	Juan-juan ecdadının klanı
327. Mi-li	T'u-yü-hun klanı
328. Mu-wan	Şimal kabîlesi
329. » yü	Hsien-pi klanı
330. Na	Nü-chen klanı
331. »	Şark barbarları klanı, Shao-tang'lar (Tibetliler) yahut Ta-yüan'da (Fergana), (bak T'o-pa)
332. » chih	Moğol devri klanı
333. » ho	Nü-chen klanı
334. » lan	» »
335. » lou	Şimalî Shansi'de klan
336. » se-p'o	K'ang memleketinde (Semerkand) klan
337. Nan	Ch'iang klanı
338. »	Wu-huan »
339. » ch'lu	Hsien-pi »
340. Ni	Barbar »
341. Nien	T'u-yü-hun'larda klan

342. Nien-ch'ih	Şimalî Shansi'de »	(Telaffuzu Chan- . . . dahi)
343. » ho	Nü-chen klanı	(» » »)
344. » ko	» »	(» » »)
345. No	Hsiung-nu »	
346. Nou-wan-wen-tun	Nü-chen »	(mukayese et. Nou-wan-kua, Ch'i-tan'larda)
347. Pa	Türkistan klanı	
348. Pa-lî	Tang-hsiang »	(mukayese et. Ch'i-tan)
349. P'a-li	Tang-hsiang »	(» » Nr. 348)
350. Pa-lüeh	T'o-pa devri klanı	
351. Pa-pa	T'o-pa » »	
352. Pai-tî	Klan, şimal kabîlesine göre isim almıştır.	
353. Pai-tieh	Chi-hu kabîlesi; T'ang devri	
354. Pai-ya	Şimal barbarları klanı	
355. Pai-yang-t'i	T'u-yü-hun klanı	
356. P'ang	Tang-ch'ang-Tibetlileri klanı	
357. Pao-tsu	Şimalî Shansı klani	
358. Pei	Kao-li klanı	
359. Pei-sih	Hu-lu kabîlesi klanı	
360. P'en-ni-mo-huan	Ta-shih klanı (Arap)	
361. Pi	Garbî Ch'iang klanı	
362. Pi	Tibetlilerde klan; Shan-shan'da kükümdar klanı	
363. P'î	Hsien-pi klanı	
364. Pi-ch'iu	Şimalî Shansi klanı	
365. Pi-han	T'o-pa devri »	
366. Pi-li-ch'en	Şimalî Shansi »	
367. P'i-sha	Pai-chi'de klan	
368. Ping	Muahhar Hsiung-nu klanı	
369. P'o	Chi-pin'de klan	
370. Po	Yüeh-chih klanı	
371. P'o-chou	Tang-hsiang klanı (bak. Tang-hsiang ; P'o-ch'ao)	
372. Po-hsi	Şimalî Shansi'de klanı	
373. Pa-ko-hsi-ch'i	Uygur klanı	
374. P'o-liu-han	T'o-pa devri klanı	

375. P'o-lo-na	Ta-yüan (Fergana)da klan
376. Po-lüeh	T'o-pa devri klanı (bak T'o-pa)
377. P'o-shih	Mensubiyeti bilinmeyen klan
378. Po-shu-lu	Nü-chen klanı
379. Po-sih	Büyük Yüeh - chih klanı ve memleket
380. P'o-su-yeh	T'u-fan ve Ch'iang klanı
381. Po-yeh	Şimalî Shansi'de klan
382. P'o-yeh-t'ou	Hsien-pilerin Yü-wen gurubu klanı
383. P'o-yen	Şimalî Shansi'de klan
384. Pu	Cenup Hsiung-nuları klanı
385. Pu	Garbî Ch'iang klanı Kuçada da
386. P'u	» » »
387. P'u-hsien	Nü-chen klanı
388. P'u-ju	Şarkî Çinde mensubiyeti meçhul bir klan
389. P'u-liu-ju	T'o-pa devri klanı (bak. T'o-pa: P'u-liu-ku)
390. Pu-shu-man	Kao-chü'de klan
391. Pu-shu-pei	» » » (bak. No. 390)
392. Pu-ta-han	Şimalî garbî klanı
393. P'u-t'un	Hsien-pi'lerin Yü-wen gurubu klanı
394. Sa	Nü-chen ve Hsi-hsia klanı
395. »	Türkistanda klan
396. » -ku	Şimalî Shansi'de klân
397. Sai-ni	Hsiung-nu klanı
398. Sha	Pai-chi'de klanı
399. Sha-t'o	Şimal barbarları (Turgeş) klanı
400. Shan	T'u-fan klanı
401. »	Garbî Ch'iang klanı
402. » -shan	Klan, devletin ismini almıştır, Türkistan'da
403. » -yü	Şimal klanı, ünvana göre isim almıştır.
404. Shang	Hsi-hsia klanı
405. She	T'u-chüeh klanı, ismini ünvandan almıştır.
406. She-li	Şimal klanı, bir kabîle ismi almıştır.
407. Shih	T'o-pa klanı (kısaltılmış)
408. » -chan	Nü-chen »

409. Shih -chu	Cenup Hsiung-nu'ları klanı
410. » -lan	Ti klanı
411. » -lu	Şimal klanı (mukayese et. T'o-pa)
412. » -wei	Honanda mensubiyeti bilinmeyen bir klan, İsadan evvel.
413. Shou-yü	T'o-pa devri klanı
414. Shu	Ch'i-tan » »
415. »	Türkistanda Hsiung-nu klanı
416. »	Ch'üan-jung (Tibetliler) »
417. » -chia	Nü-chen klanı
418. Shu-lü	Ch'i-tan devri klanı
419. Shun	Garbî Ch'iang »
420. Shun-yü	Şimalî Shantung'da klan, İsanın doğumundan evvel.
421. Sih	Türkistanda klan
422. »	T'u-chüeh »
423. » -chin	» » » ismini ünvandan almıştır.
424. » -fen	Hsien-pi klanı, Kao-chü'de klan
425. » -fu	T'o-pa klanı (bak. T'o-pa : Sih-fu-chin No. 150)
426. » -fu-hou	Şimalî Shansi'de klan
427. » -ho	Türkistanda klan
428. » -hsien	Kao-li ve T'o-pa devrinde klan
429. » -li	T'u-chüeh klanı
430. » »	T'o-pa devri klanı (mukayese et. T'o-pa : Sih-li-fa)
431. » -lü-ling	» » » (müsavi No. 151)
432. » -tou	Şimalî Shansi » , Sih-fen'lerin ahfadı
433. » -yin	» garbî Çinde klan
434. So	Şimalde klan
435. »	Hsi klan
436. » -fu	Kao-li'de klan
437. » -ho	» chü'de »
438. » -lu	Şimal klan (T'o-pa hükümdarlar klanı)
438a. » -man	Mensubiyeti bilinmeyen eski bir klan

439. Su-chin	Ch'iang klanı (belki Su-lo)
439a. Su-hsi	Şimal kavmi
440. Su-li	Hsien-pi klanı (bak T'o-pa)
441. Su-liu-chin	Şimali Shansi'de klan
442. Su-nung	Garbî Ch'iang klanı
443. Su-pa	Hsien-pi klanı
444. Su-p'i	Tibette klan
444a. Su-sha	Cenubî Shansi'de klan, mensubiyeti müphem
445. Su-se-no	Ta-yüan'da bir klan
446. T'a	Moğol devri klanı
447. »	Şimal klanı
448. T'a	T'u-chüeh klânı, (müsavî No. 447 ?)
449. Ta	Po-hai'de klan
450. » -hu-li	Ch'i-tan klanı (Dahur'lar; bilâhara: Ta-ho)
451. » -li-chi	T'o-pa devri klanı
452. » -lien	Kao-chü klanı
453. » -lo-chi	T'o-pa devri klanı (mukayese et. No. 451)
454. » -pa	Turgeş klanı
455. » -p'u	Kao-chü »
456. » -pu-kan	Juan-juan »
457. » -shui	Hsiung-nu kabîlesi
458. » -wei	Kansu'da klan
459. » -yeh	T'o-pa devri klanı
460. Ta-yeh	Şimal klanı (bak. No. 459)
461. Tai	Barbar »
462. T'an	Chü-shih'de klan
463. Tan	Ti klanı
464. Tang	Hsiung-nu klanı, ismini bir ünvandan almıştır.
465. »	Garbî Ch'iang klanı
466. »	Ch'iang klanı (bak. No. 465)
467. T'ang-kua	Nü-chen » (» Nü-chen: T'ang-ku)
468. Tang-yü	Hsiung-nu klanı
469. T'ao	Ch'i-tan devri klanı
470. Ti	T'o-pa » »

471.	Ti	Ti klanı
472.	Ti-ku	Nü-chen devri klânı
473.	Ti-li	Tölöslerle akraba olduğu zannedilen klan
474.	Ti-lien	T'o-pa devri klanı (mukayese et. No. 452)
475.	Ti-lo-pa	» » »
476.	Ti-lun	» » »
477.	T'iao	Hsiung-nu »
478.	T'ieh-fa	Hsiung-nulardan neş'et eden bir klan
479.	T'ieh-fu	» » » » »
480.	Tieh-li	Moğol devrinde bir müslüman klanı
481.	T'ien	Ch'iang klanı
482.	Tien	Garbî Ch'iang klnaı
483.	To-ch'en	Shansi'de kırmızı Ti'ler klanı: İsanın doğumundan evvel.
484.	To-lan	Şimalî Shansi'de klan, kabîle ismi almıştır.
485.	T'o-man	Nü-chen klanı
486.	T'o-t'o	Moğol devri klanı (bak. Moğollar)
487.	Tou	Hsien-pi klanı
488.	»	Barbar »
489.	Tou-lu	Mu-jung gurubu klanı, Hsien-pi'lerin
490.	Tsih	Garbî Ch'iang klanı
491.	»	» » » (No. 490 ile akraba)
492.	» Sih-tu-fu	Şimalî Shansi klanı
493.	Tso-ho	Çinde Ch'iang »
494.	Tu	Nü-chen devri »
495.	»	Şimal klanı
496.	Tu-chi	Nü-chen devri klanı
497.	T'u-fa	T'o-pa klanı
498.	T'u-fou	Şimalî Shansi'de klan
499.	T'u-ho	» » »
500.	T'w-ho	Hsien-pi klanı
501.	T'u-huo	T'u-huo-lo kabîlesinin ismini alan bir klan
502.	T'u-huo-lo	Tu-geş klanı ve kavmı (Toharlar)
503.	T'u-lai	Şimalî Shansi'de klan

504. T'u-li-jen	Türkistanda klan
505. T'u-men	Şimalî Shansi'de klan
506. T'u-ti	Mo-ho civarında klan
507. T'u-t'u	T'o-pa devri klanı, kabîlenin ismini almıştır.
508. T'u-wan	Hsien-pi klanı
509. Tuan	» » ve gurubu
510. Tung	Ch'iang »
511. T'un	Hsiung-nu »
512. T'ung-chi	Şimalî Shansi'de klan
513. T'ung-hsi	Hsien-pi'lerin Yü-wen gurubu klanı
514. Tung-lu	T'o-pa devrinde esirler klanı
515. T'ung-t'i	Shansi'de, Hsiung-nularda, Po-hai'da klan
516. T'un-wan	Şimalî Shansi'de klan
517. Wang	Hsi-hsia klan
518. Wang-mang	Mensubiyeti meçhul bir klan
519. Wei	Hsien-pi'lerde de bir klan
520. »	T'u-fan klanı
521. »	Hsiung-nu klanı
522. »	Türkistanda klan
523. »	Ti klanı (bak No. 458.)
524. » yü	Şimal klanı (telaffuzu belki Wei-ch'ih yahut Yü-ch'ih)
525. » so	Şimal kabîlesi
526. Wen-ku	Şimalî Shansi'de klan
527. Wu	Hsien-pi klanı
528. »	Ch'iang klanı; T'o-pa'larda da (kısaltılmış)
529. » chih	T'u-chüeh klanı
530. » hu	Şimal kavimleri klanı
531. » ku-lun	Nü-chen devri klanı (bak Chin : Wu-ku-li)
532. » ku-sun	» » » Wu-ku kabîlesinden iştikak etmiştir
533. » lan	Hsiung-nu klanı
534. » lou	» klanı ve şark kavmi
535. » mo	Uygur klanı

536. Wu na-lo — Şimal klanı
537. » niu-yü — Şimalî Shansideki bir kabîleye göre isim almık bir klan
538. » sun — Nü-chen devri klanı (ilk zamanlarda: kavim)
539. » ti — K'ang-chü'de klan
540. » tou — Barbar klanı
541. » tu — Ti klanı, kabîlenin ismini almıştır.
542. Yai — Hsi-hsia klanı ve T'u-fan'da klan
543. Yao-li — Nü-chen'lerde klan
544. Yeh — Moğol devri klanı
545. Yeh-li — Tang-hsiang »
546. Yeh-lü — » » » (bak. Ch'i-tan klanları)
547. Yeh-shih — T'u-fan klanı
548. Yeh-tieh — T'o-pa »
549. Yen — T'u-chüeh klanı, kabîlenin ismini almıştır.
550. Yen — Hsien-pi'lerde klan
551. Yen — Ti klanı
55 . Yen-t'o — Türk klanı (mukayese et. Hsieh-yen-t'o=Sir-Tarduş)
553. Ying — Türkistanda klan
554. Yo-chiu-lü — Juan-juan klanı
555. Yo-chu — Şimalî Şhansi'de klan
556. Yo-yüan-chen — T'o-pa klanı (bak T'o-pa: Yo-tu-chen)
557. Yu — Hsien-ling Tibetlilerinin klanı
558. Yü — Hsien-pi klanı
559. Yü — Su-lo (Türkistan) klanı ve Garbî Ch'iang klanı
560. Yü-chen — T'o-pa devri klanı (bak. Kora kabîleleri)
561. Yüan — » » »
562. Yüeh — Nü-chen ve Moğollarda klan
563. Yüeh-ch'iang — Şimalî Shansi'de klan
564. Yüeh-chih — Hsien-pi klanı
565. Yüeh-li — T'o-pa devri klanı
566. Yüeh-ni — Ch'i-tan klanı

Tablo No. 11: Şimal oymakları

1 阿賀
2 阿會
3 阿逸多
4 阿熱
5 阿里
6 阿羅
7 阿勒根
8 阿崙
9 阿史那
10 阿史德
11 阿思没
12 愛
13 岸
14 安遲
15 昂
16 奥
17 奥魯
18 奥敦
19 察失利
20 發
21 敞
22 鈔
23 昭武
24 折掘
25 斫骨
26 折蘭
27 折婁
28 折通
29 乞
30 芝
31 飢
32 乞旃
33 乞乞
34 奇斤
35 乞佛
36 乞伏
37 泣伏利
38 乞悉
39 乞活
40 乞力
41 叱列
42 叱列伏
43 乞速
44 綦連
45 叱靈
46 叱盧
47 叱呂引
48 乞四
49 乞特
50 叱豆

51 乞藏
52 吐温
53 奇渥温
54 加
55 乣
56 茄羅
57 迦魯
58 匠僂
59 喬
60 鶻
61 羯
62 頡利
63 解批
64 跌跌
65 扞
66 鉗耳
67 治
68 執
69 赤盞
70 赤小豆
71 吐干
72 植黎
73 吐力
74 勃力
75 執失(代)
76 乞袁
77 斤
78 欽
79 金留
80 青唐
81 就
82 嫡
83 丘敦
84 啜勅
85 醜門
86 仇尼
87 築
88 沮渠
89 車非
90 黜弗
91 渠復
92 車焜
93 黜容
94 屈蘭 儲
95 屈盧
96 燭龍
97 且末
8 屈男
99 瞿曇
100 屈突

101 注吾
102 朱邪
103 揣
104 顗渠
105 闕啜
106 儁蒙
107 中山
108 尒朱 (爾朱)
109 房當
110 肥
111 費連
112 費聽
113 費野頭
114 紛
115 妢胡
116 途侯
117 夫
118 伏 (犾?)
119 副伏羅
120 復陸 (復隆)
121 夫蒙 (不蒙)
122 扶撚
123 弗斯引
124 卒扞
125 幽井
126 號
127 跋
128 黑齒
129 黑難
130 曷
131 郝
132 賀若
133 賀葛
134 赫連
135 何魯
136 賀魯
37 何奈
138 和拔
139 曷薩
140 紇石烈
141 賀術
142 和速嘉
143 賀遂
144 紇單
145 紇突隣 (紇突隆)
146 賀吐 (賀乇)
147 賀敦
148 賀悅
149 侯幾
150 侯伏

151 俟呂陵
152 俟莫于
153 俟奴
154 俟引
155 奚計盧
156 悉羅
157 悉諾
158 奚深
159 悉什盧
160 悉怛
161 悉多
162 悉獨官
163 悉雲
164 像
165 小狐
166 小戎
167 劦
168 偰
169 溲
170 薛孤
171 斜卯
172 纈那
173 偰伯
174 彡
175 先賢
176 鮮卑
177 彡且
178 鮮于
179 歆
180 薪
181 心牟
182 刑
183 姓利
184 邢莫
185 虛
186 須朐
187 虛連題
188 須遂
189 宣于
190 胡
191 鶻屈
192 鶻奚
193 斛薛
194 護骨
195 啒羅勿
196 呼盧
197 斛律
198 戶盧提
199 護諾
200 斛瑟羅

201 胡沙
202 斛斯
203 斛粟
204 鶻提悉補野
205 鶻也(湖旋)
206 呼延
207 獂
208 黄國
209 火拔
210 逸
211 異奇斤
212 義渠
213 乙干
214 乙力
215 壹利咥
216 乙速孤
217 忽
218 日律
219 若久
220 若羅
221 茹(茹茹)
222 戎
223 雄
224 高阿那
225 皋落
226 高唐
227 根牟
228 可
229 軻
230 窠
231 柯
232 渴燭渾(渴朱渾)
233 渴侯
234 可邏
235 歌邏
236 可頻
237 可達
238 可沓
239 可單(渴單)
240 可地干
241 荷訾
242 可足渾
243 歌咄施
244 口
245 句龍
246 鼓
247 骨
248 古
249 窟
250 枯

251 古沁
252 庫汗
253 窟賀
254 谷會
255 谷渾
256 庫若干
257 古口引
258 谷狐
259 庫六斤
260 骨崙屢骨恩
261 庫門
262 庫莫奚
263 唃厮羅
264 骨咄祿
265 撝拔
266 蘭
267 郎
268 狼
269 浪我
270 琅邪
271 荔
272 鄗
273 麗飛
274 荔菲
275 李蘭
276 梁可
277 猲
278 歛
279 零
280 廬昝如
281 令狐
282 留昆
283 留于
284 勒
285 駱雷
286 樓
287 潞
288 盧伽
289 谷蠡 (祿里)
290 魯步
291 祿先卑
292 盧水
293 攣鞮
294 論
295 龍
296 隆
297 毛
298 蒙古
299 蒙括
300 彌

301 彌俎
302 密須
303 密貴
304 妙
305 沒
306 莫折
307 莫者
308 万俟
309 莫且婁
300 莫弗
311 莫賀吐
312 莫侯
313 莫侯盧
314 莫胡盧
315 磨離
316 沒盧
317 沒鹿回
318 末那樓
319 莫耐
320 墨胎
321 莫多婁
322 莫允
323 睦
324 慕護
325 木易
326 木骨閭
327 慕利
328 木丸
329 慕輿
330 拏
331 那
332 納智
333 納合
334 納蘭
335 那箕
336 那色波
337 湳
338 難
339 南丘
340 尼
341 念
342 輾遲
343 粘合（粘葛）
344 粘哥（粘割）
345 諾
346 脈鹽溫敦
347 八
348 把利
349 爬利
350 拔略

351 拔 拔
352 白 狄
353 白 鐵
354 白 亞
355 白 楊 提
356 傍
357 鮑 俎
358 北
359 倍 俟
360 盆 尼 末 挽
361 秘
362 比
363 匹
364 比 丘
365 毖 邪
366 辟 歷 辰
367 毗 沙
368 丙
369 勃
370 波
371 破 丑
372 薄 奚
373 貊 歌 息 訖
374 破 六 韓
375 破 落 那
376 撥 略
377 婆 施
378 孛 尤 魯
379 波 斯
380 勃 窣 野
381 薄 野
382 破 野 頭
383 婆 衍
384 部
385 布
386 蒲
387 蒲 鮮
388 蒲 如 (薄 如)
389 普 六 茹
390 布 奴 滿
391 布 奴 沛
392 步 大 汗
393 普 屯
394 撒
395 薩
396 薩 孤
397 塞 泥
398 沙
399 沙 吒 (沙 陀)
400 綝

401 魚
402 都善
403 單于
404 賞
405 設
406 舍利
407 什
408 石蓋
409 尸逐
410 是蘭
411 施屠
412 豕韋
413 受酋
414 述
415 輸
416 樹
417 尤甲 (尤要?)
418 述律
419 純
420 淳于
421 私
422 思
423 俟斤
424 俟汾 (俟分)
425 俟伏
426 俟伏侯
427 俟和
428 似先 (兕先)
429 思利
430 俟利
431 俟呂陵
432 俟豆
433 斯引
434 唆
435 瑣
436 沂夫
437 索紇
438 索盧 a 旲瞞
439 宿勤 a 素喜
440 素利
441 宿六斤
442 蘇農
443 蘇拔
444 蘇毗 a 凧沙
445 蘇色匿
446 塔
447 踏
448 蹋
449 大
150 達呼哩

451 大利稽
452 大連
453 大洛稽
454 大拔
455 達蒲
456 達步干
457 大水
458 大隗
459 大野
460 達野
461 歹
462 炭
463 唉 (噉)
464 當
465 甞
466 党
467 唐括
468 當于
469 討
470 地
471 氐 —
472 迪古
473 狄歷
474 地連
475 地駱拔
476 地倫
177 稠
478 鐵伐
479 鐵弗
480 迭里
481 恬
482 滇
483 鐸辰
484 多蘭
485 陀滿
486 脫脫
487 豆
488 斗
489 豆盧
490 姐
491 紫
492 自死 獨膊
493 昨和
494 覩
495 獨
496 獨吉
497 禿髮
498 吐缶
499 吐賀
400 徒何

501 吐火
502 吐火羅
503 菟頹
504 突黎
505 吐門
506 突地
507 吐突
508 吐萬
509 臥
510 凍
511 銅
512 統稽
513 統奚
514 東盧
515 同蹄 (銅鞮)
516 統萬
517 旺
518 汪芒
519 衞
520 末
521 位
522 威
523 隗
524 尉遲
525 華莎
526 溫禺
527 勿
528 兀
529 烏質
530 烏護
531 烏古論
532 烏古孫
533 屋蘭
534 毋樓
535 嗢沒
536 烏那羅
537 兀紐干
538 烏孫
539 戊地
540 五斗
541 武都
542 屋
543 姚李
544 也
545 野利
546 野律
547 野詩
548 野咥 (蛇咥)
549 咽
550 燕

551 碩
552 延 陀
553 雁
554 郁久閭
555 郁朱
556 郁原甄
557 猶(猷)
558 裕
559 揄
560 羽眞
561 源
562 月
563 越彊
564 越質
565 悅力
566 約尼

Zusammenfassung.

Chinas nördliche Nachbarn.

Von Prof. Dr. W. Eberhard, Ankara

Dieses Buch entnimmt sein Material grossenteils aus den auf die Nordvölker Chinas bezüglichen Teilen meines Buches «Kultur und Siedlung der Randvölker Chinas» (Leiden 1942; Supplement zu T'oung-pao, Bd. 36). Da jedoch das vorliegende Buch später abgeschlossen ist, als das oben genannte, so enthält es manches Material, das in den «Randvölkern» noch nicht verarbeitet werden konnte. Soweit das neu gebrachte Material von allgemeinerer Bedeutung ist, ist es in den folgenden Einzel-Angaben im Wortlaut wiedergegeben. Die entsprechende Seite der deutschen Ausgabe ist zur Erleichterung des Nachschlagens ebenfalls beigefügt.

1 — Volk der Fu-yü (s. 18; deutsche Ausgabe Abschnitt a 5=s. 16):

Sie bringen 457 den T'o-ba Tribut (Wei-shu 5=s. 1914 c). Sie sind die Ahnen von Kao-li (Wei-shu 100=s. 2123 a), werden aber um 500 selbst von den Wu-chi vernichtet (Wei-shu 100=s. 2123 b).

2 — Volk der Kao-li (S. 20; deutsche Ausgabe Abschnitt a 6 = s. 18):

Im Jahre 398 wurden viele Leute von Kao-li in die Hauptstadt der T'o-pa umgesiedelt (Wei-shu 2=s. 1905 c). Sie senden in den folgenden Jahren Tributgesandtschaften an die T'o-pa: 435 (Wei-shu 4 a = s. 1911 c), 436 (4 a = s. 1911 c), 437 (4a = s. 1911 d), 439 (4 a = 1912 a), 462 (5=s. 1914d), 465 (5 = s. 1915 a), 466 (6 = s. 1915 b), 467 (5 = s. 1915 c), 468 (l.c.), 469 (5 = s. 1914 d), 470 (l.c.), 472 (7 a = s. 1916 b), 473 (l.c.), 474

(7 a = 1916 c), 475 (7 a = s. 1916 d), 476 (l.c.), 477 (7 a = s. 1917 a), 478 (7 a = s. 1917 b), 479 (l.c.), 484 (7 a = s. 1918 b), 485 (7 a = s. 1918 c), 486 (7 b = s. 1918 c), 488 (7 b = 1918d), 489 (7 b = s 1919 a), 490 (l.c.), 491 (7 b = s. 1916 b), 492 (7 b = s. 1919 c), 493 (7 b = s. 1919 d), 494 (7 b = s. 1920 a), 495 (7 b = s. 1920 b-c), 498 (7 b = s. 1921 b), 499 (8 = s. 1921 d), 500 (8 = s 1921 d), 501 (8 = s. 1922 a), 504 (8 — s. 1922 b), 506 (8 = s. 1923 a), 508 (8 = s. 1923 b), 509 (8 = s. 1923 c), 510 (8 = s. 1923 d), 512 (8 = s. 1924 a), 513 (8 = s. 1924 b), 514-5 (8 = s. 1924 b), 516 (9 = s. 1924 d), 517 (9 = s. 1925a). 518 (9 = s. 1925 b), 532 (10 — 1930 d), 531 (11 = s. 1931 b), 535 (12 = s. 1932 a), 538-7 (12 = s. 1932 b), 537 (12 = s 1932 a), 538 (l.c.), 539 (12 = s. 1932 c), 540 (12 = s. 1932 c, 541 (l.c.), 542 (12 = s. 1932 d), 543 (l.c.), 544 (l.c), 545 (l.c.), 546 (12 = s. 1933 a), 547 (l.c.), 548 (12 = s. 1933 b), 549 (l.c.) Sie knüpfen 479 mit den Juan-juan Beziehungen an, die gegen die Ti-tou-yü gerichtet sind (100 = s. 2124 b).

3 — Volk der Hsin-lo (S. 22; deutsche Ausgabe Abschnitt a 5 = s. 17-18):

Nach dem Yen-fan-lou könnte der Name Hsin-lo zusammenhängen mit dem Sih-lo genannten Instrument. Franke (Geschichte 3,176), der auf diesen Bericht hinweist, meint, es handele sich dabei wohl um ein Musikbecken, da es im Chin-shih (Kap. 42) als ein Gegenstand erwähnt werde, der vor Beamten einhergetragen wird. Dies ist nach dem Sung-yen (4, 1 a-b) unrichtig. Es handele sich vielmehr um ein Waschbecken, und solche Waschbecken seien im 13. Jahrhundert immer aus Gold oder Silber gewesen. Man nenne sie sha-lo oder sih-lo mit einem Wort der Sprache der Ch'i tan (so auf Grund des Yün-lu man-ch'ao). Diese Erklärung scheint mir richtig, da in einem früheren Text (Wen-ch'i-lu = T'P'KCh 306 = Bd. 25, 3 b) erzählt wird, dass ein Geist aus einem solchen Becken frass, welches 3 tou Inhalt hatte, also für ein Musikbecken viel zu gross war. Das Wort scheint demnach aus der Sprache der Ch'i-tan zu stammen. Der Begriff ist aber schon in der T'ang-Zeit bekannt. In einem Text, der von Zentralasien spricht (Chavannes, Documents, s. 1 9 und 310) werden diese Dinge P'o-lo genannt, was die Folge einer Fehlschreibung sein kann.

In der Sung-Zeit kamen solche sih-lo auch aus Tonking als Tribut nach China (Ling-wai tai-ta 2,3 a).

4 Volk der Wu-chi (S. 39; deutsche Ausgabe Abschnitt b 5, Seite 31]:

Sie brachten den T'o-pa in folgenden Jahren Tribute: 478 (Wei-shu 7 a = s. 1917b), 486-7 (7 b = s 1918 a und 100 = s. 2124 a), 488 (7 b = 1918 d), und 100 = s 2124 a], 493 (7 b= s. 1919 d), und 100 = s. 21.4 a), 503 (8 = s. 1922 b und 100 = s. 2124 a), 507 (8 = s. 1923 a), 508 (8 = s. 1923 b), 509 (8 = s. 1923 d), 510 (8 = s. 1923 d), 511 (8 = s. 1924 a), 512 (8 = s. 1924 a), 513 (8 = s. 1924 b), 514 (l.c.), 515 (9 = s. 1924 c), Ende 515 (9 = s. 1924 d), 517 (9 = s. 925 a), 518 (9 = s. 1925 b), 21 (9 = s. 1925 d), 536-7 (12=s. 1932 b), 540 (12 = s. 1932 c und 100 = s. 2124 a), 541 (12 = s. 1932 c), 544 (12 = s. 1932 d), 546 (12 = s. 1933 a), 547 (l.c.). Im Jahre 477 brachten sie als Tribut Pferde (100 = s. 2123 d). Um 500 vernichteten sie das Land Fu-yü (100 =s. 2123 b). Sie kauen Korn und machen daraus Wein (Yü-chih t'ang 29,6 a).

5 — Volk der Pai-chi (S. 15; deutsche Ausgabe Abschnitt a 9, Seite21) :

Sie ermorden um 400 den König von Kao-li (Wei-shu 100 = s. 2123 b). Sie stammen von den Fu-yü ab (Wei-shu 100 = s. 2123 c). Sie erbitten 472 von den T'o-pa ein Heer als Hilfe gegen Kao-li (Wei-shu 7 a = s. 1916).

6 — Volk der Wu-lo-hou (S. 40 ; deutsche Ausgabe Abschnitt b 6, Seite 32) :

Sie schicken seit 443 Tribute an die T'o-pa (Wei-shu 4 b= s. 1912 b und 100 = s. 2124b). Bei ihnen ist ein grosses Haus aus Stein, in dem sie oft beten. Die T'o-pa schicken Gesandte hin, die dort opfern und eine Inschrift hinterlassen (etwa 445 n. Chr.; Wei-shu 100= s. 2124 b). Dieses Steinhaus, das im Nordwesten des eigentlichen Landes lag, ist der älteste Ahnentempel der T'o-pa gewesen (Wei-shu 108 a = s. 2168 c).

7 – Zur Frage des Schamanismus bei den tungusischen und türkischen Völkern (Zu S. 43, deutsche Ausgabe S. 34).

Ich möchte auf diese Frage des Schamanismus hier noch

etwas näher eingehen. Es heisst (Wei-shu 108 = s. 2168a), dass im Anfang des T'o-pa-Reiches Schamaninnen ganz allgemein bei den Staatskulten tätig waren; so traten sie im Jahre 399 bei einem Opfer mit Trommeln in der Hand auf (Wei-shu 108 a = s. 2168 b), ganz so wie sibirische Schamanen. Aber dies ist nicht verschieden von dem Schamanismus, den wir um diese Zeit und später noch allgemein in China verbreitet finden, nur mit dem Unterschied, dass Schamanen oder Schamaninnen keinen Zutritt zum Staatskult mehr hatten, sondern nur bei Lokalkulten eine Rolle spielten. Aehnlich wenig besagt es, wenn es heisst, man rufe in Kao-ch'e, einem turkestanischen Land, Schamaninnen, wenn jemand vom Blitz erschlagen sei (Wei-shu 103 = s. 2132 a). Auch das ist von den chinesichen Bräuchen nur sehr wenig verschieden. Der erste Bericht, wo unzweifelhaft von einem ausgebildeten Schamanismus gesprochen ist, stammt aus dem Jahre 519 von dem Volk der Juan-juan. Dort laesst eine Schamanin einen Prinzen eine Himmelsreise machen und ruft ihn von dieser Reise zurück, indem sie 7 Tage lang fastet, dann eine Nacht über betet (Wei-shu 10 = s. 2130 d). Dass sich dieser Zauber später als ein Schwindel entpuppt, tut nichts zur Sache. Zweifellos ist hier echter Schamanismus berichtet. Aber auch solche Berichte sind für den chinesischen Beobachter nicht aufregend, da es ähnliches bei den Chinesen selbst gibt (ein Bericht über eine Himmelsreise eines taoistischen Magiers ist z. B. im I-chien-chih 50, 5 a enthalten). Daher ist es gut verständlich, dass die Chinesen über Schamanismus so wenig berichten, obwohl der Schamanismus eine grosse Rolle bei all diesen Völkern gespielt hat.

8 — Volk derWu-huan (S. 49, deutsche Ausgabe Abschnitt c4, Seite 87):

In der T'o-pa-Zeit gelten die Wu-huan als ein T'o-pa-Stamm (Wei-shu - 113 = s. 2194 a) und werden als solcher schon im 4. Jahrhundert n. Chr. erwaehnt (Wei-shu 1=s. 1903 d, 2 = s. 1905 c und 15 = s. 1940 a). Ihre Mützen scheinen sich weit verbreitet zu haben, denn im Jahre 445 brachte das Volk der T'u-yü-hun, ein Volk, das, von Hsien-pi abstammend, im nördlichen Tibet wohnte, als Tribut an die südchinesische Dynastie Sung sogenannte Wu-huan-Mützen (Wei-shu 101 = s,

2125 da). Ich halte es nicht für ausgeschlossen, dass diese Mützen mit den spaeter zu erwähnenden horn-förmigen Mützen der Toba verwandt sind.

9 — Volk der Hsi (S. 55, deutsche Ausgabe Abschnitt d, Seite 41):

In der T'o-pa-Zeit treten Leute vom Stamm Hsi mehrfach auf. Es wird aber gesagt (Wei-shu 113 = s. 193 d), dass dieser Name bei den T'o-pa eine Verkürzung aus Ta-hsi sei. In der Zeit der Ch'i-tan treten sie als ein später Stamm des Stammesverbandes der Ch'i-tan auf (Liao-shih 33). Ob diese beiden Hsi, vor allem, ob die erstgenannten Hsi mit den hier behandelten identisch sind, ist fraglich.

10 — Volk der Ch'i-tan (S. 56, deutsche Ausgabe Abschnitt d 1, Seite 40):

Sie wurden um 390 erstmals von den T'o-pa besiegt (Wei-shu 100=s. 2124 b), und brachten dann den T'o-pa in folgenden Jahren Tribute: 437 (Wei-shu 4 a=1911d), 453 (5=s. 1914 b), 468 (6=s. 1915c), 469 (6=s. 1915d), 470 (l.c.), 473 (7a=s. 1916c), 474 (7a=s. 1916 d), 475 (l.c) 476 (l.c), 477 (7a=s.1917a), 479 (7a=s. 1917c), 493 (7b=s. 1919d), 507 (8=s. 1923b), 508 (l.c.) 509 (=s. 1923d), 510 (l.c.), 511 (8=s. 1924a), 512 (l.c.), 513 (8=s. 1924b), 514 (l.c.). 515 (9=s. 1924d), zweimal im Jahre 517 (9=s. 1925a), 524-5 (9=s. 1926c), 533 (11=1930d), 534 (11=s. 1931b), 535 (12=s.1932a), 550 (12=s. 1933b). Die ältesten Erwaehnungen der Ch'i-tan sind im Chin-shu, wo sie einmal mit Kao-li zusammen (Chin-shu 124=s. 1395d), ein anderes Mal mit den K'u-mo-hsi zusammen (Chin-shu 125=s. 13 8c) erwaehnt werden. Sie werden etwa um 400 von dem Volk der Mu-jung besiegt (Chin-shu 124=s. 1396a).

11 — Volk der K'u-mo-hsi (S. 57, deutsche Ausgabe Abschnitt d 3, Seite 41):

Sie wurden 388 von den T'o pa besiegt (Wei-shu 2=s. 1905 c und 100= s. 2124b) Sie machten 480, 490 (7b=s. 1919a) und 498 (100 = s. 2124b) Einfaelle in das Gebiet der T'o-ba. Seit dem letzten Einfall wurde der Handel mit ihnen verboten. Sie schicken in folgenden Jahren Tributgesandtschaften an die T'o-pa, bei denen sie meist Pferde lieferten: 453 (5=s. 1914b), 454 (l. c.), 467 (6=s 1915c), 468 (6=s. 1915c), 470 (6=s. 1915d),

472 (7a= s. 1916b), 473 (7a=s. 1916c), 474 (7a=s. 1916d), 475 (l. c.), 476 (l. c.), 477 (7a=s. 1917a), 479 (7a=s. 1917c), 493 (7b =s. 1919d), 507 (8=s. 1923b), 508 (l. c.), 509 (8=s. 1923d), 512 (8=s. 1924a), 513 (8=1924b), 514 (l.c.), 515 (9=s. 1924d), 523 (9=s. 1926a), 524-5 (9=s. 1926c), 526 (9=s. 1927a), 532 (11=s. 1930d).

12 — Volk der Pa-hsi-mi (S.65; deutsche Ausgabe Abschn. e 10, Seite 50):

Der Stammesname Po-ma bedeutet «gefleckte Pferde», und das T'ang-shu (217b) sagt, man könne diesen Stamm der Po-ma auch O-lo-chih nennen. Dies ist aber eine Transskription des türkischen wortes Alaca, welches «gefleckt» bedeutet. Von den Po-ma wird ausgesagt, dass sie Nomaden sind, die nördlich der T'u-chüeh wohnen, in einem Laude, in dem immer Schnee ist. Sie haben nur gefleckte Pferde, reiten aber nicht. Sie haben Kumys, sie schneiden Haare kurz, sie haben Zelte aus Rinde (T'ang-shu 217b). Es ist wahrscheinlich, dass der türkische, in Anatolien verbeitete, Stammes-und Ortsname Alaca sich von diesem alten Stamm südlich des Baikal-Şees herleitet.

Mit diesem wort ist zu vergleichen das wort Ho-lan, ein Stammesname eines Nord - T'o-pa - Stammes (wei-shu 113=s. 2194b), wahrscheinlich früher ein Hsien-pi-Stamm. Sie sind im 4. Jahrhundert mehrfach erwaehnt (Chin-shu 110=s. 1368c; Wei-shu 1=s. 1904c; 2=s. 1905c; 2=s. 1906b; 13=s. 1934a; 15 =s. 1940a). Sie lebten beim heutigen Ning-hsia in Kansu, wo ein Berg ihren Namen traegt. Dieser Ho-lan-shan ist (nach dem I-t'ung-chih) gleich dem heutigen Alaşan. Ho-lan ist also auch die Transskription von alaca. Im Mandschurischen bedeutet (nach v. d. Gabelentz) alaşan ein «schlechtes Pferd». Die Ho-lai scheinen diesen Ho-lan nahe verwandt zu sein. Sie sind ein alter Hsiung-nu-Stamm (Chin-shu 97=s. 1337d), der spaeter ein T'o-pa-Stamm wurde (Wei-shu 113=s. 2193d). Es erscheint mir wahrscheinlicher, dass die Ho-lan Protomongolen gewesen sind, als dass sie Türken waren, waehrend die Po-ma wohl sicher Türken waren. Aber in dieser Frage ist noch keine Sicherheit zu erlangen.

13 — Volk der Shih-wei (S. 60; deutsche Ausgabe Abschn. d 5, Seite 42):

Sie brachten zum ersten Male 544 den T'o-ba Tribut (Wei-shu 100=S. 2124 a und 12=S. 1932 d). Weitere Tribute kamen 546 (12=S. 1933 a), 548 (12=S. 1933 b) und 549 (12=S. 1933 b).

14 — Volk der Chi-hu (S. 67; deutsche Ausgabe, Abschn. e 1, Seite 46):

Sie sind nicht in der Liste der 19 Hsiung-nu-Stämme aufgezählt, aus der die 5 Stammesgruppen des Liu Yüan gebildet worden sind (vgl. Chin-shu 97=S. 1337 d), jedoch ist diese Liste, wie sich aus anderen Quellen ergibt, nicht vollständig. In der Toba-Zeit tritt Chi als Familienname auf, soll jedoch nicht Rest des Stammes der Chi-hu sein, sondern Verkürzung aus T'ai-lo-Chi (Wei-shu 113=S. 2194).

15 — Volk der Chieh-ku (Seite 67; deutsche Ausgabe, Abschn. e 3; Seite 46:

In der T'ang-Zeit treten die Chieh-ku unter dem Namen Chieh-chia-sih auf.

Das Hsin-T'ang-shu (217 b=S. 4 43 b) schreibt über die Chieh-chia-sih folgendes: sie heissen bald Chieh-ku, bald Chü-wu. Die Hsiung-nu machten den chinesischen General Li Ling, der sich ihnen ergeben hatte, zum «Rechten Hsien-König», den Wei Lü (vgl. Han-shu 94 a, 13 b) zum König der Tingling. Die Leute sind alle grossgewachsen, haben rote Haare, ein weisses Gesicht und grüne Pupillen. Sie halten schwarz für unglückbringend und sagen zu denen mit schwarzen Pupillen: «Das sind Nachkommen des Li Ling!» Es gibt bei ihnen wenig Männer und viel Frauen. Sie sind stolz und tapfer. Die Männer tätowieren sich die Hand, Frauen den Hals. Sie wohnen alle zusammen und es gibt viel Unsittlichkeit bei ihnen. Sie bezeichnen das Neujahr mit «Mou-shih-ai» und 3 «ai» sind eine Jahreszeit. Sie rechnen die Jahre mit einer Zählung nach 12 Dingen; so sagen sie, wenn das Jahr im zyklischen Zeichen cyin' steht: «Tigerjahr». Das Klima bei ihnen ist sehr kalt, auch die grossen Flüsse gefrieren halb durch. Sie bauen Korn, Weizen und Gerste an und machen mit einer Tretmühle daraus Mehl. Hirse säen sie im 2. Monat und ernten im 9. Monat. Sie benutzen sie zum Essen und zur Weinherstellung. Obst und Gemüse haben sie gar nicht. Sie haben sehr

grosse und starke Pferde, und als beste gelten die, die gut kämpfen können. Ferner haben sie Kamele, Rinder und Schafe. Rinder aber haben sie am meisten, und reiche Bauern haben oft mehrere tausend. An wilden Tieren gibt es Wildpferde, Ku-t'u, gelbe Schafe, Gazellen und Schwarzschwänze. Schwarzschwänze sehen aus wie Dam-Hirsche, aber ihr Schwanz ist grösser und schwarz. An Fischen gibt es Mie, die 7-8 Fuss gross sind, Mo-kèn, die ohne Gräten sind und bei denen der Mund unter dem Kinn ist. An Vögeln gibt es bei ihnen Adler, Wildenten, Raben, Elstern, Wildgänse. An Bäumen gibt es Kiefern, Birken, Ulmen, Weiden und P'u-Kiefern. Manche sind so hoch, dass man nicht hinaufschiessen kann. Am häufigsten sind Birken. Es gibt bei ihnen Gold, Eisen und Zinn. Man findet bei ihnen nach jedem Regen Eisen, welches K'a-sha heisst, und aus dem man besonders scharfe Waffen macht. Das liefern sie immer den T'u-chüeh ab. An Waffen haben sie Bogen, Pfeile und Banner. Ihre Reiter machen sich aus Holz Schilde, mit denen sie ihre Beine und Füsse beschützen; dann machen sie runde Schilde, die sie auf die Schultern legen. Damit können sie sich schützen gegen Pfeile und Schwerter. Ihr Herrscher nennt sich A-jih, daher haben sie den Familiennamen A-jih angenommen, sammeln sich unter einer Fahne (t'u = türkisch tuğ) und ehren die rote Farbe. Die anderen haben sich je nach dem Stamm benannt. Sie lieben Zobel und Biber (?). Der A-jih traegt im Winter eine Zobelmütze, im Sommer ist sie mit goldenen Knöpfen besetzt, oben spitz und am Ende gedreht. Die Untern tragen alle weisse Filzmützen. Sie tragen gern Messer und Schleifstein. Die armen Leute tragen alle Pelzkleider und keinen Hut. Die Frauen tragen verschiedene Wollstoffe, Brokat oder Seide aus Chi-pin, die sie aus An-hsi (Turkistan), vom Nord-Hof oder von den Ta-shih (= Tajik, Araber) eingehandelt haben. Der A-jih lebt im Ch'ing Berg, umgeben von einen Bohlenzaun anstatt einer Mauer und in einem Zelt aus zusammengefügtem Filz, welches man Mi-ti-chih-t'o nennt. Die Häuptlinge wohnen in kleinen Zelten. Alle abhängigen und Truppen stellenden Staemme geben als Tribut Zobel, Ratten und dunkle Ratten. An Beamten gibt es die 6 Raenge des Kanzlers, Oberstkommandanten, Offiziers, Oberarchivars, Generals und Ta-kan's. Kanzler gibt es 7, Oberstkommandanten 3, Offiziere 10. Sie kommandieren alle Sol-

daten. Oberarchivare gibt es 15. Generäle und Ta-kan haben keine Beamten. Alle Staemme essen Fleisch und Pferdekumys, nur dem A-jih gibt man auch Kuchen. An Musikinstrumenten haben sie die ti-Flöte, Trommel, sheng-Flöte, Pi-li, Gong. An Spielen haben sie Kamel-und Löwenspiele, Pferde - Akrobatik, Seilakrobatik. Sie opfern an Göttern nur den Pflanzen und Flüssen und haben für die Opfer keine festen Zeiten. Sie nennen die Zauberer «Kan» (= türk. kam). Bei der Hochzeit gelten Schafe und Pferde als Brautgabe, bei Reichen oft hunderte und tausende. Bei einem Todesfall schwaerzen sie sich das Gesicht nicht, sondern gehen dreimal um die Leiche, weinen und verbrennen sie. Sie sammeln dann die Knochen und begraben sie nach einem Jahr. Dann erst weinen sie richtig. Im Winter wohnen sie in Haeusern, die mit Baumrinde gedeckt sind. Ihre Schrift und Sprache sind ganz genau wie die der Hui-hu (Uiguren). Ihre Gesetze sind aeusserst streng. Raeubern schneidet man immer den Kopf ab, und wenn ein Sohn Raeuber geworden ist, haengt man seinen Kopf dem Vater an den Hals, und er darf ihn bis zum Tode nicht abnehmen. Vom Ya (= Hof) des A - jih bis zum Ya der Hui-hu sind mit dem Kamel 40 Tagereisen. — Dieser Bericht ist sehr interessant und spricht für sich. Ich gebe nur einige kurze Erklaerungen: Der chinesische General Li Ling blieb über 20 Jahre bei den Hsiung-nu und starb 74v. Chr. (Han-shu 54,7a); er heiratete eine Tochter des Shan-yü (Han-shu 94a, 11b und 12b). Wei Lü starb 86v. Chr. bei den Hsiung-nu (Han-shu 94a, 13b). — Das chinesische zyklische Zeichen «yin» ist das 3. Zeichen des chinesischen Zwölferzyklus und entspricht dem Zeichen «Tiger» im Zyklus der 12 Tiere, der alttürkisch belegt ist (vgl. O. Turan: On iki hayvanlık Türk takvimi, Ankara 1941). Da unser Text Material etwa des 7. Jahrhunderts enthaelt, ist dies ein weiterer früher Beleg für den Zwölftierzyklus bei den Türken. – Das Tier Ku-t'u wird im Cho-keng-lu (29, 6 b) als ein Horn einer Schlange beschrieben, das giftig sei, das aber auch giftabwehrend sein soll. Diese Erklaerung ist aber auch dem Autor des Werkes unsicher. Dasselbe Wort Ku-t'u bedeutet ferner auch das Land Khottal östlich von Ferghana, dessen König und Teile des Volkes T'u-chüe waren, andere Teile des Volkes sogdisch (W. Fuchs: Hui-ch'ao's Pilgerreise s. 452-3). Vielleicht muss man daher übersetzen: «gelbe Kho-

ttal-Schafe». Aber auch dies ist unsicher. Das Wort selbst ist wohl türkisch. Man benutzt die ersten beiden Silben zur Schreibung des wortes kutlu, naemlich Ku-t'u-lu. Auch ein König der Sha-t'o hiess Ku-t'u-chih. (1)- Der Titel Ta-kan entspricht dem türkischen Tarkan. - Das Musikinstrument Pi-li ist schon für die Hsiung-nu typisch. Ich habe es ausführlicher in meinem Buch « Lokalkulturen im alten China » (Band 1, s. 199) behandelt. - Die Kamel - und Löwenspiele sind wahrscheinlich Taenze. Der Löwentanz tritt noch heute in Nordchina auf. Ursprünglich haengen diese Spiele zusammen mit dem turkestanischen «Kaltwasserfest» am Ende des Jahres. Auch hierzu vergl. ausführlich «Lokalkulturen im alten China» (Bd. 1, s. 195).

16 — Volk der Ting-ling (s. 71; Deutsche Ausgabe Abschn. e 11, Seite 50):

Man unterscheidet 2 Arten der Ting-ling: die einen lebten nördlich der Hsiung-nu, die anderen viel weiter westlich, westlich der Wu-sun (so: San-kuo-wei-chih 3, 14a, Kommentar). Es ist wahrscheinlich, dass beide Gruppen zusammengehören und irgendwie sich geteilt haben. Unsere Nachrichten im Abschnitt «K» beziehen sich auf die westlichen. Die späteren Quellen scheinen nur noch die östlicheren zu kennen. Daneben scheint man sie ausserdem noch gelegentlich mit dem Stamm Hsien-ling sowie dem Stamm Tien-ling, beides tibetischen Staemmen, verwechselt zu haben (so in dem Bericht im Chin-chung-hsing-shu = TPYL 918, 4a, wo erzählt wird, dass man bei einem Kampf gegen sie brennende Hühner in ihr Lager fliegen liess und so das Lager verbrannte). In der Chin-Zeit (265 - 419) gab es Ting-ling nördlich der heutigen Provinz Kan-su (Chin-shu 87 = s. 1308c). Im 4. Jahrhundert dringen sie in die Provinz Hopei ein und siedeln im Bezirk Chung-shan (Chin-shu 124 = s. 1394d), ferner werden sie angesiedelt in verschiedenen Bezirken Nordchinas, ebenso wie auch Wu-huan (Chin-shu 11? = s. 1374a). Im Bezirk Chung-shan spielen sie eine ziemliche Rolle (vgl. Chin-shu 104 = s. 1357a; Fa-yüan chu-lin = T'P'KCH 113 = Bd. 9,7b) Im Jahre 357 aber wurden sie zusammen mit Tölös nördlich der grossen Mauer von dem Reich der Mu-jung

(1) Bei den T'o-pa tritt um 380 ein Mann namens K'u-t'u auf (Wei-shu 2 = s. 1905c; 27 = s. 1966d; 28 = s. 1968a).

besiegt (Chin-shu 110=s. 1368 a) und treten in dieser Gegend noch mehrfach auf (z. B. : Chin-shu 74=s. 1275c). Die T'o-pa erwähnen sie im Jahre 397 (Wei-shu 2=s. 1906b). Ein Teil ergab sich 399 den T'o-pa (2=s. 1907a). 418 ziehen sie mit den T'o-pa zusammen gegen andere Nordvölker (3=s. 1909a). Sonst werden in der T'o-pa-Zeit ausser zahlreichen Einzelpersonen aus dem Volk der Ting-ling grössere Gruppen in Yü-shan (Lage unsicher; in Shansi?) (3 = s. 1908d) erwähnt, 447 werden 3000 Familien von ihnen aus An-chou (in Ho-pei) nach der Hauptstadt in Nord-Shansi umgesiedelt (4b = s. 1913a), und 457 rebellieren mehrere Tausend in der Gegend von Ching-hsing (Ost-Shansi) (5=s. 1914b). Die Annalen der T'o-pa betonen, dass die nördlichen Ting-ling, also die nördlich der chinesischen Mauer, ebenso wie die Kao-ch'e dieselbe Sprache wie die Hsiung-nu sprechen (Wei-shu 103 = s. 2132a).

17 — Volk der Kao-ch'e (S. 73; deutsche Ausgabe, Abschn. e 7, Seite 49) :

Dieselbe Mythe von der Schwängerung durch einen Wolf, eine der vielen für die Türk-Völker typischen Wolfsmythen, enthält auch das Wei-shu (103=s. 2132a). Das Wei-shu gibt weiter folgendes Material über sie: sie haben Schamaninnen. Sie gaben nach dem Jahre 429 meist das Nomadisieren auf und gingen zum Ackerbau über. Nach dem Jahre 450 taten sich 5 Gruppen von ihnen zu einem grossen Himmelsopfer zusammen, bei dem Pferdeopfer gemacht wurden, geopfert wurde und Lieder gesungen wurden (103 = s. 2132b). Sie selbst überfallen die T'o-pa im 4. Jahrhundert (13=s. 1934a; 15=s. 1938b) mehrmals. Sie werden von den T'o-pa schon in der Mitte des 4 Jahrhunderts mehrfach geschlagen (1=s. 1904d; 1=s. 1905a). Weiter werden sie 389 geschlagen (2=s. 1905c). 399 werden über 37 Stamme von ihnen besiegt und dabei mehr als 20000 Wagen erbeutet (2=s. 1906d). 400 ergibt sich ein Teilführer (2=s. 1907a), 401 ein anderer (2=s. 1907b). 403 werden sie wieder angegriffen (2=s. 1907c). 418 gehen sie mit den T'o-pa zusammen gegen Nordvölker vor (3 = s.1909a). 429 werden sie geschlagen (103 = s. 2130b). 507-8 ergibt sich ein weiterer Teil von ihnen den T'o-pa (8 = s. 1923b). Sie brachten Tribute in den Jahren 436 (4a = s. 1911c), 508 (8 = s. 1923b), 510 (8=s. 1923d), 515-6 (9=s. 1924d), 518 (9=s. 1925b).

536 werden sie einer besondern Verwaltung unterstellt (12= s. 1932a). Abgesehen davon werden zahlreiche Namen von Herrschern und Einzelpersonen, sowie auch Titel von ihnen erwähnt. Ueber die einzelnen Stämme lässt sich Folgendes sagen: Die T'u-lu werden nochmals gesondert als ein Stamm der Kao-ch'e erwähnt (Wei-shu 103 = s. 2132b) ebenso wie die Ch'e-fu-li (l. c., s. 2133b) und die meisten anderen. Nur von den Fu-fu-lo ist gesagt, dass sie erst den Juan-juan untertan waren, aber dann abfielen (gegen 487; Wei-shu 103=s. 2132b). 541 wird ein Mann aus diesem Stamm, der früher König von A-che-lo gewesen war, von den T'o-pa zum König von Kao-ch'e gemacht (12=s. 1932c), nachdem 516 das ganze Land der Kao-ch'e von den Juan-juan annektiert und deren König erschlagen worden war (Wei-shu 103=s. 2130d).

18 — Volk der T'e-lo (S. 78, deutsche Ausgabe, Abschn. e 13; Seite 51) :

In der T'opa-Zeit treten die Tölös viel weiter südlich auf. 357 werden sie nördlich des Grenzwalles von dem Herrscher der Mu-jung geschlagen (Chin-shu 110=1368 a; später nochmals: 111 = s. 1 69b). 430 rebelliert ein Stamm vom ihnen in Ho-hsi (Shensi; Wei-shu 4a s. = 1910b). 445 werden Tölös-Reiter aus Kao-p'ing (Shansi; Wei-shu 4 b = s. 1912 d) erwähnt. 471 rebellieren Tölös in Wu-yeh (heutiges Sui-yüan), und nachdem sie besiegt sind, wurden ihre Reste als Garnison einzelne Provinzen Nordchinas verteilt (7a= s. 1916a). 472 gehen Tölös der Ostgruppe zu den Juan-juan über (7a= s. 1916b), während Tölös der Westgruppe 471 noch die T'o-pa besiegten (5= s. 1915 d). 472 wollen auch Tölös in Lien-ch'uan (Lage unsicher) rebellieren und werden als Garnisonen in Ostchina verteilt (7a=s. 1916 b). 473 rebellieren 2 Stämme der Tölös in Jou-hsüan (im heutigen Chahar), zusammen mit den Juan-juan (7a= s. 1916 c). 498 rebellieren sie zusammen mit einem Führer der Kao-ch'e (7b = s. 1921 b). 471 werden Grosse der westlichen Tölös als Palastwache am T'o-pa-Hof angenommen, rebellieren aber, weil sie ungerecht behandelt wurden (19a = s. 1946a). An anderer Stelle (103 = s. 2131d) sagen die Annalen der T'o-pa- Dynastie direkt, dass die Tölös gleich den Kao-ch'e seien. Währond die Annalen immer den

Ausdruck T'e-lo gebrauchen, benutzen sie auch einmal den Ausdruck T'ie-lo, nämlich dort, wo sie von der Grenze zwischen dem Land der T'ie-lo und dem der Kao-ch'e sprechen (101 = s. 2126b). Obwohl wahrscheinlich ist, dass beide Ausdrücke gleich sind, ist dies doch nicht ganz sicher. Aus den Nachrichten geht aber hervor, dass wir Tölös im 5. Jahrhundert an verschiedenen Plätzen der inneren Mongolei sowie an zahlreichen Plaetzen in Nordchina antreffen.

19 — Volk der T'o-pa (s. 80, deutsche Ausgabe, Abschn. 12, Seite 51):

Die T'o-pa treten in den Orhon-Inschriften als Tawgaç auf, ebenso bei Mahmut Kaşgârî (Divani Lûgat-it Türk, Tercümesi, Bd. 1, 453). Dort wird das Wort erklaert als a) eine Bezeichnung für Nordchina, b) Name eines türkischen Stammes. Die erste Bezeichnung, die durchgängig in den Orhoninschriften gebraucht ist, stammt aus der Zeit, als die T'o-pa in Nordchina herrschten.

Die T'o-pa verehrten eine Steinhöhle (oder Steinhaus) als ihren ältesten Kultplatz (s. 277). Dieser Bericht ist sehr wichtig. Bekanntlich haben die T'o-pa die berühmten buddhistischen Höhlen von Yün-kang (Provinz Shansi) und später von Lung-men (Provinz Ho-nan) angelegt. Der Bau zwar wohl durch einen Buddhisten angeregt (Wei-shu 114 = S. 2196 a), aber es ist auffaellig, wie oft die Kaiser diese Höhlentempel besucht haben (467, 470 - 1; 480, 482; 483, 484; 517; 526, 532), ferner ist auffällig, dass diese Besuche in den Annalen verzeichnet sind, waehrend Besuche in anderen buddhistischen Tempeln nicht berichtet werden. Ich halte es daher für durchaus möglich, dass die Tendenz zur Anlage von Höhlentempeln zusammenhaengt mit einem alteingeborenen Höhlenkult bei den T'o-pa, der spaeter buddhistisch umgedeutet worden ist. Der Bericht vom Steinhaus der ältesten T'o - pa, der auch ein Höhlenkult ist, ist ausserdem noch mehrfach erwähnt (Wei - shu 100 = s. 2124b und 108a = s. 2168c). Mit ihm hängt zusammen die Entstehung eines heiligen Waldes. Die T'o-pa müssen einen Waldkult gehabt haben, da es mehrere darauf bezügliche andere Berichte noch gibt: a) aus einem Grab eines T'o-pa-Kaisers bildet sich ein Wald (Wei-shu 2 = s. 1905 b). b) an der Stelle, wo die Nachgeburt eines

T'o-pa-Kaisers begraben wurde, wachsen Ulmen (Wei shu 2 = s 1905 b). c) ein T'o-pa-Kaiser, der vergiftet wurde, speit. Dort wachsen Ulmen, die es sonst im Lande noch gar nicht gab (Wei-shu 1 = s. 1904a). Aus diesen Berichten ergibt sich, dass die T'o-pa einen Waldkult gehabt haben, und ein Waldkult ist auch bei anderen Türken erschliessbar. Ferner ergibt sich daraus, dass die Ulme bei ihnen eine besondere Bedeutung haben muss. Auch dies lässt sich noch weiter belegen. Ich habe diese Frage ausführlich in meinen «Lokalkulturen im alten China», Band 1, 104 behandelt. - Noch eine weitere Frage ist aufzuwerfen. In dem aus der Sung - Zeit stammenden Buche Hsi - shang fou-t'an wird ein von einem Freudenmädchen getanzter T'o-chih-Tanz erwähnt. Dabei trägt das Mädchen etwas Rotes, das sehr lang und oben spitz ist und genau wie ein Horn aussieht (zitiert im Chien-hu chi, yü-chi 4, 4 b) Leider ist diese Art Beschreibung nicht sehr genau. T'o ist eine dem Maulbeerbaum verwandte Baumart, chih bedeutet Zweig. Diese Uebersetzung aber sei nach dem So-sui-lu unrichtig. Das Wort T'o - chih sei verderbt aus dem Wort T'o-pa. Es handele sich also um einen Tanz der T'o - pa. Die sonstigen Beschreibungen dieses Tanzes, die ich finden konnte (zitiert im Pei-wen-yün-fu, s. v. t'o-chih) kennen 2 Unterarten dieses Tanzes: den «eigentlichen T'o - chih - Tanz» und den «gebogenen T'o-chih - Tanz» Er werde von 2 Mädchen getanzt, die einen Hut mit Glöckchen tragen, die beim Tanz klingen. Sie treten auf in 2 Lotosblüten verborgen, die sich dann öffnen und die Mädchen herausbringen. Die Schreibweise des Tanzes liegt nicht fest; dies ist immer ein Zeichen dafür, dass es sich um ein Fremdgut handelt. Ein anderer Text sagt direkt, dass der Tanz zu den aus dem Westen gekommenen Fremdtänzen gehöre. Ich (1) halte es für sehr gut möglich, dass der Tanz tatsächlich ein T'o-pa-Tanz ist. Es spricht dafür noch, dass wir Hörner als Kopfzierde bei Türkvolkern bereits kennen. Vielleicht ist die Mütze der Wu-huan (siehe oben) zum Vergleich mit heranzuziehen, sonst aber sicherlich die Mütze der Kirgisen (s. oben). Leider haben wir über die ursprüngliche Kleidung der T'o-pa kaum Nach-

---

(1) vgl. die schöne Klassifizierung der Tänze im Chiao-fang-chi (=Hsiang-tsu pi - chi 6, 4 b - 5 a)!

richten. Um 480 sah der Kaiser einmal auf der Strasse eine Frau mit Hut und kurzer Jacke (Wei-shu 19b=s. 1948a), gegen 495 sah er eine Frau, die anliegenden Kragen und kurze Aermel trug (Wei-shu 21a=s. 1954c). Beide Male ist er darüber böse, dass die Frauen nicht die offizielle, also die chinesische Kleidung trugen. Demnach muss dies also die alte einheimische Kleidung gewesen sein.

Zur Frage der Zugehörigkeit der T'o-pa bereite ich eine zusammenfassende Arbeit vor, in der ich vor allem auf die Zugehörigkeit einzelner Familien eingehen werde. Denn obwohl ich die T'o-pa hier zu den Türkvölkern gestellt habe, ist mir dies durchaus nicht sicher. Ich will hier nur ein paar vorläufige Bemerkungen anschliessen, für alles Weitere muss ich auf die kommende Untersuchung hinweisen; der Stamm der Stamm der Ch'i-fu (auch Ch'i-fo) wird einmal als ein Stamm der Hsien-pi aufgeführt (Wei-shu 2=S. 1905 c), tritt dann aber als ein T'o-pa Stamm auf (113=S. 2194 a). Der Name hängt mit einem Bergnamen, dem Ch'i-fu-shan=Alaşan zusammen (I-t'ung-chih 545,2 a), demselben Berg, von dem sich auch die Ho-lan herleiten (s. unten). Der Name des Stammes Ch'i-lien (113=S. 2194 b) hängt zusammen mit einem Wort der Sprache der Hsiung-nu: Ch'i-lien, welches « Himmel » bedeuten soll (Yüeh-fu shih-chi 84=Shanghai-Text S. 578a). Wir haben uns in «Lokalkulturen» Band, 1, S. 176 ausführlich über dieses Wort und seine Zusammenhänge unterhalten. Der Stamm der Ch'i-lo (113=S. 2193 d) tritt auch in Kao-ch'e auf (103=S. 2130 a). Die Kao-ch'e sind zweifellos Türken. Der Stamm der Ch'i-lu (113=S. 2194 b) ist früher als ein Stamm der Hsien-pi bekannt (Chin-shu 125=S. 1396 d). Der Stamm der Chi-lü (113=S. 2195 a) tritt auch als Clan bei den Juan-juan auf (7 b=S. 1919 a). Der Stamm der Ch'i-nu (113 = s. 2194 b) ist noch 390 den T'o pa feindlich (2=s. 1905 d), und ist ein Stamm der Ho-hsi (2 = s. 190 b und 103 = s. 2132 c). Der Stamm der Chieh-pi (113 = s. 2194a) dürfte identisch mit dem Stamm der Chieh-p'i sein, welcher ein Clan der Kao-ch'e ist (103=s. 2132 a). Der Samm der Ch'u-lien (113=s. 2194 a) ist früher als ein Stamm der Hsien-pi bekannt (Chin-shu 125=1396 c). Der Stamm der Erh-mien (113=s. 2194 b) tritt als Clan bei den Juan-juan auf (4 b=s. 1913 b und 103=s. 2130 c). Der Stamm der Fu-lien (113) tritt als Clan bei den T'u-yü-hun auf (7b = s. 1919 d und 101 = s.

2125 d). Die Oberschicht der T'u-yü-hun aber stammte aus einem Hsien-pi-Geschlecht. Der Stamm der Ho-hsi war noch 390 den T'o-pa feindlich (2 = 1905 d und 1906 b und 103 s. 2132 c), gehörte also nicht zur T'o-pa-Gemeinschaft. Der Name (113 = s. 2194 b) tritt als Clan bei den Juan-juan auf (103 = s. 2130 d). Der Stamm der Ho-lai (113 = s. 2193d) ist ein alter Hsiung-nu -Stamm (Chin-shu 97 = s. 1357d). Bei dem Stamm der Ho-lan ist schon festgestellt (s. oben), dass er wohl zu den Hsien-pi gehörte. Der Clan der Ho-pa (113 = s. 2194 a) tritt auch als Clan bei den T'u-yü-hun auf (101 = s. 2125 b), er könnte daher auch ein ehemaliger Hsien-pi-Stamm sein. Der Stamm der Ho-tou-ling (113 = s. 2194 b) hängt zusammen mit dem Stamm der Ho-t'u-lin, welche 390 und 397 Feinde der T'o-pa waren (2 = s. 1905 d und 1906 b) Sie hängen mit den schon erwähnten Ho-hsi zusammen. Auch die Hou-mo-ch'en sind ein Fremdstamm, der erst 399 von den T'o-pa besiegt wurde (2 = s. 1907 a), dessen Zugehörigkeit aber unsicher ist. Die Hsü-pu (113 = s. 2194 a) sind ein Stamm der Hsiung-nu (Han - shu 99 c = Stange s. 223 und Chien-hu-chi, pu-pien 2, 1 b), treten aber auch bei den Hsien-pi auf. - Der Stamm der Hu-ku-k'ou-yin (113 = 2194 a) könnte mit dem Stamm der Hu-ku in Kao-ch'e zusammenhängen (103 = s. 2194 a) Der Stamm der I-chan (113 = s 2193 d) tritt sowohl bei den westlichen Hsien-pi (Chin-shu 125 = s. 1396 c) wie bei den Kao-ch'ê (103 = s. 2132 b) auf. Die I-fu (113 s. 2194 b) werden als ein Stamm der westlichen Hsien-pi mehrfach genannt (z. B. Chin-shu 125 = s. 1397 d). Der Name tritt als Volksname eines Volkes nördlich der T'u-yü-h'un auf, die I-fu-wu-ti heissen (101 = s. 2126 a und T'ung-chih 195 = s. 3131 a) und auch mit den Hsien-bi Beziehungen haben könnten; ferner tritt er in dem Namen eines Königs von Kao-li in Korea auf (100 = s. 2123 b). Der Stamm der I-tou chüan (113 — s. 2194 b) könnte zusammengebracht werden mit dem Clan der I-t'ou, der zu den Yü-wên gehörte (103 = s. 2131 d). Die Yü-wen werden gemeinhin als Hsien-pi bezeichnet, sind aber so stark türkisiert, dass wir sie hier mit zu den Türken gerechnet haben auf Grund ihrer Kultur. Die Endsilbe-chüan tritt bei Familiennamen der Hsien-pi häufig auf. - Der Stamm der Ju-lo (113 = s. 2194 a) tritt in einem Namen eines Mannes der T'u-ho auf (101 = s. 2125 a-b), die zu den Hsien-pi gehören.-Auch der

Stamm K'u-ju-kuan (113 = s. 2194e) scheint ein Stamm der T'u-ho gewesen zu sein (auf Grund von 3 = s. 1908 d) und damit ein Stamm der Hsien pi. Die K'u-ti (113 = s. 2194 b) sind ein erst 399 unterworfener Stamm (2=s. 1907 a), von denen einzelne Mitglieder noch 526 im nördlichen Ordos-Gebiet rebellieren (9 = s. 192, d). Die Mo-yü (113 = s. 2194 a) werden oft mit den Mu-jung identifiziert, könnten also Hsien-pi sein. Die Mu-jung (113=s. 2194 b) sind einer der bekanntesten Hsien-pi-Staemme. Die Pa-lie könnten (113 = s. 2193 d) zusammenhängen mit dem Clan der Pa-li in Kao-ch'e (103 = s. 2132 c). Die Endsilben - li und - lie werden häufig in Namen vertauscht. Der Stamm der P'i-lou (113 = 2194 a) tritt als Clan bei den T'u-yü-h'un (6=s. 1915 d) auf, könnte daher ein Clan der Hsien-pi seim. Die P'o - to - lo (113 = s. 2194 b) sind zweifellos der sonst P'o-to-lan genannte Stamm der Hsien-pi (103 = s. 2132 d), der 401 besiegt und einverleibt wurde (2 = 1907 b). Der Clan der Sih-li-fa (113 = s. 2194 a) tritt bei den Juan-juan wauf (103 = s. 2131 b). Der Clan der Su-ho (113 = s. 2194 a) tritt in genau der gleichen Schreibung als Nachbarstamm der Wu-chi in der nördlichen Mandschurei auf (T'ung-chih 194 = s. 3115 c), andererseits in wenig abweihender Schreibung als ein Stamm von Kao-ch'ê (103 = s. 2132 a). Der Stamm der Tu-ku (113 = s. 2193 d) wird schon früher erwähnt (Chin-shu 113 = s. 1373 b), und könnte zusammenhängen mit dem Stamm T'u-ko der Hsiung-nu (Chin-shu 97 = S. 1337 d), wiewohl beide Stämme mehrfach zur gleichen Zeit erwähnt sind. Der Stamm der Tu-ku-hun (113 = s. 2194 b) haengt sicher ebenso wie der Stamm der T'u-yü-hun (113 = s. 2194 a) mit dem Volk der T'u-yü-hun zusammen, dessen Oberschicht von den Hsien-pi abstammte. Der Stamm der Wei-ch'ih (113 = s. 2194 b) war bis 483 ein selbständiger Stamm im Ordos-Gebiet (2=s. 1907 c), der wahrscheinlich mit dem Volk der Yüeh-chih zusammenhing. Der Stamm der Wu-huan (123 = s. 2194 a) ist uns als selbstaendiges Volk schon bekannt. Wir hatten ihn wie die Hsien-pi zu den Proto-Mongolen gestellt. Der Stamm der Wu-lo lan (113 = s. 2194 c) könnte mit dem oben erwähnten Volk der Wu-lo-hou zusammenhängen, welches wir zu den tungusischen Völkern gerechnet hatten. Der Stamm der Wu-yin (113 = s. 2194 b) tritt als Clan in Kao-ch'ê wieder auf (103 = s. 2132 c). Der Name des Clans

der Yü-hun ist wohl nur eine Abkürzung von T'u-yü-hun (113 = s. 2194 a). Der Clan Yü-wên (113 = s. 2194 b) kommt vom Volk der Yü-wên (s. unten), welches 394 von dem Volk der Mu-jung aufgesogen wurde (103 = s. 2131 d), und vielleicht ursprünglich Hsien-pi-Volk war, ehe es türkisiert wurde. Die Yüeh-lo (oder Yüeh-chin) (113 = s. 2194 b) sind ein Stamm, der 413 besiegt und annektiert wurde (3 = s. 1908 b und 103 = s. 2132 d; 105 c = s. 2140 a; 16 = s. 1940 b). Sie gehören zu einer Westgruppe von Stämmen, aber ihre eigentliche Zugehörigkeit ist unsicher.

Das Ergebnis dieser vorläufigen Untersuchung ist Folgendes: Wir haben 119 Stämme der T'o-pa untersucht. Davon liess sich bei 39 Stämmen die Herkunft etwa ermitteln. Von diesen 39 Stämmen waren 20 Stämme der Hsien-pi oder deren naher Verwandten, der T'u-yü-hun. Ein weiterer gehörte zu den Wu-huan, die ebenso wie die Hsien-pi von uns als Proto-Mongolen bezeichnet wurden. Andererseits gehörten 3 Stämme zu den Hsiung-nu, 7 Stämme zu den Kao-ch'ê, die wir beide zu den Alt-Türken rechnen, 6 Stämme gehören zu den Juan-juan, in denen zweifellos türkisches Blut sehr stark war. Ein Stamm gehört zu den Yüeh-chih, die wahrscheinlich indogermanisierte Türken waren. In dieser Aufstellung sind 2 Stämme zweimal gerechnet, da sie bei Hsien-pi und bei Hsiung-nu, bezw. Kao-ch'ê vorkommen. Nur ein Stamm gehört zu den Proto-Tungusen. Es lässt sich also sagen: Tungusisches Blut ist in den T'o-pa ohne Zweifel nur sehr gering vorhanden gewesen, dagegen ist frühmongolisches und frühtürkisches sehr stark vorhanden. Die Untersuchung ergibt, dass frühmongolisches stärker vorhanden ist als frühtürkisches. Dies kann aber eine Folge der politischen Entwicklung sein. Zu welcher der beiden Gruppen die Ur-T'o-pa gehörten, ergibt sich noch immer nicht aus dieser Untersuchung. Ausserdem kann eine grössere Untersuchung, wie ich sie plane, bei der sämtliche vorhandenen Namen untersucht werden, noch andere Ergebnisse zutagebringen.

20 — Volk der T'u-chüeh: (s. 87, deutsche Ausgabe Abschn. e 14, s. 52):

Berichte etwa aus dem Jahre 450 sagen, dass das Land der T'u - chüeh mehr als 1000 Li (etwa 500 km) nordöstlich vom Lande Su - lo (= heutiges Kaşgar) entfernt liege (Wei

(Wei shu 102=s. 2128 b), und dass Su-lo ihnen immer Tribut senden müsse (l. c.). Die Stadt Kuça liege mehr als 600 Li (etwa 300 km) südlich vom Land der T'u-chüeh (l. c.). Es wird der damalige Khan Ta-t'u erwähnt, dessen Tochter den König vom Lande K'ang in Sogdianien heiratete (102=s. 2129 c). Dies sind mit die ältesten Berichte über die T'u-chüeh. —Wolfsmythen sind nicht nur für die T'u-chüeh sondern für alle Türken typisch. Ausser den bereits mitgeteilten gibt es eine Wolfsmythe beim Stamm der Hsieh-yen-t'o (Sır-Tarduş), denen ein Mann mit einem Wolfskopf erschien und ihnen ihre Vernichtung bekanntgab (T'ang-shu=T'P'YL 882,2 a und T'P'YL 909, b). Dieser Vorfall geschah dem Khan Sha-to-mi in der Nähe des Yü-tu-chün-Berges, welcher ein heiliger Berg der Türken ist (Kuang-ku-chin wu-hsing-chi=T'P'KCh 297=Bd. 24,19 b). Es ist sehr wahrscheinlich, dass auch die T'o-pa einen Wolfskult hatten. Es werden mehrfach in Nordchina (besonders in der Provinz Ho-pei) Wolfsberge (Wei-shu 106a = s. 2148 a), Wolfsflüsse (106a=s. 2150 a) und Tempel für einen Gott des Wolfsberges (106a = s. 2146 d und s. 2148 a) erwähnt.

21 — Volk der Yü-wen (s. 88; deutsche Ausgabe, Abschn.e 15, S. 53):

Die T'o-pa, die mit den Yü-wen in mehrfachen Heiratsverbindungen standen (Wei-shu 1 = s. 1903 d und 103 = s. 2131 c; 103=s. 2131 d), bezeichnen die Yü - wen als Hsiung-nu (1=s. 1309 d) und sagen, dass die Yü-wen immer ein Adelsgeschlecht der Ostgruppe gewesen seien, deren Sprache ganz von der der Hsien-pi abweiche (103=s. 2131 c).

22 — Volk der Yüeh-pan (s. 89; deutsche Ausgabe, Abschn.e 16, seite 54) :

Sie waren zuerst mit den Juan-juan befreundet, verfeindeten sich spaeter mit ihnen. Sie brachten 448 einen Tribut an die T'o-pa, bei dem sie Gaukler mitbrachten, und baten, mit den T'o-pa gegen die Juan-juan kämpfen zu dürfen (Wei shu 102=s. 2128 b-c und 4 b = s. 1913 a). Den ersten Tribut hatten sie 437 gesandt (4 a = s. 1911 d). Die T'o-pa übernehmen die Musik der Yüeh-pan (109=s. 2177 b).

23 — Volk der Chü-shih (s. 97; deutsche Ausgabe Abschn. f 2, s. 58) :

Sie schickten im 4. Jahrhundert Tribute an den Herrscher Fu Chien (Chin-shu 113=s. 1375 b), und ihr König kam sogar einmal selbst an den Hof des Fu Chien (Chin-shu 114=s. 1375 c). An die T'o-pa schickten sie 435 (Wei-shu 5 a=s. 1911 b), 437 (s. 1911 d) und 442 Tributgesandtschaften (102=s.2128 a), und 451 erschien der Kronprinz persönlich. Sie baten damals um Hilfe vor dem Staat der Familie Chü-ch'ü (l. c.).

Ueber das verwandte Volk der Kao-ch'ang wird gesagt : (s. 99) :

Ihr Land hatte in der Zeit der T'o-pa 8 Städte, und in allen lebten Chinesen. Die T'o-pa wollen sie 497 nach I-wu im östlichsten Turkestan umsiedeln. Sie kommen aber dann zuerst unter die Oberhoheit der Juan-juan, dann unter die der Kao-ch'e. Schliesslich werden die Leute der «Vorderen Gruppe» von Kao-ch'ang alle nach Yen-ch'i (Karaşahr) umgesiedelt, und als dies von den Yeh-ta (s. unten!) erobert ist, werden sie herrenlos und werden von der alten Stadt der Kao-ch'ang aus verwaltet (Wei-shu 101=s. 2126 a). Sie schicken den T'o-pa in folgenden Jahren Tribute : 497 (7 b=s. 1921 a und 101 =s. 2126 c), 508-9 (8=s. 1923 c ;) 509 (8=s. 1923 c), 510 (8=s.1923 d und 101=s. 2126 c), 512 (8=s. 1924 a), 513 (8 s. 1924 b), 515 (9=s. 1924 d), 516 (l. c.), 518 (9=s. 1925 b), 519 (9=s. 1925 c) 521 (9=s. 1925 d) udd 532 (11=s. 1931a). Sie hatten also einen lebhaften diplomatischen Verkehr mit ihnen. Die in dieser Zeit bei ihnen auftretenden Familiennamen sind in keiner Weise typisch,

24 — Volk der Juan-juan (S. 100, deutsche Ausgabe Abschn. f 5, Seite 60):

Sie waschen ihre Kleider nicht, die Hände nicht, sie machen ihre Haare nicht und lecken die Schüsseln aus (Wei-shu 103 = s. 2128 b). Sie greifen die T'o-pa in folgenden Jahren an : 406 (2 = s. 1907 d), 410 (3 = s. 1098 a), 414 (3 = s. 1908 c), 423 (3 = s. 1909 c), 424 (4 a = s. 1909 d und 103 = s. 2130 a), 427 (4 a = s. 1910 a), 439 (4 a = s. 1911 a und 103 = s. 2130 b) 470 (6 = s. 1915 d), 472 (7 a=s. 1916 b) 473 (7a = s. 1916 c), 474 (7 a s. 1916 d), 479 (7 a = s. 1917 c), 485-6 (7 a = s. 1918 c), 486 (7 b = s. 1918 c), 486-7 (7 b = s. 1918 c-d), 501 (8 = s. 1922 a), 504 (8 = s. 1922 c). In den folgen-

den Jahren werden sie von den T'o-pa angegriffen: 391 (2 = s. 1905 d), 411 (3 = s. 1908 a), 429 (4 a = s. 1910 b), 443 (4 b = s. 1912 b und 103 s. 2130 b), 448 (4 b = s. 1913 a), 464 (5 = s. 1915 a), 514 (8 = s. 1924 b), 523 (9 = s. 1926 a). 507-8 ergibt sich ein Teil den T'o-pa (8 = s. 1923 b). Sie senden den T'o-pa in den folgenden Jahren Tribute: 431 (4 a = s. 1910 d und 103 = s. 2130 b) 434-5 (4 a = s. 1911 b), 469 (6 = s. 1915 d), 474 (7 a = s. 1916 c-d), 475 (l.c.), 476 (l.c.), 477 (7 a = s. 1917 a), 478 (7 a = s. 1917 b), 479 (l.c.), 480 (7 a = s. 1917 c), 481 (7 a = s. 1917 d), 484 (7 a = s. 1918 a), 486 (7 b = s. 1918 c), 506 (8 = s. 1923 a), 508 (8 = s. 1925), 515 (9 = s. 1924c), 517-8 (9 = s. 1925 b), 518 (l.c.), 527 (9 = s. 1927c), 532 (12 = s. 1932 b), 540 (12 = s. 1932c), 541 (l.c.), 542 (12 = s. 1932 d), 543 (l.c.), 544 (l.c.), 545 (l.c.), 546 (12 = s. 1933 a), 548 (12 = s. 1933 b), 549 (l.c.), 550 (l.c.) Man sieht aus diesen Zahlen, wie eng die Beziehungen zwischen T'o-pa und Juan-juan waren, wie weiterhin die Macht der Juan-juan zuerst stark ist und langsam immer mehr abnimmt. Der Name Juan-juan ist ein Schimpfname, den die T'o-pa gegeben haben. Das Volk nannte sich Jou-jan. So werden sie in älteren Quellen manchmal genannt (z. B. Chin-shu 125 = s. 1398 b). Der Name kommt vielleicht von dem Wort Javçan, welches «Artemisia» oder «Purpur» bedeuten soll (Harvard Journal 4, 231, note). Sie sprechen nach P. Pelliot's Ansicht mongolisch (l.c. s. 232, note). Der Name des Urahns soll Mu-ku-lü gewesen sein, was «kahlköpfig» bedeutete und später zu Yu-chiu-lü, dem Namen des Herrschergeschlechtes der Juan-juan, wurde. Hierbei ist sehr auffällig, dass das Geschlecht von einem Kahlkopf kommen soll. Die gleiche Legende wird auch von den T'u-fan im nördlichen Tibet erzählt, deren Oberschicht das Geschlecht T'u-fa (= Kahlkopf) war, das von den Hsien-pi stammen will. Ausserdem sind die Hsien-pi-Völker bekannt für ihre kurzgeschorenen Haare. Auch die alten Türken trugen die Haare kurz, und auch bei ihnen gibt es Legenden von Kahlköpfigen.

25 — Volk der T'u-ho-tuan (S.102, deutsche Ausgabe Abschn. 9, Seite 61) :

D: Auch die Wei-Annalen (Wei-şu 103 = s. 2131 d) erwähnen die T'u-ho-tuan in Liao-hsi. Es scheint aber, als sei T'u-ho

nur der Name eines Flusses, Tuan ein Clanname. Diese Erklärung wird in manchen Texten gegeben, und es treten auch dementsprechend zahlreiche Leute der Familie Tuan auf. Dagegen aber spricht, dass von einem Mann T'u-ho Shê-kui gesprochen wird, der ein Hsien-pi war und der Ahnvater der T'u-yü-hun (Wei-shu 101 = s. 2225 a). Dessen Sohn nahm dann den Clannamen Mu-jung an, der uns schon bekannt ist. Diesem Namen nach ist T'u-ho ein Stammesname und Familienname zugleich. Dem entspricht, dass wir sonst noch mehrfach von T'u-ho-Leuten hören in einer Art, dass man schliessen muss, es habe sich um einen Stamm gehandelt: 398 werden T'u-ho zusammen mit Leuten aus Kao-li in die T'o-pa-Hauptstadt umgesiedelt (2 = s. 1906 c). 418 werden T'u-ho aus Ostchina in der T'o-pa-Hauptstadt angesiedelt (3 = s. 1909 a). Später wird berichtet, dass es sich dabei um Handwerker handelte (110 = s. 2179 a). 416 ergibt sich K'u-ju-kuan Min, ein Mann der T'u-ho, den T'o-pa (3 = s. 1908 d), Da K'u-ju-kuan später ein Clan der nördlichen T'o-pa ist (113 = s. 2194 c), stammt dieser Clan wohl auch von den Hsien-pi ab! Schliesslich tritt (in etwas abweichender Schreibung!) T'u-ho in dem Namen eines Herrschers der Juan-juan auf (T'u-ho Chen), der etwa 444-464 herrschte (103 = s. 2130 c).

26 — Volk der T'u-yü-hun (S.103; deutsche Ausgabe Abschn. f 10, Seite 61-2):

Die Annalen der T'o-pa bringen die politische Geschichte der T'u-yü-hun sehr ausführlich. Demnach scheinen die T'u-yü-hun bis etwa 530 die alten Hsien-pi-Sitten verhältnismässig rein erhalten zu haben. Erst um diese Zeit geht der Herrscher ganz zum Leben im Zelt über und lebt ganz nomadisch. Er trägt die «Klöppel» - Frisur, die die Tibeter trugen, einen schwarzen Hut, und sitzt auf einem goldenen Löwen-Thron (Wei-shu 101 = s. 2216 a). Der Thron in Löwengestalt ist wahrscheinlich ein Kulturgut des westlichen Turkestan, vielleicht hängt er mit dem Buddhismus zusammen. Sie schickten T'o-pa in folgenden Jahren Tribute (ich lasse die Belege hier aus): 474, 475, 477 477-8, 479, 482-3, 485, 485-6, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 495, 500, 501, 507, 508, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, (in diesen beiden Jahren kamen je 3 Tribute), 519, 522, 534, 542, 543, 544, 545, 548, 549. Vorher

schon schickten sie Tribute an Fu Chien (Chin-shu 113=s. 1374 a) und an die Herrscher der Familie Ch'i-fu (Chin-shu 125 = s. 1396 d). Der Hof der T'u-yü-hun liegt im Südwesten des Kukunor-Sees (Tripitaka Bd. 51, s. 950 c nach dem Shih-chia fang-chih 1).

27 — Volk der Yeh-ta: (S. 106; deutsche Ausgabe Abschn. f 12; S. 63).

Sie brachten den T'o-pa von 456 bis 532 Tribute, darunter 521 einen lebendigen Löwen (Wei-shu 102 = s. 2129-c). Die Tribute kamen in den folgenden Jahren: 456 (5 = s. 1914b), 507 (8=s. 1923b), 509 (8=s. 1923c), 511 (8=s. 1924a), 512 (l. c), 513 (8=s. 1924b), 517 (9=s. 1925a), 518 (9=s. 1925b), 519 (9=s. 1925c), 524 (9=s. 1926b), 524-5 (9=s. 1926c), 530 (10=s. 1929a), 532 (11=s. 1930d). Um 520 heiratet der Herrscher von Yeh-ta 3 Schwestern eines Khans der Juan-juan (103=s. 2131b).

28 — Volk der Hsiu-t'u (S. 132 deutsche Ausgabe Abschn. E 16, s. 395):

Zu diesem Stamm gehörte in der Han-Zeit der berühmte Prinz, der als Sklave an den chinesischen Hof kam und schiesslich als Regent starb, mit Namen Chin Jih-ti (seine Biographie Han-shu 68, 9a - 10a) Im Jahre 428 ergibt sich ein Herrscher dieses Stammes der Hsiu-t'u den T'o-pa. Er stammt ebenfalls aus der Familie Chin (sein Name war Chin Yai; vgl. Wei-shu 4a=s. 1910b). 434 wird ein Teil des Stammes nach Cho-lu im nördlichen Ho-pei verlegt (Wei-shu 15=s. 1938d). Schon mehr als 100 Jahre vorher waren Teile des Stammes dem Hsiung-nu-Herrscher Liu Yao untertan gewesen (Chin-shu 103=s. 1353 b), und dem Herrscher Shih Lo (Chin-shu 105=s. 1359a).

29 — Volk der San-miao (S. 138; deutsche Ausgabe Abschn. E 46. s. 404):

Von den hier genannten Wesen: Hun-tun, T'ao-t'ieh, und Ch'iung-ch'i gehört, soweit wir bisher erkennen können, nur Hun-t'un zur Mythologie des Südens, die beiden anderen sind mythische Wesen des Nordens. T'ao-t'ieh ist der «Vielfrass», und ein mythisches Tier, das wahrscheinlich zur Rindermythologie um Ch'ih-yo (Nordvölkerkultur, s. «Lokalkulturen I, 137-145») Beziehungen hat. Am interessantesten ist Ch'iung-ch'i. Es soll ein Tier sein, das im Nordwesten lebt (Shen-i-chi = T'P'YL 913,5b), das nach einen wie ein Rind mit einem

İgel-Schwanz, nach anderen wie ein Tiger aussieht, Flügel hat, und besonders die guten Menschen frisst (Yü-chih-tang 33,12a nach Shan-hai-ching, Hsi-shan-ching 4 = TS'P'YL 913,5b und Huai-nan-tse, Kap. 4). Abgesehen von dieser Bedeutung aber tritt es auch noch als ein Tier einer Reihe von 12 Tieren auf (Hou-Han-shu 15,4b). Mit dieser Reihe habe ich mich an anderer Stelle beschäftigt (Monumenta Serica V, 234-5) und die Vermutung aufgeworfen, es könnte sich um eine Tierkreisreihe handeln. Weiter könnten die darin vorkommenden Worte Worte einer fremden Sprache sein. Diese 12 Tiere spielen eine grosse Rolle bei dem No-Fest. Die engen Beziehungen dieses Festes zu turkestanischen Festen habe ich einwandfrei beweisen können (in Lokalkulturen im alten China, Bd. 1,194). Nun spielte dieses No-Fest bei den T'o-pa eine grosse Rolle. Sie feierten es in einer Art, die der alten turkestanischen besonders ähnlich ist (siehe Wei-shu 5=s. 915a; 108 d = 2175 d; 109=s. 2177b). Weiter aber tritt der Name Ch'iung-chi bei den T'o-pa als ein Personenname nicht selten auf (um 460 lebte ein Chang Ch'iung-ch'i : Wei-shu 6=S. 1915c; zur gleichen Zeit ein Hou Ch'iung-ch'i: Wei-shu 6=s. 1915c; ferner gab es im Staate Kao-ch'ê einen Mann namens Ch'iung-ch'i aus dem Stamm der Fu-fu-lo: Wei-shu 104=S. 2132 b). Es ist daher unmöglich, dass das Wort Ch'iung-ch'i bei den T'o-pa dieselbe schlechte Bedeutung gehabt hat, wie im alten China (siehe die oben zitierten Texte); dagegen ist es gut möglich, dass Ch'iung-ch'i eins der Zeichen des Tierzyklus ist, nach dem die betreffenden Leute benannt wurden. Meiner Ansicht nach würde am wahrscheinlichsten das zyklische Zeichen «Huud» entsprechen. Sollte diese Theorie richtig sein, so liesse sich der türkische Tierzyklus schon spätestens vom 2. Jahrh. n. Chr. an sicher belegen.

30—Frage der Zugehörigkeit der Ti-Stämme (s. 119; deutsche Ausgabe Seite 383):

Das Wort Ti (in Schreibung «Fasan») könnte eine Kürzung aus Ting-ling sein, worauf u. a. Dr. Mänchen-Helfen hingewiesen hat. Dafür spricht, dass Ti als Familienname bei den späteren Ting-ling häufig auftritt (z. B. : Wei-shu 4a=s. 1910b: 24=s. 1926d; 95=s. 2108a, u. s. w.). Ferner tritt Ti (in Schreibung «Nordbarbar») als Klan von Kao-ch'e auf (Wei-shu 103=

s. 2132a), und dies soll eine Kürzung aus Ti-li sein (l. c., s. 2131d). Ti-li könnte (mit Abfall der Endkonsonanten, der in Nordchina häufig ist) wiederum eine Kürzung aus Ting-ling sein. Verwandtschaft von Ting-ling und Kao-ch'e mit Ti würde für diese besagen, dass sie zu den türkischen Völkern gehörten. Andererseits ist Ti auch eine Kürzung aus K'u-ti, einem T'o-pa-Stamm (Wei-shu 113=s. 2194b). und da es ein Südstamm der T'o-pa ist, möglicherweise protomongolischer Zugehörigkeit. Schliesslich treten die oben (S. 119) genannten Hsien-yü in der T'o-pa-Zeit auch als Ting-ling-Klan auf (Wei-shu 2=s. 1907d und 4a=s. 1910b mit Sicherheit) und sitzen weiter westlich als die übrigen Hsien-yü; und in der Schreibung Hsüan - yü treten sie gegen 300 bei den Hsiung-nu auf (W. Eberhard: Liu Yüan ve Liu Ts'ung'un biyografisi, s. 41,43). Also auch ihre Zugehörigkeit ist in der späten Zeit unsicher. Ich möchte behaupten, dass hier schon so starke Mischungen vorliegen, dass die Zugehörigkeit in der späten Zeit kaum mehr feststellbar ist.

In einem Anhang zu dem eigentlichen Buch wird eine Liste von «Stammesnamen nordasiatischer Völker in chinesischen Quellen» gebracht, (S.149-224) die über 1000 Stammes-und Clannamen von Türken, T'o-pa, Ch'i-tan, Ju-chen, Mandschu, späten und frühen Mongolen, Völkern Koreas und der Mandschurei, Stämmen in Japan, Stämmen tangutischer Tibeter bringt, dazu eine grosse Liste von Clans. Diese Zusammenstellung ist eine reine Materialsammlung, auf der später eine grössere Arbeit aufgebaut werden soll. Ausserdem erhebt die Liste keinen Anspruch auf Vollständigkeit. Sie ist nach chinesischen Zusammenstellungen, meist denen der Annalenwerke aufgebaut, aber diese Zusammenstellungen sind nicht vollständig. So fehlen z. B. fast alle Stämme der Hsiung-nu, die wir an anderer Stelle schon behandelt haben (Ankara, Tarih - Dil Fakültesi, Tarih araştırmaları S. 231 (1) . Die Listen werden auch noch manche Fehler enthalten, weil die Schreibungen z. T. unsicher sind und in mehreren Varianten auftreten, wir haben auch hier bisher noch nicht den Versuch gemacht, die Schreibungen zu verbessern. Weiter sind noch keine Versuche ge-

(1) deutsche Übersetzung in : Eberhard, Liu Yüan ve Liu Ts'ung'un biyoğrafisi S. 57.

macht, die Namen auf ihre Original - Aussprache zurückzuführen. Ferner ist noch keine Kritik gegen die Zuordnung eines bestimmten Stammes zu einer bestimmten Gruppe gemacht worden. Dies alles behalte ich mir für eine spätere Untersuchung vor.

Die Namen sind in der englischen Transskription gegeben, während das Buch sonst die türkische Transskription hat. Zur Umschaltung der einen auf die andere Transskription ist eine Transskriptionstabelle gegeben, in der die An - und die Auslaute in verschiedene Spalten eingetragen sind, und jeweils neben (bezw. unter) der englischen Transskription die türkische steht. Zu Vergleichszwecken ist auch eine französisch - türkische Transskriptionstabelle beigefügt.

Die türkische Übersetzung stammt von meinem Schüler Nimet T. Ulugtug, mit Ausnahme der «Stammesnamen», die von Frl. İ. Berk übersetzt sind, sowie Zufügungen, die zu übersetzen Herr Nusret Hızır die grosse Liebenswürdigkeit hatte. Die chinesischen Zeichen sind von meinem Mitarbeiter, Herrn Raif Ever, geschrieben. Ihnen allen sei auch an dieser Stelle gedankt. Mein besonderer Dank aber gebührt dem Vorsitzenden und den Mitarbeitern der «Türkischen Geschichtsgesellschaft» für ihr dauerndes Interesse an dieser Arbeit und für die Veröffentlichung.

Ankara, 31-XII-1941.

W. Eberhard

BİBLİYOGRAFYA

1 — An-yanğ : Reports on Excavations at Anyang (4 cilt, Şanğhay ve Peking 1929-33; Çince !)

2 — Beğ-şı : Müellifi : Li Yen-şov. (5-6 ıncı asırın resmî tarihi ; Şanğhay Kay-minğ tabı)

3 — Bo-wu-cı : Müellifi : Canğ H'ua. 4 üncü asırda yazılmış.

4 — Bull. Ac. Sin : Academia Sinica, Bulletin of the phil-hist. research Institute, Nanking.

5 — Can-guo-tsı : Müellifi meçhul. M. E. 4 üncü asırda yazılmış.

6 — Cav-h'yen şı-lüe : Ming zamanında yazılmış Kora tarihi.

7 — Chavannes, Eduard : Documents sur les T'ou-kiue Occidentaux (Petersberg 1897)

8 — CHçgfsc : Cunğ-h'ua çüan-guo fınğ-su cı (Çin folklori). Müellifi : Hu Pu-an. (Şanghay 1935, 4 cilt, Da-da tabı).

9 — Ci-cunğ Cov-şu : Müellifi meçhul. Belki M. E. 4 üncü asırda yazılmış.

10 — Cin-şu : Müellifi : Fang Çyav (Cin sülâlesinin resmî tarihi; 265-419). (Şanghay, Kay-minğ tabı)

11 — Co-gınğ-lu : Müellifi : Tav Dzunğ-i. 14 üncü asırda yazılmış (Şanghay, Commercial Press, Si-bu-tsunğ-kan tabı)

12 — Cov-li (Cov sülâlesinin âdetleri). Müellifi meçhul. Cov zamanında (takriben 1050-247) yazılmış (E. Biot tarafından tercüme edilmiştir).

13 — Cov-şu (Sonraki Cov sülâlesinin resmî tarihî; 550-577) Müellifi : (Ling-h'u Dığ - fın. (Şanghay, Kay-minğ tabı). (Diğer tarafından bak Ci-chunğ fov-şu).

14 — Cu-şu ci-nyen (Bambu vekayinameleri). Müellifi meçhul. Belki M. E. 4 üncü asırda yazılmış.

15 — Cya-yü: Müellifi meçhul. Belki M. S. 3 üncü asırda yazılmış.

16 — Cyen-hu-ci: Müellifi: Cu Cya-h'yen. 18 inci asırda yazılmış (Şanghay, Cin-bu matbua tabı).

17 — Cyu Tanğ-şu (Tanğ sülâlesinin resmî tarihi; 618-920). Müellifi: Lyu H'ü. (Şanghay, Kay-minğ tabı).

18 -- Çav-yeh cyen-dzay: Müellifi: Canğ Co. Tanğ zamanında yazılmış.

19 — Çinğ-Tay-dzu Vu-huanğ-di şı-lu: (17 inci asırda yazılmış ilk Mancu Imparatorunun resmî tarihi).

20 — Çun-çyu (İlk ve sonbahar vekayinameleri). Kunğ-dzı tarafından toplanmış. M. E. 5 inci asır.

21 — Çun-çyu da-şı-byav: Müellifi: Gu Dung-gav.

22 -- Çun-çyu fan-lu: Müellifi: Dung Cunğ-şu. M. E. 2 inci asırda yazılmış.

23 — Da-Day Li-ci: Müellifi: Day Dığ. M. E. 1 inci asırda yazılmış (R. Wilhelm tercümesi).

24 — Da-Tanğ h'in-yü: Müellifi Liu Su. Tanğ zamanında yazılmış (Şanghay, Cin-bu matbua tabı).

25 — Di-vanğ şı-ci: Müellifi Huang-fu Mi.

26 — Divanü lugat-it Türk. Müellifi: Kaşgarlı Mahmud. 1072-3 yazılmış (Besim Atalay tercümesi. Ankara 1939-1942, 4 cilt).

27 Dzo-cuan: Müellifi belki Dzo-çyu Minğ. Belki M. E. 4. üncü asırda yazılmış.

28 — Eberhard, Wolfram: Muahhar Han devrinde Hun tarihine kronolojik bir bakış (Belleten. No. 16, S. 337-385; Istanbul 1941).

29 — Eberhard, Wolfram: Lokalkulturen im alten China (2 cilt, Leyden ve Peking 1942-3).

30 — Eberhard, Wolfram: Untersuchungen an astronomischen Texten des chinesischen Tripitaka (Monumenta Serica. cilt 5 S. 208-262; Peking 1940).

31 — Eberhard, Wolfram: Bemerkungen zu statistischen Angaben der Han-Zeit (T'oung-Pao. cilt 36 S. 1-25; Leyden 1940).

32 — Eberhard, Wolfram: Çin kaynaklarına göre Orta ve Garbî Asya halklarının medeniyeti (Türkiyat Mecmuası, cilt 8, S. 125-191; Istanbul 1942).

33 — Eberhard, Wolfram Typen chinesischer Volksmaerchen (FF Communications No. 120; Helsingfors 1937).

34 — Eberhard, Wolfram: Çin kaynaklarına göre Türkler ve komşularında spor (Ülkü, Mayıs 1940 S. 209-215).

35 — Eberhard, Wolfram: Çin kaynaklarına göre Orta Asyadaki at cinsleri ve beygir yetiştirme hakkında malûmat (Ülkü, Bir. Teşrin 1940 S. 161-172; İk. Teşrin 1940 S. 207-210).

36 — W. Eberhard: Liu Yüan ve Liu Ts'ung'un biografisi (Tarih, Dil Fakültesi, Sinoloji enstitüsü, neşriyatı Nr. 4; 1942).

37 — W. Eberhard: Türk kavimleri hakkında Çince vesikalar II ve III (Tarih, Dil Fakültesi yıllık çalışmaları dergisi 1940-1941, S. 157-235).

38 — Eberhard, Wolfram: Volksmaerchen aus Südostchina (FF Communications No. 128; Helsingfors 1941).

39 — Erkes, Eduard: Die Sage vom knochenlosen König (Artibus Asiae cilt 7, s. 243-256).

40 — Fa-yüan cu-lin: Müellifi: Rahip Dav-şı. Tang zamanında yazılmış (Tripitaka tabı).

41 — Franke, Otto: Geschichte des chinesischen Reiches Berlin 1930-1936; 3 cilt).

42 — Fuchs, Walter: Huei-ch'ao's Pilgerreise durch Nordwest-Indien und Zentral-Asien um 726 (Sitzber. Preuss. Akad. Wiss, phil-hist. Klasse 1938, 30).

43 — Gav-li tu-ciNğ: Müellifi: H'ü Ko. SuNğ zamanında yazılmış (Şanghay, Cin-bu matbua tabı).

44 — de Groot, J. J. M.: Religious system of China (6 cilt; Leyden 1892-1910).

45 — Gu-chin şı-hua: Müellifi Li Çi. Sung zamanında yazılmış (bk. Yenching Journal, Monograph Series, No. 14).

46 — Guan-dzi: Müellifi ve zamanı meçhul.

47 — Guan-tanğ ci-lin: Müellifi Vang Guo-veğ. (1927 tabı).

48 — Guanğ gu-cin vu-h'inğ-ci: Tanğ zamanında yazılmış (bk. TPYL ve TPGC).

49 — Guo Mo-jo: Gu-day şığ-hui yen-cyu. (Şanghay 1930).

50 — Guo-yü: Müellifi belki Dzo-çyu Minğ. Belki M. E. 4. üncü asırda yazılmış.

51 — Haloun, Gustav: Seit wann kannten die Chinesen die Tocharer oder die Indogermanen überhaupt? (Leipzig. Asia Major).

52 — Haloun, Gustav: Zur Üe-tsi-Frage (Z. d. m. G., cilt 91, s. 243-318: 1937).

53 — Han: Han-şu (Han sülâlesinin resmî tarihi; M. E. 206-M. s. 25). Müellifi Ban Gu ve başkaları. (Şanghay, Commercial Press, Tu-şu ci-çınğ tabı).

54 — Han Cin çun-çyu. Müellifi: H'i Dzo-çı. Cin zamanında yazılmış (bk. San-guo-cı tefsiri!).

55 — Harva, Uno: Die religiösen Vorstellungen der altaischen Völker (FF Communications N. 124; Helsingfors 1930).

56 — Harvard Journal of Oriental studies (Harvard University, Massachusetts).

57 — Hauer, Erich: Das mandschurische Kaiserhaus (MSOS 1926 s. 1-39).

58 — Hauer, Erich: Huang-Ch'ing k'ai-kuo fang-lüeh, die Gründung des mandschurischen Kaiserhauses (Berlin 1926).

59 — Hentze, Carl: Die Sakralbronzen und ihre Bedeutung in den frühchinesischen Kulturen (Anvers 1941; 2 cilt).

60 — H'i-yü-ci: Müellifi: Rahip H'üan-dzanğ. Tanğ zamanında yazılmış (Beal tercümesi).

61 — H'in T'anğ-şu (Tanğ sülâlesinin resmî tarihi). Müellifi: Ou-yanğ Hyu. (Şanghay, Kay-minğ tabı).

62 — H'in Yüan-şı (Moğol sülâlesinin yeni resmî tarihi). Müellifi: Go Şav-lin (Şanghay, Kay-minğ tabı).

63 — Hov Cov-şu (bk. Cov-şu).

64 — Hov-Han-şu (Muahhar Han sülâlesinin resmi tarihi;

25-220). Müellifi: Fan Ye (Şanghay, Commercial Press, Tu-su-ci-çıng tabı).

65 — Hov-Veğ-şu (Toba sülâlesinin resmî tarihi; bk. TPYL).

66 — Howorth, History of the Mongols.

67 — Huay-nan-dzı. Müellifi: Lyu An. M. E. 2 inci asırda yazılmış.

68 — I-cüe-lyao dza-cı: Müellifi: Cu Li. Sunğ zamanında yazılmış (Şanghay, Cin-bu tabı).

69 — I-cyen-cı. Müellifi: Hung May. Sunğ zamanında yazılmış (Şanghay, Cin-bu tabı).

70 — I-tunğ-cı. (Büyük Çin Coğrafyası). 19 uncu asırda yeniden yazılmış (Şanghay Commercial Press tabı).

71 — I-vu cı. Müellifi meçhul, belki Tanğ zamanında yazılmış.

72 — Junğ-cay h'ü-bi. Müellifi: Hung May. Şunğ zamanında yazılmış (Şanghay, Cin-bu matbua tabı).

73 — Kanğ-yu ci-h'inğ. Müellifi: Yav Junğ. 19 uncu asırda yazılmış (Şanghay, Cin-bu tabı).

74 — Karlgren, Bernhard: Yin and Chou in Chinese bronzes, (Bull. Museum Far Eastern Antiquities, Stockholm, cilt 8, s. 9-156; 1936).

75 — M. Fuad Köprülü: Arslan (İslâm Ansiklopedisi s. 598-99; 1942).

76 — Laufer, B.: Chinese clay figures (Field Museum of Natural History, Public. No. 177; 1914).

77 — Laufer, B.: The diamond (Field Mus. of Nat. Hist., Public. No. 184; 1915).

78 — Li-binğ-şu. Müellifi: Gu Yen-vu. 17 nci asırda yazılmış (Şanghay, Commercial Press tabı).

79 — Li-ci. Müellifi meçhul. Milâttan evvel yazılmış.

80 — Lie-dzı. Müellifi belki Lie Yü-kov. Belki M. E. 4 üncü asırda yazılmıştır. (R. Wilhelm tercümesi).

81 — Ling-vay day-da. Müellifi: Cov Çü-fe. Şunğ zamanında yazılmış (Şanghay, Cin-bu tabı).

82 — Liu-tav. (Yazan ve zaman meçhul; milâttan önce yazılmış).

83 — Lun-h'ıng. Yazan: Vanğ Çunğ M. S. birinci asırda yazılmış (A. Forke tercümesi).

84 — Lyang-sı-gunğ cı. Müellifi meçhuldür. (5 inci asırda yazılmış).

85 — Lyav-dunğ-cı (bk. Toyo Bunko).

86 — Lyav-şı (Kitan'ların resmî tarihi). Müellifi: To-to. (Şanghay, Kay-minğ tabı).

87 — Ma: Ma Duan-lin: Vın-h'yen tunğ-kav (de Hervey de Saint-Denys tercümesi).

88 — Maison Franco-Japonaise (Lyon), mecmua.

89 — Min-su (Mecmua, Kanton, Sunyatsen Üniversitesi).

90 — Min-su-h'üe (Mecmua, Tokyo).

91 — Mınğ-dzı. Müellifi: Mınğ Ko. M. E. 4 üncü asırda. (R. Wilhelm tercümesi).

92 — MSOS = Mitteilungen des Seminars f. Orientalische Sprachen, Berlin (Mecmua).

93 — Mu-tyen-dzı-cuan. Müellifi ve zamanı meçhul, her halde milâttan önce yazılmış.

94 — Myav-hyanğ-şı-tsunğ-hua. Müellifi: Canğ Pe-jen. 19 uncu asırda yazılmış (Şanğhay, Cin-bu tabı).

95 — Nan-şı (Cenup sülâlelerinin resmî tarihi; 419-580). Yazan: Li Yen-şov (Şanghay, Kay-minğ tabı).

96 — Orkun, Hüseyin N.: Eski Türk yazıtları (Istanbul 1936-1941; 4 cilt).

97 — Parker, H.: A thousand years of the Tartars (Yeni tabı 1923).

98 — Pey-vın yün-fu (Büyük lügat). (Şanghay, Commercial Press, Şı-tunğ tabı).

99 — Rumpf, Fritz: Japanische Volksmaerchen (Jena 1938).

100 — San-guo-cı (3 devlet resmî tarihi: 220-265). Müellifi: Çın Şov. (Şanghay, Tu-şu ci-çınğ tabı).

101 — Saussure, Léopold de: Origines de l astronomie chinoise (Yeni tabı, Paris 1930).

102 — Shang Ch'eng-tsu : Der Schamanismus in China (Hamburg 1934).

103 — Shirokogoroff, S. M.: Social Organisation of the Northern Tungus (Şanğhay).

104 — Şu-şın guo-ci. Müellifi ve zamanı meçhul.

105 — Suy-şu (Suy sülâlesinin resmî tarihi; 589-618). Yazan: Veğ Cınğ. (Şanğhay, Kay-minğ tabı).

106 — Sung-şu (Sunğ sülâlesinin resmî tarihi; 420-478). Yazan: Şın Yüe (Şanğhay, Kay-ming tabı).

107 — Sung-yen. Müellifi: Hü Şı-luan. Mancu zamanında yazılmış (Şanğhay, Cin-bu tabı).

108 — Şan-hay-cinğ. Müellifi ve zamanı meçhul, milâttan önce yazılmış.

109 — Şanğ-şu da-cuan. Müellifi belki Fu Şınğ. M. E. 2 nci asırda yazılmış olabilir.

110 — Şı-ci (Mémoires historiques de Ssu-ma Ts'ien). Müellifi: Şı-ma Çyen. M. E. 2 inci asırda yazılmış (E. Chavannes tercümesi).

111 — Şı-cya fanğ-çı (Budist coğrafyası) Tanğ zamanında yazılmış.

112 — Şı-cov-ci (On eyaletin tarihi) (bk. TPYL).

113 — Şı-ırğ-cov-ci (On iki eyaletin tarihi) (bk. TPYL).

114 — Şın-i-ci (bk. Şın-i-lu).

115 — Şın-i-lu. Müellifi ve zamanı meçhul (bk. TPGC.)

116 — Şu-cinğ. Müellifi ve zamanı meçhul, milâttan önce yazılmıştır (J. Legge tercümesi).

117 — Şu-i-ci. Müellifi belki Jın Fanğ. Cin zamanında yazılmıştır.

118 — Şui-cinğ-cu. Müellifi: Li Dav-yüan. 6 ncı asırda yazılmış (Şanğhay, Commercial Press, Guo-hüeh ci-pın tsunğ-şu tabı).

119 — Şuo-vın. Müellifi Hü Şın. Han zamanında yazılmıştır. (Şanğhay, Commercial Press tabı).

120 — Şuo-yüan. Müellifi: Liu H'yanğ. M. E. birinci asırda yazılmıştır.

121 — Tang-neğ-şı. Müellifi ve zamanı meçhul (bk. Cyen-hu-ci).

122 — Tanğ-şu (bk. H'in Tanğ-şu).

123 — Tyen-du-dzay. Müellifi Ma Da-cuanğ. Minğ zamanında yazılmış.

124 — Torii, Riüzo: Etudes anthropologiques, les Manchous (Journ. College of Science, İmp. Univ. of Tokyo, cilt 36, No. 6, 1914).

125 — Torii, Riüzo: Etudes archéologiques: populations préhistoriques de la Manchourie méridionale (Journ. Coll. of Science, Imp. University of Tokyo, cilt 36, No. 8; 1915).

126 — Toyo Bunko = Memoirs of the Toyo Bunko Research İnstitute Kyoto).

127 — T'P=T'oung Pao (mecmua; Leiden).

128 — TPGC=Tay-pinğ guanğ-ci. Müellifi: Li Fanğ. Sunğ zamanında, 10 uncu asırda yazılmış (Şanğhay, Cin-bu tabı).

129 - TPYL = Tay-pinğ-yü-lan. Müellifi: Li Fanğ. 10 uncu asırda yazılmış (Şanğhay, Commercial Press tabı).

130 — Tripitaka=Buddist mukaddes kitabı (Taisho tabı, Tokyo).

131 — Tsay Yüan-peğ Memorial volume (Academia Sinica, Pekinğ; 2 cilt).

132 — Tsı-yüan (Lûgat). (Şanğhay, Commercial Press tabı, 3 cilt).

133 — Tunğ-cı. Müellifi: Cınğ Cyav, Sunğ zamanında yazılmış (Şanğhay, Commercial Press, Şı-tunğ tabı).

134 — Tunğ-dyen. Müellifi: Du Yo. Tanğ zamanında yazılmış (Şanğhay, Commerciae Press, Şı-tunğ tabı).

135 — Turan, Osman: On iki hayvanlık Türk takvimi (Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınlarından Tarih serisi No. 3 Istanbul 1941).

136 — Veğ-lüe. Müellifi: Yü Huan. 3 üncü asırda yazılmış.

137 — Veğ-şu (Toba sülâlesinin resmî tarihi; 386-549). Yazan: Veğ Şov. (Şanğhay, Kay-minğ tabı).

138 - Vın-çi-lu. Müellifi: Yü Ti. Tanğ zamanında yazılmış.

139 -- Vın-h'üan. Müellifi: Prens Cav-minğ. 6 ıncı asırda yazılmış (E. von Zach tercümesi).

140 — Yenching Journal (mecmua; Peking, Yenching Üniversitesi).

141 — Yen-fan-lu. Müellifi: Çınğ Da-çanğ. Sunğ zamanında yazılmış.

142 — Yen-tye-tun (Discussions on salt and iron). Müellifi: Huan Kuan. M. E. birinci asırda yazılmış.

143 — Yü-cı-tanğ tan-veğ. Müellifi: Hü Yinğ-çun. 16 ıncı asırda yazılmış (Şanğhay, Cin-bu tabı).

144 — Yu-yanğ dza-dzu. Müellifi: Duan Çınğ-şı. Tanğ zamanında yazılmış.

145 — Yüan-şı (Moğol sülâlesinin resmî tarihi). Yazan: To-to. Şanğhay, Kay-minğ tabı.

146 — Yüeh-fu şı-ci. Müellifi: Kuo Mov-çinğ. Sunğ zamanında yazılmış (Şanghay, Commercial Press tabı).

147 — Yün-lu man-çav. Müellifi: Cav Yen-veğ. Sunğ zamanında yazılmış.

148 — Z. d. m. G. = Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft (mecmua, Halle).

En mühim Çin sülâleleri

H'ya (yarı efsanevî; milâttan evvel ikinci binyıl'da)

Şanğ (veyahut: Yin; milâttan evvel ikinci binyıl'de).

Cov, takriben 1050-249.

Çin 221-206

Han 206 - M. S. 24

Muahhar Han M. S. 25-220.

3 devlet zamanı 221-265.

Cin 265-419

Şimal sülâleleri:	Veğ (= Toba):	386-549
	Cov	550-577
	Çi	534-577
Cenup sülâleleri:	Sunğ	420-478
	Çi	479-551
	Lyanğ	557-556
	Çın	557-558

Suy 589-618

Tanğ 618-907

5 devlet zamanı 907-959

Sunğ 960-1276

Yüan (= Moğol) 1277-1368

Lyav (=Kıtan) 907-1211

Cın (Ju-cın) 1115-1234

Minğ 1368-1644

Çinğ (Mancu) 1644-1911

Cümhuriyet devri 1912

Kısaltmalar

B = başka materyaller
bk. = bakınız
c. = Cilt
D = Düşünceler
K = Kültür
krs. = karşılaştırınız
l.c. = yukarıdaki kaynağın aynı
M = ne zamandan beri malûm oldukları
o.b. = oraya bakınız, o bahse bakınız
s. = sayfa
v.s. = vesaire
Y = yayıldığı yer

ENDEKS

Not : Bu Endeks'te geçen yer isimleri için bk. A. Herrmann, Atlas of China (haritalar), yahut W. Eberhard. Kultur und Siedlung der Randvölker Chinas (Endeks).

ISBN 975-16-0779-5

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ